KNJIŽEVNA IZDANJA

DRUŠTVA HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA

KNJIGA ČETVRTA:

IZABRANE NARODNE PJESME

II.

ŽENSKE

U ZAGREBU 1913

IZDAJE DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA

S POTPOROM KR. HRV.-SLAV.-DALM. ZEM. VLADE

Književna izdanja.

Knjiga I. »Hrvatski pripovjedači«, II. popravljeno izdanje. Str. 271. Priredio dr. Milan Ogrizović. U Zagrebu 1908. Učenici dobivaju preko povjerenika za K 1·20 a knjižarska je cijena K 2·—.

Knjiga II. »Izabrane narodne pjesme«. I. Junačke. Str. 254. Priredio dr. Branko Drechsler. U Zagrebu 1908. Učenici dobivaju preko povjerenika za K 1·20 a knjižarska je cijena K 1·80. Prvo izdanje rasprodano; sprema se drugo.

Knjiga III. Matije Antuna Reljkovića »Satir iliti divlji čovik«. Str. 176. Priredio ga prema Reljkovićevu II. izdanju, uvod i bilješke napisao dr. David Bogdanović. U Zagrebu 1909. Učenici dobivaju preko povjerenika za K 1·— a knjižarska je cijena 1·50.

Sve tri knjige vezane su u korice.

Knjiga III. »Izabrane narodne pjesme«. II. Ženske. Str. 184. Priredio dr. Nikola Andrić. U Zagrebu 1913. Učenici dobivaju knjigu preko povjerenika za K 1·20, a knjižarska je cijena K 1·50.

Karta Crne Gore za porabu pri čitanju Mažuranićeva epa »Smrt Smail-age Čengića«. Obradio dr. J. Modestin. Cinkografički zavod Dioničke tiskare u Zagrebu. 1912. Učenici dobivaju preko povjerenika za 20 fil., a knjižarska je cijena 30 fil.

Narudžbe i novac šalju se društvenome blagajniku dr. **Stjepanu Gjurašinu,** profesoru u kr. donjogradskoj gimnaziji u Zagrebu.

ILOK

KNJIŽEVNA IZDANJA

DRUŠTVA HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA

KNJIGA ČETVRTA:

IZABRANE NARODNE PJESME

II.

ŽENSKE

U ZAGREBU 1913

IZDAJE DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA

S POTPOROM KR. HRV.-SLAV.-DALM. ZEM. VLADE

IZABRANE NARODNE PJESME

II.

ŽENSKE

PRIREDIO

DR. NIKOLA ANDRIĆ

U ZAGREBU 1913

TISAK KRALJ. ZEMALJSKE TISKARE

Gdje je što.

O ženskim narodnim pjesmama.

I. Najstariji glasovi o ženskim nar. pjesmama . . IX.—XIII.
II. Utjecaj narodne pjesme na hrvatsku književnu liriku starijega doba . . . . . XIII.—XXVI.
III. Značaj ljubavnih i obrednih pjesama . . . . XXVI.—XXXVI.
IV. Narodna metrika . . . . . XXXVII.—XL.

Ljubavne pjesme:

a) Momačke i djevojačke . . . . . 3— 37
b) Porodične . . . . . 38— 54
Šaljive i satirične . . . . . 55— 68
Pričalice i balade . . . . . 69—172
Popis pjesama i zbornikâ, iz kojih su pjesme uzimane . . 174—184

O ŽENSKIM NARODNIM PJESMAMA.

I.

Najstariji glasovi o ženskim narodnim pjesmama.

Nema sumnje, da je lirska ili ženska narodna pjesma po svom postanju mnogo starija od epske ili muške. Već po prirodi čovjekovoj razumljivo je, da se svak zanima prije sâm sobom, svojom unutrašnjošću, svojom radošću i bolom, nego li djelima ljúdî oko sebe. Tek po svojim osjećajima, najskrivenijim pokretalima i mislima možeš ocijeniti tuđu dušu i spoljašnje uobličavanje susjedove unutrašnjosti, da uzmogneš hladno, objektivno i epski odrediti značenje junakova djela. Pa i sama osnova glagola »pjeti«, »pjevati« i »pojati«, iz koje se izvela imenica »pjesan« ili »pjesma«, kazuje na značenje latinskoga »cantus«, što bi se prema današnjem shvaćanju pokrivalo s pjevanom lirskom popijevkom naročitoga »glasa« ili »arije«, bila ona obrednoga ili ličnoga značaja.

Po svim najstarijim zapisima, što su nam ih ostavili stràni pisci iz vremenâ, dok još nijesmo umjeli pisati svojim osobitim znakovima, razbira se, da su Slaveni bili per excellentiam pjevački narod. Nije bilo događaja, slave ili žalosti u kući ili u polju, kojega ne bismo popraćali pjesmom. Ako je trebalo da izmolimo od viših sila rosne kiše za isušena polja i livade, mi smo pjevali; ako je trebalo izmoliti mlijeka kravama — i onda smo pjevali. Pjevali smo uvijek i svagdje, pa i nad mrtvim tjelesima svojih otaca, jadikujući i plačući za njima. Tako ima još i danas hrvatskih i srpskih krajeva, u kojima su se zadržali običaji i pjesme popratnice iz prastarih, poganskih vremena.

Najstariju vijest o slavenskim pjevačima zabilježio je bizantijski pisac Teofilakt Simokate (iz VII. vijeka), opisujući onu trojicu Slavenâ, koji su se — s tamburama ili guslama (»kitarama« i »lirama«) u ruci — našli na teritoriju bizantijske države. O samom pjevanju ili značaju njihovih pjesama ne spominje ništa, jer mu o tom valjda nisu carski pouzda-

nici ništa javili, a — ne poznajući jezika — ne bi mu ni mogli objasniti, kakvom su sadržinom bile ispunjene pjesme te trojice predstavnikâ slavenskoga pjevanja. — Iz XI. vijeka spominje se zapis poljskoga ljetopisca Martina Galla, koji je zabilježio, da je iza smrti kneza Boleslava ovladala u narodu općenita žalost, pa su zamuknule zabave po krčmama, a »djevojke su prestale pjevati po ulicama«. I to bi bila prva pouzdana vijest o lirskim slavenskim pjesmama, jer je teško i pomisliti, da bi djevojke pjevale po ulicama epske pjesme, pogotovo u narodu, za koji je — kao i za Čehe — prilično utvrđeno, da nema, a valjda nije nikada ni imao prave epske tradicionalne poezije u stilu Rusa, Hrvata, Srba i Bugara. Ako je i bilo, zastala je na raskršću između lirike i eposa u obliku maloruske »dume« ili naših »poluženskih« i »polumuških« pjesama.

O svim najstarijim vijestima stranih i domaćih pisaca, koji su nešto zapisali o životu narodnih pjesama među Slavenima, složio je naš veliki zemljak Vatroslav Jagić još godine 1876. u »Radu« Jugoslavenske akademije (»Građa za slovinsku narodnu poeziju«) opsežnu raspravu, koja je do danas zadržala — s malim izuzecima — svoju nepromijenjenu naučnu vrijednost. Mi ćemo se obratiti na novije tekovine u tom pogledu, a od starih napomenuti samo one, koje nam objašnjavaju život lirske poezije.

Juraj Šižgorić (Georgius Sisgoreus), šibenski kanonik i jedan od prvih hrvatskih humanista, koji su pisali u latinskom jeziku, složio je god. 1487. djelo pod imenom »De situ Illyriae et civitate Sibenici«, u kojemu se prvi put govori nešto jasnije o tužaljkama, pa svatovskim i ljubavnim pjesmama. Narikače su, veli, svojim jadikovkama nagonile na plač i ozbiljne muževe. U kolu su se na dan svadbe znale u Šibeniku pjevati pjesme, kakvih nijesu pisali ni latinski pjesnici Katul ni Klaudijan, a obijesna mladež, obuzeta Kupidom, pjevala je ljubavne pjesme, kakvih nije nikada pjevao ni uglađeni Tibulo, ni umiljati Propercij, ni pustopašni (»lascivus«) Gallo, a ni Lezbijka Safa. Okrećući žrvanj, da izažmu ulje iz masline (»molam vertentes pro conficiendo oleo«), izmišljavali su naizmjence neke »ekloge«, natječući se, tko će ljepšu i kićeniju pjesmu ispjevati. A kad u kolu »udaraju zemlju nogama«, pjevaju »kantilene« (poskočnice). O svečanom pak danu rođenja Isusova, sve se od sreće i zadovoljstva ljubi (još i danas poznati slavenski običaj u Rusiji) za znak mira, javljajući cijelom svijetu, da je došlo vrijeme Spasa. Suncu se i mjesecu dive[1].

[1] Mulieres praeterea in funerum luctibus reboant Nenias: constantium animos virorum percutientes et ad lacrimam excitantes, ferventiores quidem fletibus Thetidis et matris Euriali (prema IX. pjevanju Vergilijeve „Enejide“, stihovi 481—497., gdje trojanska braća

U drugoj polovici XVI. stoljeća — dakle oko sto godina kasnije — nalazimo o životu lirske poezije dva, nešto oskudnija, ali ipak pouzdana zapisa dvaju stranih pisaca, koji su prolazili našim krajevima. To je austrijski poslanik Augerije Busbeque, koji je po diplomatskom poslu putovao u Carigrad (god. 1564.) i Nijemac Stjepan Gerlach (god. 1573. i 1578.). — Busbeque je u Jagodini, na srpskoj rijeci Moravi, slušao na jednom pokopu naricaljke ženske i gledao, kako se na stećcima vijori odrezana ženska kosa[2]. Gerlach je u toj stvari rječitiji, pa pripovijeda, kako je na putu u Smederevo došao u selo Palanku, gdje su upravo pokapali osmero ljudi, koje je pobio grom dan prije njegova dolaska. Na travi oko mrtvih tjelesa sjedjele su žene, koje su oplakivale pokojnike »und sungen ihre Klagelieder reihenweise ihrer 2 oder 3 ein Gesetzlein und wieder 2 oder 3 andere auch eines . . .« Iz toga već jasnije razbiramo tehniku toga pjevanja. Naricale su po dvije-tri žene iste stihove, a onda su dolazile na red druge. — Isto je tako znatno i ono, što Gerlach zapisuje o kolu (ili »horu«), što ga je gledao u nekom bugarskom selu iza službe božje. Poslije jela uhvatile su se djevojke u kolo, pa su dvije podvije pjevale u zboru. Dakle i opet skupno pjevanje utvrđenih istih stihova, koje su mogle biti samo lirske.

Svjedočanstva Slovenca Kuripešića, poljskog pjesnika Miaskowskog (oba iz XVI. vijeka), pa našeg hrvatskog panslavista Jurja

Nizo i Eurijal plaćaju glavom svoje junaštvo, a mati nariče za njima): quos in filiorum perditionibus barbaro ululatu emittebant. Et in nuptiarum die choreas ducentes: quaedam cantant Epithalamia, qualia nec Catullus nec Claudianus (posljednji rimski pjesnik, koji je god. 398. po Kr. spjevao svadbenu pjesmu caru Honoriju i ženi njegovoj Mariji) caecinisse fuit auditus. Petulans deinde juventus: Cupidinibusque capta, voce valens amatorium carmen tale noctu decantat: quale vix cultus Tibullus aut blandus Propertius aut lascivus Licoridis Gallus (pjesnik Augustova vremena, koji je u svojim ljubavnim elegijama pjevao svojoj ljubovci Likoridi), aut Lesbia Sappho decantaret. Et molam vertentes pro conficiendo oleo, meditantur Eglogas alternas: diceresque Damoetam et Menalcam coram Palaemonem modulari (prema trećoj Vergilijevoj eklogi, gdje se pastiri Dam. i Men. natječu pred Pal.). Pro modo praeterea Cantilenae in choreis terram feriunt“ — — —

„Et ut in Saturnalibus romanorum pueri nucibus et viri alta ludebant. Xeniaque (darove) ferebant et Apophoreta (nagrade) referebant: sic moris est in civitate Sibenici celeberimo Natalis Domini festo. Eo quidem mense quo illi inter Saturnalia: nostri intra Christi natalia dempto errore gentilitatis servare. Quo circa Seneca ad Lucullum scribit. De october inquit mensis: cum maxime civitas sudat. Ingenti apparatu: sonant omnia. Die namque Natalis solemnissima: faesto favens alter in alterius concurrit oscula tamquam obsides pacis. Salutis tempus advenisse nuncians: et pacis auctorem, cujus multum desiderabat universa terra, cujusque pulchritudinem. Sol et luna mirantur“. — (Vidi Šrepelovo izdanje teksta u „Građi za povijest književnosti hrvatske“, knj. II., str. 1—12.).

[2] Za ovaj narodni običaj, o kojemu imamo toliko svjedočanstava u lirskim pjesmama, govori i Gerlach o jednom bugarskom selu: „Ein Grab mit einem Zaun umgeben, zu dem Haupte steckte ein Pfall und an demselben Weiberhaar und ein Kranz von Blumen“.

Križanića (iz XVII. v.) i nekih drugih, utvrđuju više tehniku pjevanja, imena i život junačkih pjesama. Uostalom u to doba imamo već znatno obilje lirskih književničkih zapisa hrvatskih starih pisaca kao što su Držić, Menčetić, Hektorović, Nalješković, Gundulić i t. d., o kojima će biti govora kasnije.

Kako je poznato, kršćanska — naročito katolička — crkva počela je između Slavena vrlo rano izgoniti sve, što je podsjećalo na nekadašnje »poganstvo«, naročito narodne običaje i pjesme, koje su krile u sebi mnogo nekršćanskog elementa. To se napose spominje za Čehe i Poljake već od XI. i XII. vijeka, kojima je latinska hierarhija dapače i bojne pjesme zamijenila stihovima »cantilenae dulcis« kyrie eleison (u obliku »krleša«), »Gospodine pomiluj ny«; »bogarodzica«. Da se je istim putem pošlo i kod nas, svjedoči »Lekcionarij« zagrebačkoga biskupa Petretića od god. 1651. On upravo citira neke popijevke, što ih je složio jedan »ježuitanski redovnik«, da njima svećenici po selima uzmognu nadoknađivati narodne pjesme. I to ne samo u crkvama i o svetkovinama, nego i »po delatnikeh, vu vsake fele mestah, rekši: na polje koseći, orjući, ženjući etc., na goricah kopajući, koleći etc., mesto navadneh negdašnjeh stareh poganskeh i sramotneh popevkih, kotere priprosti ljudi, poimene ženskoga spola gusto krat popevaju, plešući, tancajući, delajući doma, vune na polje, na goricah, sramotno se šaleći, te druge ljudi, keh nazoči ne, ogovarajući i te takove grehe za šalu jemljući te za ništar držeći . . .«

Osobito je značajna Petretićeva napomena, kojom upućuje svoje svećenstvo, kakovom arijom imaju da se pjevaju pojedini crkveni tekstovi. Tom prilikom saznajemo barem za prve stihove nekih kajkavskih lirskih pjesama. Za »Zdrava zvezda morska« (Ave maris stella) preporučuje ariju »Hranila devojka tri sive sokole . . .« Pjesma »O ti, gospa odičena« (O gloriosa domina) neka se pjeva na notu »Igralo kolo široko«, — »Zdrava budi Marija« (Ave Maria) na notu »Posejal sam bažulek, posejal sam, draga ljuba«, i konačno »Smiluj se mene, o Bože« na notu: »Lepo mi poje črni kos . . .« Na taj način nada se pobožni izdavač, da se »budu od leta do leta van pukale i trebile gore rečene nečiste i nespodobne popevke, dokle se strebe i zateru«.

Da biskupu Petretiću nije pošlo za rukom istrijebiti i zatrti lirsku narodnu pjesmu u svojoj biskupiji, svjedoči nepresahnuto vrelo umiljate poezije, koja i danas ključa na ovom krajnjem području hrvatskog i srpskog narodnog teritorija.

No i mnogo prije nalaze se sporadičke vijesti o životu naše lirske tradicionalne poezije. Kad su Zadrani god. 1344. dočuli, da će im ugarsko-hrvatski kralj doći u pomoć, sav se je narod obradovao i počeo plesati i pjevati »cantica suavia cum melodiis«; »fiunt per vicos mirabilia modu-

lamina vocum, hymnorum et sonettorum«. I pô vijeka kasnije obuze Zadrane slično veselje, kad je unišao u grad namjesnik kralja Ladislava po imenu Aloysius. Savremenik Paulus de Paulo zapisuje tom prilikom: »Post prandium tripudia et chorea in domo ser Ludovici de Matafaris in logia et per plateam cum dominabus Jadrensium«.

Da ovo nijesu bile možda talijanske pjesme i plesovi tamošnjeg romanskog elementa, svjedoče akta pojedinih dalmatinskih provincijalnih sinoda, koji naročito uzimaju na oko svećenike (»klerike«), koji su običavali s narodom plesati kolo i pjevati »ponasnine« (možda »ponašnine«, pjesme, koje se pjevaju »po našu«), kako se ova riječ naročito ističe (»ut vulgo dicitur«) u zaključcima sinoda šibenskoga od god. 1564. Klerici su u to doba izlazili — cum limine de noctu — i pjevali »lascivne i ljubavne kantilene« i plesali sa ženama i djevojkama kolo. Za ta svoja nedjela imali su odsjedjeti zatvor od tri mjeseca uz »samu vodu i nasušni kruh«. I skadarski sabor od god. 1679. zabranjuje svećenicima, da naročito ne smiju u svećeničkom odijelu voditi kolo, koje se je igralo i »in coemeteriis vel in ecclesiis« jamačno na grobljištima, koja su se nalazila odmah do crkve. A da kola bez pjevanja nema, svjedoči i sinodalna zabrana barskog episkopa Andrije Zmajevića od god. 1702., koji zabranjuje u blizini crkve »ludi et cantus non sacri«.

II.

Utjecaj narodne pjesme na hrvatsku književnu liriku starijega doba.

U isto vrijeme, kad je Šižgorić zapisao (u drugoj polovini XV. vijeka) prve pouzdanije vijesti o životu lirskih narodnih pjesama, javljaju se u Dubrovniku s prvim erotskim pjesnicima hrvatskoga jezika ujedno i prvi umjetnički tragovi imitiranju pjesama »na narodnu«. Val narodnog života, koji je zapljuskivao vijekovima o tvrde zidine romanskih gradova dalmatinskih, probio je prirodnom svojom snagom ove nepredobitne »mire« i našao pod krovovima bogatih patricija uspavani osjećaj za ljepotu i prostodušnost narodnog izražaja. Dvanaest pjesmica narodnih u skupljenim djelima prvih hrvatskih trubadura — Šiška Menčetića i Đora Držića — doimlju nas se s tim toplije, što su se našle u zborniku sasvim izvještačenih i neprirodnih ljubavnih enuncijacija. Kao zraka vrelog sunca!

Između ovih pjesama točno se mogu razlučiti čiste narodne od onih, koje su samo spjevane »na narodnu«. One, koje su napolak umjetne, izdaju se već svojim srokovima, jer je pjesnik (drži se, da ih je napisao

upravo Držić) ipak mislio, da ih valja »oplemeniti« umjetničkom formom. Pojedine su opet zadržale metar i sav pribor pučkoga ukrasa, dok ih samo gdjegdje umjetni obrat prokazuje, da ili sabirač nije dobro slušao ili je hotimice što promijenio.

Od čistih narodnih mogla bi se istaći ona pod br. 6., koja se pjevala ovako:

Vila j' moma tri vjenačca,
Pelinak bere, ružicu prosiplje[3],
Jedan j' vila od tratorka,
Drugi j' vila od bos'joka,
Treti j' vila od ružice.
Koji j' vila od tratorka,
Taj je bracu darovala;
Koji j' vila od bos'joka,
Taj mi j' sama pronosila;
Koji j' vila od ružice,
Taj mi j' hrabru[4] darovala.

Isto tako i pjesma pod brojem 11.:

Pod nebom ljepše ptice nî,
Nego li soko sivoper;
Da bi m' se njime stvoriti,
Letnuo si bih visoko,
Visoko soko pod oblak;
A padnuo si bih nizoko,
Nizoko soko na orah.
A pod orahom vila spi,
Ali je vila ali nî,
Ali je koja ina zv'jer.
Bože, l'jepo t' je stvoren'je,
Ljepše nego li ljetnji dan!

Dva posljednja stiha odaju i promijenjenim metrom i izraženom mišlju, da nijesu čisti narodni.

Sedma pjesma (»Rode moj, moj dobri rode«) zanimljiva je također poradi svojega dvovrsnoga stiha; prvi su — očito stariji — spjevani u dugom metru običnih bugarštica, dok su drugi prepolovljeni i prividno iznakaženi stalnim umecima. Konac pjesme značajan je poradi pjesnikove skrupuloznosti, jer nema sumnje, da nije u sebi našao srčanosti ispisati pjesmu onako, kako ju je čuo. Radi se o djevojci, koju je hrabar ostavio:

Sinoćka ti mene, rode, tujin[5] junak obljubi,
A jutroska ti me, rode, udovicom ostavi«.

I ona pozivlje sav svoj rod, da pođe u potjeru za nevjernikom. No svjetuje ih, da nipošto ne bi nastrijelili njega, nego samo njegova — konja. Ona će ga već sama »pedepsati«:

[3] ovaj se pripjev dodaje iza svakoga stiha, — [4] dragom, — [5] tuđin, prema čakavskom govoru.

»Zlo neka je njemu bez pristanka
Zimnju nojcu bez pokojna sanka,
Ljetnji danak bez pokojne sjence!«

U ovoj pointi jamačno je Držić »cenzurirao« šaljivu i razgovjetniju kletvu, koja je poznata iz tolikih novijih pjesama, i razvodnio — iz estetskih razloga — sasvim jasnu »osvetu« djevojčinu. Predobro je poznata ona »Marina kletva« (pod br. 6 ove naše zbirke), gdje djevojka želi dragoga objesiti o svom grlu, a okovati ga sindžirima svojih bijelih ruku.

Osobito je karakteristična Držićeva pjesma pod br. 2., jer se po njoj razabira, kako je pjesnik virtuozno nalazio narodnoj jednoj pjesmi 18 svojih srokova na »-ala«, kojih nije m o g a o naći u narodu. Na sreću nalazi se u dubrovačkoj knjižnici otaca Franjevaca iz istog doba i u istim zbornicima čista narodna pjesma, koja je služila Držiću za uzorak, i koju je izdavač akademijskoga izdanja štampao udno strane. Držićeva prerada teče ovako:

Djevojka je podranila, ružicu je brala;
S bosilkom ju razbirala, trudna je zaspala.
Nad njom poju dva slavica, djevojku su zvala:
»Ustan gori, djevojčica, sanka ne zaspala!
Maglica se br'jegom krade, sad je na te pala;
Cvitje hoće opaliti, koje si nabrala;
Još te hoće privariti, ako nis' dobrala,
Za vjenačce drobnu ružu i cvitja ostala«.
Djevojka se razbudila, slavicom se ozvala:
»A, vi slavlji lužanini, velika vam hvala,
Koji me ste razbudili, jurve bih zaspala
Razbiraje[6] drobnu ružu i cvitja ostala.
Sinoć me je moja majka mladu hrabru dala,
Prid kojom sam vâs[7] večerak svezanih ruk stala.
Žimi majka, žimi[8] bratac, pr'je ga nisam znala,
Niti mu sam rosnu travu prid konja metala ,
Razma sinoć. Mila majko, tebi budi hvala,
Kâ[9] si meni djevojčici mlada hrabra dala«.

Čisti original ove narodne pjesme, kako rekosmo, nalazi se u rukopisu franjevačke knjižnice, kojim je valjda nepoznati prepisivač htio

[6] razbirajući, — [7] cijelu večer, — [8] tako mi bila majka i bratac živi, nisam ga poznavala do sinoć, — [9] koja.

svima poznatu pjesmu svesti na prâvi razmjer, osjećajući i sâm, da se je Držić znatno odbio od izvora. Pjesma glasi:

Djevojka[10] je podranila,
Ružicu je brala;
S jutra rano pr'je sunašca
U cv'jetku zaspala.
Nad njom poju dva slavica,
Ter djevojku bude:
»Ustan gori, djevojčice,
Sanka ne zaspala!
Maglica se br'jegom krade,
Sad je pala na te,
Cv'jetak će ti oznobiti,
Koji si nabrala,
Drobne ruže za vjenačac
I cv'jetja ostala«.
»»Tihi slavju lužanine,
Tebi budi hvala,
Koji me si[11] probudio,
Ere bjeh zaspala,
U ružici u drobnojzi,
Koju bjeh nabrala,
Drobne ruže za vjenačac
I cv'jetja ostala««.

Uspoređivanjem jedne i druge pjesme najbolje se razabira Držićeva licencija i odvajanje od narodnog nepatvorenog oblika. Njega očito nije zadovoljavao bezazleni svršetak narodne pjesme, pa je izdao nešto novo ili kontaminirao od dvije pjesme jednu. To se upravo osjeća od trinaestog njegovog stiha (»Sinoć me je . . .«), kojim se počinje drugi motiv. To je sasvim nova pjesma, koja ne stoji ni u kakvoj vezi s prvim dijelom. Još je pjesnik suviše zamutio smisao drugoga dijela onim »svezanim rukama«, jer čitalac ne može shvatiti, zašto bi djevojka stajala »svezanih ruk« pred majkom, kojoj zahvaljuje, što joj je dala mladog hrabra . . . I u prvom dijelu zamijenio je glagol »oznobiti« sasvim neprikladnim »opaliti«, jer — magla ne »pali cvijeće«, nego ga pali sâmo sunce.

Svakako je ova pjesma najrječitije svjedočanstvo o Držićevu pjevanju »na narodnu«. Metar je ostao čist i mnoge stereotipne pučke fraze, ali je pjesnik za ljubav sroka štošta izmijenio i dodao, čega nije nalazio u narodu.

Prva pjesma (»Djevojka hodi po zelenoj travi, krunicu nosi od rožić' na glavi) u tom je pogledu sasvim iskvarena, pa joj ni osnovna misao ni obrada ne nosi na sebi nikakvog narodnog znaka. — Treća (»Djevojka je ružu brala po ravnoj livadi«) osobito je lijepa svojim narodnim sadržajem. Tu djevojka moli oblak, da joj skrije vijenac od sunca, kako bi sa svježim cvijećem mogla doći do hrabrovih dvora. No suncu to nije bilo pravo, pa zajedničkim silama s vjetrom hoće da osujeti njihovu po-

[10] u rukopisu stoji zapisano „djevojčica", jer se u dubrovačkom narječju imenom „djevojka" označuje redovno s l u ž a v k a, pa oni i danas još „djevojčicom" krste našu „djevojku", — [11] obično čakavsko poremećivanje namjesto „koji si me".

godbu. Međutim djevojka pobijedi. Uto prispije i njezin hrabar po nju na konju, a ona ga pita:

Čemu, hrabro, konja mori? Ja bih došla sama . . .
Sunačcem sam bojak bila u drobnu ružicu,
I tebi sam vjenčac svila na rusu glavicu.

U osmoj pjesmi, u kojoj se dvije djevojke na vodi prepiru o istog junaka, i opet se razlikuju dvije sasvim raznovrsne metode. U prvoj polovici — uz čistu narodnu misao — pokušao je pjesnik s v o j i m riječima štošta kazati umjetnim načinom, dok je druga polovica (osim posljednja dva stiha) bez sumnje vjerno prepisana iz usta narodnih. — Mati je djevojku još prije sedme godine namijenila izvjesnom junaku. I ona je tri godine sadila za njega rani bosiljak, od kojega je savila tri vijenca. Jedan je poklonila bratu, drugim se sama okitila, a treći pustila niz Dunaj. Riječi, kojima popraća ovaj treći vijenac, zacijelo je čisto narodno cvijeće, kojemu nalazimo — mutatis mutandis već prema kraju, u kojemu se pjeva — vrlo mnogo analognih stihova. Evo ih:

Plovaj mi, plovaj, moj zeleni venče[12],
Ter mi doplovaj do hrabrova dvora!
Kada mi budeš blizu hrabru dvora,
Dvaš[13] mi ga klikni, tretjom[14] progovori:
»Što stojiš, hrabro, što ne greš domome?
Ali mi ti su puti kameniti,
Ali mi ti su kupjenom[15] zarasli?
Ma kada mi budeš u carevi' dvori',
Nemoj mi venca moga pronositi,
Zač[16] imam bratju, ki caricu dvore,
Poznati hoće moj zeleni venčac,
Iseć' mi će te, izranit mi te će«.
Hrabar djevojci tiho besjedjaše:
»Neka t' me s'jeku, neka ti me rane,
Neka mi reku: er za ljubav umirem«.

Kako rekosmo, samo ova dva posljednja stiha ne mogu biti narodna, jer narod ne poznaje ovoga kavalirstva ni zapadnjačke sentimentalnosti.

[12] obični „ekavski" oblik u dubrovačkom primorju, — [13] dvaput, — [14] treći put, — [15] kupinom, — [16] (zašto), jer, prema tal. perchè, koji znači i: zašto i jer.

Deveta pjesma i opet je čista narodna. Djevojka vije vijence i pita slavulja za svog dragog. On joj odgovara, da ga je vidio kod zlatara, kako naručuje prsten, što će ga njoj dati kao uzdarje za vijenac.

Napokon posljednja pjesma. Također čista narodna, složena u dijaloškom obliku. Momak donosi djevojci svoj »testemelj« (poznatiji u narodu, naročito u Vrčevićevim pripovijestima, pod imenom »peštèmâlj«, ubrus od plavetnoga pamuka za kupanje), da mu ga opere. Ona mu odgovara, da nema vode, a on: »Tvoje oči (zapravo: suze) bistra voda«. Ali nema »sapluna«. — Njene r u k e najbolji će sapun biti. A mjesto sunca — »Tvoje s r c e žarko sunce, operi mi moj testemelj«. — Analognu kajkavsku pjesmu zapisao je Kukuljević na str. 240. svojih narodnih pjesama. Ovdje Maru moli Ivan, da mu opere »đinđen robčec« (rupčić): »prez vodice, prez sopuna: tvoje roke beli sopun, tvoje soze bistra voda, tvoje oči žarko sonce, tvoja sapa hladni veter« (pod br. 98. ove naše zbirke).

Uza sve »dotjerivanje« Držićevo, njegove su pjesme »na narodnu« čisto zlato za nauku, jer iz onoga doba nemamo ništa slično, po čemu bismo mogli naslutiti, kakvim su pjesmama hrvatske djevojke i momci XV. vijeka zaslađivali svoje »domjenke«. Po ovim primjerima vidimo i duh, i jezik, i metar, i pjesnički pribor tadašnje lirske narodne poezije. I na svoje veliko iznenađenje razabiramo, da se n e r a z l i k u j u o d d a n a š n j i h. Da nije tehnika tadašnje umjetne književnosti iziskivala sasvim drugi pjesnički oblik, zacijelo bi se u staroj našoj literaturi našlo i mnogo više ovakvih stručaka, koji bi dali posve drugi miris staroj našoj pjesničkoj kulturi. No i ovo, koliko je zapisano u dvanaest Držićevih pjesama, vrijedi više nego li sav debeli svezak skupljenih njegovih i Menčetićevih djela. Nažalost moramo dodati, da je utjecaj narodne pjesme na najstarije naše trubadure s ovo nekoliko lirskih pjesmica iscrpen. Nigdje inače ne nailaziš kod njih ni na koji epiteton ni figuru narodnu. Čovjek bi na prvi mah mogao pomisliti, da su se bojali, da ne bi pučkom frazom profanirali dostojanstvo svojega ukočenog i šupljeg parnasienstva. Bili su naime i po svom društvenom položaju i po svom književnom odgoju patriciji, koji su se samo u rukavicama spuštali do niskih sfera svojih primitivnih »pučana«. I tako nam ono dvanaest pjesmica dólazi samo kao neka — časovita zaboravnost jednog pismenog aristokrata, koji bi nas možda u čudu gledao, kad bi mogao naslutiti, da ćemo četiri stotine godina iza njegove smrti više poštovati ono nekoliko njegovih prostonarodnih pjesmica, nego svu zbirku izvještačenih mu strofa i rima. No na čast može mu služiti, da u okolini i formalnoj poetici, kojom je bio zadojen, nije u sebi potpuno zatomio smisao za j e d r u i s v j e ž u narodnu poeziju. Možda se njom počeo zabavljati i zapisivati je tek iza ulaska u samostan, gdje nije m o g a o pjevati individualne ljubavne pjesme?

* * *

No dvadesetak godina iza Držićeve smrti ispisan nam je jedan dokumenat (1550.) od neiskazane vrijednosti i za život narodne poezije kao i za shvaćanje odnosa tadašnjih obrazovanih krugova i književnih pjesnika hrvatskih prema narodnoj pjesmi. To je poslanica, kojom se je Petar H e k t o r o v i ć i s p r i č a o Mikši Pelegrinoviću, vlastelinu hvarskomu i kanceliru zadarskome, što je u svoje »Riban'je« upleo nekoliko č i s t i h narodnih pjesama. Možda će mu, veli, zamjeriti, što je »pošal one stvari, k ê i d r u z i (drugi) umiju, povidati«, jer Hektorović sluti, da su te pjesme dobro poznate i Pelegrinoviću kao i drugim prijateljima. No on za svoje opravdanje navodi, da je »veliku pomnju stavil ispisati izvrsnomu vitezu onomu (Jeronimu Brtučeviću, komu je svoje djelo »za milošću i za razgovor« poslao), i »dati mu na znan'je sve Riban'je svoje i väs put svoj p r a v o m i s t i n o m onako, kakov je bio, ne priloživ jednu rič najmanju«. Nije htio ništa novo »slagati ni izmišljati«, dakle ni popravljati ni dometati, da ne bi onaj, kojemu su one pjesme poznate u izvornom obliku, pomislio, da je i sve ostalo »s lažom složeno i izmišljeno«.

I tako smo dobili u nepatvorenom obliku prvu poznatu nam junačku pjesmu (o Radosavu Siverincu), prvu baladu (polumušku o Marku Kraljeviću i bratu mu Andrijašu[17]), onda jednu žensku pjesmu i tri nazdravice.

Ovo je ujedno i prvo svjedočanstvo, po kojemu razabiramo, na k o j i su se način pjevale te pjesme. Prve dvije — bugarštice u dugom nizu stihova — pjevali su ribari s v a k i z a s e b e. Paskoje prvu, a Nikola drugu. To izbija iz same naravi ovakvih junačkih i polumuških d u ž i h pjesama, u kojima se pjevaču daje potpuna s a m o s t a l n o s t i sloboda, da pjeva nevezan nikakvim obzirom na druge pjevače. On može dati oblik i dužinu svojoj pjesmi prema svom ličnom raspoloženju i vještini. Ovo je ujedno i glavno obilježje junačke narodne pjesme, koja se pjeva uz gusle, tamburu ili se bez njih kazuje i pjeva. Potpuna sloboda! Zato niti smo imali niti imamo i jednu j u n a č k u pjesmu, koja bi se s ikojom pjesmom i s t o g a sadržaja podudarala u r i j e č i m a i p j e s n i č k o m o b l i k u. Isti mogu biti samo prvi stihovi, utvrđene stereo-

[17] štampanu u prvoj knjizi ovih „Izabranih nar. pjesama“ na str. 110.

*

tipne fraze i konačna pointa, koja se uostalom može prenijeti i na druge pjesme sa sličnim sadržajnim završetkom. Motiv, t. j. p r i p o v j e d a ć i m a t e r i j a l može biti isti u raznim krajevima (ne samo našim nego i stranim, pa se zato širom svijeta nalaze pojedine fabule iste, koje narodna memorija čuva od pamtivijeka ili ih jedan narod posuđuje od drugoga), ali doslovna izvedba n e n a l a z i s e n i g d j e. Zato se naše junačke i polumuške pjesme (pričalice, balade i romance) ne nalaze u istom obliku ni u raznim krajevima, ni u istom selu, šta više ni u istih pjevača, ako ih slušaš u razno doba.

U tom pogledu bit će najznačajniji primjer šipanska kazivačica Kata Palunko, udata Murat, sestra današnjega spljetskoga biskupa Vinka Palunka. God. 1870. zapisao je od nje brat cijelu zbirku narodnih pjesama č a k a v s k o g a oblika, a god. 1884. opet sin Andro i s t e pjesme ne samo drugim riječima i priborom pjesničkim, nego i drugim dijalektom, š t o k a v s k i m. Dakle za podrug decenija zadržala je ista pjevačica samo sadržaj svojih pjesama, dok je gotovo svu spoljašnju formu promijenila. Neke su joj pjesme za to doba opale i isušile se u svojoj snazi, kao što su i okračale, što je samo po sebi od najvećega naučnog interesa[18]. Ja u ovoj stvari idem tako daleko, pa tvrdim, da ni isti pjevač u i s t o doba (ako se ne zabavlja pjevanjem kao o b r t o m) ne kazuje pjesme bez raznih izmjena. Zato sam u najdubljem uvjerenju ustvrdio: ako su dva sabirača u dva razna kraja i u razno doba zapisala istu junačku pjesmu s i s t i m brojem stihova i s i s t i m riječima, da jedan od njih onda — ne govori istinu, nego da ju je prepisao od prvoga. I pritom sam ostao uvjeriviši se još dubljim proučavanjem narodne pjesme o istinitosti svoje tvrdnje.

U tom smislu ima se shvatiti i onaj Hektorovićev odlomak, koji govori o »slaganju i izmišljanju« novih riječi i fraza u zapisanim narodnim pjesmama. On je osjećao, a osjećali su i svi obrazovani tadašnji književni krugovi, da njima svima zajedno ne bi pošlo za rukom slaganje narodnih stihova u n a r o d n o m d u h u i da bi svaki od njih odmah opazio književničku natruhu, kako se uistinu opaža u onim odlomcima Držićevih pjesama »na narodnu«, što ih je pjesnik sâm složio, a neposredni prepisivač odmah osjetio njihovu »neistinitost« i nadoknadio jednu — č i s t o m narodnom pjesmom. A da je Hektoroviću bio poznat sav ogromni pjesnički pribor narodnih rapsoda, i da je sa svim ukrasima i obratima pokušao išta »priložiti«, zaista se ne bi morao bojati, da će itko od pismenih njegovih prijatelja opaziti nepouzdanost njegova zapisivanja.

[18] vidi moje rasprave o sakupljačima narodnih pjesama u „Glasu Matice Hrvatske“ od god. 1908. i 1909.

Onda bi on bio n a r o d n i p j e v a č u stilu svojih ribara Paskoja Debelje i Nikole Zeta. A to n i j e bio.

Treća Hektorovićeva pjesma možda je najznatnija za shvaćanje naše narodne poezije uopće, a za razdiobu — u »muške« i »ženske« — i za postanje j u n a č k i h pjesama napose.

Pjesma je ova po načinu pjevanja čista ženska. To jest: pjevala su je oba ribara s k u p a — »jedan niže držeć, drugi više pojuć«. To je prvo obilježje čistih ženskih pjesama. Tečaj mislî u njoj i utvrđene riječi svakog pojedinog stiha dopuštaju pjevačima d a i h s k u p a p j e v a j u, ne bojeći se, da će jedan drugome pokvariti sklad drugim riječima ili raznovrsnim stilističkim obratima. To je tako kod svih ljubavnih pjesama, koje također mogu imati i izmijenjeni sadržaj i frazeologiju prema r a z n i m krajevima, ali u istom selu, u istom kolu i na istim posijelima pjevaju se redovno na i s t i način s utvrđenom formom i arijom.

No Hektorovićeva treća pjesma nije ni ljubavna ni obredna, nego p r i č a l i c a, koja priča o dvojici zarobljenih kraljevića, što mole cara »Pajazita«, da ih pusti miloj majci, a oni mu obećavaju, da više ne će pàsati sablje ni jahati bojnoga konja, nego će se zakaluđeriti na Svetoj gori.

Šta je to dakle? Ona znamenita vrsta narodnih pjesama, koja stoji na granici između ženskih i muških, lirskih i epskih — pa krije u sebi mogućnost, da se uz podesnoga pjevača sasvim izvrne u junačku. Neka se nađe pjevač, koji će umjeti da »priloži« ovom skeletu pripovjedačke p o t a n k o s t i zarobljenja, pa izumi riječi, kojima su kraljevići molili »bašu, alubašu i subašu«, da ih puste kući i doda možda još kakvu sitnicu u duhu same priče — eto ti »muške« pjesme, koju više ne će moći pjevati u zajednici d v a pjevača, nego samo j e d a n uz potpunu slobodu stvaranja i pjesničkoga pribora, uz pratnju gusala ili tambure, ili uz prosto recitiranje bez glazbila, koje mu inače određuje metar i utvrđuje broj slogova. Kako će ovaj pojedinac izvesti svoj posao, sasvim je n j e g o v a individualna stvar. On može svakom odlomku dodati po volji, štogod mu se prohtije, ukrasiti i izreći nešto ljepše ili prostije, sve prema svojoj ličnoj sposobnosti i vještini. Zato i n e m a m o nigdje istih junačkih pjesama. I u tom razabiram najveću vrlinu našeg epskog stvaranja. Kod nas je svaki guslar i kazivač — p j e s n i k, samostalan i slobodan, koji se veže jedino na fabulu (motiv) i pjesnički ukras, a izraz mu je samorodan i osoban.

Samo onaj, koji o v a k o shvaća muške narodne pjesme, može da shvati postanje i život naše epske pjesme, koja je došla i z a lirske i razvila se iz onih ženskih, koje kriju u sebi neku pripovjedaću građu.

U tom pogledu za mene ni Hektorovićeva pjesma o Marku Kraljeviću i bratu mu Andrijašu nije još junačka. Kuhač dapače obje bugaršice drži prema njihovom g l a z b e n o m značaju, ženskima. Elegičnost i vanredna toplota Andrijaševe molbe nikako nije muška. Ali je to baš ona vrsta pjesama, koju najviše kultiviraju s t a r i j e ž e n e na prelima i posijelima stežući srca svojih slušalaca milinom i bolom. To je balada u pravom značenju ove riječi, kakvih je puna peta knjiga »Matičinih« pjesama, od kojih je do 95% ispisano iz ženskih usta.

Ovu polumušku pjesmu o Marku i Andrijašu, u dugom stihu, nazivlje Hektorović b u g a r š t i c o m, a onu drugu, čistu žensku, kojoj je samo prividno stih dug, »p j e s n i«; prvu je »bugario« jedini Paskoje, dok su drugu oba ribara »pripívala«. Pod ovim »pripivanjem« valja da se razumijevalo ono trostruko ponavljanje svakog početnog odlomka i dvostruko svake naredne fraze. Pjesma, kojoj se i napjev sačuvao, a pokojni ga Kuhač objasnio kao i napjev o Radosavu Siverincu, imala je ovaj uvod i pjevala se ovako:

I kliče devojka, pokliče devojka,
Još kliče devojka, mlada mi tere gizdava,
Mlada tere gizdava sa brig bela devojka Dunaja:
»Stani se, Šišmane[19], stani se, Šišmane,
Stani se, Šišmane, tere mi razbiraj glasove,
Tere razbiraj glasove, ča devojka mlajahta klikuje«.

A sada donosimo samu p r i p o v i j e s t bez pripjeva:

Dva sta[20] kraljevića
Od bojka ne dobegla[21],
Ali sta ubijena
Ali sta živa odvedena?
Nisu ti ubijena,
Da živa mi sta odvedena
K caru Pajazitu na portu.
Andrijaš se moljaše
Baši, alubaši, subaši,
Ne toliko za sebe,
Koliko za brata Lazara[22]:
»Pušćaj naju[23], bašo,

[19] uspomenu na Šišmana, kneza vidinskoga i vladara zapadnoga dijela Bugarske pod konac XIII. vijeka, — [20] stari dualski oblik za drugo lice od glagola „biti“ (jesta). — [21] iz boja nisu dohjegla; nisu se povratila, — [22] uspomena na historijski događaj iz vremena borbe oko prijestola turskoga cara Bajazeta, kad je bijesni Musa poslije pobjede kod Carigrada god. 1410. uhvatio u balkanskim klancima srpske knezove Vuka Lazarevića (mlađega sina kosovskoga Lazara) i sestrića mu Lazara Vukovića (jednog od sinova Vuka Brankovića), pa ih pogubio, o čemu govori Konstantin Kostenski u biografiji despota Stefana Lazarevića, kao savremenik događaja, i Mihajlo iz Ostrovice, kao pozniji pisac (vidi raspravu A. Gavrilovića „Historija srpske i hrvatske književnosti usmenoga postanja“, god. 1912., str. 23), — [23] stari dualski oblik za današnji „nas“.

Do naju mile majke,
A verom ti se obetuju[24],
Sabljice da ne pašu,
Konjica da ne jižju,
Kalujer da postavlju,
Svetoj gori da služu.

Ono »pripívânje« možda bi se dalo objasniti i na drugi način, kojemu imamo i danas rječito tumačenje u opće poznatoj i prastaroj pjesmi »Vrbniče nad morem«. Prvi stih »poklikne« jedan pjevač, a drugi odmah prihvate, pa ga ponove i onda skupa otpjevaju d r u g i stih, koji je irelevantan i stereotipan (»visoka planino«). Treći stih opet dobaci onaj prvi pjevač i t. d. Hektorovićeva »pisan« slučajno se i svojim metrom i repeticijom, kako ju je vjerno zapisao sabirač, podudara s »Vrbnikom«. I tako bi nam do danas bilo sačuvano ono »pripivanje«, a ujedno pružen nov dokaz za moje shvaćanje o postanju pjesama s pripovjedaćim sadržajem. Prvi stih — onaj o d l u č n i, koji pomiče pripovijest — prepuštao se j e d n o m pjevaču, koji je mogao prema svojoj ličnoj vještini izreći stih ili misao po svojoj volji, jer su ga pažljivi drugovi onda lako mogli i dva i tri puta ponoviti.

I tako bismo s prvom narodnom ženskom pjesmom, kojoj je sačuvana i melodija, dobili ključ za shvaćanje o postanju polumuških i konačno čistih muških pjesama, jer je od svake ženske pričalice dobar pjevač mogao isklesati dobru mušku pjesmu.

Još valja da napomenemo one tri »počašnice« ili »zdravice«, kojima su hvarski ribari razonodili svoga gospara iza opulentna ručka. Sve tri su osobito značajne, a prva upravo originalne vrijednosti, jer se u njoj razbira aluzija na Hektorovića, za kojega su ribari znali, da se bavi knjigom. Prva dva stiha prve počašnice ne stoje ni u kakvu odnosu s Hektorovićem niti su prilagođeni prigodi, u kojoj su se svi nalazili. Očito je to posuđen početak neke opće poznate prastare pjesme, koja je pjevaču poslužila jedino za uvod i natucanje arije. Evo cijele pjesme:

Naš gospodin poljem jizdi,
Jizda da mu je,
Na glavi mu svilan klobuk,
Sinca[25] da mu je,
U ruci mu zlatne knjige,
Družba da mu je[26];
Prid njim sluga pïsan poje,
Na čast da mu je.

[24] stari oblici 1. lica pres., koji su se upotrebljavali i za futur (pašu, jižju, postavlju služu): da ne ću pasati sablje ni konja jezditi, nego ću se dati u kaluđere (čak. „kalujer“) i služiti Svetoj gori na Atosu, — [25] sjene, — [26] da se njima razonodi, da „ima društvo“, jer je Hektorović jamačno na svoj trodnevni odmor ponio sa sobom kakvu knjigu, da se njome zabavi u barci. Ribari u svojoj prostodušnosti nisu mislili, da mu oni mogu „činiti družba“, no on im je iza svršenoga pjevanja kavalirski zahvalio, što su ga oni, a ne njegova knjiga, pjevanjem razveseljivali i „razgovor dajući službu mu činili“.

Drugu pjesmu nastavlja drugi ribar u sasvim drugom metru, a jamačno i ariji. I ova se pjesma tobože zabavlja osobom Hektorovićevom, premda je uzeta iz drugih poznatih pjesama:

Majka mu je lipo ime dila[27],
Svitla sunca gledajući;
Ljuba mu je zlatom venčac vila
Uz konjica potičući.

Napokon treća, koja ne stoji ni u kakvoj vezi s prigodom, u kojoj su se nalazili:

Lipo ti je, brajo, pogledati
Lipa skoka junačkoga,
Gdino mi junak poskakuje
Od kamenka do kamenka,
Bila lička pokazuje
Iza štitka perenoga.

Kako vidimo, u posljednjim počašnicama izmjenjuju se deseterci s osmercima, a dva posljednja deseterca nijesu ni potpuna, jer prvi (»Gdino« . . .) ima devet, a drugi (»Bila lička« . . .) dapače osam slogova. Kuhač, objašnjavajući Hektorovićeve bugarštine, tvrdi, da u ono doba još nije bila »ritmička ćut narodna dovoljno razvijena«, a nama se čini, da se — bar u ova dva primjera — stvar ima sasvim drugačije razumjeti. Poznato je, da narodni pjevač do potrebe zna jedan slog produžiti na dva, pa su iz Vukovih pjesama bili poznati primjeri: dvaa, valjaane i međuuse, dakle slogovi, koji su sami sobom dugi. No ja sam, redigirajući »Matičine« pjesme, našao — što su sabirači i ortografski prikazali — da narod i k r a t k e slogove do potrebe rasteže, n. pr.: »A bora ti, moòja punice« ili »Caàvti li po Bosni ljubica?« (pored dugih: »Trïi dana i noći četiri«, »tïi nemoj zàmetati kavge« i »tuđu rađu raàdila«). Prema tome bi se i Hektorovićevi stihovi imali čitati: »Gdiino mi junak poskakuje« i »bïila liička pokazuje« (ako u ovom drugom primjeru — što je još vjerojatnije — između adjektiva i supstantiva nije slučajno izostavljena kakva dvosložna riječ, n. pr. »svoja«).

*

* *

Stariji savremenik Hektorovićev — Hanibal L u c i ć — napisao je nekoliko pjesama »od kola«, koje nemaju u sebi ni po riječima ni po

[27] nadjela.

sadržaju ništa narodno. Možda je podvostručenim šestercem htio kazati, da se u ovom obliku pjevalo za njegova vremena u kolu. Naprotiv, u drami njegovoj »Robinji« razabira se u velikom stepenu utjecaj i narodne pjesme, pa nam može služiti na ponos, da je najstariji plod hrvatske dramatike s v j e t s k o g a sadržaja ispisan pod dojmom narodne naše poezije i historije.

Zadranin Juraj B a r a k o v i ć (1547.—1628.) donosi u svojoj »Vili Slovinki« prekrasnu bugaršticu najčistijeg baladskog obilježja »Majku M a r g a r i t u«, koju donosimo u ovoj knjizi pod brojem 181.

Dosta znatan utjecaj narodnog o b l i k a razabira se u djelima Dinka R a n j i n e (»Pjesni od kola«), Nikole N a l j e š k o v i ć a (pjesma Maruše i Milice u petoj komediji: »Poručila Vidosava po pristavu do Gojslava« . . .), Marina D r ž i ć a (u četvrtoj komediji: »Hrabar mladi kupus sadi, djevojka mu ručak nosi« . . .), a pogotovo u djelima Ivana G u n d u l i ć a i nekih drugih.

Međutim pod konac XVII. vijeka i na početku osamnaestoga (Đuro Matei i Josip Betondić) već se naši učeni krugovi daju u neku ruku na sistematsko sabiranje narodne poezije, koja je štampana doduše tek za našega vremena (Miklošić i Bogišić), dok oko sredine XVIII. vijeka ne dođe K a č i ć u svom »Razgovoru« s nekoliko š t a m p a n i h čistih narodnih pjesama, R e l j k o v i ć sa svojim »Jakšićima«, a talijanski opat F o r t i s s najljepšom baladom — dakle ženskom pjesmom, kakvih ima više u starijim bugaršticama — čuvenom »Hasan-aginicom«. Ovu je već sâm Goethe preveo na njemački i do neba uzvisio, da se tek od toga vremena u Evropi počelo govoriti o našim pjesmama kao osobitosti, kakve nemaju drugi narodi.

Godine 1798. preveo je Dubrovčanin Đuro F e r i ć za porabu njemačkoga historičara Johannesa Müllera 38 narodnih naših pjesama na latinski; jednu junačku (o Banoviću Strahinji i baladu »Hasan-aginicu«) i 36 čistih lirskih. Nažalost ostavio nam je Ferić u popisu na kraju knjige samo po d v a prva stiha od svake pjesme u originalu, a sami prijevodi su mu odviše slobodni — za ljubav latinske elegancije — da bi se po njima jedva mogao uhvatiti i rekonstruirati tekst narodnih pjesama. Da je Ferić kojom srećom po Fortisovu uzoru dodao uz prijevod i cijele hrvatske originale, imali bismo danas najljepše štampano izdanje lirskih narodnih pjesama ispod konca XVIII. vijeka.

Međutim u to doba (p r i j e sabiračkog rada Vuka Karadžića) nalazimo na hrvatskoj strani još četiri znamenita rukopisna zbornika, koji skrivaju u sebi ogromno blago lirskih i epskih narodnih pjesama.

Prvi, a najbliži Feriću, poznat je tek po najnovijem izdanju Jugo-

slavenske akademije[28]. Autor mu je spljetski enciklopedist, prijatelj Fortisov i prethodnik Nikole Tommasea: Julije B a j a m o n t i (1744.—1800.). On je stajao u prepisci s Ferićem i slao mu narodne pjesme. U štampi nam je sada poznato pet lirskih pjesama, što ih je Bajamonti zapisao god. 1780. Sve su ikavske i štokavske. Četiri su spjevane u osmercima, a jedna u desetercima. Bajamonti je neke junačke pjesme prevodio na talijanski iz dubrovačkih rukopisa, koji su nam danas poznati iz štampanih knjiga. Nema sumnje, da je Bajamonti bio Fortisu desna ruka u proučavanju naših običaja i u prevođenju narodnih pjesama.

U drugoj polovici XVIII. stoljeća rođen je i Ante Franjin A l a č e v i ć (1781.—1856.), koji nam je ostavio najveći i najdragocjeniji rukopisni zbornik narodnih pjesama, što se sada čuva u biblioteci »Matice Hrvatske«. — U istoj biblioteci čuvaju se i dvije najstarije zbirke s l a v o n s k i h narodnih pjesama. Prva je poznata pod imenom Babukićeva zbornika, jer se našao u njegovoj ostavštini, a krije u sebi 27 ponajviše ženskih narodnih pjesama, a među ovima najstariji zapis motiva »Bog nikom dužan ne ostaje« i prekrasna pjesma o Jeli Đurđevici, koju donosimo u ovom izdanju pod br. 182. Rukopis datira iz god. 1798. — U uskoj svezi s ovim požeškim zbornikom stoji i K r a l j e v i ć e v, koji nema zapisane godine, ali su neke pjesme doslovno prepisane iz Babukićeve zbirke. Ima 35 čistih ljubavnih ikavskih pjesama[29].

I tako bismo spomenuli sve znatnije tragove narodnoj našoj poeziji i sve hrvatske zbornike prije velikog sabiračkog rada Srbina Vuka Stefanovića K a r a d ž i ć a. S njegovim radom ponovno je podgrijana ljubav za narodne tvorevine i među nama Hrvatima, pa su se javili i na hrvatskoj i na srpskoj strani bezbrojni folkloristi, koji su stali skupljati narodno blago, da po njemu književnici počnu proučavati duh i jezik narodni. Razlaganje toga utjecaja ne može biti predmetom ovoga kratkoga pregleda, a ni estetsko tumačenje pojedinih pjesama ovoga izdanja. To se prepušta samom tekstu i prijemljivim dušama mladih čitalaca. Neka im lektira ovih pjesama razblaži dušu i ulije u srca zdravlje i jedrinu mišljenja!

III.

Značaj ljubavnih i obrednih pjesama.

Među hrvatskim i srpskim lirskim pjesmama prevlađuju l j u b a v n e. Tu se opisuje ljubav u svim oblicima. Željkovanje mladenačko, čežnja,

[28] rasprava Ivana Milčetića o dr. Juliju Bajamontu u 192. knjizi „Rada“. — [29] o ovim zbornicima pisao sam ja u „Narodnim Novinama“ od 9. veljače 1909.

nada, radost, strast i bol njihova. Izraz im je originalan, svjež i bogat. Gotovo nema pjesme, koja ne bi davala građe ili za proučavanje duše narodne ili za spoljašnji oblik figurativne i jezične fraze. I svaki kraj ima u svojim ljubavnim izražajima nešto svoga, tako da poznavač narodne tradicionalne poezije može i bez potanje oznake razabrati, gdje je pjesma ubrana. Drugačije se ljubavnik izražava u Istri i na dalmatinskim ostrvima, drugačije u Boci Kotorskoj, drugačije na obalama Miljacke, Save, Dunava, Morave i Vardara. A ipak su sve izražaj j e d n e narodne d u š e, pa su upravo ove pjesme najjači dokaz o jedinstvenosti hrvatskoga i srpskoga plemena.

Među ženske ubrajaju se i one, koje skrivaju u sebi neki »ženski« motiv, pripovijest ili fabulu, kojom se muški pjevač redovno ne zabavlja, već ako ih pjeva ženama. Ove pjesme naime ne daju obligatnim guslarima prilike, da segnu u bogati pribor herojske pjesme. Zato su i kraće, kompaktnije i neistrošene. Ima ih i takvih, koje ne kriju u sebi ni jedne stereotipne fraze, kojom se obično služe pjevači, da im pjesma izađe dulja i kićenija. No i među ovim pjesmama razlikuju se one, koje pjevaju d j e v o j k e, od onih, kojima zabavljaju s t a r i j e ž e n e na prelima i posijelima svoje slušaoce. Za ovu tanku razliku našao sam klasičnu granicu u rukopisnom zborniku jednoga slavonskoga sabirača. U jednoj neštampanoj knjizi Luke Ilića Oriovčanina nalazi se umetak od 16 listića, u kojemu je Antun Rodić, posljednji izdanak većih franjevačkih pisaca u Slavoniji, zapisao 32 ženske pjesme u Nurkovcu, svom rodnom mjestu, god. 1846. Rodiću je p j e v a l a pjesme ponajviše djevojka Margita Ilijašević, a k a z i v a l a starica majka samoga sabirača. Margita mu je pjevala samo k r a ć e, ljubavne pjesme, koje se »pjevaju u kolu i uvečer pred kućom i na posijelima«, a mati kazivala d u ž e. Djevojke — veli Rodić — hvale s v o j e pjesme i tvrde, da su ljepše od onih »s t a r i n s k i h, koje pripovijedaju ž e n e«, a ženama se opet više sviđaju njihove, jer su »bolje starinske«. — Prema tome se djevojke zabavljaju samo ljubavnim pjesmama, koje imaju svoje osobite napjeve i utvrđene stihove, a starije žene pričalicama, romancama i b a l a d a m a staroga kroja, koje se ne pjevaju po naročitim i različitim arijama, nego se »p r i p o v i j e d a j u« kao i junačke što se mogu pripovijedati, a fraza im je potom slobodnija i individualnija.

U prvom dijelu ove naše knjige sabrane su samo djevojačke i momačke pjesme, a u drugom one, koje pjevaju obično starije žene, pa su svojom p r i p o v j e d a ć o m g r a đ o m u komparativnom pogledu s pjesmama ostalih naroda najznatnije. Ovo su one pjesme, koje stoje »na međi između ženskih i muških«, pa su najzanimljivije za određivanje o postanju muških pjesama.

No osim čistih ljubavnih i baladnih ženskih pjesama ima i takovih, koje se pjevaju samo u određenim prilikama: na žetvi, u svatovima, na pogrebima, o sušnim danima (dodolske), pa o Duhovima (kraljičke), o Božiću (koledske) i u izvjesne praznike u godini (o Đurđevu, Ivanj-danu, Spasovu itd.). Među ovim pjesmama ima dakako i takovih, koje ni po čemu ne možeš razabrati, da se pjevaju upravo na određene dane i u određenim prilikama, pa smo ih zato — najviše žetelačkih i svatovskih — rasturili među obične ljubavne. No ima ih, koje su do danas zadržale svoj o b r e d n i (ritualni) značaj.

I. — Među najstarije naše obredne pjesme svakako valja ubrojati d o d o l s k e, koje se pjevaju ljeti, kad zavlada velika suša. Zacijelo je ovaj običaj zadržan od iskonskih vremena, kad su naši stari mislili izmoliti od višnjih sila kišu za svoje vinograde i polja, koja su ih hranila. Danas su se ove pjesme i običaj, uz koji su se pjevale, dobrano izgubile i zatrle. No ima ih još gdjegdje na zapadnim stranama i po ostrvima, a tako isto i u Srbiji i Slavoniji, gdje je spao već na ciganke. Na zapadu se u tim danima svlači jedan momak dogòla, pa se zaogrće papraću, različnom travom i cvijećem, da mu se nigdje ne vidi koža. A onda ide s družinom od kuće do kuće, pa igra, družina mu pjeva, a domaćice izlaze, pa izlijevaju na njega vodu. I istočnim krajevima nadoknađuje momka djevojka, koja se onda zove »dȍdola«. Na zapadu se onaj goli momak zove »pȓpac«, a cijela družina »p ȓ p o r u š a«. U Turskoj Hrvatskoj: »č a r ȍ i c e«.

Da spomenemo samo tri dodolske pjesme! Na istoku se pjeva tom prilikom ovo:

Naša doda Boga moli,
Oj dodo, oj dodo le!
Da udari rosna kiša,
Oj dodo, oj dodo le!
Da pokisnu svi orači,
Oj dodo, oj dodo le!
Svi orači i kopači,
Oj dodo, oj dodo le!
I po kući poslovači,
Oj dodo, oj dodo le!

U slavonskom Otoku pjeva se — iza prva dva stiha, koja su ista sa spomenutima — ovako:

Da nam topi naša polja,
Naša polja i livade.
Na dodi je košuljica,
Ni predena, ni vezena,
Već od zlata salivena.

U Dubašnici, na ostrvu Krku, pjevaju »prporuše«:

Prporuša hodila,
Službu Boga molila:
Dajte sira, dajte jaj'[30],
Da nam Bog da mladi daž[31],
Od šenice višnji klas!
A ti, Bože vični,
Smiluj se na nas!

Obično naime domaćice daruju dodole i prporuše jajima, sirom, maslom itd., pa su zato u nekim krajevima ove običaje preuzeli cigani, da im služe za prošnju.

*

II. — K r a l j i č k e pjesme pjevaju se o Duhovima ili Trojacima, a sâm običaj sačuvao se u Srbiji i kod slavonskih Hrvata katolika, dok ga je pravoslavno svećenstvo u Srijemu iskorijenilo kao poganski običaj[32]. Desetak-petnaest djevojaka, najljepše obučenih u svili i u zlatu, idu sa sabljama u ruci, pa pjevaju svim ukućanima po redu: domaćinu, njegovoj kćeri, neženjenom momku, popu, rataru, majstoru, djetetu itd. Sve su ove pjesme u šestercima, a dodaje im se redovno iza svakoga stiha pripjev »leljo«. Djevojci se pjeva ovako:

Ovdje nama kažu (leljo!)
Momu neudatu.
Jäl je vi udajte,
Jal je nama dajte,
Da je mi udamo
Za Ivana đaka,
Popova nećaka,
Koji perom piše
Na orlovu krilu,
Il on zapisuje
Oči djevojačke
I lice junačko.

Dvojici neženjene braće pjevaju:

Ovdi nama kažu
Dva bora zelena,
Dva brata zelena,
Dva brata rođena.
Il ih vi ženite,
Il ih nama dajte,
Da ih mi ženimo:
Jednog sa kraljicom,
Drugog sa divicom,
Svitlom orubljicom[33].

[30] jâjâ, stari gen. pl., — [31] dažd, — [32] Josip Lovretić je u „Zborniku za nar. život i običaje“, sv. II. od god. 1897., donio lijepe fotografiije svih sačuvanih običaja u Otoku, — [33] „orubljicama“ nazivlju u slavonskoj granici one tri (više ih nikada nema) kraljice, koje nose na glavi koprene obrubljene zlatnim čipkama, te ih spuštaju niz prsa i leđa. Glavu zakite čapljinim perjem.

*

III. — Pjesme od »k o l e d e« kao i običaj, uz koji se ove pjesme pjevaju, sačuvao se gotovo samo na zapadu i među Hrvatima katoličke vjeroispovijesti, dok su prije sto godina jamačno bile poznate svim Hrvatima i Srbima. Pjevaju se redovno uz Božić i novu godinu (lat. »Calendae«), a s njima idu, kao i s dodolskima i kraljičkima, momci od kuće do kuće i pjevaju, pa zato ove pjesme (na pr. u Istri) imaju donekle značenje čestitaka. Značajni pripjev im je »koledo« kao onim prvima »dodo le« i »leljo«. U Praputniku, u hrv. Primorju, zovu se momci, koji »koledvaju« — »koledvači«, a ljudi ih daruju vinom, koje onda popiju u društvu, pa pozovu i one djevojke, koje su ih najviše darivale. U dalmatinskim kotarima spojen je ovaj običaj s prastarim slavenskim skakanjem preko vatre, koju ondje zovu upravo »koledom«. Ispred kuće užgu slamu ili drva, pa se časte pečenim ovnom ili janjetom, a zalijevaju rumenikom vinom. Dakako, uspomena na vrlo davna vremena!

Kako ovakove pjesme mogu zadržati elemenata iz najstarije narodne tradicije, dokazuje ova, koju spominjemo za ogled. Pjeva se djevojci u južnozapadnim krajevima:

Oj djevojko bljedòlika, koledo!
Što si tako bljedolika?
Jesi l' suncu dvore mela,
Il mjeseca konj' sedlala? —
»Nisam suncu dvore mela,
Ni mjesecu konj' sedlala,
Tek stojala, te gledala,
Gdje se vîle s gromom bîle:
Vile groma nadolješe[34],
Sestre brata nadigraše« . . .
Slava i čast da je na čast
Gospođici!

*

IV. — Kako je s vremenom prevladavao kršćanski duh u narodu, tako je dolazilo i novo nazivlje i nova sadržina za stare običaje, koje su prebojene i umetnute u njih kojekakovi novi pripjevi. Najznačajniji će biti slavonski k r s t a r i, koji obilaze selima o Spasovu, a mjesto poganskih pripjeva dodaju »kirijo leližo«, koji će biti istoga postanja sa starim »krlešom« (Kyrie eleison!) sjevernih Slavena. Djevojčicama, gotovo djeci, koje se zovu »krstonoše«, slože starije žene dva drvceta u obliku križa, pa ih iskite kupovnim cvijećem, a krajeve krsta opet čapljinim perjem. Odrasle djevojke posuđuju ovim djevojčicama svoje svilene suknje i zlatom izvezene oplećke, a kosu im upletu u široke pletenice i objese svoje dukate o vrat, da se tobože vidi, kako će djevojčica biti lijepa, kad se stane »djevojčiti«. I tako djeca idu selom s gajdašem i sa četiri »prosjaka«, t. j. njihova četiri vršnjaka, koji idu s košarom u ruci za njima, da ponesu, što one isprose. I pjevaju:

Mi krst nosimo, Boga molimo,
Kirijo leližo!
Da nam Bog dade, da kiša pade,
Da kiša pade, da trava raste,
Da trava raste, da paun pase.

*

Ali da se i u ovim pjesmama još do danas sačuvale p r i č e starijega kova, svjedoči pjesma:

Zaspala Ana na brig Dunava,
Kirijo leližo!
Brig se orinu, Anu zarinu.
Govori Ana svojim drugama:
»Kažite, drúge, mojemu dádi,
Neka ne pije dunavske vode:
Dunavska voda — Anina suza;
Neka ne kosi dunavske trave:
Dunavska trava — Anina kosa;
Neka ne jede dunavske ribe:
Dunavska riba — Anine kosti.

Isti ovaj motiv nalazi se u pjesmi, koju smo preštampali iz Blagajićeve lijepe zbirke pod brojem 188. ove knjige.

Iz ovih primjera vidimo, da je i ovaj običaj u nekoj vezi s vodom i kišom. To još više dokazuju »k r s t o n o š e« ili »z a v j e t i n e« po Srbiji, gdje svako selo ima po jedan dan u godini, koji se slavi i svetkuje, kad se svêti v o d i c a, pa se s krstovima i s ikonama ide po poljima. Bez svake sumnje, da se izmoli od Boga rosna kiša.

Ima još mnogo narodnih običaja, koji se redovno posvećuju pjesmama. Spominjemo samo: d r u ž i č a l o (na drugi ponedjeljak po uskrsu), kad se momci i djevojke »družičaju« (bratime se i sèstrimê).

U Budvi se je prije 70 godina također slavilo Spasovo izlaženjem na jedno brdo, gdje se igralo i pjevalo. Kako su se uz ovakove svetkovine sačuvale najstarije narodne pjesme (u osmercima) s najstarijim mitološkim reminiscencijama, spomenut ćemo jednu[35] za ogled:

[34] odolješe mu, nadbiše ga.

[35] u petoj knjizi pjesama „Matice Hrvatske“ skupio sam pod br. 11. sve varijante ovoga motiva pod imenom „Travoberica Mare i zmaj“.

Rano rani djevojčica
Na veseli Spasov-danak;
Nešto pred njom rosu trese,
Boga moli djevojčica:
»Daj mi Bože, da ja vidim
Svako zv'jere očicama,
Razma zmaja planinskoga!«
Još te r'ječi ne izreče,
K njoj doletje plahi[36] zmaje;
Savi mladu pod krilima[37]
I poletnu s djevojčicom
U te spilje kamenite.
Tu je drža dugo vr'jeme.
Kad je doša' Spasov-danak,
Ljuto cmili djevojčica,
Ljuto cmili, ne prestaje.
Tješio je ljuti zmaje:
»Što m' je tebe[38], djevojčice?« —
»»Kako što je, plahi zmaje?
Danas mi je Spasov-danak:
Sve djevojke ružu beru,
Ružu beru, v'jence viju,
A ja jadna, luda, mlada,
Niti berem, niti vijem«.
Tu se zmaju ražalilo,
I pusti je ružu brati,
Ružu brati, v'jence viti.
Al još plače djevojčica,
Ljuto plače, ne prestaje;
Tješio je plahi zmaje:
»Što m' je tebe, djevojčice?« —
»»Kako što m' je, plahi zmaje?
Danas mi je Spasov-danak:
Sve djevojke v'jence nose,
A ja jadna majke želim[39]««.
Tu se zmaju ražalilo,
Djevojci je govorio:
»Hoš mi[40], dušo, vjeru dati,
Da ćeš k mene[41] povratit se,
Pustit ću te tvojoj majci.«
Ona mu je vjeru dala,
Da će mu se povratiti.
Pusti zmaje djevojčicu,
Da u majke svoje pođe.
Kad djevojka k majci dođe,
Već za zmaja i ne haje.
Zmaje čeka djevojčicu,
Čeka danas, čeka sutra.
Puče zmaje na kamenu
Čekajući djevojčicu.

*

V. — U nekim selima katoličke Slavonije slavi se uoči 1. svibnja (sv. Filipa i Jakoba) takozvana f i l i p o v č i c a. Zàrana nasijeku momci svojim djevojkama ili rođaci svojim ukućanicama grabova granja, a djevojke, sasvim u bjelini, pođu predveče u filipovčicu. Svaka pripne na grabovu granu istom otkane otarke, da se tobože vidi, kakove su darove za svatove izatkale. Ne ulaze nikamo u dvorišta, nego pjevaju ulicama:

Filipovčice, jabukovčice,
Drvce zeleno, jajce šareno!
Filip i Jakob goru lomio,
Goru lomio, Boga molio,
Da nam Bog dade, da kiša pade,
Da kiša pade, da trava raste,
Da trava raste, da paun pase.

[36] žestoki; vok. „zmaje“ mj. „zmaju“ dijalektičan je, — [37] pod krila; južnjačka zamjena akuzativa instrumentalom, — [38] stari oblik za dativ „tebi“, — [39] čeznem za njom, — [40] hoćeš li mi, — [41] stari oblik mj. „meni“.

I u Dubrovniku je za vremena republike izlazio toga dana »bembelj« u haljini iskićenoj zelenim lišćem i odlazio u samostan sv. Jakoba.

*

VI. — L a z a r i c a m a nazivaju se djevojke u Srbiji i u Srijemu, koje uoči Lazareve subote idu od kuće do kuće, pa pjevaju pjesme o biblijskom Lazaru, kojega je Isus uskrsao. Gdjegdje stanu u kolo, pa pruže ruke od sebe, da dignu mâlo muško dijete, koje onda ide preko njihovih ruku, a one pjevaju:

Läzi, läzi[42], Lazare,
Te dolazi do mene,
Prihvataj se za mene:
Za svilene rukave,
Za svilene marame,
Za klečane kecelje!

U leskovačkom kraju vranjskoga okruga u Srbiji[43] idu lazarice u sela, dalèka po nekoliko sati, s jednim vođom, koji ih čuva, a druge dolaze u njihovo selo. Pjevaju razne pjesme, uz koje se povraća pripjev »Oj Lazare, Lazare«. Za ogled tamošnjega narječja, koje se ukrštava s bugarskim osobinama, spominjemo jedan primjer:

Oj Lazare, Lazare!
Crnooko devojko,
Minumo ti kroz dvore,
Vidomo ti svekrvu,
Ona ruči, poruči:
»Mlada dare da got'viš[44]:
Mlada će se udadeš,
Mlado ćeš da i uzneš[45],
Na kolara[46] košulju,
Na konjaci jaglaci,
Na pešaci kušaci[47]
Oj Lazare, Lazare!

*

VII. — Ž e t e l a č k i h i m o b a r s k i h pjesama ima vrlo mnogo, te ih pjevaju uz poljski rad i na móbama (bez plaće, nego za samo jelo i za piće) momci i djevojke. Ima ih ljubavnih, šaljivih, kraćih i dužih s pripovjedaćom sadržinom (n. pr. o ovčaru i djevojci). Gdjekada su ove

[42] imperativ glagola „läziti“ (osnova složenicâ: dò-laziti, iz-laziti itd.), koji znači: ići (od ruke do ruke), — [43] vidi raspravu Vladimira K. Petrovića u „Zborniku za nar. život i običaje“ V. od god. 1900., — [44] gotoviš, spremaš, — [45] uzmeš, da se udaš zanj, — [46] onoga, koji tjera kola, — [47] svilen pojas. Pod brojem 10. ove naše knjige ima još jedna pjesma ovoga dijalekta (Što ti je, Stano more?), u kojoj valja popraviti u 4. stihu štamparsku pogrešku „rtese“ u t r e s e.

pjesme upravo obijesne, jer ih pjeva pustopašna mladež, koja se otima za mobom, a domaćin ih časti kao da slavi krsno ime. Karakteristična je ona pjesma, koja govori o momku i djevojci, što su se nadžnjevali, pa on nažeo 23 snopa, a ona 24. No kad su došli na večeru, on popio 24 mjere, a ona ništa. Sutradan: »momak leži, ni glave ne diže, a djevojka sitan vezek veže« . . . Ili ona poznata poskočnica:

Navalite pod noć, saraori[48],
Da otmemo iz móbê djevojku!
Majka veli: još joj je nejaka,
Još joj nisu noge za pašmage[49],
Još joj nisu prsti za prstenje,
Ni bijelo lice za ljubljenje.

*

VIII. — Isto su tako obilate p r e l a č k e pjesme, koje se pjevaju uz prelo. Ovamo spadaju naročito sve šaljive pjesme, što govore o prelji i kujundžiji, koji šalje djevojci »misirsko povjesmo«, da mu satke »sto aršina platna«, a od onoga, što joj preostane (a ne može joj ništa preostati od j e d n o g a povjesma), da sebi oprede tananu košulju, pa se njim ponosi, što ju je tako sjajno nadario. No djevojka se nađe domišljata, pa njemu pošalje jednu sitnu trepetljiku (iglu, na kojoj trepeće kakav ukras), da joj satke statve i brdila i ostalo, što stânu (tkalačkom stroju) valjade, a od onog, što mu preteče, neka sakuje sebi toke i jeleke (ječermu, kao prsluk): »Toke nòsi, mnome se ponòsi!«

*

IX. — S v a t o v s k e pjesme pogotovo ne dadu se u svom obilju ni pregledati, jer svaki kraj ima svoje običaje i pjesme, koji se tom prilikom pjevaju. Ovamo se ubrajaju sve ženske pjesme, koje se pjevaju djevojci, momku, ocu, materi, bratu, snahama, djeverima, kumu i svim svatovcima. Naročito u Risnu i ostalim južnim krajevima, gdje su svatovski običaji svedeni u čitav ceremonijal. Tom se prilikom izvijaju i cijele romance i pričalice, pa se i jedan dio pjesama sakupljenih u ovoj knjizi, ubraja u svatovske pjesme. Za svaki momenat svatovskoga obreda nalaze se osobite pjesme: kad pletu vijenac djevojci, kad je češljaju, kad krenu po nju, pa onda njezin oproštaj od roditelja, braće, sestara i drugarica, pa kad stupi u nove svoje dvore i t. d. Isto tako bogato »otprema« se i mladoženja. Kad sjeda djevojka na konja, onda se pjeva u Grblju ova:

[48] težaci, koji izgrađuju ceste, — [49] vrsta turskih papuča.

Sunce mi je na zahodu, hoće da zađe,
Jana mi je na pohodu, hoće da pođe.
Najmlađi bratac pred konj'ma stoji,
Ljevakom konja za uzdu drži,
A desnom rukom na sunce maše:
»Lako polako, sunašce jarko,
Dok moja seja s rodom s' izljubi,
S rodom š' izljubi, s majkom oprosti,
Milome babi ruku cjeliva,
Jer ona ide u tuđu zemlju,
U tuđu zemlju među' tuđe ljude,
Da tuđu majku majkom nazove,
Tuđega bába bábom da zove,
Od svega roda da se odreče«.

Ili ona poznatija po južnim i istočnim krajevima, koja se pjeva u Gornjem Primorju ovako:

Odbi se grana od jorgovana,
I l'jepa Smilja od svoje majke,
Od svoje majke i svega roda.
Vrati se, Smiljo, majka te zove,
Majka te zove, košulju daje! . . .
»Bila me, majko, òtpređe[50] zvati,
Otpređe zvati, košulju davat,
Dok nisam stala uz milog kuma,
Uz milog kuma i uz djevera;
Dok nije bio prsten na ruci,
Prsten na ruci, v'jenac na glavi«.

Među ove pjesme mogu se ubrojati i p o č a š n i c e kao i pripjevi uz z d r a v i c e. U Paštrovićima je osobiti običaj, da se na svadbama i velikim gozbama ispijaju zdravice u slavu Boga i svih svetih, u čast domaćine, u zdravlje vladarevo, svećeničko i starješinsko. Vinu se pjeva na primjer:

Vince je teklo,
Nama je reklo:
»Pijte me, pijte,
Dobri junaci!
Mene će biti,
A vas biti ne će;
Ali će biti,
Tko će me piti«.

[50] trebala si me prije (òtprije) zvati.

*

Među Peraštanima, koji su katolici, pjeva se ova p o č a š n i c a:

Doletje cv'jetak iz tuđe zemlje,
Pade djevojci u rujno vino.
Sele, sestrice, zv'jezdo danice!
Otpuhni cv'jetak, napij se vinca,
Taj ti je cv'jetak od vjerenika,
Od vjerenika iz tuđe zemlje.
I oko i čelo,
Sve nam, braćo, veselo!

*

X. — N a r i c a l j k e se nigdje ne nalaze u utvrđenim stihovima kao u Paštrovićima. Inače se za mrtvacem nariče u prozi i prema individualnom osjećanju. Ima krajevâ s obligatnim n a r i k a č a m a, koje se naimlju, da žale za pokojnikom. U Paštrovićima pak hvataju se žene za ruke kao u kolu, pa se poklanjaju nad mrtvacem i zapijevaju. Jedna počinje, a druge joj pomažu, izgovarajući za njom posljednje riječi: »ajme, bane«, »kuku, bane«, »lele, bane«. Nad pokojnikom pjeva se na pr. ova:

Jesu l' ovo tvoji dvori?
Ljuto uski i tijesni,
A bez vratâ i prozorâ;
Kako ćeš se obiknuti
Iza svakog dobra tvoga,
Bez svjećice, bez stražice,
Bez družine izabrane,
Bez gospode zbora pune,
Bez ljubljenja i kuđenja,
I bez dobra svakojega?
Ali će ti Bog pomoći,
E ćeš tamo dobra naći,
Divnu knjigu svojte tvoje:
Nać' ćeš tajka, nać' ćeš majku,
Imaš milu braću tvoju,
Koji će te dočekati,
U putu te susretati,
I željno te zagrliti:
»Jesi l' trudan?« upitati,
I tebe će posaditi
U zlatnome svome stolu,
Pak će tebi prinijeti
Jedan imbrik hladne vode,
A u drugi rujna vina
U trećemu kordijala[51],
Da im ljepše progovoriš,
Na pitanje odgovoriš.

[51] prema tal. cordiale (Herzstärkung), ljekovito piće, što se daje onome, koji padne u nesvijest, da bi došao k svijesti.

IV
Narodna metrika.

U prvoj knjizi ovoga izdanja opisane su bugarštice i deseterci narodni, a ovdje je sada red, da se kaže — prema istim izvorima[52] nešto i o drugim narodnim stihovima.

Kako je poznato, u našoj narodnoj poeziji nalaze se stihovi — počevši od četverca do šesnaesterca — svih mogućih mjera (osim deveterca). Junačke pjesme, starije i mlađe, spjevane su sve bez izuzetka u desetercima i u dugom slogu običnih bugarštica. Ženske naprotiv — prema našem shvaćanju »polumuških« pjesama ženskoga karaktera, kako smo ga objasnili u drugom poglavlju ovoga uvoda — služe se osim desetaraca i bugaršticâ još i svim drugim vrstama, tako da se može reći, da se lirska naša poezija služi s v i m vrstama stihova od najkraćih do najdužih, dok se herojska ograničila samo na dvije vrste.

Prema najnovijim rezultatima hrvatske nauke o narodnoj metrici, ne može se naš stih s uspjehom ukalupljivati u ritmičke formule staroklasičkih razmjera, pa prema tome mi ne poznajemo utvrđenih »stôpâ« (trohejskih, jampskih, daktilskih itd.), nego samo stihove s o d m o r i m a i bez njih. Stihovi od četiri, pet i šest s l o g o v a nemaju odmora, a ostali imaju po jedan ili po dva. Prema tome dijelimo sve stihove po č l a n c i m a: u jednočlane (do šest slogova), u dvočlane i tročlane.

1. **Jednočlani** stihovi su: četverci, peterci i šesterci, jer se ne kidaju odmorima u posebne dijelove.

a) U č e t v e r c u imamo vrlo malo pjesama kao što je na pr. ova:

Oj koledo, (koledo)!
Koleđani,
Braćo naša,
Nerođena
Kâ rođena!

b) U p e t e r c u ima ih nešto više, ali i tih dosta malo neizmiješanih s duljim stihovima:

Jelen prepliva
Mutnu Moravu,
I na jelenu
Zlatni rogovi;
Na jednom sjedi
Milja vezilja,
Na drugom sjedi
Petre zlataru.
Ali govori
Petre zlataru:

[52] T. M a r e t i ć: „Metrika naših narodnih pjesama“ „Rad“ 168. i 169., s dodatkom, da su svi ovdje citirani primjeri novi kao i konačni prijedlog o četverosložnim članovima od 16 slogova.

»Tako ti Boga,
Miljo veziljo!
Da ti ja dadem
Jedno povjesmo,
Te mi ispredeš
Malu košulju«. itd.

U š e s t e r c u ima ih mnogo više kao što je ova:

O, djevojko mala,
Svakom pokoj dala,
A meni junaku
Tri tuge zadala.

2 **Dvočlani** su stihovi sedmerci, osmerci, deseterci i dvanaesterci.

a) S e d m e r c i m a je obrazac ovaj: 4 + 3 sloga, s odmorom **iza** četvrtoga:

Raslo drvo / sred raja
Plemenita / dafina;
Plemenito / rodila,
Zlatne grane / spustila.

b) O s m e r a c a ima najviše, te je ovaj stih pored deseterca **najobičniji** stih narodne naše poezije. Ima ih od dvije vrste; prva je **češća** s obrascem 4 + 4, a druga rjeđa s odmorima iz trećega (3 + 5) ili **iza** petoga (5 + 3) sloga.

Za prvu vrstu navodimo primjere iz tri narječja:

Štokavska:

Boga moli / mlado momče:
»Daj mi, Bože / zlatne roge
I srebrne / paroščiće,
Da probodem / boru koru,
Da ja viđu, / što j' u boru.

Čakavska:

Popuhnul je / hladan vetar,
Hladan vetar / od istoka,
I odnesal / Mari krunu.

Kajkavska:

Šetala se / lepa Mara,
Vu Dunaj se / ogledala,
Sama sebe / zagledala.

Za drugu vrstu (3+5):

Gorica / listom listala,
U njojzi / bratac i seja.
Sestrica / bratu govori:
»Zašto mi, / brate, ne dođeš?«
»»Ja bih ti, / sejo, došao,
Ali mi / ne da tuđinka««.

Za treću vrstu (5+3):

Djevojka sjedi / kraj mora,
Pak sama sebi / govori:
»Ah, mili Bože / i dragi!
Ima l' što šire / od mora?
Ima l' što duže / od polja?
Imal l' što brže / od konja?
Ima l' što slađe / od meda?
Ima l' što draže / od brata?«

c) Osim običnih deseteraca (4 + 6) nalazi se naročito u ženskim (svatovskim) pjesmama i takovih, kojima se odmor razabira u sredini stiha, iza petoga sloga (5 + 5):

Múči, nè plači, / dušo djèvôjko!
Tvoja će mati / većma plakati,
Većma plakati, / tebe žaliti,
Kad tvoje drúge / nà vodu pođu,
A l'jepe Ruže / na vòdi nema,
Ni l'jepe Ruže / ni vòdê hladne.

d) D v a n a e s t e r c u je obrazac 6 + 6:

U Budimu gradu / čudno čudo kažu,
Na zlo po junake, / gore po djevojke:
Junacima kažu / tanku pređu presti,

Tanku pređu presti, / sitan vezak vesti;
Djevojkama kažu / Budim grad zidati,
Budim grad zidati / kûle izvoditi.
Blago onom bratu, / koji ima seju!

3. **Tročlani** su stihovi jedanaesterci, trinaesterci i četrnaesterci.

a) Jedanaestercima je obično odmor iza četvrtoga i osmoga sloga, dakle 4 + 4 + 3:

Zahvali se / žuti limun / na moru:
»Danas nema / ništa ljepše / od mene«.

b) Trinaestercima također iza četvrtoga i osmoga, dok im je treći članak složen od pet slogova, dakle 4 + 4 + 5. Citirat ćemo samo tri prva stiha prekrasne sarajevske pjesme »Adem-káda«, koja se nalazi u ovoj zbirci pod brojem 251.:

Vezak vezla / Adem-kada, / mlada nevjesta,
Na čardaku, / na visoku / džamli-pendžeru;
Sav je đerđef / ukapala / gorkim suzama.

c) Četrnaesterci imaju odmore također kao predašnji tročlani stihovi, no završuju se člankom od šest stopa, dakle 4 + 4 + 6, a računaju se među najrjedje:

San me lomi, / san me mori, / san zaspat ne mogu,
Misleć mene, / moja mati, / za koga će dati.

Možda bi se ova razdioba mogla još proširiti na četverosložne stihove, u kojima je spjevana Bašagićeva narodna pjesma, koju donosimo u ovoj knjizi pod natpisom »Đerzelezovo bolovanje« (br. 290.). Obrazac bi joj bio: 4 + 4 + 4 + 4. Prva dva stiha s pripjevima glase:

Razbolje se / Đerzeleze / na Kosovu / ravnu polju,
Grdna rano Đerzeleze!
Viš' glave mu / bojno koplje, / a za koplje / doro svezan,
Grdna rano Đerzeleze.

U Zagrebu, o Nikolju god. 1912.

Dr. Nikola Andrić.

LJUBAVNE PJESME.

A.

Momačke i djevojačke.

1.

Od sevdaha goreg jada nema!

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Vjetar puše, al-katmerom[1] niše,
Sad moj dragi amber-dušom[2] diše,
Dušom diše, a kàlemom[3] piše:
»Djevojke su zlatne amajlije[4],
U jednoj se amajliji piše:
»»Tko te hoće, ne ponosi mu se[5]!««
U drugoj se amajliji piše:
»»Tko te ne će, ne nameći mu se!
Od nameta fajde[6] ne imade,
Nit u rodu nit u trgovanju,
A kamo li u ašikovanju[7]««.
U trećoj se amajliji piše:
»»Ne čin' jada, lijepa djevojko!
Ne čin' jada, ne veži[8] sevdaha;
Od sevdaha goreg jada nema,
Ni žalosti od ašikovanja!
Na žalost[9] će i komšija doći,
Al za jade nitko i ne znade,
Osim Boga i srdašca moga.««

2.

Anđelija.

Anđelija vodu l'jeva,
Nȁd vodu se nadnijela,
Sama sebi govorila:
»Mili Bože, l'jepa ti sam!
Još da su mi crne oči,
Crne oči i obrve,
Tri bih grada primamila;
Iz tri grada tri bećara[10],
I Ivana momka mlada,
Koji kuje srmal-puca[11]
I na ruke belenzuke[12],
I nȁ glâvu zlatnu grânu.

[1] crvenim karamfilom; turski *al*, crven, — [2] mirisnom dušom; tur. *amber*, istočnjačka mirođija, — [3] pisaljkom od trstike, — [4] zapis, talisman, — [5] ne oholi se, nego ga primi, — [6] kòrîsti, — [7] u ljubakanju; tur. *ašik* se učiniti, zagledati se, — [8] ne zapodijevaj ljubavi; tur. *sevdah*, ljubav, — [9] na pokop, na daću ili na drugu kakvu žalost, — [10] tri neženjena momka, — [11] srebrna puceta; tur. *srma*, najčistije srebro, — [12] narukvice.

3.

Karamfil.

Karamfile, cv'jeće moje,
Još da mi je sjeme tvoje!
Ja bih znala, gdje bih cvala:
Mome dragom pod pendžerom.
Kad moj dragi legne spati,
Karamfil će mirisati;
Karamfil će mirisati
A moj dragi uzdisati.
Uzdah će se dalek' čuti,
Čak dȍ neba i dȍ Boga,
Bogu će se ražaliti
I nas dvoje sastaviti.

4.

Marina kruna.

(Čakavska).

Popuhnul je hladan vetar,
Hladan vetar od Levanta[13],
I odnesal Mari krunu.
Sprogovara lipa Mare:
»Ajme meni, kruno moja,
Kî[14] bi meni krunu našal,
Njegova bim[15] ljuba bila.«
Šli[16] su iskat dva Bakrana,
Dva Bakrana, tri Rečana
I još jedan černi Moro[17].
Našal ju je černi Moro.
Al govori lipa Mare:
— »Volila bim krunu zgubit,
Leh[18] černoga Morca ljubit.«

5.

Kakav je moj dragi.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Imam dragog bîljeg od bisera,
A slađega od nobe-šećera[19];
Valjadu mu oči Carigrada,
Obrvice grada Srebrenice,
Trepavice Šama[20] i Misira[21],
Bîlo lišce bijeloga Livna.
Da bih dragog u knjizi pisala,
Žao mi ga u mrko mećati;
Da bih dragog na jagluku[22] vezla,
Jagluk će se brzo poharati;
Da bih dragog u pîsmi pivala,
Pisma ide od usta do usta,
Doć' će pisma u dušmanska[23] usta,
Pa će mene s dragim zavaditi.

[13] tal. *levante,* istok, gdje se sunce diže („levare“), ostrva u Egejskom moru i zapadna obala male Azije, — [14] tko, — [15] bih, — [16] išli, — [17] Arapin, — [18] nego, — [19] od slatkoga šećera, — [20] Sirija, — [21] Egipat, — [22] vezen rubac, što ga djevojka poklanja dragome, — [23] neprijateljska.

6.

Marina kletva.

Majka Maru kroz tri gore zvala,
Kroz tri zvala, kroz četiri dala;
Mara joj se kroz devet odziva.
— »Jesi l', Maro, ub'jelilȁ platno«?
— »»Nisam, majko, ni do vode došla,
A kamo li ub'jelila platno;
Jovo mi je vodu zamutio.
Kun' ga, majko, i ja ću ga kleti:
Eda Bog da, te se objesio,
O zlu drvu, o mom b'jelu grlu!
Eda Bog da tavnice dopao,
Tavnica mu moja njedra bila!
Eda Bog da, sindžira dopao,
Sindžir bile moje b'jele ruke!
Eda Bog da, voda ga odn'jela,
Moja majko, na me ga nan'jela!««

7.

Trune joj se lule sumbulove.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Ja pošétah po mavi-sumbulu[24]:
Trûne mi se lùle[25] sumbulove,
I padaju meni u tèrluke[26].
Pa ja velim lulàm' sumbulovim:
»Ne trun'te se, lule sumbulove!
Ne padajte meni u terluke,
Dok ja odem zȁ goru nȁ vodu,
Dok ja vidim svog dragog djevojku[27]:
Je li ljepša i viša od mene,
Je l' u tanku struku bogatija,
I u b'jelu licu rumenija?«
Prestadoše lule sumbulove,
Prestadoše padat u terluke.
I ja odoh zȁ goru nȁ vodu,
I ja vidjeh svog dragog djevojku.
Jȁ, kakva je, žalosna joj majka!
Na što se je jadan polatio[28],
A đul-gondže[29] 'vako ostavio!

8.

Žena i djevojka.

Gdje bi bila žena kȏ djevojka,
Kad je žena ruža razvijena,
A djevojka pupoljak od ruže?
Kiša pada, a ruža opada;
Sunce sija, pupoljak razvija.

[24] po modrom sumbulu; tur. *mavi,* modar, — [25] čašice ili čaške, — [26] ženske cipele od meke kože, na koje se može još i drugo obuti, — [27] koju je odabrao, da se ženi njom, [28] čega se latio, koga odabrao, — [29] pupoljak od ruže, kakva sam ja.

9.

Ne gledaj me, što sam malena!

Djevojčice, sitna ljubičice!
Ljubio b' te, ali si malena.
— »Ljub' me, dragi, bit ću i golema:
Maleno je zrno biserovo,
Al se nosi na gospodskom grlu;
Malena je tica prepelica,
Al ùmorî konja i junaka.

10.

Djevojka moli kujundžiju.

Kujundžija[30], tako ti zanata,
Sakuj meni od zlata junaka!
Mazit ću ga kô rođena majka,
Ljubit ću ga do samoga mraka,
A grliti do sutrašnjeg danka.

11.

Djevojka je, da gleda preda se.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

U Milice duge trepavice,
Trepavice i bijelo lice.
Ja je gledam tri godine dana,
Nisam mȍga[31] oči ugledati.
Skupia[32] sam kolo divojaka:
Bilo vedro, pa se nȁoblâči,
Sve divojke k nebu pogledale,
Ne gledala Milica divojka.

Njezine joj drúge govorile:
»Aj, Milice, naša drugarice!
Il si lúda, il odviše múdra,
Da ne gledaš s nama ù oblâke?«
Ona im je govorila mlada:
»Nisam vila, da svîjam oblake,
Već divojka, da gledam prȅdâ se«.

[30] zlatar, — [31] mogao, — [32] skupio.

12.

Al bih voljela.

Grmi, puca, šimšir[33] baca,
Bit će godina[34];
U mog dragog crne oči,
To mi dȍdijâ.
Da me hoće pogledati,
Al bih volila!

Grmi, puca, šimšir baca,
Bit će godina;
U mog dragog medna usta,
To mi dodija.
Da me hoće poljubiti,
Al bih volila!

Grmi, puca, šimšir baca,
Bit će godina;
U mog dragog b'jele ruke,
To mi dodija.
Da me hoće zagrliti,
Al bih volila!

Grmi, puca, šimšir baca,
Bit će godina;
U mog dragog b'jeli dvori,
To mi dodija.
Da me hoće dvoru vodit,
Al bih volila!

13.

Tuge moje!

(Iz donje Austrije).

Tuge moje, tuge!
Da su moje tuge,
Kak' su tuge druge!
Ali moje tuge
Jesu jako teške;

Kad bi samo male
Na kamen padale,
Kamen bi razbile
Na makovo sime.

14.

Nevjera.

(Iz šopronjske županije).

Ne znaš, mili, ča si rekal,
Kad si Šopron[35] školu išal?
»Oću projti, najzad dojti,
Tebe, milu moju zeti[36].«
Ti si prošal, natrag došal,
Mene rožu[37] nisi uzel.

[33] Buchsbaum, zelenika, koja se uvijek zelènî, — [34] dobro će ponijeti, — [35] v(u) Šopron, — [36] uzeti, oženiti se tobom, — [37] neubranu ružu.

15.

Jal me vodi, jal mi ne dohòdi!

Moj dragane, ostav' se tambure,
Jal tambure, jal pjane mehane[38],
Jal mehane, jali mene mlade.
Više mi je kòrba[39] dodijala
Od matere, kano od maćehe[40],
A od oca, kano od očuha,
A od brata, kano od bratića,
A od sestre, kano od sestrične.
Jal me vodi, moj mili dragane,
Jal me vodi, jal mi dohodi,
Jal te više ni gledati ne ću,

16.

Što ti je, Stano more?

(Iz Sereza u Maćedoniji).

Što ti je, Stâno mòre[41],
Te bolna ležiš?
»Glava me boli,
Treska[42] me rtese,
Ja će da umram
Mlada, zelena,
Mlada, zelena,
Nenagodena[43]«. —
»»Ne boj mi se, Stano more,
Ja ću da odam
U Bitolj-grada,
Će ti ispišem
Tri hamajlije[44]:
Jedna od glava,
Druga od oči,
Treća od treska
Da ne zagineš,
Mlada, zelena,
Mlada, zelena,
Nenagodena,
Nenagodena,
Nenanosena.««

17.

Jana se orosila.

— »A, što si se, Jano, rosom orosila?«
— »»Ja sam bila, mâle[45], u rosne[46] livade.««
— »I dosad su, Jano, te rose padale,
Ali nisu, Jano, tebi do đerdana!« —
— »»Kad me pitaš, mâle, pravo da ti kažem:

[38] krčme; atribut „pjana", u kojoj se pije, — [39] već mi je karanje dozlogrdilo, — [40] mati me kara, kao da mi je maćeha, otac kao očuh i t. d., — [41] interjekcija: *More* Marko, ne ori drumova! — [42] groznica, — [43] neisprošena, — [44] tri zapisa, što se kao neke čîni nose uza se na pr. od glavobolje, od groznice, — [45] majko, — [46] u rosnoj livadi (lok.).

Kad sam bila, male, u rosne livade,
Susrete me, male, mlado neženjeno,
Uhvati me, male, za bijelu ruku,
Pa me tjera, male, kroz rosne livade;
Tune[47] sam ti, male, đerdan orosila.««

18.

Sadila sam bažulek.

(Kajkavska).

Sadila sam bažulek[48],
Sad mu ima treti[49] den,
V skromnom mestu za gradom.
Idemo ga gledati,
Je l' je zniknul i precvel?
Utrgnemo kite tri:
Jedna tebi na škrljak,
Druga meni vu ruke,
Tretju z sobum vzememo[50],
Kad pojdemo vu gosti
K mojoj majki na večer,
Ne sedaj ti pri meni,
Da se ljudi ne sete,
Da se mi dva ljubimo.

19.

Biljeg dragomu.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

L'jepo ti je rano uraniti,
Dvor pomesti, vode donijeti,
Na vodici cvijet ostaviti.
Kad mi dragi na vodicu dođe,
Nek mi cvijet na vodici nađe!
Nek zna dragi, da sam dolazila
I na vodi cvijet ostavila!

20.

Djevojka i jabuka.

Pocmiljela[51] na gradu jabuka,
Pitala je sa grada djevojka:
»Šta je tebi, na gradu jabuko?«
— »»Prođi me se, sa grada djevojko!
Mlad me bere, a star me kupuje;
Mlad me bere, a staru me daju;
Voljela bih mladu robovati,
Nego staru na šilti[52] sjedjeti,
Kafu piti, a svilu nositi;
Volim s mladim po gori hoditi,
Glog zobati, s lišća vodu piti.««

[47] tu, — [48] bosiljak, ocimum basilicum, — [49] treći, — [50] uzet ćemo; prezent perf. glagola u službi futura, — [51] procvilila. — [52] mala mekana prostirka za počivanje.

21.

Djevojka moli Đurđev dan.

Djevojka je Đurđev dan molila:
»Đurđev danče, kad mi opet dođeš,
Kod matere mene da ne nađeš:
Jal' udata, jali ukopata,
Prê udata, nego ukopata.«

22.

Vinom će mu žile zalivati.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Divojka je zelen bor gojila
Pa je boru ona govorila:
»Résti[53] bolje, moj zeleni bore!
Ne resti mi visom u visinu,
Neg mi resti širom u širinu!
Pod tobom će svati ladovati,
Oli moji, oli seke moje,
Oi u selu posestrime moje.
Lipo će nam onaj danak biti!
Pa ni tebi ne će bit navarno[54]:
Vinom ću ti žile zalivati,
Zelen-lišće lađenom vodicom.«

23.

Nema komu ružu dati.

(Kajkavska).

Mal mi je vrtek ograjen[55],
Pun mi je rožic' nasajen[56];
Po njem se šeće devojka,
Za njom se rože[57] gibleju.
— »Kaj se vi, rože, giblete?
Nemam vas komu trgati;
Otec i mati prestari,
Bratec i sestra premladi,
A moj je dragi predal'ko:
Prek jene[58] gore visoke.
Vu noj[59] mi gori zlati stol,
Za njim mi sedi dragi moj,
Za vratom ima rubček[60] moj,
Ah, on je itak[61] dragi moj!«

24.

Čežnja za dikom.

Misliš, diko, da ne marim za te,
A ja marim i srce mi znade;
Oči krijem, da se ne nasmijem.
Što ih krijem, to se većma smijem;
Što pred sv'jetom ne pòglêdam na te,
Stidljiva sam, pa ne ću da gledim.
Kad u crkvu, molim Boga za te,
Kad iz crkve, okrećem se na te;
Diku kunem, a za dikom trunem[62].
Slatko ime, što ginem za njime!
Nije ime, da ginem za njime,
Već je ime, da se igram njime.

[53] mjesto: rásti; čuje se u istim krajevima, u kojima i „greb" mjesto: grob, — [54] neprijatno, ne ćeš se moći potužiti, — [55] ograđen, — [56] nasađen. — [57] ruže, — [58] jedne, — [59] u onoj. — [60] rupčić, — [61] ipak.

25.

Ne otimlji, već me mami!

Boga moli mlado momče:
— »Daj mi, Bože, zlatne roge
I srebrne paroščiće,
Da probodem boru koru,
Da ja viđu[64], šta j' u boru.«
Bog mu dade zlatne gore
I srebrne paroščiće[63],
Te probode boru koru.
Al u boru mlada moma,
Pak zasija kano sunce.
Njoj govori mlado momče:
— »Oj, čuješ li, mlada moma!
Prosio b' te, ne dadu te;
Mamio b' te, poći ne ćeš;
Otimô b' te, sâm ne mogu.«
Al govori mlada moma:
»Oj Boga mi, mlad junače!
Ne prosi me, ne dadu me;
Ne otimlji, poginut ćeš:
U men' ima devet braće,
I toliko brätučêda;
Kad pojašu vrane konje
I pripašu britke sablje,
Pak nakrive vuči-kape,
Strahota je pogledati,
A kamo li dočekati.
Grihota je poginuti,
A sramota pobjegnuti;
Već ti mámi[65], ja ću doći.«

26.

O jablane, savij travi grane!

O jablane, savij travi grane!
Uzmi mene među svoje grane,
Pa me baci moru na jaliju[66],
Da ja vidim Muju i Aliju!
Da ja pitam Muje i Alije:
»Il je lašnje kugu bolovati,
Ili dragu drugom pregorjeti?«
Meni veli Mujo i Alija:
»Triput lašnje kugu bolovati,
Nego dragu za drugim gledati[67],
Jer od kuge samo boli glava,
A za dragom i srce i glava.«

[62] pogibam, — [63] deminutiv od párog; pàroščić, na vrhu jelenjih rogova, — [64] da vidim, *viđu,* stari oblik kao: velju, hoću, — [65] dozivaj me, primamljuj. — [66] prazno mjesto na obali, — [67] da pođe za drugoga.

27.

Neka biva, što se u snu sniva!

Zora rudi, majka kćerku bûdi;
Zora svita, majka kćerku pita:
»Kćeri mila, šta si noćas snila?«
— »»Sve oltare i svilene dare,
I prstenje i zelene v'jence,
Mnoge svate, gdje me dvoru prate.««
— »Neka biva, što se u snu sniva!«

28.

Primorska ljepotica.

(Čakavska.)

Oj divojko, ča si tako lipa,
Pari[68], da te naranža rodila?
— »Nije mene naranža rodila,
Ner[69] me majka u gori umila;
Bura mi je zibalnicu bila,
Vali su me po moru valjali,
A ribari na mrežu lovili.
Mislili su, da sam i ja riba,
A ja bila mlada divojčica.«

29.

Srce puno jada.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Romanijo, puna ti si hlada,
Srce moje još punije jada!
Od mog jada crna gora vene,
Od žalosti trava djetelina.
Al za jade nitko i ne znade,
Već ja jadna i srdašce moje:
Da ja mlada ne imadem draga,
Jer mi ga je druga primamila.
Da Bog da se s njime pomamila!
Od pomame po gori hodila,
Žir zobala, s lista vodu pila!
Na tvrdi se kamen naslonjala,
Šipovim[70] se granam' pokrivala,
Ni tu ona mira ne imala!

30.

Dva slavuja.

Dva slavuja svu noć prepjevaše
Na pendžeru prošene djevojke.
Pitala ih prošena djevojka:
»Oj Boga vam, dva slavuja mlada!
Il ste braća ili bratučedi?«
Al govore dva slavuja mlada:
»Nit smo braća, niti bratučedi,
Već dva drûga iz zelena lûga;

[68] čini se, — [69] nego, — [70] punima trnja.

Imali smo i trećega druga,
Imali smo, pa smo izgubili,
I čuli smo, da se oženio[71],
Pa idemo, da snahu vidimo;
Nosimo joj od zlata preslicu,
Na preslici misirsko povjesmo.«

31.

Kopčić kuca, da Fatu dokuca.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Kopčić kuje na moru sahata,
Kopčić kuje, daleko se čuje.
To začula Fatušina majka,
Govorila Fatuši djevojci:
»Čuješ, Fato, Kopčića sahata,
Gdje se kuje, kako li se čuje!«
Na to majci besjedila Fata:
»Čuješ li me, moja mila majko!
Ono Kopčić ne kuje na moru,
Niti kuje, nit kuca sahata,
Jer je davno sahat sakovao,
Već on kuca, da mene dokuca[72].

32.

Crnim okom šeher zapalila.

Ili grmi, il se zemlja trese,
Il udara more o bregove,
Il pucaju na grádu topovi?
Niti grmi, nit se zemlja trese,
Nit udara more o bregove,
Nit pucaju na gradu topovi,
Već djevojka šeher[73] zapalila
Crnim okom kroz srčali-pendžer[74]
Gledajući dragog iz mehane[75].

33.

Preletjet će zeleno stoborje.

U mahali[76] jadidžar-djevojka[77]
Svoj mahali jade zadavala,
A najviše jedinom u majke[78].
Poručuje jedinoga majka:
»A, bora ti, jadidžar-djevojko!
Ne mami mi sina jedinoga,
Jer tako mi bora zelenoga,
Načinit ću dvore javorove ,
Oko dvorâ nasadit stòbôrje[79];
U dvore ću sina zatvoriti,
Nek mi sjedi u mermer-avliji[80]!«
Poručuje jadidžar-djevojka:
»O gospođo, jedinoga majko!
U mene su krila labudova,
Preletjet ću zeleno stoborje,
Doletjet ću u bijele dvore:
U mene su oči sokolove,
Ja ću vidjet tvog sina jedinog.«

[71] s aluzijom na vjerenika ove djevojke, — [72] da mene dovabi, — [73] grad, varoš, — [74] staklen prozor, — [75] izglédajûći ga iz krčme, — [76] jednoj četvrti grada, — [77] kićena djev., — [78] majčinu jedincu, — [79] podići ću plot od živog stabalja, — [80] u mramornom dvorištu.

34.

Poslat će mu ruke u pamuku.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Lipa Páva u kovilju spava,
K njoj se Rade kroz kovilje krade:
»Mila Pâvo, hoćeš poći za me?«—
— »»Hoću, Rade, ako majka dade.
Ako li mi ne uzdade majka,
Poslat ću ti ruke u pamuku,
Bîlo lice u finom papiru,
Crne oči u rumenom vinu««.—
— »Šta će ruke u bilom pamuku,
Kad se pamuk grliti ne more?
Šta će lice u finom papiru,
Kad se papir ljubiti ne dade?
Šta će oči u rumenom vinu,
Kad me vino gledati ne more?«

35.

Dragi i nedragi.

Konj zelenko[81] rosnu travu pase,
Za čas pase, za dva prisluškuje,
Gdje djevojka svoju majku moli:
»Ne daj mene, majko, za nedraga!
Volim s dragim po gori hoditi,
Glog zobati, s lista vodu piti,
Studen-kamen pod glavu metati,
Neg s nedragim po dvoru šetati,
Šećer jesti, u svili spavati.«

36.

To je blago, što je kome drago.

Sunce pade na behar na voće[82],
Da Bog dade svakom, tko što hoće!
A i meni, što je meni drago.
Volim drago, neg carevo blago;
Što će meni sve carevo blago,
Kad ja nemam, što je meni drago?

37.

Najljepši darovi.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

U gori je jela nèsječena,
Pod jelom je voda nètočena,
Točila je Ane nèprošena.
Gledala je lipog Ive majka,
Govorila lipog Ive majka:
»Ne čin' čina, Anice djevojko,

[81] jedna vrsta bijelih konja (Apfelschimmel), — [82] na voće, koje stoji u cvijetu.

Ne čin' čina, ne mami mi sina!
U mog sina puno roda ima,
Puno roda, a sve je gospoda,
A ti mlada b'jela ruha[83] nemaš.«
Govorila Anica djevojka:
»Bora tebi, lipog Ive majko!
Imaš li ti stotinu svatova,
A ja imam stotinu marama.
Starom svatu i vjenčanom kumu,
Njima imam svilene košulje.
Tebi nosim, svekrvice moja,
Bistru pamet i bijele ruke.
Ivi nosim, svekrvice moja,
Ivi nosim pribijelo[84] lice.«

38.

Svjet diki.

Ja sam svoju svjetovala diku:
Moja diko, ne prolazi često,
Jer je moja majka domišljanka,
Pa će reći, da se milujemo.
Mi se nikad ni vidjeli nismo,
Samo smo se triput poljubili;
Da tko broji, stotina bi bila,
Da tko piše, hiljada bi bila.

39.

Želja oboga.

Djevojčica vodu gazi,
Noge joj se b'jele;
Za njom momče konja jaše,
Grohotom se smeje:
— »Gazi, gazi, djevojčice,
Ne bi l' moja bila!«
— »»Kad bih znala i vidjela,
Da bih tvoja bila,
Mljekom bih se umivala,
Da bih b'jela bila;
Ružom bih se utirala,
Da b' rumena bila;
Svilom bih se opasala,
Da bih tanka bila.««

40.

Mlad je dragi gondže u đul-bašči.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Pošetalo zlato materino
Po zelenoj bašči daidžinoj[85],
Šetajući crnu zemlju ljubi:
»Crna zemljo, primi mene u se,
Jer me majka za nedraga daje,
Za nedraga, za stara junaka.
Star je junak suh javor u gori:
Sunce sjaje, javor-drvo sahne,
Kiša pada, javor-drvo truhne,
Vjetar puše, òblâma mu grane.

[83] a kamo li darova za svakoga svata, — [84] ničim neokaljano lice, — [85] ujakovoj.

A mlad dragi gondže[86] u đul-baščí[87]:
Kiša pada, gondže napreduje,
Sunce sjaje, gondže miris daje,
Vjetar puše i gondžetom niše,
Miris daje, pa dragoj pristaje.«

41.

Jablanova tužba.

Oj jablane, klikovane[88]!
Što-no sinoć klikovaše,
Kakva li ti nužda bješe?
Al[89] te voda potopila,
Ali vatra pogorjela,
Ali vojska poharala,
Ali ovce potirale,
Al djevojke potrgale?

Jablan-drvo odgovara:
»Nit me voda potopila,
Niti vatra pogorjela,
Niti vojska poharala,
Nit su ovce potirale,
Već djevojke potrgale.
Il djevojke udajite,
Il jablana ne sadite!«

42.

Šuma će se hlada ishoditi.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Šumo gusta, puna ti si hlada,
Srce moje još punije jada!
Šuma će se hlada ishoditi[90],
Srce moje jada za nikada;
Šuma hlada, kad lišće opada,
Srce jada, kad u zemlju pada.

43.

Ljuba Alagina.

L'jepa ti je u Alage ljuba!
Te ljepote u svoj Bosni nema,
U svoj Bosni i Hercegovini.
Zalud njojzi sva ljepota njena,
Kad Alaga i ne gleda na nju,
Već on ljubi Omerovo zlato,
Koje-no je u kavezu raslo;
Nit je vid'lo sunca ni mjeseca,
Niti znade, na čem žito rodi,
Na čem žito, na čem rujno vino.

[86] pupoljak, — [87] u vrtu od ružâ, — [88] imenica sačinjena od glagola klíkovati, klicati (jadikovati), — [89] ili, — [90] oprostiti.

44.

Da zna zora.

Da zna zora, što je želja moja,
Ne b' svanula za godinu dana;
Ne b' svanula niti do Duhovâ,
Od Duhova do Petrova dana,
Dok po polju sva ne sazre trava;
Onda rekla majka diku zvati,
Diku zvati, mene diki dati.

45.

Svila bi se u Matin torbak.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Kad mi moja na um padne draga,
Ja ne pazim mraka ni oblaka,
Već ja idem, kud me konjic nosi.
Dobro me je konjic nanosio,
Nanosio dragoj pod pendžere,
Gdje se draga s majkom pregovara[91].
Da je za što, ne bih ni žalio,
Već za jednu tananu košulju[92].
Majka veli: »Ivi će košulja!«
Draga veli: »Mati će košulja,
S kim sam, majko, goveda čuvala,
S kim sam, majko, u milosti[93] rasla.
Da sam svila, ja bih se savila
U torbake Mate govedara!
Da sam ruža, ja bih se razvila
Pred dvorima Mate govedara!
Da sam loza, ja bih se smotala
Oko dvora Mate govedara.«

46.

Riba i djevojka.

Djevojka sjedi kraj mora,
Pak sama sebi govori:
»Ah, mili Bože i dragi,
Ima l' što šire od mora?
Ima l' što duže od polja?
Ima l' što brže od konja?
Ima l' što slađe od meda?
Ima l' što draže od brata?
Govori riba iz vode:
»Djevojko, luda budalo!
Šire je nebo od mora,
Duže je more od polja,
Brže su oči od konja,
Slađi je šećer od meda,
Draži je dragi od brata.«

[91] razgovara, raspravlja, — [92] kome će djevojka dati ovaj svadbeni dar, — [93] u ljubavi.

47.

Tri tuge.

Slavulj ptica mala
Svakom pokoj dala,
A meni junaku
Tri tuge zadala:
Prva mi je tuga,
Na srdačcu momu,
Kad moj vranac konjic
Pod manom[94] ne igra;
Druga mi je tuga
Na srdačcu momu,
Da se j' moja draga
Rasrdila na me;
Treća mi je tuga
Na srdačcu momu,
Da se moja majka
Daleko udaje.
Od ove tri tuge
Umrit ću ti, dušo!
Kopajte mi jamu
Na polju široku,
Za sablju široku,
A za dvi dumboku[95]!
Povrh glave moje
Koplje udarite,
A za koplje ono
Vranca privežite;
Zobi mu podajte,
A vode ne dajte;
Nek me konjić žali,
Kada ljuba ne će!

48.

Nisam znala, nisam vjerovala.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Nisam znala, nisam vjerovala,
Da je tako poljubiti slatko,
Otkako se ja poljúbih s tobom,
Ja od tada polúdih za tobom.
Poljubi me imena ti tvoga!
— »Nije ime, da me kuneš njime,
Već je ime, da se dičiš[96] njime!«

49.

Hvala suboti.

Koliko je u nedjelji dana,
Svi su dani od srebra skovani,
A subota od suhoga zlata:
Subota je nedjelju don'jela,
A nedjelja diku sa salaša[97].

[94] poda mnom; čakavski oblik, — [95] duboku, — [96] kad mi postaneš ženom, — [97] madžarska riječ: majur (Meierhof), stan ù polju.

50.

Teško drugu bez druga.

L'jepo pjeva slavujak
U zelenoj šumici,
U zelenoj šumici,
Na tananoj grančici.
Otud idu tri lovca,
Da streljaju slavuja;
On se njima molio:
»Nemojte me streljati,
Nemojte me streljati;
Ja ću vama pjevati
U zelenoj baščici,
Na rumenoj ružici.«
Uhvatiše tri lovca
I odn'ješe slavuja;
Metnuše ga u dvore,
Da im drage veseli.
Ne će slavuj da pjeva,
Nego hoće da jadi;
Odn'ješe ga tri lovca,
I pustiše u luge.
Stade slavuj pjevati:
»Teško drugu bez druga!
Teško drugu bez druga
I slavuju bez luga!«

51.

Lako ti je, tanke gusle moje!

Lako ti je, tanke gusle moje,
Lako ti je pjanu zapivati
I žalosnoj majci zaplakati,
Koja kopa[98] sina jedinoga,
Il ga kopa, il nà vôjsku sprêma!
I meni je, gusle, do plakanja,
Jer sam jutros na vodici bio,
Pa sam svoju dragu ugledao:
Ja se na nju bacah jabukama,
Ona na me ne će ni kamenom;
Kameno joj srce u matere,
Koja ju je 'naku[99] porodila!

52.

Oj jabuko, grom te razgromio.

(Iz neštampanih zbornika „Matice Hrvatske“).

Dvoje s' dragih zaašikovalo[100]:
L'jepa Manda i Karlović Ivo;
Jabuka im dvore rastavljala.
Ljuto kune l'jepa Mandalina:
»Oj jabuko, grom te razgromio,
A munja ti grane opalila,
Što si naše dvore rastavila!«

[98] ùkâpa, — [99] onakovu, t. j. tvrdu i bez srca, — [100] zamilovalo,

*

53.

Caruj, care!

Caruj, care, al nemoj kô lane,
Ne vodi mi lane u katane[1]!
Nije moje lane za katane,
Već je moje lane za ljubljenje,
Za ljubljenje i za milovanje.

54.

Bog ubio Jelačića bana!

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Bog ubio Jelačića bana,
Što uzima gerze[2] u soldate!
Što n' uzima oženjene ljude?
Gdje su po tri, uzmi po jednoga,
Gdje su po dva, ne rastavljaj braće,
Gdje je jedan, ne cvijeli majke!

55.

Sokolova suza.

Podigla se kita Senjaninâ
Ispod Senja, grada bijeloga.
Do jednoga otpratila majka,
Ili majka, il sestrica draga;
Za Omerom nitko od nikuda,
Nego samo sirotica Fate.
Priko tri ga sela pripratila,
Za četvrtim tiho besidila:
»Moj Omere, obazri se na me!
Nek ja vidim crne oči tvoje,
Je l' se na njih suza pomolila?«—
— »»Moja Fate, moja dušo draga!
Ne mogu se obazriti na te,
Jer su ovdi čudnovati ljudi;
Bog zna, što bi oni pomislili.
Nego ajde dvoru bijelome,
Pa odšetaj do pod kulu moju!
Pod kulom je jela tankovita,
Na krilu joj sivi sokol sidi.
Kad te dođe želja do Omera,
Ti pogledaj sivoga sokola,
Kako plače za svojim junakom!
Kako plače i kako uzdiše!
'nako i ja, draga dušo moja,
Za tobom ti plačem i uzdišem««. —

[1] u vojnike, — [2] momke.

56.

Ništa se sakriti ne može.

Dva se draga na livadi ljube;
Oni misle nitko ih ne vidi,
Al njih gleda zelena livada;
Pa kazuje stadu bijelome;
Stado kaza svojemu pastiru,
Pastir kaza na putu putniku,
Putnik kaza na vodi vozaru,
Vozar kaza orahovoj lađi,
Lađa kaza studenoj vodici,
A vodica djevojačkoj majci.
Ljuto kune lijepa djevojka:
»A livado, ne zelenila se!
B'jelo stado, poklali te vuci!
A pâstîru, posjekli te Turci!
A putniče, noge t' usahnule!
A vozaru, voda t' odnijela!
Laka lađo, vatra t' izgorjela!
A vodice, ti ga usahnula!

57.

Tvoja me je svekrva rodila.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Mlad se Ivo kroz Karlovce šeće,
Mamuze mu o ćupriju zveče,
Konjic mu je pribijela vila,
Na njemu je sve crvena svila.
Gledala ga s pendžera divojka,
Gledajući dozivala majku:
»Odi, vidi, moja mila majko!
Lîpa konja, još lipšeg junaka.
Blâgo majki, koja ga rodila,
Blago seki, koja ga nijala,
Blago ljubi, koja će ga ljubit!«
Al govori Ivo sa konjica:
»Ne budali, s pendžera divojko!
Tvoja me je svekrva[3] rodila,
Tvoja me je zaova[4] nijala,
Ti si ljuba, ti ćeš me ljubiti.«

58.

Sve se kanim . . .

Sve se kanim[5], da se dike manim[6],
Al se dike ja maniti ne ću,
Dok ne zažgu čelo glave sv'jeću,
I ne dođu đaci sa čiraci[7],
I popovi s bijeli stiovi[8] . . .

[3] moja mati, koja će ti postati svekrvom, kad pođeš za me, — [4] moja sestra, koja će ti postati zaovom, — [5] sprêmam se. — [6] da se okanim, ostavim. — [7] sa svijećnjacima, — [8] zapravo: s bijelim stiharima, što ga pravoslavni svećenici meću kao katoličke „stole“ oko vrata.

59.

Andro Drenjanin bira djevojke.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Igra kolo u dolu u hladu,
U zelenoj Marinovoj bašči.
Otud ide Andro Drenjanine;
Stade kolo Andrê gledajući,
Al govori Andro Drenjanine:
»Nisam došo ja kola stavljati,
Već sam došo divojak' gledati.
Čija j' seka u bijelom perju,
Čija li je u žutomu smilju,
Čija j' seka u zelenom vincu?«
Al govori Nikola iz kola:
»Moja j' seka u zelenom vincu,
Posestrima u žutomu smilju,
A stričevka u bijelom perju.«
Al govori Andro Drenjanine:
»Tvoja seka — moja virna ljuba,
Posestrima — za moga sestrića,
A stričevka — za moga stričića.«

60.

Janko Sibinjanin i Jela udovica.

Čador penje Sibinjanin Janko
Blizu dvora Jele udovice.
Besjedi mu Jela udovica:
— »Oj boga ti, Sibinjanin Janko,
Ne penj' čador blizu dvora moga;
U mene su kćeri neudate,
Mile snahe skoro dovedene.« —
Al besjedi Sibinjanin Janko:
— »Ne budàli, udovice Jelo!
Ne budali, kad budàla nisi.
Ako su ti kćeri neudate,
Razudaj ih, za koga ti drago,
Pa nek ljube, za koga otidu,
Mile snahe, za koga su došle;
Ja ću t e b e Jelu udovicu.«

61.

Momče oči razoblači.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

S one strane Save vode
Jablan-drvo ružom cvate;
Za tu ružu nitko ne zna,
Samo jedno mlado momče.
Pun je šešir natrgao
I svilene rukavice[9],
Pa ih šalje Zagrad-caru[10],
Al govori Zagrad-care:
»Što ćemo mu za dar dati?
Dat ćemo mu vrana konja.« —
Momče oči nàoblâči,
Iz čela mu kiša pade,
A iz lica susnježica.
S one strane Save vode

[9] rukave, — [10] carigradskom caru?

Jablan-drvo ružom cvate;
Za tu ružu nitko ne zna,
Samo jedno mlado momče.
Pun je šešir natrgao
I svilene rukavice,
Pa ih šalje Zagrad-caru,
Al govori Zagrad-care:
»Što ćemo mu za dar dati?
Dat ćemo mu djevojčicu!« —
Momče oči räzoblâči,
Iz čela mu sunce sjalo,
A iz lica mjesečina.

62.

Djevojka je imanje do vijeka.

Sjedi moma u gradini,
Brazdu brazdi, vodu mâmi[11],
Da nàmâmi u gradinu[12],
Da zaliva râno cv'jeće,
Rano cv'jeće, b'jel bosiljak,
B'jel bosiljak, žut karanfil.
Gdje brazdila, tu zaspala.
Vrgla glavu u bosiljak,
Vrgla ruku u karanfil,
Vrgla noge u vodicu,
Pokrila se tankom krpom.
Izbila je sitna rosa,
Kao ljetnju prepelicu,
Kô jesenju lubenicu.
Otud ide ludo mlado,
Ludo mlado neženjeno,
Uhvati se za dva kóca[13],
Pa preskoči u gradinu,
Pa govori ludo mlado:
»Da l' da berem kitu cv'jeća?
Da l' da ljubim mladu momu?
Kita cv'jeća mal do podne,
Mlada moma mal do v'jeka.« —

63.

Nesretna djevojka.

Djevojka junaku prsten povraćala:
— »Naj ti prsten, momče, moj te rod ne ljubi,
Ni otac, ni majka, ni brat, ni sestrica;
Al me nemoj, momče, na glas iznositi,
Jer sam ja sirota nesretna djevojka:
Ja bosiljak sijem, meni pelen niče.
Oj pelen, pelenče, moje gorko cv'jeće!
Tobom će se moji svati nakititi,
Kad me stanu tužnu do groba nositi.«

[11] navraća (navrátiti, navrnuti vodu), — [12] u vrt, — [13] kòlac, kóca.

64.

Od cure usahnulo srce u junaku.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Vidjeh čudo prije neviđeno,
Gdje s' djevojka sa suncem prepire:
»Žarko sunce, ljepša sam od tebe!« —
— »»O djevojko, lijepa ljëpoto!
Da vidimo, tko j' od koga ljepši!
Ti izađi ù polje zèlenô,
Ja ću izać' nà nebo vìsokô.
Ti ukaži svu svoju ljepotu,
A i ja ću svoju ukazati.«« —
Cura sađe u polje zeleno,
Sunce skoči na brdo visoko:
Od sunca je gora usahnula,
A od cure srce u junaku.

65.

Djevojka i okovan delija.

Vozila se galija po moru,
U galiji okovan delija.
Gledala ga s pendžera djevojka.
— »Što me gledìš, s pendžera djevojko?
Okovan sam, ljubit' te ne mogu,
Oženjen sam, uzet' te ne mogu«. —
— »»Ne gledam te, da me mladu ljubìš,
Nit te gledam, da me mladu uzmeš,
Već te gledam, da te nešto pitam:
Čim' ti tvoje sokolove hraniš,
Čim ih hraniš, čim li ih napajàš?«« —
— »Biser trunim, sokolove hranim,
Suze ronim, sokolove pojim«.

66.

Tamburdžija Ivo.

Tamburao tamburdžija Ivo,
Tambura se na daleko čuje,
Na daleko po svem Sarajevu.
To su čule Sarajke djevojke;
Jedne vele: da ga pogubimo!
Druge vele: da ga protjeramo!
Treće vele: da ga objesimo!
Al govori tamburdžija Ivo:
»Nisam kuja, da me protjerate,
Ni vještica, da me pogubite,
Već sam junak, da me objesite.
Kad bih znao, na koje bi drvo,
Ja bih drvo zlatom obaljao,
Na vršiki i srebrom i zlatom;
Od zlata bih kline popravio,
I na kline tambure vješao;
Nek se znade, s čeg' sam poginuo:
S tamburanja i s ašikovanja!«

67.

Ispunjena želja.

Boga moli momče neženjeno,
Da se stvori kraj mora biserom,
Gdje djevojke na vodu dolaze,
Da ga kupe sebi u njedarca,
Da ga nižu na zelenu svilu,
Da ga meću sebi pod gr'oca,
Da on sluša, šta koja govori:
Govori li svaka o svojemu,
Govori li draga i o njemu.
Što molio, to mu Bog i dao.
Stvorio se kraj mora biserom,
Gdje djevojke na vodu dolaze.
Kùpile ga sebi u njedarca,
Nizale ga na zelenu svilu,
Metale ga sebi pod gr'oca,
Slušao je, šta koja govori.
Govorila svaka o svojemu,
Govorila draga i o njemu.

68.

Ukopaj me pokraj srca svoga!

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Cvati, ružo, nemoj opadati!
Boluj, Ahmo, nemoj umirati,
Jer te nemam nigdje ukopati,
Van da bih te u njedrim' kopala.
Bolan Ahmo dragoj odgovara:
»Bolovat ću, pa ću i umr'jeti.
Nemoj mene nigdje ukopati,
Već me kopaj u svoja njedarca,
U njedarca pokraj srca svoga!«

69.

Ne bi li mu šta od sanka kazala!

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Prođoh goru, prođoh drugu zelenu,
Kad u treću jasenovu najveću,
Al u gori prostrta je ložnica,

U ložnici moja draga zaspala.
Nit je mogu od dragosti buditi,
Nit je mogu od veselja ljubiti.
Nego počeh od veselja moliti:
Da mi Bog dâ vihar-vjetra od mora,
Da odlomi jednu granu sa bora,
Ne bi l' pala mojoj dragoj na lice,
Ne bi li se moja draga prenula,
Ne bi l' meni šta od sanka kazala!

70.

Na što ga je mjera namjerila.

Podigoh se jutros lov loviti
Na šarenu dobru konju mome,
Prije dana i bijele zore;
Sobom vodim hrta i sokole.
Al me mjera namjerila bila
Lov loveći po gori zelenoj
Na djevojku pri brdu zaspalu.
Ona spava u debelu hladu,
Pod glavom joj snopak djeteline,
Na prsima dva b'jela goluba,
A na krilu šareno jelenče,
Pak sam 'vako junak odredio:
Momu konju snopak djeteline,
Mom sokolu dva b'jela goluba,
A mom hrtu šareno jelenče,
Meni mladu gizdavu djevojku!
Istom tako sobom govoreći
Probudi se gizdava djevojka,
Pa me ljubi u oba obraza.

71.

Momak kune majku djevojačku.

Oj ti Cv'jeto, l'jepo cv'jeće!
Bog ubio majku tvoju,
Koja tebe taku rodi,
I posla te nasred sela,
Gdje junaci vino piju,
Mladi momci kamen meću[14];
Gdje nevjeste kolo vode,
A djevojke pjesme poju;
Te ja tebe ondje vidjeh,
Da me uvijek srce boli.

[14] nadmeću se kamenom, tko će ga dalje baciti.

72.

Kakva je moja djevojka.

Ja usadih jelu na kamenu.
Kad je kiša, sve je jela viša,
Kad je sunce, jela zelenija,
Kad je vihar, jeli đul razvija,
Onaka je u mene divojka:
Kad je ljubim, sve je rumenija,
Kad je karam, sve je veselija.
Lipa mi je, radosna je na me,
Draga mi je, draža od sestrice.
Da je majka hoće dati za me,
Draža bi mi i od majke bila.

73.

Nevaljali mujezini.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Sve mujezin bolji od boljega,
Al najgori Meho i Alija.
Kad kujišu[15], Boga ne spominju,
Već spominju do dv'je jauklije[16]:
»Moja Hajko, i otac i majko!
Moja Unko, moja desna ruko!«

74.

Mujezinove boli.

Da mi Bog da sabah-zorske[17] vjetrove,
Da poberem po đul-bašči đulove[18]!
U toj bašči sitna trava zelena,
Tu mi sjedi Šahin-Neva gospoja,
I podvlači ćaben-surmu[19] pod oči.
Ona misli, da to nitko ne vidi,
Al to vidi mlad mujezin s munare.
On ne umi na munari učiti[20],
Već on poče na munari pjevati:
»Oj, boga ti, Sahim-Neva gospoja,
Oj, boga ti, i te tvoje obrve,
Moju si mi pamet zanijela!«

[15] kujisati s munare, sazivati na molitvu, — [16] drage, — [17] turska riječ „sabah" isto znači, što i „zora", kad hodža sa džamije počne učiti „sabah" pozivajući muslimane na molitvu; dakle „sabah-zorske" jutarnje, — [18] cvijeće po cvjetnjaku, — [19] vranilo (crna mast), kojim Turkinje prevlače obrvice i podvlače trepavice, — [20] moliti se.

75.

Momak i djevojka.

»Oj djevojko, pitoma ružice!
Kad si rasla, na što si gledala?
Il' si rasla na bor gledajući,
Il' na jelu tanku ponositu,
Il' na moga brata najmlađega?«
— »»Oj, junače, moje jarko sunce!
Nit sam rasla na bor gledajući,
Nit na jelu tanku ponositu,
Nit' na tvoga brata najmlađega,
Već sam mlada — prema tebi rasla««.

76.

Momak opčinjen obrvama.

Oj djevojko, selen velen[21],
Ne uzvijaj obrvama,
Ne zadaji jad momcima;
I meni si jad zadala:
Konja vodim, pješe[22] hodim;
Čizme nosim, a bos hodim;
Hljeba nosim, a gladan sam;
Vodu gazim, a žedan sam.

77.

Najljepši miris.

Oj djevojko, dušo moja!
Čim mìrišû njedra tvoja?
Ili dunjom il narančom,
Ili smiljem il bosiljem?
— »Oj boga ti, mlad junače!
Moja njedra ne mirišu
Niti dunjom ni narančom,
Niti smiljem ni bosiljem,
Veće dušom djevojačkom«.

78.

Dragi piše dragoj.

Vitar puše, al-katmerom niše,
Dragi dragoj bilu knjigu piše:
»Draga moja, draga dušo moja!
Pošalji mi duše u pamuku,

[1] stajaća (uobičajena) interjekcija; selen znači inače i milòduh, cvijet, — [22] pješice.

Crna oka na jazi-ćagetu[23],
Bila lica struka bosioka;
Ja ću tebi cvića svakojaka:
Miloduha, da se milujemo,
Kalopera, da se ne karamo,
Bosioka, da se poljubimo«.

79.

Zakukat ću kao kukavica.

Ah, moj Mijo, gdje si sinoć bio?
— »Gdje sam bio, dobro mi je bilo:
Vidio sam ljepotu djevojku;
Okrenu se, nasmija se na me,
Čini mi se, da bi pošla za me.
Iskô bih je, al je ne da majka;
Ukrô bih je, al je čuva straža.
Pred kućom joj badem drvo raste,
Popet ću se bademu na grane;
Zakukat ću kao kukavica,
Previjat ću kao lastavica,
Uzdisat ću kao udovica,
Zaplakat ću kao i djevojka;
Ne bi l' joj se majka smilovala,
Ne bi li je meni poklonila«.

80.

Hajde, dušo, da se milujemo!

Hajde, dušo, da se milujemo,
Gdje reknemo, da se sastanemo:
Il' u tvome il u mome dvoru;
Il u tvojoj il u mojoj bašči;
Il u tvome il u mom dućanu.
Ti se stvori u dućanu alva[24],
Ja ću biti u dućanu kalfa,
Pa ću doći, da tebeka ljubim.
Reći ćedu[25] izokola ljudi,
Da ja jedem u dućanu alvu,
Al ja ljubim potajno djevojku.
Stvor' se, dušo, u gradini[26] ružom,
Ja ću s' stvorit u b'jela leptira,
Pa ću pasti na rumenu ružu;
Reći ćedu izokola ljudi,
Da ja grizem u gradini ružu,
A ja ljubim potajno djevojku.

[23] na čistoj, neispisanoj hartiji, — [24] slatkiš od oraha, meda i šećera, — [25] dial. treće lice pl. „će", — [26] u vrtu.

81.

Srce vuče pored tvoje kuće.

Prođi, luče, kud te srce vuče!
— »Srce vuče pored tvoje kuće«.
A što vuče, kad je bilo juče?
— »Bilo juče, pa vidjelo luče,
Juče bilo, pa se pomamilo«.

82.

Tri klobuka rasklimao.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Misec zajde, junak projde
Prida dvore divojčine:
Vriskom konjić zavriskuje.
Probudi se divojčica,
Pa proklinje mlad junaka:
«Proklet bio, mlad junače,
Što mi razbi sanke moje,
Sanke moje i sâm svoje!«

Al govori mlad junače:
»Ne budali, divojčice!
Što ti žališ sanke svoje,
A ne žališ trude moje:
Troje čizme razdero sam,
Tvomu dvoru dolazeći,
Tri klobuka rasklimo sam,
Tvom se rodu klanjajući«.

83.

Luče.

Čije li su tarabe[27], čija li su vrata?
Čije li je ono luče[28], što kroz prozor guče?
Mamine su tarabe, mamina su vrata,
Mamino je ono luče, što kroz prozor guče.
Preskočit ću tarabe, preskočit ću vrata,
Poljubit ću ono luče, što kroz prozor guče.
Srdit će se mamica, srdit će se tata,
Al se ne će ono luče, što kroz prozor guče.

84.

Iskrena ispovijest.

Djevojčice, zlato materino!
Što mi tebe biju i karaju?
Da ja znadem, draga dušo moja,

[27] plot, — [28] dem. od lutka; lûče, lûčeta.

Da mi tebe biju i karaju
Sa mojega česta dolaženja,
Ja bih tebi češće dolazio,
Ne bi li te majka otjerala,
I mom b'jelom dvoru dotjerala.

85.

Ja usadih vitu jelu.

Ja usadih vitu jelu,
Vitu jelu u kamenu.
Ne obiđoh[29] za godinu,
Ni za drugu polovinu.
Kad ja odoh da obiđem,
Al se jela ponijela[30]:
Iz vrha joj biser kaplje,
Iz srijede pčele lete,
A iz stabla Dunav teče.
Biser beru djevojčice,
Pčele tresu nevjestice,
Dunav piju košutice.
— Košutice, rosna ti si,
Gdje si bila, te si rosna? —
— »Ja sam išla na daleko,
Svome bratu po djevojku«. —
— Je l' daleko ta djevojka? —
— »Nije vrlo ni daleko:
Tri dni dana preko mora,
I četiri preko polja!«
Je l' kolika[31] ta djevojka? —
— »Nije vrlo ni golema:
Dobru konju do grebena,
A junaku do ramena«. —
— Je li l'jepa ta djevojka? —
— »Nije vrlo ni lijepa:
Kano gruda b'jela sn'jega,
Iz čela joj sunce sjaje,
Ispod grla mjesečina«.

86.

Penjat ću se jablanu na grane.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Majka kara Luku govedara:
»O, moj Luka, gdje su ti goveda?«
— »»Otjerali požeški volari;
Jutrom vole, a večerom krave,
Oko podne sitno jalovinje.
Jalovinje bježi pod Podvinje.
Lijepa je pod Podvinjem trava,
Još je ljepša u matere Ana.
Da je hoće da za mene dade!
Prosio b' je, al je ne da mama,
Ljubio b' je, al je čuva straža.
Pred kućom joj jablan-drvo raste:
Penjat ću se jablanu na grane,
Pa ću kukat kano kukavica,
Prevrtat se kano lastavica,
Uzdisat ću kano sirotica,
Ne bi l' mi se smilovala majka
Ne bi l' meni jedinicu dala!««

[29] pohodih, posjetih, — [30] uzoholila se, — [31] je li velika.

87.

Srdi, da se ne srdi.

Sŕdo moj, ne sŕdi se na me,
Jer ako se ja ràsŕdim na te,
Sva nas Bosna pomiriti ne će,
Ni sva Bosna, ni Hercegovina.

88.

Travnik zapaljen očima.

Što se ono Travnik zamaglio?
Ili gori, il ga kuga mori?
Il ga Janja očim' zapalila?
Niti gori, nit ga kuga mori,
Već ga Janja očim' zapalila.
Izgorješe dva nova dućana,
Dva dućana i nova mehana,
I mešćèma[32], gdje kadija sudi.

89.

Moj jagluče, moja sirotinjo!

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Draga dragom vezen jagluk dala,
Jagluk dala, pa mu se udala[33].
Jagluk dere sirotica[34] Ivo,
Jagluk dere, za Marušom vene,
Pa jagluku Ivo govorio:
»Moj jagluče, moja sirotinjo!
Kamo ruke, koje su te vezle,
Medna usta, koja su brojila[35],
Crne oči, koje su gledale,
Bistra pamet, koja je mislila?
B'jele ruke zagrlit me ne će,
Medna usta poljubit me ne će,
Crne oči pogledat me ne će,
Pamet bistra na me mislit ne će.
L'jepa Maro, da od Boga nađeš!«

90.

Duge noći.

Oj na ove duge noći,
Tko ne ljubi crne oči,
Ne pada mu san na oči,
Već mu pada jad na srce.

[32] sudište, — [33] pošla za drugoga, — [34] ostavljeni, — [35] biva (t. j.): žice od platna, kad ih je vezla i brojila.

91.

Dvoje milih i dragih.

(Čakavska),

Vijala[36] se bela loza vinova
Spod[37] onoga belog grada Novoga[38].
Nije ono bela loza vinova,
Već su ono do dva mila i draga,
Kî se jesu od malena ljubili
I va[39] onu svitlu knjigu učili.
Projdem goru, projdem drugu visoku,
I ogledam jedan listak javorja:
Pod javorom posteljica rastrta,
Na njoj leži moja mila i draga,
Kojom sam se iz malena ljubio,
I va onu svitlu knjigu učio.
Grihota ju j' na spavajuć ljubiti.
Molit hoću višnjeg Boga od neba,
Da popuhne tihi vjetrić od mora,
Da otruni jedan listak javorja,
I da pade mojoj dragoj na lišce,
Probudi se[40] moja mila i draga.

92.

Tri dobra.

Posavino, moje polje ravno!
Zalud mi je, što si polje ravno,
Kad u tebi vjekovati ne ću,
Samo ovo ljeto ljetovati,
A na jesen pute putovati.
U tebi mi tri dobra ostaju;
Prvo dobro: star otac i majka,
Drugo dobro: djever i snašica,
Treće dobro: bratac i sestrica.

93.

Ne ženi se mlad.

Lasno ti je poznat oženjena:
Mrki su mu pomršeni brci,
Mrki perčin mahom podgorio;
Kad se šeće šefteli-sokakom,
Kad se šeće, sve gleda preda se,
Kao da je burmu[41] izgubio.

[36] vîla se, — [37] ispod, — [38] Novi u hrvatskom Primorju, — [39] čakavski oblik „u", — [40] pa da se probudi, — [41] gladak prsten.

Još je lakše poznat neženjena:
Mrki su mu zasukani brci,
Mrki perčin bio vrat prekrio;
Kad se šeće šefteli-sokakom,
Kad se šeće, svud očima striže,
Po pendžerma s desne i s lijeve,
Kao soko vrh guste planine,
Ne bi l' za se ulovio lova.

94.

Anđa kapidžija.

Visoko se soko vije,
Još su viša gradu vrata;
Anđa im je kapidžija:
Suncem glavu povezala,
Mjesecom se opasala,
A zvjezdama[42] nakitila.

95.

On joj gleda ćudi i pameti.

Kolo vodi bratac i sestrica.
Bratac seju iskraj kola viče:
»Tiho igraj, moja seko draga!
Tiho igraj, a prida se gledaj,
Sad će proći junak na đogatu,
Na đogatu, vas u suhu zlatu,
Zamírat će[43] u kolu divojke«.
Istom oni u toj riči biše,
Al eto ti Ive na đogatu,
Na đogatu, vas u suhu zlatu.
Stalo kolo, pa Ivana gleda.
Progovara Ivo sa đogata:
»Vi igrajte, mene ne gledajte!
Ja ne gledam vezenih rukava,
Što su kojoj t u đ e ruke vezle,
Već ja gledam ćudi i pameti,
Što ću povest svojoj miloj majci«.
Istače se iz kola divojka,
Pa govori Ivi na đogatu:
»Ne gledamo zlata ni đogata,
Već gledamo na konju junaka,
Za što ćemo svoju mladost dati«.
Kad to čuo Ivo sa đogata,
On je uze za bijelu ruku,
Pa je baci za se na đogata,
I odvede svojoj miloj majci.

96.

Kletva i želja.

Oj djevojko, moj budimski vezire!
Što mi šetaš kao jelen po gori?
Eda Bog da, pa te lovac ulovi
I menika siromaku pokloni!

[42] od imenice: z v i j è z d a kratak je prvi slog u dat., loc. i instr. pl.: z v j è z d a m a, — [43] zaglédati, kojom bi se ženio.

97.

Plivaj, terzijane!

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske[a]).

Platno b'jeli Lelija djevojka
Na kamenu sprama Sarajeva;
Puče kamen na dvoje na troje,
I utonu Lelija djevojka.
Žalilo je c'jelo Sarajevo,
Ponajviše Sarajli-Ilija;
Od jada je tamburu razbio,
Zlatne žice po putu gubio,
A terzijan u vodu bacio,
Terzijanu tiho govorio:
»Plivaj, toni, zlatan terzijane,
Kao moja Lelija djevojka!«

98.

Mara kraj Dunava.

(Kajkavska).

Šetala se lepa Mara,
Vu Dunaj se ogledala,
Sama sebe zagledala.
Za njom šeće malo dete,
Malo dete, mali Ivan,
V rokaj[44] drži đunđen ropčec[45]:
»Peri, Mara, đunđen ropčec,
Prez vodice prez sopuna;
Tvoje roke[46] beli sopun,
Tvoje soze[47] bistra voda.
Suši, Mara, đunđen ropčec
Prez sončeca[48] prez vetreca[49];
Tvoje oči žarko sonce,
Tvoja sapa hladni veter.

99.

Kletva kudiocima.

Oj Cetinjo, tiha vodo hladna!
Tiho teci, sela ne zanesi;
U selu je moja jauklija[50],
Kude mi ju troji kudioci.
Jedni vele: sanljiva djevojka;
Drugi vele: ljuta kao guja;
Treći vele: neljupka je roda.
Koji vele: sanljiva djevojka,
Ne imali u bolesti sanka!
Koji vele: ljuta kao guja,
Guje im se na srce savile!
Koji vele: neljupka je roda,
Ne ljubili od srca evláda[51]!

100.

Mitrovkinja caru francuskom.

Mitrovica kraj Save stolica,
Na njoj sjedi mlada Mitrovkinja,
Ona sjedi, pa sama besjedi:

[44] u rukama, — [45] rupčić, — [46] tvoje ruke, — [47] tvoje suze, — [48] bez sunašca, — [49] — bez vjetrića, — [50] draga, vjerenica, — [51] tur. è v l â d, evláda, porod.

*

»Oj Francuzu, care siloviti,
Puštaj momke, ostaše djevojke;
Potrunuše gunje i jabuke,
I košulje zlatom navezene«.

101.

Gora i djevojka.

Djevojka je crnu goru klela:
»Crna goro, žao mi je na te,
Jer moj dragi putuje kroza te.
Nit mi veli: zbogom ostaj, draga!
Nit mi veli: opet ću ti doći!
Nit mi veli: u srcu te nosim.
Već on kapu na oči navlači,
Crne oči u zemlju obara,
B'jelo lice suzama obliva«.

Crna gora djevojki govori:
»Oj djevojko, draga dušo moja!
Pametna si, osjetit se[52] možeš.
Što on kapu na oči navlači,
To on veli: zbogom ostaj, draga!
Što on oči u zemlju obara,
To on veli: opet ću ti doći!
Što on lice suzama obliva,
To on veli: u srcu te nosim.

102.

Žalosni djever.

Sinoć meni kara-aber[53] dođe,
Kara-aber, a u kara-doba,
Da se moja draga preprosila;
Da za koga, ni pô jada moga,
Već u selo za mog pobratima.
Mene pobro u djeverstvo zove;
Kako ću joj tužan djever biti?
Kad joj stanem čašu nazdravljati,
Il ću reći: zdrava, snaho moja?
Il ću reći: zdrava, draga moja?
Ako reknem: zdrava, snaho moja,
Ja ne mogu srcu odoljeti;
Ako l' reknem: zdrava, draga moja,
Mom ću pobri volju pokvariti.
Jadi poći, a dvoji ne poći!
Al ću poći, makar ću ne doći.

103.

Konj i mladoženja.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Konja kuje Selim-begoviću,
Konja kuje, konj mu poskakuje;
Na konju mu okov pozvekuje;
Konju zbori Selim-begoviću:

[52] dosjetiti, — [53] crni glas.

»Dur[54] đogate, zlatna kito moja!
Ne kujem te, da te preprodajem,
Već te kujem, sebi u svatove«. —
Stade đogo kano janje malo.

104.

Žalost za dragim.

Djevojka se žarkom suncu tuži:
Oj sunašce, boli me srdašce!
Ne boli me bolom od bolesti,
Već me boli od teške žalosti,
Jer sam čula, da se ženi dragi.
Nek se ženi, i meni je drago!
I ja ću mu na veselje doći;
Lijep ću mu darak donijeti:
Svakom svatu po košulju tanku,
Starom kumu od gjolča[55] košulju,
Milom dragu svilenu maramu;
Svile mu se kosti od bolesti,
Kano moje srce od žalosti!

105.

Najveća žalost.

Svi dilberi, mog dilbera nema!
Da li mi je čuti, jal' vidjeti,
Il boluje ili ašikuje?
Volim čuti i da mi boluje,
Neg da s drugom dragom ašikuje.
Bolujući ikad će mi doći,
Ašikujuć nikad ni do v'jeka.

106.

Ljubavni rastanak.

Dva cvijeta u bostanu rasla:
Plavi zumbul i zelena kada.
Plavi zumbul ode na Doljane,
Osta kada u bostanu sama.
Poručuje zumbul sa Doljana:
— »Dušo moja, u bostanu kado,
Kako ti je u bostanu samoj?«

Odgovara iz bostana kada:
— »Što je nebo, da je list hartije,
Što je gora, da su kalemovi,
Što je more, da je crn murećep,
Pak da pišem tri godine dana,
Ne bih mojih ispisala jada«.

[54] stani, umiri se, — [55] madž. gyolcs, tanko platno.

107.

Da je pisar iz Zagreba grada . . .

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Da je papir osječka livada,
Da je tinta kutjevačka r'jeka,
Da je pero, kolik' Sarajevo,
Da je pisar iz Zagreba grada,
Ne bi môga raspisao jada!

B.

Porodične.

108.

Jedinac i jedinica.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Oj Bojano, zèlenâ livado!
Što si tako zelèna polègla?
— »Kako ne bih zelèna polegla:
Sinoć su me tri ljeljena[1] prešla,
Jutros rano devet djevojaka,
Svaka nosi po srp na ramenu.
One žanju travu svakojaku,
Ponajviše sitnu djetelinu,
Pa je nose pred bracine konje:
Jed'te, griz'te, bracini konjići!
Dalek ćete putak putovati,
Dalek putak dvoru Smiljaninu,
Gdje Smiljana perom dvore mete,
Za njom majka stolove metala,
Na stolove šarene jagluke,
Na jagluke crvene jabuke,
Na jabuke po struk bosioka:
Tu će nam se bratac oženiti,
I uzet će Smiljanu djevojku.
Smiljana je jedina u majke,
A bratac je jedini u seje«.

109.

Brat i sestra.

Podiže se Skadarlija Jovo
Skadru gradu, da kupi harače.
On ne kupi grôšâ ni dûkâtâ,
Već od svake kuće po junaka.
Neka kuća nema ni junaka
Osim majka sina jedinoga
I sestrica brata od zakletve[2],
Pa i njega dade na harače.

[1] tri jelena, — [2] da se može njime zaklinjati.

Daleko ga majka ispratila,
Mila seja do sinjega mora.
Kad s' u sinje uvezoše more,
Mila seja bratu govorila:
»Mili brate, obazri se na me,
Da ja vidim tvoje oči vrane,
Da ispišem jagluku na granu!
Kad se, brate, ja oželim[3] tebe,
Da pogledam jagluku na granu,
Da me, brate, mine želja na te!«
Mili brate seji govoraše:
»Mila sejo, obazri se na me,
Da ja vidim b'jelo lice Tvoje,
Da ispišem đogu među oči;
Kad se, sejo, ja oželim tebe,
Da pogledam đogu među oči,
Da me, sejo, mine želja na te!«
Ražali se na moru vozaru,
Vrati majci sina jedinoga
I sestrici brata od zakletve.

110.

Sestrine suze za bratom.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Sinoć pismo u Dubicu dođe,
Da se kupe mlađani soldati.
U subotu vazdan se kupili,
U nedilju rano polazili.
Nekog prati i otac i majka,
A nekoga bratac i sestrica,
A nekoga previjerna ljuba,
A Nikole nitko ni odakle.
Pratila ga sestrica Jelica,
Pratila ga do sinjega mora.
Suzama je more zamutila,
A jaukom šajke sustavila.
Kad vidješe mlađani soldati,
Oni mole cara gospodina:
»Bora tebi, care gospodine!
Daj pustider mila brata seki,
Ne bi l' nam se more razbistrilo,
I lagane šajke pokrenule!«
Kad to čuo care gospodine,
Pustio je mila brata seki;
Umah se je more izbistrilo,
I lagane šajke pokrenule.

111.

Gorom jezdi šareno ljeljenče.

Gorom jezdi šareno ljeljenče[4],
Susrete ga gizdavo djevojče,
Pa govori gizdavo djevojče:
»Blago tebi, šareno ljeljenče,
Kada si se rodom okitilo!
A ja mlada roda ne imadem:
Nemam oca, nemam prijatelja[5],
Nemam majke, nemam odgovora[6],
Nemam brata, nemam od milosti[7],
Nemam seke, nemam razgovora«.[8]
Progovara šareno ljeljenče:
»Mol' se Bogu, gizdavo djevojče,

[3] zaželim, — [4] jelenče, — [5] oca, koji bi im bio kao prijatelj, — [6] majku, koja bi me branila (odgovor, ogovor, obrana), — [7] brata od milosti, od milošte, — [8] sestre, s kojom bih se mogla razgovarati.

Da ti Bog da roda od dragoga[9]:
Svekra babu — tebi prijatelja,
Svekrvicu majku — odgovora,
A djevera — brate od milosti,
A zaovu — sestru od nauke[10]«.

112.

Što će joj, kad je jadna i sama djevojka.

Seka bratu prosila djevojku,
Od miline djever bratu bila,
Od cara mu konja kupovala,
Od carice b'jele perjanice.
Kad su svati stali putovati,
Kad su bili na pô Carigrada,
Gledala ih sva nared[11] gospoda,
I sâm care ispred Carigrada,
I carica s dragoga kamena.

Al govore sva nared gospoda:
»Mili Bože, kićenih svatova!
Još kaki je djever među njima,
Da nam hoće ostati u gradu,
Dali bi mu polak Carigrada,
I gratkinju[12] najbolju djevojku!«
Al govori lijepa djevojka:
»Što će meni polak Carigrada,
Kad sam jadna i sama djevojka?«

113.

Dvori samotvori.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

U Ivana dvori samòtvori[13].
To se čulo do carevih dvora,
Pitao ga care gospodine:
»Je l' istina, Senjanine Ivo,
Da s' u tebe dvori samotvori?
Pokriveni iver po iveru,
Pomošćeni kamen po kamenu,
Tavanice i srebro i zlato,
Još se pûsti za suncem okreću,
I pred dvori zelena livada?
Po njoj pase devet paunova,
I za njima devet paunica,
I pored njih devet paunčadi,
I pred njima starka paunica,
A pram njima mudra vidra igra?«

Odgovara Senjanine Ivo:
»Istina je, care gospodine,
Da s' u mene dvori samòtvori.
Što je ono devet paunova,
Ono j' mojih do devet sinova;
Što je ono devet paunica,
Ono j' mojih do devet snašica,
Što je ono devet paunčadi,
Ono j' mojih devet unučadi;
Što j' pred njima starka paunica,
Ono j' moja stara mila majka;
Što pram njima mudra vidra igra,
Ono j' moja previjerna ljuba«.

[9] da s mužem dobiješ novih rodova, — [10] zaovu, koju bi se s vremenom naučila ljubiti kao sestru, — [11] po redu, — [12] iz grada, — [13] od jednoga komada.

114.

Sestra veze zlato uz rukave.

Jarko sunce, povrati mi ovce,
Dok navezem zlato uz rukave;
Sjutra će mi bratac u vojnike!
Pitat će ga svi redom jaráni[14]:
»Oj boga ti, Kosoriću Pavle,
Ali si se skoro oženio,
Ali imaš seku na udaju,
Te ti veze zlato uz rukave?« —
»»Oj boga mi, svi redom junaci!
Ja s' nijesam skoro oženio,
Već ja imam seku za udaju,
Te mi veze zlato uz rukave««.

115.

Najveća je žalost za bratom.

Sunce zađe za Neven za goru,
Junaci se iz mora izvoze.
Brojila ih mlada Đurđevica,
Sve junake na broj nabrojila,
Do tri njena dobra ne nabroji:
Prvo dobro Đurđa gospodara,
Drugo dobro ručnoga djevera,
Treće dobro brata rođenoga.
Za Đurđem je kosu odrezala,
Za djeverom lice izgrdila,
A za bratom oči izvadila.
Kosu reže, kosa opet raste;
Lice grdi, a lice izrasta;
Ali oči ne mogu izrasti,
Niti srce za bratom rođenim.

116.

Cijena brata i dragoga.

Oj djevojko, imaš li dragoga?
— »Imala sam brata i dragoga,
Pak sam oba na vojsku spremila«.
— Jesi l' rada, da ti koji dođe?
— »Ja sam rada, da mi oba dođu«.
— Šta bi dala, da ti za njih kažem?
— »Za brata bih dala miskal[15] zlata,
A za dragog đerdan ispod vrata«.

117.

De tumači, što taj sanak znači!

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Zora rudi, majka kćerku budi:
»Ustaj, srce, granulo je sunce!«

drugovi, — [15] jednu mjeru.

Zora svita, majka kćerku pita:
»Kćeri mila, što si noćas snila?«
— »»Majko moja, l'jep sam sanak snila:
Sve oltare i zelene dare,
Sve prstenje i v'jence zelene,
Ružmarine, vjenčane haljine,
Kalopera — ručnoga djevera,
Mnoge svate, gdje nas kući prate,
Mene mladu mladoženji dadu.
Mila mati, ti ćeš bolje znati,
De tumači, što taj sanak znači!
I da l' biva, što se u snu sniva?««

118.

Najbolji darovi.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Crna gora[16] procvala beharom[17],
Ravno polje bijelim biserom.
Tu prolaze kićeni svatovi,
Provedoše kićenu divojku.
Svi svatovi sitan biser beru,
Lipa Mare na kite behara.
Svi svatovi Mari besidili:
»Ja, bora ti, kićena divojko!
Što ti bereš na kite behara,
A ne bereš na kite bisera?«
Progovara kićena divojka:
»U mog draga puno roda kažu,
Puno roda, sve mu je gospoda.
Ako budem svemu rodu draga,
Bit će mila i kita behara«.

119.

Svoje nosi, svojim se ponosi.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Majka Miju na záglede slala:
»Ajde, Mijo, zàglêdaj djevojku!
Ne gledaj joj zlata oko vrata,
Nit joj gledaj vêza uz rukave:
Tuđe zlato nosi oko vrata,
Tuđa seja uz rukave vezla,
Tuđe nosi, tuđim se ponosi.
Već joj gledaj hoda i pòglêda:
Kako l' hodi, kako li pòglêda?
Makar ona ne imala zlata,
Ne imala zlata oko vrata:
S v o j e nosi, s v o j i m se pònosî!«

[16] šuma. — [17] cvijećem.

120.

Jadni mladoženja.

Smilje bilje, beru l' te djevojke?
— Moj dragane, što me brati ne će,
Kad od mene sva gora miriše,
I u gori kamen stanoviti[18];
Na kamenu junak žaloviti,
Suze roni, a godine broji:
— »Oj godine, moje negodine,
Evo ima devet godin' dana,
Što zaprosih u majke djevojku.
Majka dava[19], a ne dava bábo;
Dadoh babu nebrojeno blago:
Babo dade, a ne dade majka;
Majci dadoh čohu nederanu:
Majka dade, a ne dadu strici;
Stricim' dadoh konje osedlane:
Strici daše, braća ne dadoše;
Braći dadoh nože okovane:
Braća daše, a ne daju strine;
Strinam' dadoh burme i prstenje:
Strine daše, sestre ne dadoše;
Kupih sestram' sjajna ogledala.
I rekoše: dat će mi djevojku . . .
Sad što će mi vrazi i djevojka,
Kad ja jadan nigdje ništa nemam?
Reći će mi lijepa djevojka,
Da joj kupim od saje[20] dolamu,
A ja jadan nigdje ništa nemam.

121.

Sestre bez brata.

Dvije seje brata ne imale,
Pa ga viju od bijele svile,
Od bijele i još od crvene.
Struk mu meću drvo šimširovo,
Crne oči dva draga kamena,
Obrvice morske pijavice,
Sitne zube dva niza bisera.
Zalažu ga medom i šećerom:
»To nam jedi, pa nam probesjedi!«

122.

Teško sestri bez brata, a bratu bez sestre.

U Budimu gradu čudno čudo kažu,
Na zlo po junake, gore po djevojke;
Junacima kažu tanku pređu presti,
Tanku pređu presti, sitan vezak vesti,

[18] tvrd, stânôvan, — [19] daje, — [20] od crvene čohe.

Djevojkama kažu Budim-grad zidati,
Budim-grad zidati, kule izvoditi.
Blago onom bratu, koji ima seju!
Seja će za brata tanku pređu presti,
Tanku pređu presti, sitan vezak vesti.
Blago onoj seji, koja ima brata!
Bratac će za seju Budim-grad zidati,
Budim-grad zidati, kule izvoditi.

123.

Ovakvu me odgojila majka.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Kolika je zelena livada,
Zabranjena[21], a neograđena,
U njoj malo s'jena pokošena,
Po njoj kupi djever i snašica:
Djever kupi, a snašica plâsti[22].
Djever snaši tiho progovara:
»Oj snašice, b'jela labudice!
Il si rasla bora gledajući,
Il jablana drva visokoga,
Il iz bašče rumene[23] ružice?«
Snašica mu tiše odgovara:
»Oj djevere, zlaćeni prstene!
Kad me pitaš, pravo ću ti kazat:
Nit sam rasla bora gledajući,
Nit jablana drva visokoga,
Nit iz bašče rumene ružice,
Već je mene odgojila[24] majka:
Do ručka mi râni ručak dala,
Do užine užinat mi dala,
Do večere rânu večericu;
Za sunca me u ložnicu slala,
A po suncu iz ložnice zvala«.

124.

Za sunca je Ivi u dvor došla.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Ivo ljubu u ložnici kara:
»Što se, ljubo, s mojom braćom karaš
I starici majki odgovaraš?«
Al govori Ivanova ljuba:
»Nije, Ivo, nije, željo moja!
Nije, Ivo, imena mi moga,
Imena mi i moga i tvoga!

[21] brânjevinom ili zábranom, — [22] u stogove ili plastove đjêva, — [23] kad si tako visoka i rumena, — [24] t. j. ovakvu me je mati odgojila, dajući mi prije ručka „râni ručak“ (doručak), a tako isto i prije večere „ranu večericu“ (Jause).

Meni moji djeverovi kažu,
Ne kažu mi: »Snaho dovedena!«
Već mi kažu: »Snaho ukradena!«
Hvala Bogu, ukradena nisam:
Za sunca sam ja od majke pošla,
I za sunca Ivi u dvor došla«.

125.

Tuđa majka.

Igrali se vranji konji
Kraj Morave na obali,
Među sobom govorili:
»Daj nam, Bože, vojevati,
A Morave ne broditi;
Morava je plahovita,
Sinoć momka zanijela,
A jutros ga na br'jeg baca.
Da j' u momka s v o j a[25] majka,
Za dan bi mu glase čula,
A za drugi razabrala,
A za treći na grob došla.
Al j' u momka t u đ a majka;
Za godinu glase čula,
A za drugu razabrala,
A za treću na grob došla.
Al po grobu trava raste:
Djetelina do kolina;
Po njoj pasu dva pauna
I dv'je tice paunice,
I četvoro paunčadi.
Djevojka im čobanica,
Na njoj kratka kabanica
I srebrna tkaničica.

126.

Dvori njenog dragog.

Veće mi je hvala dodijala
I ta hvala od dva brata moja,
Do dva moja brata Banovića,
Hvaleći mi moga dragog dvore:
»Jâ da znadeš, naša seko draga,
Kakvom smo te mladom momku dali[26]!
Dvori su mu, kano ravno polje,
U dvoru mu dva zlatna direka[27],
Uz direke gondža-ruža raste,
A po dvoru lete sokolovi,
I u dvoru žarko sunce sija!«

[25] rođena, a ne „tuđa“ (maćeha), — [26] kakvog smo ti mladoženju našli, — [27] dva stuba.

A ja odoh, da im vidim hvalu;
Ljepši dvori, nego braća kažu:
Što u dvoru dva zlatna direka,
Ono mi je svekar i svekrva;
Što pokràj njih gondža-ruža raste,
Ono mi je mlada zaovica;
Što po dvoru lete sokolovi,
Ono su mi braća djeverovi;
Što u dvoru žarko sunce sjaše,
Ono ti mi moj dragi bijaše.

127.

Topla bunda lisičija.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Oj Ivice, fijojlice!
Što t' je ljuba nevesela?
— »A, ljuti je čemer znao!
Ja sam sinoć s vojske došo,
Jutros rano u lov pošo,
I poveo b'jele rte,
B'jele rte i sokole.
Poslah rte povrh gore,
A sokole podnu gore,
A ja junak po srijedi!
I ulovih do tri lova:
Prvi lovak lisičica,
Drugi lovak sjeničica,
Treći lovak djevojčica.
Topla j' bunda lisičija,
Masna j' čorba sjeničija,
B'jelo j' lice djevojačko«.

128.

Majčine suze i uzdasi.

Vedro bješe, pa se nâoblâči,
Iz oblaka tri groma udriše:
Jedan bije u selu sudiju,
Drugi bije u brdu busiju,
Treći bije jedinka u majke.
Majka kuka nad svojim jedinkom;
Kukala je tri godine dana.
I samom se Bogu ražalilo,
Pa on spremi sa neba anđele:
»Otvorite od rajevâ vrata,
Dovedite jedinkovu majku,
Neka vidi svog jedinka sina!«
Digoše se sa neba anđeli,
Otvoriše od rajeva vrata,
Dovedoše jedinkovu majku,
Vidje majka svog jedinka sina:
Na njemu je tanana košulja,
Tanana je, pa se orosila
Od majčinih prevelikih suza.
Gorjele su voštanice sv'jeće,
Gorjele su, pa se utulile[28]
Od majčina teškog uzdisanja.

[28] ugasile.

129.

Po srcu zima.

Snijeg pade o Đurđevu danu,
Ne može ga tica preletjeti,
Djevojka ga bosa pregazila.
Za njom bratac papučice nosi:
»Je l' ti, sejo, po nogama zima?«
— »»Nije meni po nogama zima,
Već je meni po mom srcu zima,
Al mi nije sa snijega zima,
Već je meni s moje majke zima,
Koja me je za nedraga dala««.

130.

Kratko kroji, dugo joj se čini.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Visoko se sokolovi nišu,
Još su viša Carigradu vrata,
Kud se šeće seka Carevića:
Čova joj se sva do zemlje vuče.
Gledao je Kapetanoviću,
Pa govori Kapetanoviću:
»Digni čovu, seko Carevića!«
Al govori seka Carevića:
»Ne brini se, Kapetanoviću!
Ne brini se mojom dugom čovom,
Već se brini svoje seke čovom,
U koje je čova do kolinâ,
Ruse kose istom do ramenâ!
Moju čovu m o j a majka kroji:
Dugu kroji, kratka joj se čini.
Tvojoj seki tuđa majka[29] kroji:
Kratku kroji, duga joj se čini.

131.

Radost u opominjanju.

Draga moja, jesi l' se udala?
Jesam, dragi, i čedo rodila;
Tvoje sam mu ime nadjenula,
Kad ga zovnem, da me želja mine.
Ne zovem ga: hodi k meni, sine;
Već ga zovem: hodi k meni, dragi!

[29] t. j. maćuha, koja svome pastorčetu ni kosu ne goji, pa je zato „istom do ramena“.

132.

Jedno drago, i to na daleko.

Tavna noći, puna ti si mraka!
Srce moje još punije jada.
Jad jadujem, nikom ne kazujem;
Majke nemam, da joj se potužim.
Jedno drago, i to na daleko;
Dokle dođe, pola noći prođe,
Dok probudi, p'jevci zapjevaju,
Dok poljubi, saba-zora bude: —
Saba-zora, hajde, dragi, doma!

133.

Mlada žali djevovanje.

Djevovanje, moje carevanje!
Car ti bijah, dok djevojkom bijah,
Da li mi se natrag povratiti,
Umjela bih sada djevovati.

134.

Polumajka i polusestra.

Gdi-no žarko zalazilo sunce,
Ondi Mari majka umiraše;
Besidi joj ostarila majka:
»A, ne ciči, sirotice Mare,
Opet će se oženiti babo,
I dovest će prokletu maćehu,
Uz maćehu dilber-Anđeliju,
Ti ne zovi »dilber-Anđelije«,
Već je zovi polusekom svojom,
A maćehu ne zovi »prokletom«,
Već je zovi polumajkom svojom!
Ne će li se ona smilovati
Ne će li ti štogod bolja biti«. —

135.

Majka seke u bogatstvo dala.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Rasla jela nasred Sarajeva,
U visinu do vedroga neba,
U širinu dokraj Sarajeva.
Razmetala grane na tri strane,
Kô 'no ona Ivanova majka
Kô 'no ona kćeri razudala:
Maru k moru, a Janju k Dunavu,
L'jepu Mandu Carigradu b'jelom.
Kad je stala Ivana ženiti:
»O Ivane, drago d'jete moje!
Jesi l' zvao seke na veselje?« —
— »»A, bora ti, ostarila majko!

Jesam zvao seke na veselje.
Koju s' dala u Budim za bana,
Po onu sam listak-knjigu slao;
Koju s' dala u Zadar za kralja,
Po onu sam knjigu i sokola;
Koju s' dala Carigradu b'jelom,
Po onu sam mladan junak išo.
O, bora ti, ostarila majko,
Ti si seke u bogatstvo dala:
Na me seke ni gledati ne će««. —

136.

Je l' mi majka mjesto oplakala?

Jesi l' moje, uranilo, sunce?
Jesi l' moje obasjalo dvore?
Je li moja podranila majka,
Dvor izmela i vode donila?
Je li moje misto[30] oplakala.
Jesu l' moje dolazile drúge,
Jesu l' moje cviće zalivale?
Izvisoka progovara sunce:
»Ja sam jutros rano uranilo,
I tvoje sam obasjalo dvore;
I tvoja je uranila majka,
Dvor izmela i vode donila,
I tvoje je misto oplakala;
I tvoje su dolazile drúge,
Te su tvoje cviće zalivale«.

137.

Snaha i njezin rod.

S onu stranu Save vode
Tri divojke kolo vode;
U tom kolu lipa Mara,
Lipa Mara progovara:
»Ima l' koga od mog roda,
Da pozdravi moju majku,
Da ne dade moju seku
Za udovca ni za samca,
No da dade kô što j' mene,
Di je družba ovelika:
Di je svekar i svekrva,
Di je diver i jetrva,
Di su mlade zaovice.
Kad se mlada majki spremam,
Svekrvica kolač mîsi,
Jetrve mi torbu vežu,
Zaovice biser nižu,
Mene mladu uvis dižu.
A kad pođem miloj majki,
Sve me lipo selom prate:
Jetrve mi torbu nose,
Zaove me ispod ruke,
Izvedu me, isprate me.
Kad dođemo nakraj sela,
Onda istom torbu daju.
Dok ja mlada torbu prtim,
Oko mene sve postaju,
Moju majku pozdravljaju,
Pa mi ljube bîlo lice
Jetrve i zaovice.
I kada se kući vrate,
Daleko me okom prate.

[30] mjesto, na kojem sam obično sjedjela kod kuće kao djevojka. Ovu pjesmu pjeva mlâda (nevjesta) u Duvnu (Županjcu) stare Hercegovine, a danas Bosne, prve godine iza vjenčanja.

138.

Mlada nevjesta.

Sunce zađe, a mjesec izađe,
Čiji red je na vodicu hladnu?
Red na vodu nevjestice mlade.
Uze vedro, pa ode na vodu.
Vedro teško, a ruke nejake,
A daleko jezer-voda hladna,
I ne može zagrabiti mlada.
Svekar veli: »Ne bi s vòdê[31] snášê«,
A svekrva: »Da je i ne bilo!«
Dv'je zaove obje govorile:
»Da Bog dade, te se utopila!«
Dva djevera oba govorila:
»Nemoj tako, stara mila majko,
Mila majko i mili babajko!
Daleko je jezer-voda hladna,
A ne može zagrabiti mlada«.
Istom malo vr'jeme postajalo,
Al eto ti snašice s vodiće.
Pred nju idu dva djevera mlada;
Djeverovi snaši kazivali:
»Oj snašice, rosna košutice!
Što govori majka i babajko;
Svekar veli: »Ne bi s vode snaše«,
A svekrva: »Da je i ne bilo!«
Dv'je zaove obje govorile:
»Da Bog dade, te se utopila!«
Nato reče mlada nevjestica:
»O, moj svekre, daleko mi o'šo!
Sretile[32] te vode valovite,
Šarolike ujele te guje!
Svekrvice, dugo mi živila:
Od subote, pa do nedjeljice!
Zaovice blizu se udale;
Jedna o'šla, gdi izlazi sunce,
Druga o'šla, gdi zalazi sunce!
Djeverovi daleko vam dvori!
Oba dvora u mojim njedrima;
Jedna metla oba dvora mela,
Među njima p r s t e n međa bila!

139.

Čudnog čuda riba nosi vodu!

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Vidjela sam, što vidjela nisam:
Gdje ribica nosi vodu hladnu,
Gdje svekrva ljubi nevjesticu.
Al to kratko vr'jeme potrajalo;
Opet voda nosi ribičicu,
A svekrva kara nevjesticu!

140.

Kukavičina drugarica.

Kukala je sinja kukavica,
Kukavica, mlada udovica,
Na dvorima Alaj-begovice.
Tirala ju Alaj-begovica:
»Id' otuda, sinja kukavice,
Što si moje zaglušila dvore
I u dvoru čedo rasplakala?«
Odgovara sinja kukavica:
»Ne tiraj me, Alaj-begovice!
Bit ćeš mláda moja drugarica«.

[31] dugo je nema, — [32] naišle na tebe.

141.

Mladoženja s udovicom.

Cvati, ružo, ti ne gledaj na me;
Ja sam ti se junak oženio
Udovicom, mojom neprilikom.
Kudgod ide, prvog vojna žali:
»Prvi vojno, prvo dobro moje!
Dobro ti mi kod tebe bijaše;
Rano legnem, a kasno ustanem.
Kad me budiš, u oči me ljubiš:
Ustan' srce, rodilo se sunce;
Ustala je naša stara majka,
Dvor pomela i vode don'jela«.

142.

Asan-aginičina siročad.

Razbolje se Asan-aginica,
K njoj dolazi aga Asan-aga:
»Je li tebi žao umrijeti?« —
— »»Meni nije žao umrijeti;
Ja ne žalim sv'jeta laživoga,
A ni tebe age Asan-age,
Već ja žalim moje siročadi.
Ti se hoćeš, aga, oženiti,
Pa ćeš dovest oholitu ljùbi,
Bit će mojoj djeci oholita««. —
To izreče, teslim učinila[33],
Pa je aga l'jepo ukopao.
Do greba je zagledo djevojku,
A od greba jamio za ruku[34].
Dočekaše dvije sirotice.
»Blago nama, evo naše majke!« —
A ona je njima govorila:
»Koliko ste, vele jadne bile!
Tko će vama čeis[35] kupovati,
Tko li će vam svate darovati!« —
— »»A, ne boj se, naša mila teto!
Naš će babo čeis kupovati,
Mrtva majka svate darovati««.
Na sanak joj ona dolazila[36]:
»A, kaduno, Asan-agenice!
U bašči mi ruža-gondža raste,
Ne beri je, n'jesi je gojila;
U dvoru mi dvoje djece raste,
Ne bij djece, n'jesi ih rodila!« —
U toj sreći malo živa bila,
Razbolje se Asan-aginica.
Bolovala tri bijela dana,
Pa umrije Asan-aginica,
Pa je l'jepo aga ukopao.
Do greba je zagledo djevojku,
A od greba jamio[37] za ruku.
Dočekaše dvije sirotice:
»Blago nama, naše mile majke!« —
Jednoj dava s ruke belenzuke,
Drugoj dala sa grla đerdana.

[33] umrla, — [34] idući do groba, već je sebi odabrao novu ljubu, a vraćajući se kući, primio ju je za ruku i poveo dvoru, — [35] djevojački darovi, — [36] pokojnica je došla na san novoj Asan-aginici, — [37] uzeo.

*

Kad oružje staše dijeliti,
Men' dadoše staro zarđalo;
Kada konje staše dijeliti,
Men' dadoše staro izjahano;
Kad djevojke staše dijeliti,
Men' dadoše staro obljubljeno«.

147.

Muž pijanica.

Tavna noći, tavna ti si!
Nevjestice, bl'jeda ti si!
— »Kako ne ću bl'jeda biti?
Vojno mi je pijanica:
Noćom ode, noćom dođe,
Sa mnom mladom ne govori,
Već govori buzdovanu:
»Buzdovane šestoperni,
Je l' mi majka večerala?«
A ja jadna odgovaram:
»Jest ti majka večerala«.
A on opet progovara:
»Buzdovane šestoperni,
Je li majci što prostrto?«
A ja tužna odgovaram:
»Jeste majci i prostrto«.

ŠALJIVE I SATIRIČNE.

148.

Majko moja, oženi me mlada!

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Majko moja, oženi me mlada,
Dok me nije obuzela brada!
Jer su sada đavoli djevojke;
Kada vide bradata junaka:
»Gledaj, majko, u grahu strašila!«
Kada vide brkata junaka:
»Nuto, nêno, puha na orahu!«
A kad vide mlado golobrado:
»Nuto, mamo, dúšê djevojačke!«

149.

Sa sela rodica.

Kupi s'jelo Jovan-begovica.
Koje veče s'jelo sakupila,
To joj veče bratac s vojske dođe.
Obuče mu žensko odijelo,
Pa ga vodi među svoje s'jelo,
Pa je sestra brata svjetovala:
»Kada dođeš među moje prelo,
Što je staro, sve u ruku ljubi,
S nevjestama u bijelo lice,
S djevojkama, gdje im mendžuš[1] kuca«.
To je bratac seku poslušao.
Kad je došo među njeno prelo,

[1] naušnice.

Što je staro, sve u ruku ljubi,
S nevjestama u bijelo lice,
S djevojkama, gdje im mendžuš kuca.
A kad dođe seki Nikolinoj,
Ujede je, gdje joj mendžuš kuca.
Al govori seka Nikolina:
»Oj boga ti, Jovan-begovice!
Kakva j' ovo lijepa djevojka,
Što n' umije s nama da se ljubi?«
Govori joj Jovan-begovica:
»To je moja sa sela rodica,
Pa n' umije s vama da se ljubi«.

150.

Falisava i star djedina.

Falila se Falisava:
»Ne ću stara ni bradata,
Veće mlada golobrada«.
To začuo star djedina,
On obriči b'jelu bradu,
I òbôji te brčine,
Pak on ode Falisavi:
»Srce, dušo, Falisava,
Evo tebi golobrada!«
Zăprosî je, ĭsprosî je,
Odvede je svome dvoru.
Kad je bilo od po noći,
Govorio star djedina:
»Falisavo, dušo moja!
Prostri meni pokraj peći,
Pokraj peći, a na vreći!«
Osjeti se[2] Falisava,
Nabra njemu strânu[3] smilja,
Stranu smilja i bosilja,
Privali mu uz leđine,
Pa pobježe Falisava,
Ode pravo svome dvoru.

151.

Dozorila za udaju!

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Podigli se Vlasi-Karavlasi
U Kreševo soli kupovati.
Ni kupili soli ni duhana,
Već poveli Maru na samaru.
Kad su bili k r'jeci Lepenici,
Pitao je kume i djevere:
»Kaži, Maro, kol'ko imaš ljêtâ?« —
Odgovara Mara sa samara:
»Ne pitajte, kume ni djevere!
Kad su Turci pod Sigetom bili,
Imala sam tridest i šest ljeta;
Otad ima šeset i četiri:
Vodi doma u najbolja doba!«

[2] dosjeti se, — [3] pô tovara, koliko se nosi *na jednoj strani* samara, kad se natovar konj; ako je cijeli tovar težak 100 oka, onda je „strana“ 50.

152.

Tri puta je na ćabu hodila.

Divojka je malo divovala:
Sedamdeset i sedam godina.
Tri puta je na ćabu[4] hodila,
Ćabi kući tiho govorila:
»Ćabo kućo, udat bih se mlada!«
Iz ćabe joj nešto progovara:
»Udat ćeš se, lijepa divojko,
Udat ćeš se i pokajat ćeš se;
Na um će ti pasti divovanje,
Spominjat ćeš carstvo divojačko:
Car ti bijah, dok u majke bijah,
Sva me Bosna carem zovijaše,
A moj dragi carem i vezirom.
Ne bih carstva za vàs Stambol dala,
Agaluka za tri pašaluka,
Ni mahale[5], u kojoj sam rasla,
I u njojzi dragog zagledala«.

153.

Mlade djevojke.

Ovce pasle dvije čobanice,
Jedno Mare, a drugo Liljana;
S njima pasu dva čobana mlada,
Jedno Niko, a drugo Nikola.
Zareče se Niko i Nikola,
Da će uzet dvije čobanice,
Niko Maru, Nikola Liljanu.
Što su rekli, to su učinili;
Niko vrže Maru na samaru,
A Liljanu na grlo riđanu.
Ma se Niko momče obrtaše:
»Jadna Mara čini mi se gruba«.
Ali Mara njemu odgovara:
»Nit sam mlada nit odveće stara,
Nego moma od najljepšeg doba:
Kad su Turci Novi poharali,
Imala sam trideset godina,
Otadar su trideset i sedam.
Ako li mi tomu ne vjeruješ,
A ti pitaj Liljanu djevojku,
Koja mi je na babine[6] bila«.

154.

Izgovor.

Svekrvica snašu kara:
»Snâšo Ano[7], živ te Bog ubio,
Svu noć buče oko kuće, Ano«.
— »»Nije, majko, života mi tvoga;
Kurjak kuju oko kuće ganja««.
— »Neka, kćeri, da bi i to bilo;
Kurjak nema zelene dolame«.

[4] „Ćaba“ je hram u Meci, kamo muslimani hodočaste, pa se prema njemu i okreću kad klanjaju, — [5] dio grada, — [6] na bäbinama; oblazila me, kad sam se rodila, pa zna koliko mi je godina, — [7] ime se ovo akcentira ovdje: nom. ána, vok. ânо, jer bi od nom ăna bio vok. isto tako: ăna!

— »»Nije, majko, života mi tvoga;
Sad je kurjak dlaku prom'jenio««.
— »Neka, kćeri, da bi i to bilo;
Kurjak nema glogove batine«.
— »»Nije, majko, života mi tvoga;
U kurjaka duga repetina««.
— »Neka, kćeri, da bi i to bilo;
Kurjak nema b'jele perjanice«.
— »»Nije, majko, života mi tvoga;
Sad je kurjak janje uhvatio««.
— »Neka, kćeri, da bi i to bilo;
Svu noć se je čardak proljuljao«.
— »»Nije, majko, života mi tvoga;
Naša mačka miša uhvatila,
A ja mlada, pak se nasmijala;
Od tog se je čardak proljuljao««.

155.

Prelja i car.

Prěle su prêlje s večera.
Koja je više naprela?
Majkina Ruža najviše.
Stigla je hvala od cara,
Posla joj care povjesmo:
»Naj tebi Ružo, povjesmo,
Opredi meni šatore!
Što od tog tebi ostane,
Opredi sebi darove!
U mom ih dvoru derala,
Na mojoj ruci spavala!«
Mudrija Ruža od cara;
Poslala caru srdačku[8]:
»Naj tebi, care, srdačku,
Načini meni stan[9] od nje!
Što od tog tebi preteče,
Načini sebi dvorove!
Po njima ja ti šetala,
Na tvojoj ruci spavala!«

156.

Djevojka momku prkosi.

Dragi s' dragoj na vodici hvali:
»Mila draga, mene ženi majka«.
Draga dragom tiho odgovara:
»Neka, dragi, nijesam ti mani[10];
Tebe žene, a mene udaju;
Tebi bolju, mene za boljega:
Tebi ljepšu, mene za ljepšega.
Ako li mi, dragi, ne vjeruješ,

[8] srdačka, ona šipčica, što na njoj stoji cijev u čunku tkalačkom, — [9] stan, razboj der Weberstuhl, — [10] ne ljutim se na tebe.

Danas će mi djeverovi doći,
Sjutra ću ti ispred dvora proći,
Na tvom konju, u tvome kavadu[11],
Tvoj ću prsten na ruci pon'jeti,
I tvoj zlatan sahat u njedrima.
U tebe ću konak učiniti,
Uz dvor ću ti barjak prisloniti,
A ti ćeš mi konja provodati,
S pendžera ću tebe pogledati,
Pa ću tebi tiho govoriti:
»»Horjatine[12] i horjatski sine!
Tako li se konji provadaju,
I ovaki svati dočekuju?
Kamo begu gospodska večera,
Kam' pogača triput presijana,
Kam' rakija triput prepicana,
Kam' janjeta prije pramaljeta,
Rujna vina od sedam godina?««

157.

Popov najamnik.

Ja se najmih u popa;
Ja se najmih da orem.
Posla mene moj popa,
Posla mene, da orem.
Ja započeh orati,
Sitna kiša udari,
I ja legoh spavati.
Kad se od sna ja trgoh,
Palice[13] mi listale,
A jarmovi cvjetali;
Kurjak barnu[14] izjeo,
A kusunju naklao.
Otud ide moj popa,
Nosi sjeme da sije;
Rasrdi se moj popa,
Prosu sjeme iz vreće;
Strpa mene u vreću,
Pa on uze hàjkaču[15],
Pa sve mene po vreći.

158.

Premlad vojno.

Zarekoh se, zatekoh se[16],
Da ne ljubim mlada vojna;
Bog mi dade najmlađega,
Najmlađega, najluđega.
Opremih ga za kozama.
Kad uveče veče bilo,
Sve su koze doma došle,
Moga draga jadna nema.
Uzeh drúgu i preslicu,
Pa otidoh, da ga tražim.
Kada dođoh na plandište,
Al ga koze zakopale
Baš nogama u plandištu;
I ja uzeh drago moje,
Zapregoh ga u pregaču,
Pa donesoh b'jelu dvoru.
Ja ga metnuh na ognjište;
Skoči žiška, ožeže ga,
Jao mene, ožeže ga!
Ja ga metnuh na policu;

[11] kao ogrtač, što se oblači vrh drugoga odijela, — [12] od grčke riječi χωριάτης, seljak; psovka u značenju nitkov, ugursuz, — [13] u jarmu, — [14] konj mrkov, — [15] bič, kojim ratari tjeraju (hajkaju) volove. — [16] dati riječ, zavjetovati se, da ne će ljubiti (poći za) mlada muža (vojna).

Dođe koka, ukljunu[17] ga.
Ja ga metnuh na policu,
Dođe maca, ogrebe ga,
Jao mene, ogrebe ga!
Ja ga metnuh na ulicu,
Dođe lunja[18], odnese ga,
Jao mene, odnese ga!
Aja uja[19], pusta lunja,
Ne nosi mi vojna moga!

159.

Bule banjalučke.

Šetale se bule banjalučke,
Na teferič[20] na vodicu hladnu;
Svaka nosi tikvu i pogaču,
A Ajkuna tikvu muzeleza[21].
Kada su se mlade ponapile,
Sve pospaše kano i poklane.
Prikrade se tursko momče mlado,
Pa ukrade sve gaće[22] sa bulâ.
Kad se bule od sna probudile,
Svaka vidi, da joj gaćâ nema,
A Ajkuna suze prolivala:
»Jao, drúge, mojih gaća nema!
Da su gaće kao što su gaće,
Al su gaće veza stambulskoga:
Do koljena vrani i gavrani,
Od koljena vuci i bauci[23],
A na turu carevi veziri«.

160.

Sve je dobro, ma djevojka najbolje.

Turci vele: tarana[24] je hrana,
A sva raja: kupus i slanina;
Starci vele: izobila vina,
Stare babe: nije, no rakija,
A udovci: ovnovina meso,
Udovice: kajmak[25] i cicvara[26],
A hajduci: sa ražnja pecivo,
Mladi momci: nije, no djevojka!
Tarana se od tijesta gradi,
Krmak svinja, a zelje je trava,
Djedu vino zavrti moždane,
A rakija bäbu u pomamu[27],
Ispod kože nije zdravo meso,
A podžiže[28] kajmak i cicvara;
Ništa slade nema do djevojke!

[17] udarila ga kljunom. — [18] neka ptica, — [19] àja ùja! poklik tobože od žalosti za nesretnim mužem, — [20] na zabavu izvan sela, na „izlet“ (Ausflug), — [21] slatkoga vina, — [22] dimlije, svilena *gornja* suknja kod Turkinjâ, — [23] izmišljeno živo strašilo (der Baubau), — [24] tijesto od pšenična brašna i vode, koje se *satre* rukama u male krugljice, — [25] skorup, — [26] u maslu spečeno jelo, — [27] t. j. baci, da se pomami, — [28] podžizati, podžiže (od *podžeći*); čovjek dobiva žgaravicu od kajmaka i cicvare.

161.

Dva Madžara i tri ciganina.

Otište[29] se četa od Sigeta,
Dva Madžara i tri Ciganina;
Dva bez kape, a tri gologlava,
Dva bez konja, a tri pješke idu,
Dva bez puške, a tri bez oružja.
Kad su došli u grad Bukovicu,
Tu su silno roblje zarobili:
Torbu žira i rešeto šljiva,
I babicu staru ponjavicu[30],
I pokroji mužu košuljicu.
Izvela ga na gornju ulicu,
Bocnula ga prstom u bedricu:
Zdrav mi bio, košulju derao!

162.

Dijete istinu govori.

Vezak vezla jedina u majke,
Vezak vezla, pa razbila pendžer,
Oborila[31] na snahino d'jete.
Al je d'jete mudrije od tete:
»Nisam, majko, života mi moga!
Već je teta gledala kadeta,
Digla đerđef[32], pa razbila pendžer«.

163.

Da je kao što nije!

Da su frajle kô zvjezdice sjajne,
Svi bi momci krivovrati bili
Gledajući u zvjezdice sjajne.
Da su momci kô rumena ruža,
Sve bi frajle baščovanke bile,
Ružu brale, ružu mirisale,
Mirisale, u njedra metale.

164.

Bijeda na prava krivca.

Skoči, kolo, da skočimo,
Da se doma popaštimo[33]!
Doma mi je zla svrkrva,
Sinoć me je potvorila,
Da sam jadna muža bila;
Nisam ga se ni dodjela.
Ja mu rekoh sude prati,
A on ne htje sude prati,

[29] aorist od glag. otisnuti: òtiskoh, òtiště, — [30] dem. od pònjava, pokrivača, koju žene same tku, — [31] potvorila, obijedila, — [32] okvir, na kom se rasteže tkanje, koje će se vesti, — [33] da se pòžûrimo kući.

A ja lonac, pa u glavu!
Puče lonac, puče glava.
Nije meni glave žao,
Već je meni lonca žao;
Skupo sam ga kupovala:
Za jabuku divljakinju
I za druge polovicu.

165.

Baka i djevojka.

Putem ide stara baka,
Stara baka i djevojka.
U bake je tikva vina,
U djevojke kita smilja.
Pitali su mlado momče:
Kojoj bi on najvolio?
Mlado momče odgovara:
»Staroj baki, dok j' u tikvi vina,
A djevojci, dok je godje živa«.

166.

Po što Markovo roblje.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Gdino sinoć ŏpočinû sunce,
Ondi Marko roblje prodavaše:
Po dva starca za pečena jarca,
Dvije babe za rešeto šljivâ,
Dva Turčina za oku kučinâ[34],
Po dva momka za dvi puške male,
Dvi divojke za gotove novce.

167.

Tuzla.

Butum[35] Tuzla jednu kozu muzla,
Pa se hvali da se ml'jekom hrani.
Još da nije mnogih gostinica[36],
Od sira bi kaldrmu[37] pravili,
Od surutke vodenice mljele.

[34] kudjelja. — [35] cijela Tuzla, — [36] mnoštvo gostiju, koji ih izjedaju, — [37] drum, cesta.

168.

Jadikovanje za teletom.

U Mostaru tele poginulo,
Vâs se Mostar za njim ojadio.
Da je za čim, ne bih ni žalio,
No za tele, žalosna mu majka!
Sve se babe u crno zavile,
A djevojke đerđefe bacile,
A težaci ralo i motiku;
Dućandžije dućan zatvoriše,
Domaćice u crn lonac vare,
Popadije crnu kafu vare.

169.

Mal' se sinoć ne dogodi kavga.

Mal' se sinoć, mal' se sinoć
Nè dogodî kavga;
Mal' te krava, mal' te krava
Ne ubode fratra.
Fratar viče, fratar viče,
A krava turliče.
»Nemoj kravo, nemoj kravo,
Tako ti teleta;
Dat ću tebi, dat ću tebi,
Polak mog habeta«.

170.

Teško svakom s neprilikom.

Teško vuku ne jedući mesa,
A junaku ne pijući vina,
I djevojci ne ljubeć junaka,
Čistu zlatu na kaljavu vratu!
Teško puški u strašljive ruke,
I junaku u selu nejaku!
Teško kapi na ćelavoj glavi,
I dolami na pleći grbave,
I kopčama na noge gutave[38],
I nogama pod manitom glavom!

171.

Šteta za štetom,

Oj na brdu na borovu bor se zeleni,
Pod njim sjedi mala moma, te se veseli,
S momčetom se razgovara: »Dođi doveče!
Kada budeš preko plota, čuvaj, ne krškaj!
Kada budeš na ulicu, čuvaj, ne lupkaj!
Kada budeš preko kuće, nemoj se javljat!«
Kad je bio preko plota, proštac slomio;
Kad je bio na ulicu, vrata istavlja;
Kad je bio preko kuće, čabar obori.

[38] noge pune čvrljuga i kojekakovih izrasli.

Čabar leti, lonce troši, šteta se čini;
Usta baba lonce gledat, nogu prelomi;
Usta starac babu tražit, bradu zapali;
Stade momče bradu gasit, momu odvede.

172.

Žene potvorile mačka.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Sjedi mačak na pendžeru,
Desnu nogu otočio[39],
Na livu se podbočio,
Žute oči osmolio.
K njem dolazi seka mica:
»Što je tebi, bratac-mačku?
Što si nogu otočio,
Na livu se podbočio,
Žute oči osmolio?«
— »»Ne pitaj me, seko mîco!
Ná me žene potvorile,
A da sam im sir pojio;
Ja ga nisam ni vidio.
Ja popojdoh po polici,
Nešto nađoh u zdjelici:
Sir li bi, što li bi?
Po moj trbuh dobro bi««.

173.

Tuđu suknju izgubila.

Žalila se gizdava djevojka:
»Nijesam se nikad naigrala,
Nego kad sam brata oženila,
I tadar sam suknju izgubila;
Da je moja ne bih ni žalila,
Nego mi je susjedina bila;
Susjeda me svaki danak kara:
»»Daj mi suknju, u jadu kukala!««

174.

Grlica je proso brala.

Grlica je proso brala,
K njoj dohodi druga grle:
»Daj mi, grle, jedno zrno!«
— »»Ne dam, grle, ni jednoga;
Bješe brati, ma ne spati;
Ja sam brala, n'jesam spala,
Po gori se ne igrala,
U grm glave ne verala««.

[39] spustio.

175.

Muha i komarac.

Igra konja komar momče mlado
Pokraj ćoška kozje džigerice[40].
Gledala ga muha udovica
Sa čardaka panja kasapskoga[41],
Gledala ga, pa je govorila:
»Bože mili, da čudna junaka!
Da l' me hoće junak zaprositi,
Ja bih mlada sutra pošla zánj'ga«.
To začuo komarac delija,
Pa on prosi muhu udovicu,
Al govori muha udovica:
»Id' odatle, komar momče mlado!
Još su mene i bolji prosili:
Obadovi baše i kadije,
Bumbarovi age i hadžije,
Stršljenovi veliki veziri«.

176.

Sova i orao.

Sova sjedi na bukovu panju,
Viš' nje oro na jelovoj grani.
Sova orlu tiho besjedila:
»Idi, orle, ne namiguj na me;
Sad su ljudi čudnovate ćudi,
Pa će reći: ljubi sova orla«.
Al besjedi siva tica orle:
»Id' odatle, sovo bućoglava[42]!
Nije 'vaki čelebija[43] za te!«

177.

U kovača gusta bašča.

U kovača gusta bašča,
Kroz nju teče tiha voda;
Tu je Saća gaće[44] prala,
Gaće prala, pa zaspala.
Prikrade se mlado momče,
Te ukrade Saći gaće.
Saća skače preko bašče,
Ona traži gaće svoje:
»Tko ukrade gaće moje?
Spopale ga muke moje!
Nije meni gaća žao,
Već ja žalim za učkurom[45]:
Vezla sam ga tri godine;
Uvezla sam tri dukata,
Tri dukata čista zlata,
I četiri svake svile,
Ponajviše đuvezlije[46]
I bijela tiriplika[47]«.

[40] pokraj ugla kozjih jetara (u mesarnici), — [41] mesarskoga, — [42] koja ima na glavi bûć (perje uzdignuto i zamršeno kao klupko), — [43] junak i gospodin, — [44] dimlije, gornju suknju, — [45] gatnjik, — [46] ružičaste svile, — [47] konac dućanski.

*

178.

Smiješno čudo.

Vidjeh čudo i nagledah ga se,
Gdje iđaše patka potkovana,
A bijela guska osedlana,
Još na vuku kapa od samura[48],
Na medvjedu zelena dolama,
Na pijevcu kovčali-čakšire[49],
Na lisici lijepa đerdana,
A na zecu svilene dimije[50].
Ne čudim se patki potkovanoj,
Ni bijeloj guski osedlanoj,
Nit vukovoj kapi od samura,
Ni medvjedu zelenoj dolami,
Ni lisici ni njenu đerdanu,
Ni pijevcu kovčali-čakširam';
No se čudim zecu dimijama:
Kud se vere, kako ne izdere!

179.

Ženidba vrapca Podunavca.

Kad se ženi vrabac Podunavac,
Zaprosio sjenicu djevojku
Tri dni hoda preko polja ravna,
A četiri preko gore čarne.
Zaprosio i isprosio je.
Pa on kupi gospodu svatove:
Kuma švraku dugačkoga repa,
A prikumka ticu ševrljugu,
Starog svata iz osoja žunju,
A djevera ticu lastavicu.
Zdravo svati došli do djevojke,
I zdravo se natrag povratili.
Kad su bili na Kosovu ravnom,
Progovara sjenica djevojka:
»Tiho jaš'te, gospodo svatovi,
Tiho jaš'te, tiho besjedite;
Doletit će kobac avanica[51],
Odvesti će sjenicu djevojku«.
Još su oni u riječi bili,
Zeletje se kobac avanica,
I odvede sjenicu djevojku.
Svi svatovi u trn pobjegoše,
Đuvegija u prosenu slamu,
A kum švraka navrh trna čuči.

[48] od samurovine (der Zobel), — [49] s kopčama hlače, — [50] duge i široke hlače od plavetna platna ili od svile zovu se dimije ili dimlije, — [51] ptica lovica.

PRIČALICE I BALADE.

180.

Hasan-aginica.

Što se b'jeli u gori zelenoj?
Al su sn'jezi, al su labudovi?
Da su sn'jezi, već bi okopnili,
Labudovi već bi poletjeli.
Nit su sn'jezi, nit su labudovi,
Nego šator age Hasan-age.
On boluje u ranama ljutim;
Oblazi[1] ga mater i sestrica,
A ljubovca od stida ne mogla.
Kad li mu je ranam' bolje bilo,
On poruča vjernoj ljubi svojoj:
»Ne čekaj me u dvoru b'jelomu,
Ni u dvoru ni u rodu momu!«
Kad kaduna[2] r'ječi razumjela,
Još je jadna u toj misli stala,
Jeka stade konja oko dvora;
I pobježe Hasan-aginica,
Da vrat lomi kuli niz pendžere.
Za njom trče dv'je kćeri-djevojke:
»Vrati nam se, mila majko naša;
Nije ovo babo Hasan-aga,
Već daidža[3] Pintorović beže!«
I vrati se Hasan-aginica,
Ter se vješa bratu oko vrata:
»Da, moj brate, velike sramote!
Gdje me šalje od petero djece«.
Beže muči; ne govori ništa,
Već se maša u džepe svione[4],
I vadi joj knjigu oproštenja,
Da uzimlje potpuno vjenčanje[5],
Da gre[6] s njime majci u natrage.
Kad kaduna knjigu proučila,
Dva je sina u čelo ljubila,
A dv'je kćeri u rumena lica;
A s malenim u bešici[7] sinkom
Od'jelit se nikako ne mogla,
Već je bratac za ruke uzeo,
I jedva je s' sinkom rastavio,
Ter je meće k sebi na konjica,
S njome grede dvoru bijelomu.
U rodu je malo vr'jeme stâla,
Malo vr'jeme, ni nedjelju dana,
Dobra káda i od roda dobra,
Dobru kadu prose sa svih strana,
A najviše imotski kadija.
Kaduna se bratu svome moli:
»Aj, tako te ne želila, braco,
Nemoj mene davat za nikoga,
Da ne puca jadno srce moje
Gledajući sirotice svoje[8]«.

[1] posjećuje, — [2] gospođa, — [3] ujak, — [4] svilene, — [5] raspitno ili razvodno pismo, da se može s drugim vjenčati, i svu svoju prćiju prenijeti od Hasan-age, — [6] ide. — [7] u kolijevci, — [8] djecu, koja ostaju siročad bez majke.

Ali beže ne hajaše ništa,
Već je daje imotskom kadiji.
Još kaduna bratu se moljaše,
Da joj piše listak knjige b'jele,
Da je šalje imotskom kadiji:
»Djevojka[9] te l'jepo pozdravljaše,
A u knjizi l'jepo te moljaše,
Kad pokupiš gospodu svatove,
Dug pokrivač nosi na djevojku;
Kada bude agi mimo dvora,
Nek ne vidi sirotice svoje«.
Kad kadiji b'jela knjiga dođe,
Gospodu je svate pokupio;
Svate kupi, grede po djevojku.
Dobro svati došli do djevojke,
I zdravo se povratili s njome.
A kad bili agi mimo dvora,
Dv'je je kćerce s pendžera gledahu,
A dva sina pred nju ishođahu,
Tere svojoj majci govorahu:
»Vrati nam se, mila majko naša,
Da mi tebi užinati damo!«
Kad to čula Hasan-aginica,
Starješini svatâ govorila:
»Bogom brate, svatâ starješino,
Ustavi mi konje uza dvora,
Da darujem sirotice moje!«
Ustaviše konje uza dvora,
Svoju djecu l'jepo darovala;
Svakom sinku nože pozlaćene,
Svakoj kćeri čohu do poljane,
A malomu u bešici sinku,
Njemu šalje u bošci[10] haljine.
A to gleda junak Hasan-aga,
Ter dozivlje do dva sina svoja:
»Hod'te amo, sirotice moje,
Kad se ne će smilovati na vas
Majka vaša srca kamenoga!«
Kad to čula Hasan-aginica,
B'jelim licem u zemlju udrila,
Uput[11] se je s dušom rastavila,
Od žalosti gledajuć sirote.

181.

Majka Margarita.

Cvilu to mi cviljaše drobna ptica lastovica,
Ona mala ptica;
Cvilu to mi cviljaše drobna ptica lastovica[12].
Ona cvilu cviljaše Zadru gradu na pridvratju,
Ona mala ptica.
Biše mi se cvileći drobna ptica zakasnila,
Ona mala ptica,
Ter ju biše pustilo žarko sunce na zapadu,
Onu malu pticu,

[9] t. j. Hasan-aginica, koja je sada opet „djevojka“ za udaju, — [10] u šarenom rupcu. Da se u ovom stihu nema čitati „uboške haljine“, dokaz su mnogi primjeri iste fraze u ostalim zbirkama narodnih pjesama.

Treća nosi u boci đulsije,
a četvrta u bošci haljine,
Da se Mara preoblači često.

[11] smjesta, — [12] tako se svaki stih iza kratkog refraina ponavlja.

A biše ju zaskočio sjajni misec na istoku,
Onu malu pticu.
Ali ono ne biše drobna ptica lastovica,
Ona mala ptica,
Neg mi ono biše bila stara majka Ivanova,
Majka Margarita;
Ona majka klikovaše sinka svoga i brajenka[13],
Majka Margarita.
Na nju mi se našetala bila vila planinkinja,
Ona bila vila,
Ter mi side bila vila staroj majci besiditi,
Majci Margariti:
»Ča mi tako cviluješ, stara majko Ivanova,
Majko Margarita?
Koja ti je nevolja grozne suze prolivati,
Majko Margarita?«
Side[14] to mi stara majka biloj vili besiditi,
Majka Margarita:
»Ostav' me se, bila vilo, jadi te se ostavili,
Planinkinjo vilo!
Dvi su meni ljute rane na mojemu željnom srcu,
Planinkinjo vilo!
Obe su mi jadovi[15] ljute rane otrovane,
Planinkinjo vilo!
I ovo jih ne mogu nikakore[16] priboliti,
Posestrino vilo!
A ove su ljute rane na mojemu željnom srcu,
Posestrino vilo!
Ja t' sam majka imila mlada Petra braca moga,
Posestrino vilo!
I Ivana hranila mila sinka od srdašca,
Jedno mlado dite.
I kad sam ih jadna bila do viteštva dohranila,
Posestrino vilo!
Po njih mi je svitla zora od istoka poručila,
Posestrino vilo!
Obih sam jih jadna majka svitloj zori otpravila,
Majka Margarita.

[13] tužila je za sinom i bratom, — [14] sjede, t. j. poče, — [15] jadom ili ijedom; „jadovi“ je instr. pl., — [16] nikako.

Däli evo ne znadem za njih smrti ni života[17],
Vilo posestrino!
Neg su mi se zli bilizi jadni majci[18] ukazali,
Majci Margariti:
Gdi se gavran vijaše nad merli od Zadra grada,
Ona črna ptica,
A bihu mu črna pera sva od krvi ustrapana,
Onoj črnoj ptici.
Sila sam ga jadna majka kumiti i bratimiti,
Onu kobnu pticu:
Kaži meni, gavrane, te bilige do istine,
Ptice zlokobnice,
A ja ti se jadna majka virom mojom obituju[19],
Moj črni gavranče,
Da ti hoću trudna pera sva suzami prohladiti,
Ptice zlokobnice!
Däli ne hti[20] na mene huda[21] ptica ni gledati,
Ona huda ptica,
Nego to mi odleti u planinu črnu goru,
Ona huda ptica,
Mene majku ostavi grozne suze prolijući[22],
Majku Margaritu«.
Side to mi bila vila staroj majci besiditi,
Planinkinja vila:
»Ovo ću te, stara majko, radi Boga uprašati[23],
Majko Margarita,
Ako bi ti obadva turske uze dopadnuli,
Majko Margarita,
Kojom bi jih ti spenzom[24] iz tamnice iskupila,
Majko Margarita?«
»Ako su mi, bila vilo, turske uze dostignuli,
Posestrino vilo,
Lasno ću ih jadna majka iz tamnice iskupiti,
Posestrino vilo;
Za braca ću mojega dati moju rusu glavu,
Posestrino vilo,
A za sinka Ivana živim ognjem izgoriti,
Za to mlado dite«.

[17] a sad evo ne znam, da li su u životu ili su poginuli, — [18] jadnoj se majci ukazali zli biljezi, zli znakovi, — [19] obvezujem, — [20] ali ne htjede, — [21] zlokobna, — [22] prolijevajući, — [23] pitati, prositi, — [24] kojim otkupom.

Sila mi je bila vila staroj majci besiditi,
Majci Margariti:
»Nisu ti jih, stara majko, turske uze dopadnule,
Starice neboga,
Däli ću ti istinu, jadna majko, povidati,
Starice neboga:
Braca ti je obljubila mlada moma Grkinjica,
Majko Margarita,
Ter ti ga je napojila mrzle vode zabitljive[25],
Starice neboga,
Da se nigdar od tebe sestre svoje ne spomene,
Majko Margarita!
A kada si od sebe sinka svoga otpravila,
Ono mlado dite,
Onda se je u tebi srdašce okamenilo,
Starice neboga,
Jer kada mi on dojde u primorje valovito,
Ono mlado dite,
Na njega se namiri lipa Cvite primorkinja,
Na to mlado dite,
Ona venac vijaše od primoga vilovita,
Mlada primorkinja.
Ondi mi se oni bihu očicami sagledali,
Mladi i gizdavi;
Očicami sagledali, a srdašci saljubili,
Mladi i gizdavi;
Biše mi ga lipa Cvite onim vencem okrunila
Ono malo dite,
Da se nigdar nikadare k tebi majci ne zavrati,
Starice neboga!
Cvili, majko, i žali i prolivaj grozne suze,
Majko Margarita,
I da ti se nikadare od suz' lišca ne osuše,
Majko Margarita!
Nit' ćeš braca dozvati, nit' ćeš sinka dočekati,
Starice neboga!«

[25] vode zàborâvne (Leta).

182.

Jela Đurđevica.

Ne duš' vitre, ne lelulaj gradom!
U gradu je Jela Đurđevica;
Suze roni, a godine broji:
»Evo danas devet godin' dana,
Kako dojdo' ja od mile majke!
Potli nisam ja vidila majke,
Ni majkina mila gošća bila« .—
Istom ona u riječi bila,
Al eto ti od majke ulaka:
»Ajde, Jelo, majki na veselje!
Majka čini tri dobra veselja:
Bratac Ivo ot'šo po djevojku,
Sestru Mandu svatovi odvode,
Sestri Janji istom prsten daju«. —
Al govori Jela Đurđevica:
»Počekaj me, ulače od majke,
Dok pripravim ja b'jele darove,
I natrgam cvića za svatove!« —
Al govori ulače od majke:
»Majka te je lipo pozdravila,
Da poneseš tri aršina platna,
Ako Janji dara ne dostane,
I još k tomu dvi voštene sviće,
Prid kima će svati večerati!« —
Ništa ne sta Jela Đurđevica,
Već otvara šarene sanduke,
I odriza tri aršina platna,
Ako Janji dara ne dostane;
Još napravi dvi voštene sviće,
Prid kima će svati večerati.
Zatim pojde svojoj miloj majki,
Ter je išla kroz goru zelenu.
Kad je bila došla blizu dvora,
Blizu dvora svoje mile majke,
Ne čuli se bubnji ni svirale,
Već se čule bradve i sikire,
Pa je Jela tiho govorila:
»Ovo jesi, ulače od majke!
Nije dobro, što s' u dvoru čuje.
Ne čuju se bubnji ni svirale,
Već se čuju bradve i sikire«. —
Al govori ulače od majke:
»Ne boj mi se, Jelo Đurđevice!
Što s' ne čuju bubnji ni svirale,
Zlamenje je, da su s' naigrali,
Naigrali i već pomorili;
Što se čuju bradve i sikire,
Ono ljudi klupe načinjaju,
Na kima će svati večerati«. —
Kad već dojde majke u dvorove,
Ona sluša jauk, pomaganje.
Kad raspita, što se dogodilo,
Kažu, da su braca ukopali,
Sestru Jelu istom otpratili,
Sestra Janja da se dušom dili.
Tad govori Jela Đurđevica:
»Bor ubio ulaka od majke!
Što mi nije pravo kazivao,
Kada me je k majki pozivao,
Pozivao na troje veselje?
Ovako ga on veseo bio!
Kad sam išla kroz goru zelenu,
Od prsâ bih bubanj načinila,
A od grla tanku sviralicu,
Pa bih išla svatove veselit,
Veseliti s groznima suzama.
Znam, da ne bi nitko se našao,
U to kolo ne bi unišao,
I sa goščom gorko propivao,
Pivajući glasom uzdisao,
Uzdišući glasom zaviknuo:
»»Bog da prosti, dobro ti bijaše!««

183.

Mehmed-aginica.

Proletješe dva crna gavrana
Preko Risna, preko Ledenicâ,
I Grahova polja velikoga;
I padoše posred Korjenića
Na dvorove age Mehmed-age.
Ugleda ih Mehmed-aginica,
Tere ih je željno zaklinjala:
»Bogom vami, do dva crna vrana!
Otkle jutros, od koga li grada?
Koga grada, od koje li zemlje?«
Al govore do dva crna vrana:
»Mi smo jutros od Hercegovine,
Od Perasta, mjesta principova«. —
Jošt im veli Mehmed-aginica:
»Bogom vami, do dva crna vrana!
Je li zdravo pod Perastom vojska,
I pred vojskom ago Mehmed-ago,
I kod njega dva sina njegova?
Je li zdravo, je li zadobila?
Vodi li mi hćeri[26] Burovića?
Ako Bog da i sreća junačka,
Tere mi ih u dvoru[27] dovede,
Ja bih jednu bracu darovala,
A drugu bih za sina uzela,
A treću bih u dvoru držala,
Da mi veze srmome[28] mahrame!« —
Al govore dva crna gavrana:
»Bogom nami, Mehmed-aginice!
Radi bismo bolje glase kazat,
Ma ne ćemo, nego što je istina.
Nije zdravo pod Perastom vojska,
Nije zdravo, nije zadobila;
Ni pred vojskom ago Mehmed-ago,
Niti vodi hćeri Burovića.
Ako li nam mlada ne vjeruješ,
Nu, pogledaj niz to polje ravno,
Gdje ti nosu mrtva Mehmed-agu,
I njegova konja ostrižena,
A na konju mrtva Mehmed-agu,
I bez glave i bez desne ruke!«
Kad to čula Mehmed-aginica,
Zakukala kako kukavica,
Procviljela kako ljuta zmija.
Tješila je svekrvica svoja,
Ter kuduni plačuć govorila:
»Nu pomuči, nevjestice moja!
Ako j' Mehmed-ago poginuo,
Lijep ti je porod ostavio:
Dvije hćeri i četiri sina«. —

184.

Zli glasovi Čengićevoj Bećir-pašinici.

Poletila dva vrana gavrana
Od Ozije[29] preko Moskovije.
Četiri su zemlje preletila:
Karavlašku i Karabogdansku,
Bosnu zemlju i Hercegovinu,
Pa eto ih Gacku širokome
Do bijele Čengićeve kule;
Tu padoše kuli na šačake[30].
Uranila Bećir-pašinica;
Ona nosi vode i safuna,

[26] kćerke, — [27] u dvor; obična zamjena akuzativa lokativom u južnim krajevima; ova je pjesma zapisana god. 1654. u Perastu, — [28] srmom, srebrom, — [29] Odžakov, — [30] metalom pokrivenu kulu.

Da će b'jelo umivati lišce,
Kad ugleda dva vrana gavrana,
Pa besjedi Bećir-pašinica:
»Oj bora vam, dva vrana gavrana!
Oklen li ste, od koje li zemlje?
Nije l' Bog dô i sreća od Boga,
Nijeste li od Ozije b'jele?«
Jedan grče, drugi progovara:
»Odovud smo, iz daleka n'jesmo,
Od Ozije ispod Moskovije«. —
A veli im Bećir-pašinica:
»Oj bora vam, dva vrana gavrana!
Vidjeste li Bećir-pašu moga,
I mog brata bega Alaj-bega
I mog sina malog Šaćir-bega?« —
Jedan grče, drugi progovara:
»Gospodice Bećir-pašinice!
Vidjeli smo Bećir-pašu tvoga
I tvog brata bega Alaj-bega,
I tvog sina malog Šaćir-bega.
Paša bije bijelu Oziju,
On je bije četiri godine,
Ni klaka[31] joj obit ne mogaše.
Pa da vidiš Bećir-paše tvoga,
Gdje napuni četiri lumbarde,
Sjede gađat kulu u Oziji,
A u kuli banova džefana.
Kad pukoše četiri lumbarde,
On pogodi kulu u Oziji,
A kad puče lagum u Oziji,
Pô Ozije helać učinio . . .«
— »»Jalah! vrane, lijepa habera![32]««
-- »Stani, kado, bit će i lješvega[33]
A da vidiš od Ozije bana,
Gdje uzdiže malo i veliko,
Starca dedu od stotine ljeta,
A dijete od petnaes' godina,
Pa na Turke juriš učinio.
Odbi pašu polju u širine,
Pa obleće sa četiri strane,
Đavoljega ne pušća ni živa«. —
— »»Jalah! vrane, rđava habera!««
— »Stani, kado, bit će i gorega!
Vidjeli smo Bećir-pašu tvoga,
Njegova je posječena glava;
Vidjeli smo bega Alaj-bega,
I njegova posječena glava;
Vidjeli smo malog Šaćir-bega,
I njegova posječena glava.
Njihova smo pogrdili lišca,
I s njihov'jeh polećeli lišca,
Dolećeli Gacku širokome,
Evo pali kuli na šačake«. —
A zavika Bećir-pašinica:
»Huj! gavrane, opala ti krila!
Kakav si mi haber donosio!« —

185.

Trêšnja u Ljubinju.

Potresla se zemlja od istoka,
Oborila polu Dubrovnika[34]
I bijele po Ljubinju kûle.
Jedno kula Bahibegovića,
Drugo kula age Srdar-age,
Treće kula paše Durmiš-paše.
Durmiš-paše doma ne bijaše,
Vet[35] sin Tezle bole bolovaše;
Više njega seka Hajka staše,
Vjerenica mladog Paunića.
Tezle momče seku dozivaše:
»Ču li mene, moja seko draga!

[31] vapno, kreč, — [32] glas, — [33] ljepšega, — [34] uspomena na veliki dubrovački potres (trêšnju), — [35] već.

Bîla nam se naša kula kreće,
Čini mi se, da će biti smeće[36].
Jami[37] mene na pleće junačko,
Iznesi me u zelenu bašču,
A u bašču pod žutu naranču!«
Pa je seka njega poslušala,
Pa se vrati u kulu bijelu.
A tako joj loša sreća bila:
Od kule se ćošak[38] otisnuo,
I Hajkune malo dohvatio
Posred pâsa, ukide je s glasa[39].
A da vidiš Tezle momče mlado!
On mi zove hitra knjigonošu,
Pa mu dođe hitar knjigonoša.
A Tezle je knjigu[40] nakitio,
Pa je šalje ka Mostaru gradu
Svomu bábi paši Durmiš-paši.
Hitro mu je knjiga dolazila.
A da vidiš paše Durmiš-paše!
Knjigu gleda, suze prolijeva;
Nema kade osedlat konjica,
Na gola se konja navalio.
Hitro dođe ka Ljubinju gradu;
Stade zvati mnoge neimare[41],
A da diže prembijelu kulu.
Ode dizat prembijelu kulu,
Brzo svoju nalazio Hajku.
Baška[42] ruke, baška belenzuke[43],
Baška uši, a baška mendžuše[44],
Baška kose, a baška sadžbage[45].
Viš nje babo sidu bradu guli:
»Moja Hajko, žalostan ti babo!
Evo tebi iz Bišća svatova,
Djeverova a Paunovića!«

186.

Sejmeni.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Procvilile dvi ptice bumbula[46].
To ne bile dvi ptice bumbula,
Već to bile dvi age careve;
One pišu dicu[47] u sejmene[48].
Koga mole, koga silom gone;
Silom gone jedinka u majke.
Kad su bili vodi zaboravki[49]:
»Pijte, dico, vodu zaboravku,
Zaborav'te i oca i majku!« —
Sva se dica vode ponapila,
Al ne pije jedinak u majke,
Već se penje na studenu stinu,
Pa zacvili kao guja ljuta:
»Naši oci, nemojte žaliti!
Mi ćemo se amo iženiti
Crnom zemljom i zelenom travom«.

[36] smutnje, neprilike, — [37] uzmi, — [38] ugao, — [39] ubi je, da nije više davala glasa od sebe, — [40] pismo napisao, — [41] graditelje, — [42] odijeljeno, — [43] narukvice, grivne, — [44] naušnice, — [45] upletnjaci, — [46] dva slavulja, — [47] mladiće, — [48] turski vojnik, — [49] Leta.

187.

Sirotica Emo.

Razboli se sirotica Emo,
Jauklija[50] čizmedžije Muje.
Njoj dolazi Mujo čizmedžija:
»Moja Emo, zar i sad boluješ?
Ti boluješ, a meni su jadi.
Moreš znati, da ćeš preboliti?
Da ti tražim po moru hećime[51]
A kupujem na dukat meleme[52]?
Da je kabil[53], bolovo bih za te,
Da se more i umro bih za te«.
Progovara Emo sirotica:
»Diko moja, čizmedžija Mujo!
Ne muči se, ne traži hećima,
Ne troši se, ne kupuj melema!
Kabil nije, da boluješ za me,
Niti moreš, da umireš za me,
Mogu znati: ne ću preboliti.
Vidiš aspa[54] po bijelu vratu,
Kovrdžika[55] iznad belenzuka[56].
Skin' dolamu, pa lezi uza me,
Čini mi se, lakše bi mi bilo«.
To izusti, pa dušicu pusti.
Otlen ide čizmedžija Mujo,
Te on ide bojadžiji[57] Hasi.
Progovara čizmedžija Mujo:
»Boj mi[58] Haso, u mrko haljine,
Jer je Emo svijet prom'jenila.
Nemoj pâsa, radi muškog glasa,
Ni kalpaka porad bašaluka[59]
Ni jagluka porad djevojaka!«
Progovara bojadžija Haso:
»Ne budali, čizmedžija Mujo,
I dosad su jauklije mrle,
Al se nisu haljine bojile«.
Opet kaže čizmedžija Mujo:
»Boj mi, Haso, u mrko haljine,
Da prispijem Emi na dženasu[60]!«
Mladu Emu greblju donesoše;
Sve gledaju hodže i hadžije,
A gledaju jedan na drugoga,
Tko će u Emu u mezar[61] metnuti,
Jer u Eme nikog svoga nema,
Samo jedan čizmedžija Mujo.
Mujo spušta Emu siroticu.
Ispade mu srmom[62] vezen jagluk[63].
Progovara čizmedžija Mujo:
»Truni, truni, moj vezen jagluče!
Trunu ruke, koje su te vezle;
Medna usta, koja su brojila;
Crne oči, koje su gledale«.

188.

Unesrećena Kalina.

Što s' Morava zamutila?
Ili Pašić konja poji,
Il Carević vojsku vodi?
Niti Pašić konja poji,
Nit Carević vojsku vodi,

[50] zaručnica, — [51] liječnik, — [52] lijek, — [53] moguće, — [54] osip, Hautausschlag, — [55] crvenilo, škrlet, — [56] narukvice, — [57] bojadisar, — [58] bojadiši mi! — [59] vojvodstvo, — [60] pogreb, — [61] grob, — [62] srebro, — [63] rubac.

Već plivaju dv'je Moravke,
Dv'je Moravke, obje seke:
Mandalina i Kalina.
Mandalina preplivala,
A Kalina utonula.
Mrtva glava progovara:
»Mandalina, seko moja,
Nemoj kazat miloj majci,
Da sam mlada utonula,
Već da sam se ja udala:
Sitni p'jesak — svi svatovi,
A ribice — jetrvice,
Sitne vrbe — zaovice,
Jablan-drvo — svekar-babo,
A Morava — drago moje«.

189.

Tri brata i udovica u paklu.

Šetala se tri anđela sveta,
Sve od raja do paklenih vrata.
Paklena su zatvorena vrata,
U njem gore tri rođena brata;
Jedan gori ognjem do koljena,
Drugom gore ruke do ramena,
Trećem gore lica do očiju.
Kome gore noge do koljena,
Taj je tuđe međe priorava';
Kome gore ruke do ramena,
Taj je tuka' i oca i majku;
Kome gore lica do očiju,
Taj je vara' na viru divojke,
Ljubio ih, pa ih i ostavlja'.
S njima gori udovica mlada.
Njoj se vije jedna zmija šara;
Oči pije, u kose se krije.
Nju pitaju tri anđela sveta:
»Boga tebi, udovice mlada,
Što si tako jadna učinila,
U čem li se Bogu zamirila,
Da ti zmija crne oči pije,
Oči pije, u kose se krije?« —
Odgovara udovica mlada:
»Ne pitajte, tri anđela sveta!
Triput sam se jadna udavala,
Pastorčadi troje nalazila.
Prvo j' bilo mene upitalo:
»Tuđa majko, dodaj meni kruha!«
Ja sam njemu crne zemlje dala.
Drugo j' bilo mene upitalo:
»Tuđa majko, dodaj mi vodice!«
Ja sam njemu otrovi dodala.
Treće j' bilo mene upitalo:
»Tuđa majko, opaši me pâsom!«
Šarom sam ga zmijom opasala,
Doklem sam ga jadna prestrašila,
I u crnu zemlju zakopala.
Svih sam troje smrti umorila,
Zato sam se Bogu zamirila;
Zato zmija crne oči pije,
Pa će piti do suđena danka.

Jadna ti je svaka ona majka,
Koja ide na tuđe pastorke.
Bolje ti se nikad ne roditi,
Neg se zvati nerođena mati,
Ni maćija, pastoračka majka«.

190.

Mjesečeva ženidba.

(Iz Primorja).

Kad se ženi jasna mesečina.
Lipu j' ona svatju sakupila:
Zastavnika Boga velikoga,
Za kumpara[64] Nikolu svetoga,
Starešinu Iliju svetoga,
Za svadbicu zvezdicu Danicu.
Kad je zvezda dare podelila,
Bogu j' dala nebo i visinu,
Petru j' dala leto i vrućinu,
A Mikuli more i brodove,
A Iliji strele i gromove.

191.

Služio je kralja 'rvatskoga.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Sokol sjedi na Udbini gradu,
Žútê mu se noge do koljenâ,
Zlátê mu se krila do ramenâ,
Vije mu se kruna nad očima.
Pitale ga Udbinke djevojke:
»Aj sokole, siva ptico moja!
Tko ti žuti noge do koljena?
Tko ti zlati krila do ramena?
Tko ti vije krunu nad očima?«
Odgovara sokol ptica siva:
»Služio sam kralja 'rvatskoga,
U njega su do tri l'jepe kćerke:
Jedna žuti noge do koljena,
Druga zlati krila do ramena,
Treća vije krunu nad očima«.

[64] za kuma.

192.

Slijepa nevjesta.

Kada žarko sunce zalazaše,
Onda Ahmo s majkom večeraše:
B'jela hljeba i nobe šećera.
Ahmo jede, majka mu ne jede.
Njojzi veli beže Ahmed-beže:
»Što ne jedeš, moja mila majko?«
Njemu majka ljepše odgovara:
»A bora ti, moj jedini sine!
Niti mogu jesti ni hoditi,
Po mutvaku[65] težak rad raditi,
Već se ženi, moj Ahmede sine!« —
Ahmed-beg joj tiho progovara:
»Ženi, majko, okle tebi drago!«
To je majka jedva dočekala,
Svome sinu isprosila zlato,
Isprosila, ama ne vidjela[66].
Ode Ahmo u novu čaršiju.
S njim se šale po čaršiji momci:
U Ahmeda našega jarána[67],
U njega je ćorava djevojka!«
Kad to čuo beže Ahmed-beže,
Od jada ga zaboljela glava,
A od muke i srce i glava.
Sveza glavu vezenim jaglukom,
Utegnu se mukademom[68] pâsom,
Pa pošeta svom bijelom dvoru.
Daleko ga ugledala majka,
Još je dalje pred njeg izlazila,
Pa Ahmedu sinu govorila:
»Šta je tebi, moj sine jedini?
Ili si se napojio piva,
Ili te je zaboljela glava?« —
— »»Prođi me se, moja mila majko!
Nijesam se napojio piva,
Od jada me zaboljela glava.
Kad sam sišo u novu čaršiju,
Šale mi se po čaršiji ljudi:
U Ahmeda, u našeg jarana,
U njega je ćorava djevojka!
Kad isprosi, što ne vidje, majko?««
Njemu majka ljepše odgovara:
»Ču li mene, moj sine Ahmede!
Ti ne slušaj što jarani kažu,
Već ti hajde u novu čaršiju,
Pa pokupi kićene svatove,
Majka će ti u jenđiluk[69] poći«.
To je njemu vrlo milo bilo,
Pa on ode u novu čaršiju,
I pokupi kićene svatove,
Pokupova gospodske darove:
Majka njemu u jenđiluk pođe.
Kad su došli[70] djevojačkom dvoru,
Tude su ih l'jepo dočekali:
Sve svatove u nove konake[71],
A jenđije u vruće halvate[72].
Jenđijama adet postaviše,
Iznesoše slatku limunatu.
Al besjedi Ahmed-bega majka:
»Hanum-prijo[73], moj dragoga teto[74],
Umorna sam, popit ja ne mogu,
Izvedi mi na adet djevojku!« —
Al zaludu, fajde ne bijaše,
Jer je nitko izvest ne smjedaše:
Bješe huda[75] u oči slijepa.

[65] po kuhinji. — [66] nije vidjela djevojke, kad ju je prosila. — [67] drûga, — [68] dragocjenim, — [69] poći će kao jenđibula (neke vrste djeveruša) po djevojku, da nevjesta ne mora dolaziti sama među muškima, — [70] svatovi, bez mladoženje, — [71] porodične sobe, — [72] jamačno „halvet" (halvat), koji znači i zaručničku sobu (đerdek), — [73] gospođo, prijateljice, — [74] sinovljeva punica, — [75] jadna.

*

Al da vidiš lijepe djevojke[76]!
Ona zove tanahnu robinju,
Robinji je tiho govorila:
»Robinjice, po Bogu sestrice!
Obuci me i opravi l'jepo,
Izvedi me na adet jenđiji,
Evo tebi pola ruha moga!«
Robinjica za Boga hajaše:
Obuče je i opravi l'jepo,
Pa je pokri stambulskom čatkijom[77],
I izvede na adet jenđiji.
Svekrvu je mlada poljubila,
Ona[78] njojzi duvak[79] podizaše,
Pa joj gleda prebijelo lice.
Sinu lice kano jarko sunce,
Gr'očina[80] kano mjesečina.
Ali zalud, fajde ne imade[81]
Jer je huda u oči slijepa.
Govorila lijepa djevojka:
»Čuješ mene, Ahmed-bega majko,
Ne vodi me, ne sakati[82] sina!
Što će njemu slijepa djevojka?«
Al govori Ahmed-bega majka:
»Borme hoću, moja nevjestice;
Robje vodiš, ono će te služit,
Blago goniš, ono će te hranit,
Moj te Ahmo i slijepu ljubit«.
Kad svanulo i sunce granulo,
Čauš viknu, daulhana[83] ciknu:
»Pred dvor blago, a na konja zlato!
Kratki danci, a dugi konaci;
Daleko su našeg bega dvori«.
I pođoše kićeni svatovi.
Kad su bili poljem zelenijem,
Gorska vila curi doletila,
Pa ovako njojzi besjedila:
»Daj, djevojko, meni Ahmed-bega,
Evo tebi očinjega vida!«
Odgovara lijepa djevojka:
»Bogme ne dam, nagorkinjo vilo!
Robje vodim, da me ono služi,
Blago gonim, da me ono hrani,
A beg će me i slijepu ljubit«.
Ta odleće, a druga doleće,
Pa govori slijepoj djevojci:
»Daj, djevojko, ata[84] ispod sebe,
Da ti dadem očinjega vida!«
Odgovara lijepa djevojka:
»Bogme hoću, nagorkinjo vilo«.
Dade vili ata ispod sebe,
Vila njojzi očinjega vida.
U tom zboru izdušiše dvoru[85],
Al Ahmed-beg po avliji šeće.
Dok on sjaha svoju milu majku,
Pobježe mu na visoku kulu,
I zatvori na kuli kapiju[86].
Jà da vidiš bega Ahmed-bega,
Gdje on sjaha lijepu djevojku,
I izvede u šikli-odaju[87].
Kad joj duvak podiže na glavi,
Sinu lice kano jarko sunce,
Gr'očina kano mjesečina,
A dva oka — dva kamena draga!
Kad to vidje beže Ahmed-beže,
U njemu je srce zaigralo,
Pa on ode na muštuluk[88] majci:
»Daj muštuluk, moja mila majko!
Progledala kićena djevojka!«
Ahmed-begu govorila majka:
»Ako Bog da, te bude istina,
Na poklon ti sve moje imanje!«
Sin je majci opet govorio:
»Istina je moja mila majko!«
Tada ona otvorila kulu,
Pa eto je svojoj nevjestici.
Kada vidje, da nije slijepa,
Dade sinu sve svoje imanje.

[76] nevjeste, — [77] oveći svileni rubac, kojim se žene ogrću, — [78] Ahmed-begova majka. — [79] tanka koprena, kojom se pokriva nevjesta, — [80] grlo, — [81] ništa ne koristi, — [82] ne unesrećuj, — [83] glazba, — [84] hata, konja, — [85] dođoše do dvora, govoreći neprestano o čudu, koje se dogodilo, — [86] mati bježi pred sinom, jer ju je savjest zapekla, što mu je dovela sljepicu, — [87] zlatom ukrašenu sobu, — [88] da joj odnese radosni glas i da primi dar.

193.

Mlada košuljicu prala.

(Čakavska)

Ča se ono nasrid mora beli?
Jesu l' vali, al mornari mladi?
Ali vile, ali ljute zmije?
Nit su vali nit mornari mladi,
Nit su vile niti ljute zmije.
Da su vali, va moru bi bili,
Da su vile, va gori bi bile,
Da su zmije, va grmu bi bile.
Već je ono Ive dite mlado;
Na njemu se košuljica beli.
Nij' je prala majka ni sestrica,
Već ju j' prala vijerna ljupčica[89].
Nije j' prala va sinjemu moru,
Nit sušila na žarkom sunašcu,
Već ju j' prala v' groznimi suzami,
A sušila na srdašcu svomu.

194.

Pomor serdareve porodice.

Pusta bolest u sv'jet udarila,
Mori pusta i staro i mlado
A rastavlja i milo i drago:
U bijele serdareve dvore.
Najprije se serdar razbolio,
Razbolio, pa i prebolio.
Dva su mu se sina razboljela,
Dvije mu se šćeri razboljele,
Dvije mu se snahe razbolješe.
Umriješe dva serdarevića,
I dv'je šćeri staroga serdara,
I dv'je snahe staroga serdara.
U danu[90] je sve to izginulo.
Starijeg mu sina iznesoše,
I drugog mu sina iznesoše,
I pred njima konje izvedoše,
Da nè muče[91] konji u podrumu,
Da ih pûste na telala daju[92].
Kad stariju snahu iznesoše,
Pred njom nose bêšu od merdžana[93]
U bešici prem nejako čedo,
Âh, da čedo na dojilju dadu.
Kad mu mlađu snahu iznesoše,
Pred njom nose kutiju prstenjâ,
Da ih pûste na telala daju!
Kad stariju ćercu iznesoše,
Pred njom nose sorguč[94] od bisera,
Da ga pûsta na nizilju daju.
Kad mu mlađu šćercu izniješe,
Pred njom nose đerđef od merdžana,
Na đerđefu rida[95] suho zlato,
Da je pûstu na vezilju daju,

[89] ljubovca, — [90] u jedan dan, — [91] da ne muče muku; da se ne pate, — [92] da pròdâju po selu, — [93] kolijevku od koralja, — [94] ova bi riječ imala ovdje značiti: niz bisera; obično „sorguč“ znači: namjesnik sultanov, prvak, — [95] jagluk, marama od suhoga zlata.

Da ne tamni u njedrima zlato.
Za njima je serdar izlazio
O dva štapa na avlinska vrata:
»Aoh, sinci, grdne rane moje!
Moji sinci, dogovori moji,
Snahe moje, razgovori moji,
Šćeri moje, poslušnice moje,
Jadan ti sam iza vas ostao!«
To izreče, a dušicu pusti.

195.

Jelen i vila.

Jelen pase po zagorju travu,
Za dan pase, za drugi boluje,
A za treći jade jadikuje.
Pitala ga iz gorice vila:
»O jelene, šumsko gorsko zv'jere!
Kakva ti je golema nevolja,
Te, kad paseš po zagorju travu,
Za dan paseš, za drugi boluješ,
A za treći jade jadikuješ?«
Jelen vili potiho besjedi:
»Sestro moja, iz gorice vilo!
Mene[96] jeste, velika nevolja:
Ja sam imo moju košuticu,
Pak j' otišla za goru na vodu,
Otišla je, pak mi ne dolazi;
Il je gdjegod s puta zalutala,
Ili su je lovci uhvatili,
Ili me je sasvim ostavila,
I jelena drugog preljubila.
Ako bude s puta zalutala,
Da Bog dade, da me skoro nađe!
Ako l' su je lovci uhvatili,
Bog neka im moju sreću dade!
Ako li me sasvim ostavila,
I jelena drugog priljubila,
Da Bog da je lovci uhvatili!«

[96] stari dativ: meni.

196.

Bratove sirote.

Sunce bi sjalo, ama ne more,
Ama ne more od Budim-grada,
Od Budim-grada, od Ivina jada.
Ivana bega svezana vode,
Svezana vode, da ga obise;
Ivan se beže natrag obzire,
Natrag obzire na Iliju brata:
»Ilija brate, pazi mi dicu,
Pazi mi dicu kano i svoju!
Kad svojim, brate, večeru daješ,
I mojim, brate, nabaška[97] podaj,
Neka se znade, da su sirote,
Da su sirote Ivan-begove!
Ivane brate, pazi mi ljubu,
Pazi mi ljubu baš kô i svoju;
Kad svojoj, brate, žut kavad[98] krojiš,
I mojoj, brate, mrku kadifu;
Neka se znade, da je sirota,
Da je sirota Ivan-begova!«

197.

Ranjeni Ivan.

Žarko sunce, postoj za goricom,
Dok pronesu ranjena Ivana!
Ranjen Ivan družbi govorio:
»O družbino, moja braćo draga,
Kopajte me pod jelikom tankom!
Pokrijte me gorom listopadom[99],
Pa vi hajte gorom pivajući!
Izlazit će moja mila majka,
Sviju će vas na broj uzimati:
Kamo Ivo, žalosna mu majka?«
— »»Osto ti je u neznanu gradu;
Dovest će ti neznanu divojku,
Donit će ti svilenu košulju,
Uz košulju grane jadovite««.
Ode družba gorom pivajući,
Ode majka dvoru kukajući:
»Ah, moj Ivo, moje dite milo!
Što uradi ostariloj majci!« —

[97] napose, — [98] gornje odijelo, — [99] lišćem s drveća (iz „gore“ u značenju „šume“).

198.

Kako djevojka zavjet drži.

Sinoć kasno kiša rominjala,
Djevojačka umirala majka.
Moli Boga lijepa djevojka,
Moli Boga, da ne umre majka,
Jer se mlada udavati ne će[100],
Dok ne rodi javor jabukama,
A jabuka javorovim listom,
A ne cvjeta bujad[1] ružicama,
A ne vidi tri na nebu sunca,
I ne čuje, kako riba pjeva.
Bog naredi, umrla joj majka.
Mudra bila lijepa djevojka:
Kitila je javor jabukama,
A jabuke javorovim listom;
Rànila je tri jutra na vodu,
I vidjela tri na nebu sunca,
I čula je, kako riba pjeva,
Nakitila bujad ružicama.
Prevari se, udade se mlada,
Ujede je guja iznenada
S l'jeve strane iz zelene trave.

199.

Frane i Lijana.

(Čakavska.)

Fran se i Lijana
V kamare zgovara[2],
Da te poć oni dva
Tja do Raba grada:
»Ti hodi, Lijana,
Majku svoju pitat,
A ja gren tentoga[3]
Barčicu armižat«[4].
Barčica j' armana,
Srebrom okovana,
Zlatom armižana.
— »Mila majko moja!
Fran se na put spravja[5];
Zove me, da gren s njim,
Tja do Raba grada!«
— »»Ne hodi, Lijana,
Ne hodi, kći moja!
Zač[6] mi se noćaska

[100] ako joj mati umre, — [1] paprat, — [2] dogovaraju se u sobi, — [3] idem dotle, — [4] spremati, — [5] pripravlja, — [6] zašto, jer.

Čudna sanj sanjala:
Da su se s Lijanom
Vali razbijali««[7].
— »Mila majko moja!
Ne verujte sanji;
Ne verujte sanji,
Blagoslov mi dajte!« —
— »»Bog ti ne daj putem
Ni vetra ni vala[8],
Samo jedno malo[9]
Bure termuntane!««[10]
Kad su oni prišli
Nasred silna mora,
Popuhnula bura,
Bura termuntana,
Utopil se je Fran
I lipa Lijana.
Kad su šli[11] ribari
Ribice loviti,
Oni su mislili,
Da su vêle ribe[12],
A to je bil mlad Fran
I lipa Lijana.
Frana su ponesli
Svetomu Andriji,
A lipu Lijanu
V kloštar koludricam'.
Na Franu 'e zgorela
Sveća od soldina,
Na lipoj Lijani
Dumpler[13] od cekina;
Na Franu je zrasla
Kita mažurane,
Na lipoj Lijani
Garoful[14] s tri grane.

200.

Suzama bi Trebević pokapala.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

L'jepa Mara izgubila dragog,
Rušila ga[15] tri godine dana:
Za godinu kose ne češljala,
A za drugu lica ne umila,
A za treću ne nasmijala se.
Kad četvrta nastala godina,
Govorila l'jepe Mare majka:
»Maro moja, kćeri moja draga!
Umij lice, pleti pletenice,
Pa ti hajde među drugarice!«
Progovara plèmenita Mara:
»Proði me se, moja mila majko,
Ne daji mi srcu viših jada!
Kad i odem među drugarice,

[7] da su je nosili, — [8] kletva materina: da ne dobiju povoljna vjetra! — [9] talijanizam (un poco): nešto malo, — [10] zapadni vjetar ispreko gore, — [11] išli, — [12] velike, — [13] duplir, — [14] karamfil, — [15] crno *ruho* nosila za pokojnikom; žalila ga.

Ne ću 'nakog nikad dobit dragog.
Ja bih išla navrh Trebevića[16],
Svega bih ga suzam' pokapala,
Sarajevo jădom opasala,
Neka znade c'jelo Sarajevo,
Da sam mlada izgubila dragog!«

201.

Janje se oprašta s čobaninom.

Ljuto bleji janje Ivanovo,
Kod Ivina desnoga koljena.
Pitao ga Ivan-čobanine:
»Što mi blejiš, moje janje b'jelo?
Il si gladno trave sa rudine[17]?
Ili žedno vode iz kamena?
Il željano svoje stare majke?« —
Tiho janje Ivi odgovara:
»Oj Ivane, moj dobri čobane!
Nit sam gladno trave sa rudine,
Niti žedno vode iz kamena,
Nit željano svoje stare majke.
Već ja blejim za tobom, Ivane:
Ti ćeš mi se skoro oženiti,
Svoju ljubu slati za ovcama;
Sjest će ljuba hladak hladovati,
A janje će po gori blejati.
Bit ću gladno trave sa rudine,
I žeđano vode iz kamena,
I željano svoje stare majke!«

202.

Samo Hrvaticu hoće.

S onu stranu Save
Šiblje-trava raste;
Po njoj pasu ovce,
Čuvalo ih momče,
Ime mu je Ivo.
Aj Ivane, Ivo!
Tebe ženi majka
S Turkinjom djevojkom.
A Ivo joj reče,
Da Turkinje ne će.
Turkinja je rasla
S Turci kod ovaca.
Oj Ivane, Ivo!
Tebe ženi majka
S hrvatskom djevojkom,
A Ivo joj reče:
Hrvaticu hoće.

[16] gora nad Sarajevom, — [17] zemlja, kud je porasla sitna trava.

203.

Ne čekajte nas!

Ferman dođe uprav iz Stambula
Iz saraja b'jela burmutija[18],
Da se pišu redom janjičari,
Janjičari, mladi Travničani.
Pokupiše redom janjičare,
Janjičare, mlade Travničane.
Abanije[19] s glavâ odmotaše,
A fesove na se obukoše;
Duge ćürke[20] s' sebe poskidaše,
Kabanice na se zagrnuše.
Kad su bili niz Šumeće[21] ravno,
'vako oni dobro zapjevaše:
»Naše majke, vi nas ne plačite,
Naše seke, vi nas ne žalite,
Naše drage, vi nas ne čekajte,
Ne čekajte, već se razudajte!
Mi ćemo se dolje oženiti
Crnom zemljom i zelenom travom.

204.

Ljuba Damjanova.

U Omera povrh Sarajeva
Zelena mu gora oko dvora,
I u gori zelena livada.
U livadi divno kolo igra,
U tom kolu ljuba Damjanova.
Sve je kolo glavom nadvisila,
I ljepotom kolo prodičila.
Al govori iz kola Nikola:
»Pokrij lice, ljubo Damjanova!
Danas će ti Damjan poginuti
Zbog tvojega lica bijeloga«.
Istom junak u riječi bio,
Puče puška iz kola drugoga
I ubila Damjana u kolu.
Al zaplaka ljuba Damjanova:
»Ruž' rumena istom procvatena,
A sad si mi mladoj opađena.
Žarko sunce istom obasjalo,
A sad si mi mladoj pomrčalo!« —

[18] zapovijest, naredba, — [19] turban, — [20] gunj, — [21] ravnica pokraj izvora u travničkom polju.

205.

Pogodba orla i sokola.

Mili Bože, čuda velikoga,
Gdi dvi ptice zemlju podilile,
Suri orle i sivi sokole;
Zapa orla kameno Podgorje,
A sokola Lika i Krbava.
Među se se ptice pogodile:
Koja kojoj priko međe priđe,
Osici joj krila do ramena.
Kada bilo o Petrovu danu,
Prnu orle niz kamen-Podgorje,
Ter on pada usrid Like ravne,
Da s' napije vodice lađane.
K njem' dopade soko ptica siva,
Da mu siče krila do ramena,
Al ga brati sura ptica orle:
»Nemoj mene, moj sokole sivi!
Kada bude o Jurjevu danu,
Dođi k meni u Studene stine,
Dat ću tebi pupa[22] zelenoga,
I dat ću ti cvića rumenoga«. —

206.

Marko znade, što je za djevojku.

Uzrasla je u Novi naranča,
Gojila je Novkinja djevojka:
U zimu je svilom zavijala,
A ljeti je vodom zalivala.
Dok djevojka uzgoji naranču,
Rodile joj tri naranče žute.
Mislila je Novkinja djevojka,
Kom će poslat tri naranče žute?
Sve mislila, na jedno smislila:
Jednu šalje duždu mletačkome,
Drugu šalje od Sibinja Janku,
Treću šalje Kraljeviću Marku.
Koju posla duždu od Mletaka,
Dužd joj šalje tananu galiju,
Na galiji dvanaest mrnara;
Ona njemu na tom zahvaljuje:
»Hvala tebe, dužde od Mletaka!
Što će mene[23] tanana galija;
Mrnar n'jesam, da po moru šećem«.
Koju posla od Sibinja Janku,
On joj šalje ogledalo sjajno;
Ona njemu na tom zahvaljuje:
»Hvala tebe, od Sibinja Janko!
Što će mene ogledalo sjajno;

[22] pupoljak, — [23] stari dativ: meni.

Ja sam sama ogledalo sjajno«.
Koju posla Kraljeviću Marku,
On joj šalje konja i junaka,
Ona njemu na tom zahvaljuje:
»Hvala tebe, Kraljeviću Marko!
Eh, ti znadeš, što je za djevojke«.

207.

Žedna umrla.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Războljê se Ivanovo zlato.
Od svekrve vode zaiskala:
»Daj mi vode, moja svekrvice!
Daj mi vode, umrijeh od žeđe«. —
— »»Bome ne dam, moja nevjestice;
Drag ti Ivo, nek ti vode dade!«« —
Od zâve je vode zaiskala:
»Daj mi vode, umrijeh od žeđe«. —
— »»Bome ne dam, moja nevjestice;
Živ ti Ivo, nek ti vode dade!«« —
Od jetrve vode zaiskala:
»Daj mi vode, moja jetrvice!
Daj mi vode, umrijeh od žeđe«. —
— »»Bome ne dam, moja jetrvice;
Drag ti Ivo, nek ti vode dade««. —
U to doba i Ivo na vrata,
Od Ive je vode zaiskala:
»Daj mi vode, prelijepi Ivo!
Daj mi vode, umrijeh od žeđe«. —
Uze vidre[24] i ode na vodu.
Kad je došo za goru na vodu,
Nešto Ivu iz gorice viče:
»Vrat' se natrag, čelebija Ivo!
Tvoje ti je preminulo zlato«.

208.

Udaja udovice Marte.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Il grom grmi, il se zemlja trese,
Il s' udaje udovica Marta?
Nit grom grmi, nit se zemlja trese,
Već s' udaje udovica Marta,
I ostavlja dvoje siročadi.
Kad su oni isprosili Martu,
Pa ju vode na gornje čardake,
Otud idu dva vrana gavrana,
Al govori udovica Marta:
»Boga vama, dva vrana gavrana!
Kog ste grada, kog tražite jada?
Letite li od Grahova grada?
Jeste l' vid'li dvoje siročadi?« —
Al govore dva vrana gavrana:
»Kad nas pitaš, pravo ćemo kazat,
Kog smo grada, kog tražimo jada.
Mi smo vid'li dvoje siročadi,
S dicom ovce na planini pasu;
U starijeg vezena strunica,
U strunici zlaćena frulica,
Uz frulicu tužnu pismu piva:
»»Po svem svitu sjalo sunce jarko,

[24] običniji je oblik srednjega roda: vedro ili vijedro, ali se javlja i ženski: vijedra.

Sam' ne sjalo, di je moja majka;
Ona mene ostavi nejaka!
Po svem svitu pšenica rodila,
Ne rodila, di je moja majka;
Ona mene ostavi nejaka!««

209.

Jela udovica.

Gorom jezde Jelini svatovi,
Gorom jezde, med sobom govore:
»L'jepa ti je sjajna mjesečina,
Još je ljepša Jela udovica;
Zaludu joj sva ljepota njena,
Kad ostavi[25] devet milih sina,
I desetog Jovu nejakoga
U povoju i u pelenama«.
Ne će sini majku da pohode,
Dok nejaki Jova ne doraste
Do vranoga konja i do sedla,
I do koplja i do britke sablje;
Nejaki je Jova dorastao
Do vranoga konja i do sedla,
I do koplja i do britke sablje.
Tada sini majku pohodiše:
Svaki majci po žut kavad[26] nosi,
Mladi Jova povoj i pelene,
U čem ga je majka ostavila.
L'jepo ih je majka dočekala;
Častila ih do petnaest dana.
L'jepo ih je majka darivala:
Svakom sinu konja i sokola,
Mladom Jovi konja i djevojku;
Ne bi l' Jova majci oprostio,
Što ga j' majka malog ostavila
U povoju i u pelenama.
L'jepo majka sine ispratila,
Preko gore, preko Javorove.
Kad su bili u Smiljevo polje,
L'jepo su se s majkom izljubili,
Izljubili, pa su se rastali.
Al se majci to na žao dade:
Ona pade u zelenu travu,
Živa pade, s dušom se rastade.
Vratiše se devet milih sina,
Buzdovani[27] raku iskopaše,
A sabljama sanduk načiniše;
Čelo glave ružu usadiše,
Niže nogu vodu izvedoše,
Oko vode jabuke sadiše:
Tko je mlađan, nek se ružom kiti;
Tko je žedan, neka vodu pije;
Tko je bolan, nek jabuke jede!

210.

Smrt Pilipa i Pilipe.

Ovce pasli Pilip i Pilipa,
Poviš Save, poviš vode hladne.
Ožednili Pilip i Pilipa,
Ožednile ovce i ovnovi.
Oni slaze k Savi vodi hladnoj;
Napili se Save vode hladne,
Napojili ovce i ovnove.
Pilip kupa ovna ispod zvona,

[25] preudala se za drugoga, — [26] gornje odijelo, — [27] stari instrumental: buzdovanima.

A Pilipa ovcu razbludnicu[28].
Izmače se ovan ispod zvona,
A Pilipi ovca razbludnica.
Kad to vide Pilip i Pilipa,
Jesu mi se teško uzbojali.
Oba skaču u vodu studenu,
Oba skaču, a u za' čas po se;
Oba mlada oba potonuše.
Same ovce riku priplivaše,
Na livadi pleter priskočiše,
U carevu šenu[29] uletiše.
Al besidi sluga cesareva:
»Mili Bože, čuda golemoga!
Otkud ovce, kad im puta nema?
Ovce jesu, a čobana nema;
Ovce mokre, a padalo nije!«
U to vila svrh planine viknu:
»Zlo ti jutro, Pilipina majko!
Zlo ti jutro, Pilipova majko!
Utopi se Pilip i Pilipa,
Udno Save, udno vode hladne!«
Kad su majke vilu oćutile[30],
One lete k Savi vodi hladnoj.
Jedna kuka kako kukavica.
Druga cvili kako lastavica.
»Ajme meni, do Boga miloga!
Tko će meni rano uraniti,
Dvor pomesti i vode doniti?« —
— »»Ajme meni, do Boga miloga!
Tko će meni rano uraniti,
Tko će mene staru nahraniti?«« —
Uzimaše čečerlju granu,
Zamutiše Savu vodu hladnu.
Zape Pili tùra[31] od perčina;
Izvadi ga majka na suhotu.
Zape Pili desna pletenica;
Izvadi je majka na suhotu.
Lipo su ih majke ukopale,
U novo ih greblje postavile.
Na noge im vodu navratile,
Na glavu im ružu posadile,
A na prsi tunju i jabuku.
Tko je žedan, neka vodu pije!
Tko je gladan, nek jabuke jede!
Tko je gizdav, neka ruže bere!
Svak će reći: »Pokojna im duša!«

211.

Varadinski ban.

Vino pije Dojčin Petar, varadinski ban,
Popio je sto dukata, sve za jedan dan,
I još tome vrana konja, zlatan buzdovan.
Karao ga kralj Matijaš, zemlji gospodar:
»Bog t' ubio, Dojčin Petre, varadinski ban!
Bud' ti popi sto dukata, sve za jedan dan,
Zašto popi vrana konja, zlatan buzdovan?«
Al besjedi Dojčin Petar, varadinski ban:
»Ne karaj me, kralj Matijaš, zemlji gospodar;
Da si bio ti u krčmi, gdje sam bio ja,
I ljubio krčmaricu koju-no sam ja,
Popio bi ravnu Peštu, i sâm Budim-grad.

[28] pitomo živinče, koje iz ruke jede, — [29] pšenicu, — [30] čule, — [31] Bündel.

212.

Ive i nesretna Mare.

Majka Maru za Ivana dala,
Večer dala, jutrom se kajala.
Da je znala, ne bi Mare dala,
Jer je Ive turska pijanica;
Do ponoći s Turci vino pije,
Od ponoći šerbet i rakiju.
Kad pred zoru, Ive šeće dvoru,
On pokuca Mari na vratašca:
— »Dušo Mare, otvor' meni vrata,
Otvor' vrata, pa stani za vrata!«
Skoči Mare u tankoj košulji.
To je Ivi vrlo žao bilo,
Što nij' Mare u svili[32] zelenoj;
Trže Ive nože iza pasa,
Pa udara Maru u srdašce.
Kako ju je lako udario,
Na nožu joj čedo izvadio.
Oto čedo muška glava bila.
Piše Mare svojoj miloj majci:
— »Pošalji mi tri tanke košulje;
U prvoj ću bolu bolovati,
U drugoj ću noćcu prenoćiti,
A u trećoj u zemljicu leći«. —
To izusti, a dušicu pusti.

213.

Žalost za dragim.

Dilber-Mara izgubila dragog;
Žalila ga tri godine dana.
Za godinu lice ne umila,
A za drugu kosu ne češljala,
A za treću kosu odrezala,
Pa je šalje u Novi ujaku.
Ujak kosu u srebro okiva,
A ujna je biserom potkića.
Na gradska je vrata prikovali.
Tkogod prođe, svak se čudom čudi:
— »Bože mili, čuda velikoga!
Tko l' je ovo koga ožalio?
Il je majka jedinoga sina,
Ili sestra brata rođenoga,
Ili snaha ručnoga djevera?«
Nije majka jedinoga sina,
Nije sestra brata rođenoga,
Nit je snaha ručnoga djevera,
Već djevojka prvog zaručnika.

[32] što ga nije dočekala obučena, nego legla spavati.

214.

Zarobljene sestre.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Divojka je crne oči klela:
»Crne oči, guja vas popila!
Sve vidite, jedno ne vidite,
Ne vidite bana Marijana
I njegova tri sindžira roblja,
Tri sindžira, tri sestrice mlade.
Starija je sebi govorila:
»»Burmo moja, tko te je kovao?
Kovao te na moru Dragiša,
Sad raskiva bane Marijane,
Pa svom konju potkov nadokiva««. —
A srednja je sebi govorila:
»»Koso moja, tko te je češljao?
Češljala te stara mila majka,
Sad raščišlja bane Marijane,
Pa svom konju grivu nadopliće««. —
Najmlađa je sebi govorila:
»»Mila majko, što si me rodila,
Za dadilju banu Marijanu,
Da mu čuvam muško čedo mlado?««

215.

Anđeli ne će.

Majka Lazu u nedjelju klela:
»Bog t' ubio, moj Lazare sine!
Tko ti trûni ružu po uzglavlju:
Al djevojka, ali udovica,
Al nevjesta skoro dovedena?«
Lazo joj se prâvo kunijaše:
»Nije, majko, života mi moga,
Ni djevojka, nit je udovica,
Nit nevjesta skoro dovedena;
Dođi, majko, uoči nedjelje,
Pa ćeš vidjet, tko mi ružu truni!«

Jedva čeka Lazareva majka,
Kad će doći uoči nedjelje.
Kad je bilo uoči nedjelje,
Ode majka Lazi pod pendžere,
Kad joj Lazo sjedi za astalom[33]:
Na krilu mu knjiga evanđelje,
Na ramenu dva božja anđela,
Pa mu trune ružu po uzglavlju.
Majka Lazi tiho progovara:
»Oprosti mi, moj Lazare sine,
Što te majka prâva[34] potvorila!«
Lazo majci tiho odgovara:
»Ja bih tebi oprostio, majko,
Ama ne će dva božja anđela«.

216.

Od njenog je srca otpanulo.

Turski klanja Asan-aginica,
Turski klanja, vlaški Boga moli:
»Stvor' me, Bože, ticom lastavicom,
Da poletim u zemlju arapsku,
Da ja vidim šćercu milu moju!«
Moli Boga i umolila ga;
Bog je stvori ticom lastavicom,
Pa poleti u zemlju arapsku.
Kad nalazi šćercu milu svoju,
Gdje joj šćerka vezak vezijaše,
Desnom rukom bešiku[35] ljuljaše,
A ona joj na đerđef[36] panula.
— »Hajd otomle, tica lastavica!
Meni j' dosta i mojijeh jâda;
Jedni jadi: Arapin me ljubi,
Drugi jadi, što Arapče ninam[37],
Treći jadi, što sam željna majke«.
A tica joj lako odgovara:
»Što su jadi, što si željna majke,
Evo tebi tvoje mile majke;
Što su jadi, što Arapče ninaš,
Ostavi ga, pa ga nemoj ninat!« —
— »»A, ne mogu, mila majko moja!
Od moga je srca otpanulo««.

217.

Ciknu đerdan ispod grla bijela.

Sâm se Jovo po moru vozio,
Sam vozio, sam Boga molio:
»Stvor' me, Bože, na moru biserom,
Jal biserom, jal dragim kamenom!
Da me more nosi na prudove,
Da me beru gizdave divojke,
Da me nižu na zelenu svilu,
Da me meću sebi pod grlašce,
Da ja čujem, što vele divojke!« —
Što molio Budimlija Jovo,
Što molio, Boga namolio,
Bog ga stvori na moru biserom;
Nosilo ga more na prudove,
Birale ga gizdave divojke,
Nizale ga na zelenu svilu,
Metale ga sebi pod grlašce.
Svaka draga o svom dragom zbori,
A Jovina o drugomu dragom.
Ciknu đerdan ispod grla b'jela:
»Kam' ti vira, gizdava divojko?
Kam' ti vira, pred Bogom se krila?
Kamo riči, što smo govorili?« —
Al govori gizdava divojka:
»Ti otidi, Budimlija Jovo,
Ti otidi u goru zelenu,
Pa ti uzmi 'nu šušnjatu granu,
Udri njome o zelenu travu;
List opane, a grana ostane.
Tolika je vira u divojke,
U divojke, a u tvoje drage». —

[33] za stolom; ovo je jedna od rijetkih riječi, koju je naš narod na istoku dao najprije Madžarima, a onda je opet uzeo natrag s madžarskim članom (a) u obliku: asztal. — [34] ni krivog ni dužnog, — [35] kolijevka, — [36] vezionik, okvir, na kom se rasteže tkanje, što se veze, — [37] što ljuljam crno dijete, koje sam rodila Arapinu.

218.

Konju dodijali česti puti.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Konjic Marka ostavio
U Petrovoj ravnoj Gori.
Marko konju govorio:
»O, konjicu, dobro moje!
Što je tebi dodijalo?
Il je tebi dodijalo
Bojno sedlo okovano?
Il je tebi dodijala
Ljuta uzda sarajkinja?
Il su tebi dodijali
Česti puti dragoj mojoj?« —
Konjic Marku odgovara:
»Nije meni dodijalo
Bojno sedlo okovano,
Nit je meni dodijala
Ljuta uzda sarajkinja,
Već su meni dodijali
Česti puti dragoj tvojoj.
Ti kad dođeš u dvorove,
Mene vežeš za obore[38];
Ti ispijaš rujno vino,
A ja cičim kao guja,
Grizem travu do kor'jena,
Pijem vodu iz kamena;
Desnom nogom zemlju kopam,
A lijevom kremen krešem.
Koliko sam iskopao,
Junaka bih zakopao,
I pod puškom i pod sabljom
I pod dîvân-kabanicom[39]«.

219.

Sestra otrovnica.

Sunce zađe za dvije planine,
Dođe Ivo među dvije Vlainje,
Jednu ljubi, druge mu se ne će.
Al govori tanana Vlainja:
»Ljubi mene, prelijepi Ivo!«
»»Ne ću tebe, tanana Vlainjo,

[38] za plot, — [39] kabanica, koja se nosi, kad se ide na divan, na vijeće.

*

Jer ti imaš brata jogunasta;
Kada bi se ponapio vina,
On bi mene mlađana ubio««.
Ona ide u goru zelenu,
Ona hvata zmiju jedovitu;
Polak čaše jada uhvatila,
Pa je nosi svom bratu jedinom:
»Nuder, brate, ponapij se vina!«
»»Deder, sejo, ti si postarija!««
»Hvala, brate, već sam se napila«.
Uze bratac, ponapi se vina;
Kad se napi, uma' mrtav pade.
Ona ide prelijepom Ivi,
Pa govori prelijepom Ivi:
»Ljubi mene, prelijepi Ivo!
Ja sam svoga brata otrovala«.
»»Ne ću tebe, tanana Vlainjo!
Ti si svoga braca otrovala,
I mene bi, mlađana junaka««.

220.

Kiridžijina smrt.

Podranile vlaške kiridžije
Prije zore preko Crne gore;
Prid njima je Miloš, dite mlado.
U sedlu je noge pòdavio,
Pa on piva tanko glasovito.
Vile su mu grlo uzimale,
Al Milošu uzet ne mogoše.
Knjigu piše vila Zagorkinja,
A na ruke vile Cetinkinje:
»Posestrimo, vilo Cetinkinjo!
Sad će tamo vlaške kiridžije;
Prid njima je Miloš, dite mlado,
Pa on piva tanko glasovito.
Mi smo njemu grlo uzimale,
Al Milošu uzet ne mogosmo.
Pa te molim, posestrimo draga,
Kada dođu na vodu Cetinu[40],
Gdi Cetina baca na valove,
Na nju nitko udarit ne smide,
Udarit će Miloš, dite mlado,
Na vrančiću dobru konju svome.
Pa kad bude posrid vode hladne,
Ja te molim, moja posestrimo,
Ol ustrili njega, ol vrančića!« —
Dođe Miloš na vodu Cetinu,
Gdi Cetina baca na valove,
A za njime kita kiridžijâ;
Nitko na nju udarit ne smide,
Nat'ra konja Miloš, dite mlado.
A kad bio posrid vode hladne,
Pod njim vila ustrili vrančića;
Dobar mu se vrančić otimaše,
Ali mu se otet ne mogaše.
Vidi Miloš, da će poginuti,
Pa zavika grlom i javazom[41];
»Braćo moja, kito kiridžijâ!
Eto tamo na alalu[42] mome,
Na njemu je zelena dolama,
Na dolami dva svilena džepa;
U jednom je sva kirija[43] vaša,
U drugom je od zlata jabuka.
Jabuka je miloj majci mojoj,
Nek je hrani i oda zla brani!« —
Jednom reče: »Jezus i Marija!«
Drugom reče: »Primi, Bože, dušu!«
Trećom reče: »Zbogom, kiridžije!«
To izusti, voda ga poduši.

[40] u Dalmaciji, — [41] avazom, glasom, — [42] na mom konju, — [43] novac, što smo ga zaslužili kirijânjem, razvažanjem robe.

221.

Najveći grijesi.

Raslo drvo sred raja
Plemenita dafina;
Plemenito rodila,
Zlatne grane spustila.
Lišće joj je srebrno,
Pod njom sveta postelja,
Svakog cv'jeća prostrta,
Ponajviše bosiljka
I rumene ružice.
Na njoj svetac počiva,
Sveti otac Nikola.
K njem dolazi Ilija,
Pa besjedi Ilija,
Mironosna vojvoda:
»Ta ustani, Nikola!
Da idemo u goru,
Da pravimo korabe,
Da vozimo dušice
S ovog sv'jeta na onaj«.
Al besjedi Nikola:
»Okan'der se, Ilija,
Mironosna vojvodo!
Danas jeste nedjelja,
U njoj s' ništa ne dela,
Već se krsti i vjenča;
Ruse kose češljaju,
B'jelo lice umiva«.
Opet veli Ilija,
Mironosna vojvoda:
»Ustaj gore, Nikola!
Da idemo u goru,
Da pravimo korabe!«
Al ustade Nikola,
Odšetaše u goru,
Napraviše korabe,
Prevezoše dušice
S ovog sv'jeta na onaj.
Al tri duše ne mogu:
Jedna duša griješna,
Kuma na sud vodila;
Druga duša griješna,
S komšijom se mrazila;
Treća duša najgrešnja,
Djevojku je skudila[44].

222.

Djevojka spasava kosom utopljenika.

Vino pije pedeset junaka
Na Cetini na vodi hlađanoj.
Služi vinom Cetinka djevojka.
Kako j' komu čašu dodavala,
Svaki joj se bîla grla maša.
Al govori Cetinka djevojka:
»Bora vama, pedeset junaka!
Ako mogu svima biti sluga,
Ne mogu vam svima biti ljuba,
Sam' jednomu dobromu junaku,

[44] pokudila, zlo govorila o djevojci.

Koji može Cetin' priplivati
U čizmama i u čakširama,
I za pasom devet samokresa,
Na ramenu duga puška šarka!« —
Tu se skoči Senjanine Ivo;
On obuva čizme i čakšire,
Za pas meće devet samokresa,
A na rame dugu pušku šarku;
Poče tonut u vodu Cetinu,
Za njim skače Cetinka djevojka,
Za njim skače u vodu Cetinu.
Zapela joj liva pletenica
Za desnicu ruku Ivanovu.
Al govori Senjanine Ivo:
»Bog živio svaku onu majku,
Koja hrani[45] kose djevojačke!
Mene evo kose na brig[46] nose«. —

223.

Oživjela utopljenica.

Šetala se kraljica gospoja
Pokraj Save, pokraj vode hladne.
S njom se šeće devet djevojaka;
Govorila kraljica gospoja:
»A, bora vam, devet djevojaka!
Koja vas je[47] mom Ivanu draga?
Koja mu je vezen jagluk dala,
Zlatom vezen, u đulsiji[48] b'jeljen?«
Progovara sirotica Kata:
»Ana mu je vezen jagluk dala«. —
Majka ode k Savi na obalu,
Uze Anu za bijelu ruku,
Pak ju baci Savi u dubinu.
Glas dopade kraljević-Ivanu:
»Zlo ga sio i vino popio!
Utonu ti jaranica[49] Ane!«
On se skače na noge lagane,
Pa pojaši debela dorina,
Pak se mahnu niz polje zeleno.
On susreta osam djevojaka:
»Bora vami, osam djevojaka!
Kamo moja Anica djevica?«
Progovara sirotica Kata:
»Majka ti ju u Savu bacila«. —
Ode Ivo Savi na obalu.
On uzima jagluk iza pasa,
Pak se skače Savi u dubinu,
Pak ju hvata za kose svilene.
Govorila Anica djevojka:
»Nemoj, nemoj, ribo plemenita!
Ja sam kose za Ivu gojila,
Gledajući njegova perčina!« —

[45] goji, češlja ih i brine se o njima, — [46] na obalu, — [47] koja od vas, quae vestrum, — [48] vodom iz ruže, — [49] drugarica.

Iznese ju, vesela mu majka!
Pak ju metnu na zelenu travu,
Pak on kleče na zemljicu crnu,
Pak se skruši i Bogu pomoli,
I zavjete velike učini,
Da će gradit crkve i otáre[50],
A činiti poste i molitve,
Ako Ane živa mu ostane.
Bog mu dade, što je zamolio;
Oživi mu jauklija Ane.
On je uze za bijelu ruku,
Pak je vodi dvoru bijelome.
Lijep porod s njome izrodio:
Râne kćeri, a pozne sinove,
Da nevjeste ne zatiču zâva[51],
Da u kući ne zameću kavgâ.

224.

Đuzel-Ana.

Đuzel-Ana[52] lice umivala
Na Neretvi lađanoj vodici:
Tu Ivan-beg dobre konje poji.
Zadješe se oči Anetine
Za zlaćene toke Ivanove,
Omče[53] joj se mestva[54] po papuči,
A papuča po mermer-kamenu,
Đuzel-Ana u vodu panula.
Tuj prolazi Filip momče mlado,
Bratimi ga beže Ivan-beže:
»Bogom brate, Filip momče mlado,
Izvadi mi iz vode djevojku,
Evo tebi stotinu dukata!«
Al govori Filip momče mlado:
»A bora mi, beže Ivan-beže,
Ne smijem ti vaditi djevojke,
Jer sam noćas zao san usnio:
Gdje moj kalpak pliva po Neretvi,
A moj đogat po mejdanu[55] trče!«
Opet veli beže Ivan-beže:
»Bogom brate, Filip momče mlado!
Evo tebi stotinu dukata
I lijepi čitluk[56] na Zagorju!«
Prevario se Filip momče mlado,
Ne vara se na dukate žute,
Već na lijep čitluk na Zagorju,
Pa zapliva u vodu Neretvu.
Vodna mutna, a djevojka krupna,
Dok[57] potonu Filip momče mlado.
Kad to vidje beže Ivan-beže,
I on skoči u vodu Neretvu.
Voda mutna, a djevojka krupna,
Dok potonu beže Ivan-beže.
Iz vode se ništa ne viđaše,
Već bijele ruke Anetine
Oko gojna grla Ivanova.

225.

Poruka Mijatovoj majci.

Žarko sunce, je l' koliko rano?
Mogu l' sići na Zagorje ravno
I prebrojit svate Mijatove?

[50] oltare, — [51] ne zatječu, ne nalaze zâôvâ u kući, nego da se zaove prije poudaju nego što nevjeste (sinovlje žene) stanu dolaziti u kuću, — [52] lijepa Ana, — [53] aor. od glagola òmći, òmknêm (omàći, òmaknêm), omkoh, omče, — [54] kožna čarapa, — [55] po poljani, — [56] imanje, zaselak, — [57] pa se njome patio, dok nije potonuo.

Brojila ih Mijatova majka,
Brojila ih i prebrojila ih.
Svi joj svati na broj izlazili,
Samo nema mlađanog Mijata,
Niti ima lijepe djevojke[58].
Dan po danak nedjeljica dânâ,
Kad evo ti tri vrana gavrana:
Jedan nosi Mijatovu glavu,
Drugi nosi djevojačku ruku,
B'jelu ruku, kano grudu sn'jega,
I na ruci devet prstenova,
Svaki valja po devet gradova.
Treći nosi paunovo perje,
Čim su svati okićeni bili.
Kad ih vidi Mijatova majka,
Od žalosti pade na zemljicu.
Kako pade, više ne ustade.

226.

Žedno momče.

Žedno momče gorom jezdijaše,
Žedno vode, a željno djevojke,
Od jada se na mač naslonjaše,
A od sunca perom[59] zaklonjaše.
Gledala ga s pendžera djevojka,
Ter je svoju dozivala majku:
»Majko moja, vrlo dobro moje!
Žedno momče čarnom gorom jezdi,
Žedno vode, a željno djevojke;
Od jada se na mač naslonio,
Hoću li mu vode iznijeti?«
Majka šćerci tiho odgovara:
»Sramota je vode iznijeti,
Nego uzmi u kondijer[60] vina,
Jedan vina drugi vode hladne«.
Brže šćerca majku poslušala,
Utočila u kondijer vina,
Jedan vina, drugi vode hladne,

[58] nevjeste, koju su svatovi vodili, — [59] na kalpaku, — [60] kondir, vrč, krčag.

Pa iznosi na drum[61] pred junaka.
Ne šće[62] momče vodu ni gledati,
Neg djevojku[63] za bijelu ruku,
Pak je metnu za se na konjica.
Koliko je njemu mila bila,
Tri puta je pasom opasao,
A četvrtom od mača kaišom[64].
S njom uteče gorom i planinom.

227.

Sestrine oči u moru.

Rodila loza dva grozda,
Hranila majka dvi kćeri;
Jednoj je ime Anica,
Drugoj je ime Marica.
Prosio Ivo Maricu,
Ne da mu majka Maricu,
Već daje seku Anicu.
Kada su došli na morje,
Zaiska Ana vodice:
»Dodaj mi, Ivo, vodice,
Iz tvoje b'jele ručice!«
Govori Ivo Anici:
»Savij se, Ano, u morje,
Napij se hladne vodice!«
Sâvî se Ana u morje,
Da pije hladne vodice;
Turi je Ivo u more,
Napi se Ane vodice.
A kad je prošla godina,
Al ide Ivo punici.
Pitala Ivu punica:
»Što radi seka Anica?«
»»Kada me pitaš, kazat ću.
Bîlo je platno navrgla,
Muško je čedo rodila;
Bilo je platno trgljivo,
Muško je čedo plačljivo.
Poslala mene po Maru,
Da bude Mara dadilja««.
Dade mu baba Maricu.
A kad su došli na morje,
Zasja se nešto u morju.
Pitala svaja[65] Marica:
»Šta se to zasja u morju?
Ili je sunce il mjesec,
Ili je riba moruna,
Ili je burma zlaćena?«
Govori Ivo Marici:
»Niti je sunce nit mjesec,
Niti je riba moruna,
Niti je burma zlaćena,
Već tvoje seke očice«.
To čula seka Marica,
Skočila Mara u morje:
Kad nema seke Anice,
Nek nema ni nje, Marice!

[61] grčki δρόμος, cesta, — [62] ne htje, ne htjede, — [63] t. j. uze, — [64] remen, — [65] svast, svastika.

228.

Bratučedi.

(Čakavska).

Junak i divojka po vodu se spravja.
Oni meju[66] sobom pati[67] učiniše,
Da, ki prvo pride, da drugoga čeka.
Prišel prvo junak, neg mlada divojka.
Prišla je divojka, sva je oplakana.
— »Ča ti je divojko, ča si se plakala?«
— ««Ja sam se plakala, i ti se plakat hoćeš;
Naše su se majke skupa zgovarale,
Da smo mi dva mlada najbližnja rođaka,
Najbližnja rođaka, pravi bratučedi««.
— »Ne plači, divojko, ne plači se zato!
Sveti otac papa hoće nas rišiti;
Sveta mati crkva hoće dopustiti«.

229.

Djevojka i sunce.

Djevojka se suncu protivila:
»Jarko sunce, ljepša sam od tebe,
I od tebe i od brata tvoga,
Od tvog brata sjajnoga mjeseca,
Od sestrice, zv'jezde prehodnice,
Što prehodi preko vedra neba
Kao pastir pred b'jelim ovcama«.
Jarko sunce Bogu tužbu dalo:
»Što ću, Bože, s prokletom djevojkom?«
A Bog suncu tijo odgovara:
»Jarko sunce, moje čedo drago!
Bud' veselo, ne budi ljutito,
Lasno ćemo s prokletom djevojkom:
Ti zasijaj, preplani joj lice,
A ja ću joj hudu sreću dati,
Hudu sreću, sve sitne djevere,
Zlu svekrvu, a svekra gorega;
Sjetit će se, kom' se protivila«.

[66] među, — [67] dogovor, tal. *patto* (pakt).

230.

Žalost za čelebijom Matom.

Sinoć Ive iz čaršije[68] dojde,
Svoju sestru na avliji[69] najde,
Bratac seki tijo govorio:
»Moja seko, Maruša divojko!
Bolje bi bilo, da si slipa,
Nego što si tako odveć lipa!
O te su se svadili jarani,
Đuzel-Anto i biserli-Mato;
Na Anti je sedam grdnih rana,
A na Mati dvaest i četiri«.
Antu žali malo i golemo,
Matu žali kićena divojka;
Za godinu kosâ ne češljala,
A za drugu kose odrizala,
Pa ih šalje u Budim daidži[70].
Daidža joj kose pozlatio,
Dainica biserom kitila,
Pa ih meće Budimu na vrata.
Čudile se Budimke divojke:
»Ove kose u devletu[71] rasle;
U žalosti teškoj odrizane,
Ni za babom, ni za milom majkom,
Već za dragim čelebijom[72] Matom«.

231.

Sokolova zahvalnost.

Razboli se čelebija Ivo
Iduć s vojske, pod jelom zelenom;
Na njemu se bijeli košulja.
Nit ga pere majka, ni sestrica,
Niti ona vjerenica ljuba:
Kiša pere, žarko sunce suši.
K njem dolazi siv-zelen sokole,
U kljunu mu vode donosaše,
Te on poji čelebiju Ivu.

[68] s tržišta, — [69] na dvorištu, — [70] ujaku, — [71] u sreći, — [72] za junakom, mladim gospodinom.

Pitao ga čelebija Ivo:
»Oj bora ti, siv-zelen sokole!
Kakvo sam ti dobro učinio,
Te ti mene pojiš vodom hladnom?«
Progovara siv-zelen sokole:
»Oj bora ti, čelebija Ivo!
Kad vojnici na vojsku iđahu,
Moji ptići po travi panuli,
Pa ih gaze konji i junaci,
A ti sađe sa konja viteza,
Te pokupi moje ptiće male,
Pa ih metnu u jelove grane;
Tad si meni dobro učinio«.

232.

Smrt bolnoga Ivana.

Dva se draga izmala gledala,
A izmala, tere dovelika:
Ive junak i Ane divojka.
Kad je Ivu na ženjenju bilo,
Ive se je bôlju pobolio.
Često ga je pohodila Ane;
Na godinu svaku misečinu[73],
Misečinu svaku nediljicu,
Nediljicu svaki treći danak.
Često Ive na nju poglédao,
A Ivanu Ane govorila:
»Bólju boli, Ive drago moje!
Jeda Bog da, pa priboliš bólju,
I da mi se ti oženiš, Ive,
Da ti prva uz divojke[74] budem!«
Ive Ani lipoj govoraše:
»Udavaj se, Ane dušo moja!
Jer ti ne ću bolju priboliti,
Niti ću se junak oženiti!« —
Kada ga je razumila Ane,
Grozne su je suze ôbalîle,
I pošla je na dvorove svoje.
Vrime temu malo postojalo,
Lipa se je udavala Ane
Za mladoga Deli-Mitra s mora.
To je začul na ložnici Ive,
I bratu je svome govorio:
»O Stipane, moj rođeni brajne!
Ogrni me zelenom dolamom,
Veži glavu svionom maramom,
I uzmi me na pleća junačka,
I vodi me u goru zelenu!
Klad' me[75] sesti pod jelu visoku,
Neka mi se sunca nagrijati,
I lipe se Ane nagledati!«
Kako Stipe brata razumio,
Ogrne ga zelenom dolamom,
Vezal ga je na pleća junačka,
Odvel ga je u goru zelenu,
Klal ga sesti pod jelu visoku.
Vrime temu malo postajalo,
Tut[76] prohode lipe Ane svaća[77].

[73] svakoga mjeseca, — [74] uz djevojku; ak. se u južnim krajevima i na dalmatinskim ostrvima vrlo često zamjenjuje genitivom kao u ruskom jeziku, — [75] postavi me, — [76] ovuda, — [77] svatovi.

Daleč ga je ugledala Ane,
Grozne su je suze ôbalîle.
Lipa mu je govorila Ane:
»Što si tote[78], Ive, drago moje?« —
Ive lipoj Ani govoraše:
»Viruj meni, Ane, dušo moja!
Došal sam se sunca nagrijati,
I tebe se, Ane, nagledati«.
Rič izusti, i dušicu pusti.
Svaća su ga ružom posipali,
Lipa Ane groznima suzama,
Deli-Mitar bilima dukatim'.

233.

Dva jarana.

U dobar se ti, lîpa, rodila!
I sinoć je s tebe kavga bila;
Pobila se dva mlada jarana[79]:
Jaran Mujo i jaran Alija.
Jedan drugom rane zadavahu;
Na Mujagi sedamnaest rana,
Na Aliji dvadest i četiri.
Kad to čula lijepa divojka,
Ona iđe u Alijne dvore;
Dojde, projde, viš' Alije sjede,
Pak govori bolanu Aliji:
»Moreš znati, da ćeš priboliti,
Da prodajem ruho divojačko,
Da ja tražim po moru hećima[80],
Ne bi l' tvoje rane izličio?«
Govorio ranjeni Alija:
»Ne muči se, lipoto divojko!
Lasno bi ti rane pribolio!
Al ne mogu Mujage jarana«.
To izusti, a dušicu pusti.
Ona iđe u Mujine dvore;
Dojde, projde, više Muje sjede,
Pak govori bolanu Mujagi:

[78] ovdje, — [79] dva druga, prijatelja, — [80] liječnika; „po moru“, uz more, u Primorju, gdje su se nalazili židovski liječnici iz Španije.

»Moreš znati, bolani Mujaga,
Moreš znati, da ćeš priboliti?
Da prodajem ruho divojačko,
Da ja tražim po moru hećima,
Da ja ličim tebi rane ljute«.
Govorio bolahan Mujaga:
»Otlen hajde hainin[81] divojko!
Tu s' mi došla rane povriđivat.
Ne muči se, ne prodaji ruha!
Teb' će tvoje ruho trebovati.
Lasno bih ja rane pribolio,
Al ne mogu jarana Alije«.
To izusti, a dušicu pusti.

234.

Čiji prsten, onog i djevojka.

Tri putnika putem putovaše,
Putujući sretoše djevojku,
Stadoše je darom darivati:
Jedan dade struk sitna bosiljka,
Drugi dade zelenu jabuku,
Treći dade zlatan prsten s ruke.
Koji dade struk sitna bosiljka,
Onaj veli: »Moja je djevojka«;
Koji dade zelenu jabuku,
Onaj veli: »Moja je djevojka«;
Koji dade zlatan prsten s ruke,
Onaj veli: »Hajdemo sudiji,
Da vidimo, čija je djevojka«.
Kad dođoše na sud pred sudiju:
»Sudi nama, čestiti sudija!
Mi trojica putem putovasmo,
Putujući sretosmo djevojku,
Stadosmo je darom darivati:
Jedan dade struk sitna bosiljka,
Drugi dade zelenu jabuku,
Treći dade zlatan prsten s ruke;
Sudi nama, čija je djevojka?«

[81] nevjerna, opaka.

Al govori čestiti sudija:
»Bosiljak se od mirisa daje,
Jabuka se od milosti daje,
A prsten se daje po zakonu:
Čiji prsten, onog i djevojka«.

235.

Bez pameti ništa.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Šetnju šeta Sultan-care,
Suprot njime Vlašić Pavle;
Na Vlašiću košuljica
Sve do pole pirlitana[82],
A od pole suha zlata.
Pa ga pita Sultan-care:
»Pobratime, Vlašić Pavle!
Otkud tebi košuljica?
Oli ti je kúma dala,
Ol punica darovala,
Oli ljuba doma tkala?«
Odgovara Vlašić Pavle:
»Gospodaru, Sultan-care!
Niti mi je kuma dala,
Nit punica darovala,
Nego ljuba doma tkala«.
Šetnju šeta Sultan-care
Do svog dvora bijeloga,
Pa caricu prikorio:
»Na Vlašiću košuljica
Sve do pole pirlitana,
A od pole suha zlata!«
To carici žao bilo,
Poručuje Pavlovici:
»Kmetinice Pavlovice!
Pošalji mi níto[83] svoje,
Nito svoje i brdilo[84],
I srebrno prometalo[85]!«
Odgovara Pavlovica:
»O, carice, gospojice!
Poslat ću ti nito svoje,
Nito svoje i brdilo
I srebrno prometalo,
Al ti ne ću ûmi[86] svoje,
Umi svoje ni pameti«.

236.

Čudan sanak usnila djevojka.

Vezak vezla lijepa djevojka,
Vezući je zaboljela glava.
Na đerđef se glavom naslonila,
Malo trenu, al se brzo prenu.
Čudan sanak usnila djevojka:

[82] utkana šarenom bojom, — [83] niti na razboju, — [84] zapravo: brdila, u tkalačkoga stana ono, u čemu stoji brdo, — [85] čunak, koji se prometće, kad se tka ili če, — [86] ûma moga, vještine moje.

Gdje doletje siv-zelen sokole,
Desnijem je krilom opahnuo,
Desnim krilom po desnom obrazu:
»Ne vez' veza, lijepa djevojko,
Ne vez' veza, nè kupi čeiza[87]!
Ja sam tebi čeiz sakupio,
I bijele dvore sagradio:
Bez pendžera, četiri duvara[88]«.
Tom se sanku ona osjetila[89],
Pa govori svojoj miloj majci:
»Onu, majko, vezenu košulju,
Kojuno sam tri godine vezla,
Ja je vezla, ti me majko klela:
»»Šćeri moja, ne izderala je!««
Sad je podaj siroti djevojci,
Nek se u njoj prosi il udaje!«

237.

Potonuli svatovi.

Iz Šemboja topi udariše,
Šemboju se vrata otvoriše,
Iz Šemboja svati izjezdiše.
Čiji svati, čija li djevojka?
Svatovi su Rustan-begovića,
A djevojka Ihtijarovića.
Progovara stari Ihtijare:
»Prijatelju Rustan-begoviću!
Dobro pazi moju mezimicu,
Jedinicu, moju mezimicu!
Kad budete blizu vode Save,
Ako bude Sava-voda došla[90],
Piši meni listak knjige b'jele,
Da ti šaljem orahove lađe,
I u lađam' vesla šimširova!«
Otalen se svati podigoše.
Kad su došli hladnoj vodi Savi,
Došla Sava od br'jega do br'jega;
Ne da Sava ná se ni gledati,
Kamo l' kome preko sebe proći.
Konji plahi, a junaci pjani,
Natjeraše preko vode Save.
Sve potonu, malo i veliko.
Da je kome stati, pa gledati,
Kako tone djever i nevjesta,
Djeverovska divan-kabanica,
Nevjestina srmali-tkanina,
Djeverovski kalpak i čelenka,
Nevjestina krmzli-haspurlija[91].
Svi svatovi na dno potonuše,
A najposl'je djever i nevjesta.

[87] djevojački darovi, koje djevojka nosi iz kuće očine, kad se udaje, — [88] četiri zida, t. j. grobnica, — [89] dosjetila se, što bi mogao značiti, — [90] ako voda nabuja i pobrza, — [91] crvena koprena.

238.

Smrznuti svatovi.

Klikne vila s visoke planine,
I dozivlje Borića vojvodu:
»O Boriću, mlada đuvegijo!
Ja bih vila tebe svjetovala,
Da ne ideš danas po djevojku,
O božiću, o zimi najgoroj;
Svati će ti pomrijet od zime«.
Borić b'jele i ne sluša vile,
Nek kićene svatove skupio,
I svatima ide po djevojku.
Kada svatim' po djevojku došo,
Pred njezin'jem dvorom bijelijem,
Tamo su ga pričekali l'jepo,
Poštovali[92], djevojku mu dali.
Svatovi se l'jepo otpravili.
Kad su došli zelene u gore,
A u gore prve na konake,
U gori ih nojca uhitila,
I velika zima udarila.
Sve, što ima kićena nevjesta,
Sve, što ima u sanduku ruha,
Sve kićene svate zagrtala[93],
Svi su svati pomrli od zime,
Samo nije Borić đuvegija,
Erbo ga je neva zagrtala
Debelijem iz sanduka ruhom.
Kad bijela zora zab'jelila,
I njega je zima zavijala.
Kad to vidje kićena nevjesta,
Na djevera glavu naslonila,
A na draga ruku s prstenima,
Pa s' i ona dušom razd'jelila.

239.

Star i mlad delija.

Izvor-voda izvirala bistra studena,
Izmetala struk bosiljka zimi zelena,
Čuvala ga dilber[94] Mara b'jela rumena.
Tu nalazi[95] star na konju, stara delija:
»Božja pomoć, dilber Maro, b'jela rumena!
Pije li se hladna voda bistra studena?
Bere li se struk bosiljka zimi zelena?
Ljubi li se dilber Mara b'jela rumena?« —
Al govori dilber Mara b'jela rumena:
»Ajde s Bogom, star na konju, stara delijo!
Ne pije se hladna voda bistra studena,
Nit se bere struk bosiljka zimi zelena,
Nit se ljubi dilber Mara b'jela rumena«.
Izvor-voda izvirala bistra studena,
Izmetala struk bosiljka zimi zelena,
Čuvala ga dilber Mara b'jela rumena,

[92] počastiti, — [93] zamotavala, — [94] ljepotica, — [95] nailazi, dohodi.

Tu nalazi mlad na konju, mlada delija:
»Božja pomoć, dilber Maro, b'jela rumena!
Pije li se hladna voda bistra studena?
Bere li se struk bosiljka zimi zelena?
Ljubi li se dilber Mara b'jela rumena?« —
»Ah, Boga mi, mlad na konju, mlada delijo!
Ako hoćeš vodu piti, dođi u jutru,
U jutru je svaka voda bistra studena;
Ako hoćeš brat' bosiljak, dođi u podne,
U pô dana svaki cvïjet l'jepo mirišê;
Ako l' hoćeš Maru ljubit, dođi doveče,
Jer uveče svaka draga sama uzdiše«.

240.

Vjerenica odbija vjerenika.

Razbolje se dilber Sofijana
Pod prstenom[96] u matere svoje.
Dolaze joj dva djevera[97] mlada,
Te oblaze dilber Sofijanu
I donose gospodske ponude[98]:
Šećer s mora, smokve iz Mostára,
Gurábije[99] na suncu pečene
I aršlàme[100] u medu kuhane,
I jagnjeta prije premaljeta,
I ostale gospodske ponude.
Sofijani djeveri govore:
»Snaho naša, dilber Sofijano!
Jesi l' lasna[1], hoćeš preboljeti?
Da tražimo lagahne hećime[2],
Ne bi li nam snaho preboljela,
Snaho naša, nemoj umrijeti!« —
Al govori Sofijana mlada:
»A, Boga mi, dva djevera moja!
Il umrla, ili preboljela,
Ja ne mislim vaša snaha biti:
Vaša me je potvorila majka,
Da sam vašeg brata opčinila[3],

[96] vjerena, zaručena, — [97] muževa (ovdje vjerenikova) braća, — [98] jela, kojima se bolesnik ponuđa, — [99] mali kolačić od meda i brašna, — [100] rãna trešnja, — [1] jesi li prikladna, da ozdraviš, — [2] liječnike, — [3] čarima očarala ili činima opčinila.

Života mi moga i vašega!
Nijesam ga nikad ni vidjela,
Nego jednom na vodi studenoj,
Gdje on poji dobra đoga svoga.
Ja se šetah po bašči zelenoj,
Ja mu dadoh kitu bosioka,
A on meni od zlata jabuku[4].

241.

U hajduka roda nema.

Pirnu vjetar sa Janjina grada,
Al govori materina Janja:
»Bog ubio moju staru majku,
Što je mene za hajduka dala!
Jer[5] me nije za težaka dala,
Ja b' težaku obuću oprala.
Već su mi se osušile ruke,
Vav'jek peruć krvave dolame.
I sinoć sam dvije ispirála:
Na jednoj su dva svilena džepa;
U jednom je ruka od junaka,
U drugom je kosa djevojačka.
Poznala sam po prstenu ruku,
Da je ruka moga brata Pavla;
Poznala sam po gajtanu kosu,
Da je kosa moje seje Pave«.
Tu ne prođe ni nedjelja dana,
Al ti idu poruci[6] od majke:
»Boga tebi, materina Janjo!
Ti odreži tri aršina[7] platna,
Pa hajdemo ostarjeloj majci;
Majka ženi tvoga brata Pavla,
Brata ženi, a sestru udaje«.
Kad dođoše nasred polja ravna,
Al govori materina Janja:
»Boga vama, poruci od majke!
Prïčû mi se crna kukavica,
Grlo joj je ko u moje majke«. —
— »»Ne budali, materina Janjo!
Ono j' ovca janje izgubila,
Pa ga traži, naći ga ne more««. —
Kad dođoše blizu b'jela dvora,
Al govori materina Janja:
»Boga vama, poruci od majke!
Što s' ne čuje bubanj i svirala,
Nit' se vide svileni barjaci,
Već se čuju drveni majstori[8]?«
Al govore poruci od majke:
»Ne budali, materina Janjo,
Mekteri[9] su svi za objed sjeli,
A barjaci još su savijeni«.
Kad dođoše pred lijepe dvore:
Braca Pavla na nosila meću;
Seka Pava pod pokrovom[10] spava,
Seji Jeli užižu svijeću.
Trže Janja noža od pojasa,
Pa udara sebe u srdašce.
Pade Janja preo[11] praga mrtva.

[4] kojom me je vjerio za se, — [5] zašto, — [6] vjesnici, ulaci, — [7] tri lakta, — [8] majstori, koji zakivaju drvene mrtvačke sanduke, — [9] svirači, — [10] ono, čim se pokriva mrtvac, — [11] preko. Uporedi ovu pjesmu s „Jelom Đurđevicom“ na str. 76., koja je najstariji zapis ovoga motiva.

*

242.

Sljepica uklela nevjernika.

Divojka je mlado momče klela:
»Momče mlado, ne oženilo se!«
»»Što me kuneš? Ti se ne udala!««
»Kunem jadna, jer mi je nevolja;
Mene ljubiš, drugu u dvor vodiš!«
»»Nisam, dušo, života mi moga!
Ako li mi virovati ne ćeš,
Urani mi u nedilju rano,
Pak ti dođi više dvora moga!««
Jedva čeka da dođe nedilja.
Kad nedilja, blagi danak svanu,
Uranila, više dvora bila.
Al na dvoru svilen barjak vije,
U dvoru mu bubnji i svirale[12].
Kad je jadna ovo ugledala,
Od jada je oči povadila;
Slipa grede u goru zelenu,
Slipa bere do tri kite cvića,
Pa ih nosi junakovoj majci:
»Evo tebi do tri kite cvića!
Kada budeš sterati dušeke,
Ti ih metni sinu više glave,
Sinu svomu i nevisti svojoj!«
Kad starica riči razumila,
Uzimala do tri kite cvića,
I mećala sinu više glave.
Onda pošla junakova majka,
Oko dvora dimno[13] kolo vodi,
Kolo vodi i pisme popiva.
Svaku pismu, koju dopivala,
Svomu sinu Ivi napivala:
»Ustan', Ive, ustan', moje dite!
Da je majka do tih doba spala,
Ne bi tebe majka odgojila,
Ni bijelu kulu sagradila«. —
Al iz dvora nitko s' ne odziva.
To se staroj majci dodijalo,
Na vrata je k sinu pošetala:
»Ustani se, drago dite moje!«
Kad je stara vrata otvorila,
Mrtva sina svoga nalazila,
Mrtva sina i nevistu mrtvu.
Pa zacvili iza svega glasa:
»O prokleta, slipice divojko,
Koja si me sinom rastavila!«
Al govori slipica divojka:
»Kad n' uživam divojaštva moga,
Ne ćeš ni ti Ivu, sina svoga!«

243.

Gavrani javljaju smrt Pera Daničića.

Proletila dva crna gavrana
Jutro rano prik' sinjega mora.
Vidila ih Daničića majka,
Ona im je jadna govorila:
»Tice moje, dva crna gavrana!
Od kuda ste jutros doletili?
Jeste l' odzgor od Bosne ponosne,
Ali odzdol od zemlje Levanta?« —
Oni su joj jadnoj govorili:
»Mi smo jutros rano doletili,
Čak odzdola od zemlje Levanta«. —
Ona im je jadna govorila:
»Tice moje, dva crna gavrana!
Hoćete l' mi pravo kazivati,
Što vas budem do vire pitala?
Ste l' vidili[14] senjske ormanice
I mojega Daničića Peru?« —
Oni su joj jadnoj govorili:
»Aj starice, Daničića majko!
Da bimo[15] ti do vire kazali,
Ne bi mogla od mila[16] slušati,
Ni od groznih suza progledati«. —
A ona je jadna govorila:
»Tice moje, dva crna gavrana!
Ja sam majka srca kamenita,
Ja ću moći od mila slušati,
I od groznih suza progledati«.
Onda su joj jadnoj govorili:
»Aj starice, Daničića majko!
Vidili smo senjske ormanice,
I tvojega Daničića Peru.
Perina je na jarbolu glava!« —
Kad to čuje Daničića majka,
Vapi jadna iza svega glasa:
»Lipa moja pisana jabuko!
Gdi si rasla, gdi si otrgana!
Jizrasla[17] si majki na srdašcu,
Otrgana u zemlji Levantu!« —

244.

Smrt drage i dragoga.

Dva se draga vrlo milovala,
Na jednoj se vodi umivala,
O jedan se peškir[18] otirala.
Jedno ljeto nitko ih ne znade,
Drugo ljeto svatko ih saznade;
Saznade ih i otac i majka.
Majka ne da, da se dragi ljube,
Već rastavi i milo i drago.
Dragi dragoj po zv'jezdi poruči:
»Umri, draga, dockan[19] u subotu,
Ja ću junak rano u nedjelju«.
Što rekoše, to i učiniše;
Draga umre dockan u subotu,
Dragi umre rano u nedjelju.
Sahraniše jedno do drugoga;
Kroz zemlju im ruke sastaviše,
A u ruke zelene jabuke.
Malo vr'jeme zatim postajalo,
Više dragog zelen bor izraste,
A viš' drage rumena ružica,
Pa se vije ruža oko bora
Kao svila oko kite smilja.

[12] u njegovu se dvoru slavili svatovi, — [13] divno, — [14] jeste li vidjeli.

[15] kad bismo, — [16] od žalosti, — [17] izrasla, — [18] ubrus, — [19] kasno.

245.

Šuičkinja Mara.

Pasla ovce Šuičkinja[20] Mara,
Pasla ih je povrh Malovana.
S njom porede[21] dva Jakšića mlada;
Oba mlada, oba Mari draga.
Mara njima jesti[22] besidila:
»O bora vam, dva Jakšića mlada!
Oba mlada, oba meni draga!
Ne mogu vam obim biti ljuba.
Okrećite bile ovce svoje,
Okrećite podno Malovana,
Ja ću kretat povrh Malovana.
Kad ja mahnem vezenom mahramom,
Poletite, dva Jakšića mlada!
Koji meni ponajprije dođe,
Onoga je Šuičkinja Mara.
Koji meni malo potla dođe,
Onoga je vezena mahrama!«
Kad ujutro malo osvitalo,
Mara krenu povrh Malovana,
Braća krenu podno Malovana,
Kad su bila na pô Malovana,
Obadva su pinom zapinila;
Pero bilom, Nikola krvavom.
Niko pade, a Pero dopade.
Gleda Mara u Perine oči:
»Umro Pero, pokojna mu duša!«
Pođe gledat u Nikine oči:
»Umro Niko, pokojna mu duša!«
Vadi Mara nože okovane:
»Kad je s mene, nek nije ni mene!«
Naletiše tri gavrana crna;
Jedan nosi pera od Perina,
Drugi nosi burmu od Nikole,
Treći nosi vezenu mahramu.
Izletiše prid žalosne majke.
Tri žalosne majke zakukale;
Zakukala Nikolina majka:
»Ovo jesti moga Nike burma!«
Zavikala mladog Pere majka:
»Ovo jesti moga Pere pero!«
Izletila majka Marušina:
»Ovo jesti Marina mahrama!«
Trče gledat prižalosne majke.
Kad dojdoše uvrh Malovana,
Sve troje ih bilo preminulo.
Tu su majke zakopale sinke,
Među njima Šuičkinja Mara.
Kroza zemlju ruke sastavljali;
U rukam' im zelene jabuke.
Oko njih su voće posadili:
Tko je željan, neka voće jede!
Oko njih su vodu navratili:
Tko je žedan, neka vodu pije,
Neka njima pokoja nazivlje[23]!

246.

Sa šta ga je care objesio.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Tambur' bio Maulić Omere,
Tambur' bio uz tamburu pivo,
Ćutila[24] ga jauklija Kata,

[20] Šuica se nalazi u Bosni, kraj Kupreša, povrh gore Malovana, — [21] uporedo, — [22] jeste, — [23] u dnu ove pjesme dodaje zapisivač Mihovio Pavlinović u rukopisu ovo: „Vide se i danas u Malovanu tri groba travom obrasla, a u okolini puk pripovijeda, da su to grobovi braće Jakšićâ i Šuičkinje Mare“, — [24] slušala ga.

Ćutila ga, pa mu govorila:
»Mauliću i tamburo tvoja!
Žalibože tvoga tamburanja,
Kad te care obisiti kaže
S tamburanja i s ašikovanja,
I sa mene jauklije Kate!«
Al govori Maulić Omere:
»Da je meni ono drvo znati,
Na što će me care obisiti,
Ja bih njega zlatom nakitio,
Povrh zlatom, a podno biserom,
Oko polak dragime kamenom,
Poviš' sebe posadio tebe.
Tkogod projde, nek se svatko čudi,
Sa šta me je care obisio:
S tamburanja i s ašikovanja
I sa tebe jauklije Kate!«

247.

On će granu srebrom prekovati.

U Čajniču o mladom Božiću
Pometeni sićani sokaci,
Natureni laki salandžaci[25]
O bademu Hadži-Dimitrija.
Tu se ljulja malo i veliko,
Redak dođe kujundžiji Jovu.
Ne ljuljnu se ni dva, ni tri puta,
Salomi se grana od badema.
Ljuto kune Hadži-Dimitrije:
»Bog t' ubio, kujundžija Jovo,
Što mi slomi od badema granu?
Ja imadem šćercu jedinicu,
Ne jede mi ništa do badema,
Ne pije mi vode bez šećera«.
Progovara kujundžija Jovo,
»Ne kuni me, Hadži-Dimitrije,
Ja ću granu srebrom prekovati,
Pozlatiti žeženijem zlatom,
Podnizati sitnijem biserom«.

[25] ljuljaška.

248.

Kumovanje Momčila vojvode.

Dvije kúme okumile kuma,
Okumile Mòmčila vojvodu;
Jedna kuma tanana Latinka,
A druga je lijepa Bosanka.
U Bosanke čedo muška glava,
U Latinke žensko čedo bilo.
Al govori tanana Latinka:
»O moj kume, Mòmčilo vojvoda!
Prom'jeni mi na krštenju čedo,
Dat ću tebi od svile košulju,
I dat ću ti od zlata maramu,
I na čelo perje pozlaćeno«.
Kad to čuo Momčilo vojvoda,
To vojvoda jedva dočekao;
Na krštenju čeda prom'jenio.
Kad s' Latinka muškog dobavila,
Brže sinje more preplovila.
Al kad vid'la mlađana Bosanka,
Da je žensko u bešici čedo,
Ona ciknu kao zmija ljuta,
Pa proklinje Momčila vojvodu:
»Zašto, kume, da od Boga nađeš?
Zašto, kume, sapelo te kumstvo,
Zašto meni pròmijeni čedo?«
Momčilo se krivo kunijaše:
»N'jesam, kumo, Hristova mi kumstva,
Pust poroda svoga ne želio,
Svoju djecu pečenu ne jeo!«
To izreče, na konja usjede,
Pa pojezdi dvoru bijelome.
Al kad bio kroz goru zelenu,
Susrete ga jedno janje malo;
Ono leti kroz goru zelenu,
Uhvati ga Momčilo vojvoda,
Te ga zakla, pa ga ispekao,
Pa on sjede, te janjeta jede.
Kad se junak ponajede mesa,
On uzimlje od janjeta glavu,
Pa je meće u zobnicu torbu;
Torbu vješa sedlu o ùnkašu[26],
Pa on ide dvoru pjevajući.
Al kad bio nakraj gore crne,
Njega sreta od dvora potjera,
Pita junak mlade potjernike:
»Boga vama, mladi potjernici,
Što tjerate, za čim li sižete?
Da l' su konji pomamni utekli;
Da li su se voli uplašili?
Da l' su b'jeli poharani dvori?«
Al potjera njemu odgovara:
»Kani nas se, Momčilo vojvoda!
N'jesu konji pomamni utekli,
Niti su se voli uplašili,
Nit' su b'jeli porobljeni dvori,
Neg' je žalost, kojoj kraja nema.
Uteče nam u planinu Jovo,
U janjca se Jovo pretvorio,
U zelenu goru utekao«.
Kad to čuo Momčilo vojvoda,
On se hvati u strunjicu torbu,
Da izvadi od janjeta glavu,
Kad li — nije od janjeta glava,
Već je glava Jove nejakoga,
Momčilova sina jedinoga.
Kad to vidje Momčilo vojvoda,
Udari se rukom po koljenu,
Dupa'[27] skerlet puče na koljenu,
Pa on stade sebe proklinjati:
»Davor-srećo, voda te odn'jela!
Davor-glavo, osjekli te Turci!
Tužno t'jelo izjeli te vuci!
Smrti, gdje si, jer[28] me ne umoriš?
Da me danas živa ne ostaviš!
O nevjero, nigdje te ne bilo!«

[26] obluk na sedlu, — [27] dvostruki (dupal), — [28] zašto.

249.

Zborićeva ženidba.

(Čakavska).

Kad se ženi Zborić, dite mlado,
U najgrje[29] doba od godišća,
U ledove okolo božića;
Kad je Zborić hodi' po divojku,
Bojana mu rika zamrznula,
Kad se Zborić svatovima vrati',
Bojana mu rika uzavrila.
Sad je Zborić u misli velikoj:
Kud će svaćam'[30], kud li će s divojkom,
Al mu reče najmanji brajelo:
»O Zboriću, moj rojeni[31] brate!
Da ja vodim ovaku divojku,
Pripliva' bi riku od Bojane
S ove bande[32] na onu onamo.
Miloj majci ja bi doni' glase,
Da idemo zdravo i veselo«. —
Kad to čuje Zborić, dite mlado,
Žal mu bilo, ništa mu ne reče.
Sebe[33] svlači skrlatne dolame,
Pa se baci rici od Bojane;
Do pô rike vid'lo mu se perje,
Od pô rike ni klobuk ni perje.
Kad to vidi najmanji brajelo,
Nevisti je svojoj govorio:
»O bora ti, draga moja neve!
Pogine ti Zborić gospodare;
Vazmi mene, draga moja neve!«
Kad to čula gizdava divojka,
Žal joj bilo, ništa mu ne reče.
Sebe svlači skrlatne dolame,
Pa se baci rici od Bojane.
Do pô rike vid'lo joj se perje,
Od pô rike ni klobuk ni perje.
Na Zborića mlada doplivala,
Al joj veli Zborić, dite mlado:
»O prokleta, ribo od Bojane!
Još se nisam dušom razdilio,
Ma ni s mojim Bogom pomirio,
Ti si došla jisti moje tilo.
Lipo ti ćeš danas pirovati,
Lipa pira Zborića mladega!«
Ali mu je mlada govorila:
»Ne plaši se, mili gospodare!
Nije ovo riba od Bojane,
Neg je ovo lipa tvoja Mare«.
Tu je njima Bog i srića dala,
Bojana je rika usahnula,
I zdravo su kraju doplivali,
Miloj majci donili su glase,
Da dolaze zdravo i veselo.
Kad je večer za večerom bilo,
Svak večera malo i veliko,
Samo ne hti najmanji divere,
Ali mu je neve govorila:
»Večeraj ga, najmlaji divere!
Večeraj ga, ne večerao ga!
Ako misliš, da sam spovidila[34]
A Zboriću, gospodaru momu,
Nisam mlada, niti ću ikada.
Di smo rekli, neka i ostane,
Na prokletoj rici od Bojane!«

[29] najgrđe, — [30] kud će sa svatovima, — [31] rođeni, — [32] s ovog brijega, obale, — [33] sa sebe, — [34] ispripovjedila.

250.

Mrtve oči gledati ne mogu.

Potopi se momče sviladžija,
Na Vrbasu konje kupajući.
Žalila ga gizdava djevojka,
Pa sestrila po Vrbasu vrbe:
»Bogom sestre, po Vrbasu vrbe!
Isplav'te mi moje milovanje!«
To su vrbe za Boga primile,
Za božanstvo i za posestrimstvo;
Isplaviše momče sviladžiju.
Pregrli ga lijepa djevojka,
Pa zaplaka nujno žalovito:
»Crne oči, jer me ne gledate,
Kô što ste me i dosad gledale?
Medna usta, jer me ne ljubite,
Kô što ste me i dosad ljubila?
B'jele ruke, jer me ne grlite,
Kô što ste me i dosad grlile?«
Nad njome se tanak oblak vije,
Iz oblaka nešto progovara:
»Ne budali, lijepa djevojko!
Mrtve oči gledat te ne mogu,
Kô što su te dosada gledale;
Mrtva usta ljubit te ne mogu,
Kô što su te dosada ljubila;
Mrtve ruke grlit te ne mogu,
Kô što su te dosada grlile«.
Ciknu, vrisnu lijepa djevojka:
»Jao meni, do Boga mojega!«
To izusti i dušicu pusti.

251.

Adem-kada.

Vezak vezla Adem-kada, mlada nevjesta,
Na čardaku, na visoku džamli-pendžeru[35];
Sav je đerđef ukapala gorkim suzama.

[35] tur. džam, staklo; stakleni prozor.

K njoj dolazi Atif-beže, mlađi djevere,
Pa on pita mladu nevu, Adem-kadunu:
»Što je tebi, Adem-kado, mlada nevjesto?
Što si đerđef pokapala groznim suzama?«
Odgovara Adem-kada, mlada nevjesta:
»Prođi me se, Atif-beže, mlađi djevere!
Tvoja majka, dobra žena, a zlo govori,
Da ja ljubim tebe mlada, mlađeg djevera;
A Bog znade i ti znadeš, da bit ne more«.
U to doba Hasan-aga iz trgovine;
Čizme skida, majke[36] pita: »Gdje mi je žena?«
— »»Eno ti je na čardaku, ne bilo ti je!
Ona ljubi Atif-bega, mlađeg djevera««.
Zubim' škrinu, sablja sijnu, ode na čardak;
Sablja zveknu, ljuba jeknu, čedo proplaka.
Uzima ga beg Hasan-beg na b'jele ruke,
Pa ga nosi na avliju, dade materi,
Pa posjede dobra konja, ode niz polje.
Kad je bio nasred polja, ravna, zelena,
Sretoše ga mlade šure, pa ga pitaju:
»Dobro zdravo, Hasan-beže, jesi l' od doma?«
— »»Zdravo, zdravo, moje šure, ja sam od doma««.
— »A kako je Adem-kada, tvoja gospoja?«
— »»Ostala je na čardaku nogom kopajuć,
Mrtvim očim' nebo gledeć, zv'jezde brojeći««.
To izreče i potjera, ode niz polje.

252.

Ženidba na silu.

Dvoje milih u milosti raslo,
Od malena, od godine dana:
Omer momče, Mejrima djevojče.
Kad je Omer za ženidbu bio,
A Mejrima ope' za udaju,
Govorila Omerova majka:
»Oj Omere, hrâno materina!
Ajd, Omere, da te ženi majka
S l'jepom Fatom, Atlagića zlatom!«
Al govori Omer momče mlado:
»Ne ću bome, moja stara majko!
Ne ću tužan vjeru izgubiti«.
Al govori Omerova majka:
»Oj, Omere, hrâno materina,
Oj, Omere, moje b'jelo perje,
Oj, Omere, da te ženi majka,
Da ti prosi Atlagića zlato,
Koja j' dosad u kavezu[37] rasla,

[36] gen. mjesto ak., — [37] u krletki.

Koja ne zna na čem žito raste,
Koja ne zna, na čemu li trava,
Koja ne zna, što je muška glava«.
Odgovara Omer momče mlado:
»Ne ću bome, moja stara majko!
Tvrdom sam se vjerom zavjerio,
Tvrđa mi je vjera od kamena«.
Pa on ode gore na čardake,
Pa on leže, da l'jep sanak sniva.
Stara majka svate sakupila,
Sakupila hiljadu svatova,
Od hiljade manje ni jednoga;
Sakupila, ode po djevojku.
Kad su došli Atlagića dvoru,
Koliko ih Fata ugledala,
Toliko je pred njih išetala.
Ona ljubi Omerovu majku,
Pa govori Omerovoj majci:
»Oj starice, Omerova majko!
Kaki danak bez jarkoga sunca,
Kaka j' nojca bez sjajna mjeseca,
Kaki svati bez mlada ženika,
Bez ženika, bez Omera tvoga?«
Al govori Omerova majka:
»Ču li mene, Atlagića zlato!
Jesi l' čula za goru zelenu,
I u gori zagorkinju vilu,
Koja str'jelja po gori junake?
Pobojah se za sina jedina,
Pobojah se, doma ga ostavih«.
Kad je bio danak oko podne,
Kad su svati ručak poručali,
Krenuše se hiljada svatova,
Odvedoše Atlagića zlato.
Kad su došli Omerovu dvoru,
Svi svatovi konje odsjedoše,
Ne odsjede Atlagića zlato.
Govori joj Omerova majka:
»Odsjed' konja, mila snaho moja!«
Al govori Atlagića zlato:
»Ne ću bome, moja stara majko,
Dok me Omer s konjica ne primi,
I na crnu zemljicu ne snimi«.
Hitro skoči Omerova majka,
Ona ide gore na čardake,
Ona budi svog sina jedina:
»Ajd, Omere, hrâno materina!
Ajde primi zlato sa konjica!«
Al govori Omer momče mlado:
»Ne ću bome, moja stara majko!
Tvrdom sam se vjerom zavjerio,
Tvrđa mi je vjera od kamena«.
Al govori Omerova majka:
»Oj, Omere, hrano materina!
Ako majku poslušati ne ćeš,
Prokleta ti moja hrana bila!«
To s' Omeru na žao nadalo,
Pa on skoči na noge lagane,
Pa on ide dolje sa čardaka,
Pa on primi zlato sa konjica,
On je primi i na zemlju snimi.
Kad su svati večer večerali,
Kad su božji zakon savršili,
Odvedoše dvoje mladenaca.
Leže Fata na meke dušeke,
Omer sjede na šaren-sanduke.
Sâm se skida, sam se raspasiva,
I sam vješa ruho i oružje.
Pisnu, vrisnu Atlagića zlato,
Ona kune Omerovu majku:
»Bog ubio Omerovu majku,
Što sastavi milo sa nedragim,
I rastavi od miloga drago!«
Al govori Omer momče mlado:
»Ču li mene, Atlagića zlato!
Ne pust' glasa do b'jeloga dana,
Dok se svati vinca ne napiju,
I sestrice kola naigraju!

Dohvati mi divit[38] i artiju,
Da napišem sitnu knjigu malu!«
I napisa sitnu knjigu malu,
I govori Atlagića zlatu:
»Podaj knjigu staroj mojoj majci,
Da te ona prâvu ne ob'jedi!«
Kad ujutro danak osvanuo,
Danak svanu, a sunce ogranu,
Ide majka da bûdi mladence,
Pa pokuca vajatu na vrata.
Pisnu, vrisnu Atlagića zlato,
Ona kune Omerovu majku,
Al govori Omerova majka:
»Oj, Omere, hrano materina!
Što uradi, ne bilo te majki!«
Kad otvori stara majka vrata,
Omer leži na crnoj zemljici.
Ljuto kune Omerova majka,
Ona kune Atlagića zlato:
»Što uradi od sina jedina?
Što uradi, ne bilo te majki!«
Al govori Atlagića zlato:
»Ne kun' mene, Omerova majko!
Već evo ti sitne knjige male,
Što je Omer tebi ostavio!«
Uze majka sitnu knjigu malu,
Knjigu štije, gorke suze lije.
Ovako joj knjiga progovara :
»Obuc'te mi tananu košulju,
Što j' Mejrima[39] od milosti dala!
Svežite mi svilenu maramu,
Što j' Mejrima od milosti vezla!
Kitite me smiljem, karanfiljem,
Čim je mene Mejrima kitila!
Kûpite mi mlade nosioce,
Kupite mi mlade pratioce;
Nosioce momke neženjene,
Pratioce djeve neudane.
Pones'te me šefteli-sokakom,
Pokraj b'jela Mejrimina dvora,
Nek me mrtva grli i cjeliva,
Kad me nije živoga ljubila!«
Kad Omera nosci ponesoše,
Vezak vezla Mejrima djevojka,
Na pendžeru u debelom hladu.
Dva joj đula na đerđef padoše,
A igla joj iz ruku ispala.
K njoj dolazi najmlađa snašica,
Govori joj Mejrima djevojka:
»Oj, Boga ti, mila snaho moja!
Bog bi dao, da bi dobro bilo!
Dva mi đula na đerđef padoše,
I igla mi iz ruku ispala«.
Al govori njezina snašica:
»Oj, Boga ti, moja zaovice!
Da je dobro, ne b' kod tebe bilo.
Omer ti se s drugom oženio;
Drugu ljubi, za tebe ne znade«.
Pisnu, vrisnu Mejrima djevojka,
Pa pomrsi pet pasama[40] zlata,
I polomi iglu od biljura[41].
Ona skoči na noge lagane,
Pa oblači na noge pašmage[42],
Ona trči na avlinska vrata,
Pa pogleda šefteli-sokakom;
Al Omera nose na nosilih.
Kad su došli do njezina dvora,
Govori im Mejrima djevojka:
»Oj, Boga vam, mladi nosioci,
Oj, Boga vam, mladi pratioci!
Mrtvo t'jelo na zemlju spuštajte,
Da ga mrtva grlim i cjelivam,
Kad ga nisam živoga ljubila!«
To su oni za Boga primili,
Mrtvo t'jelo na zemlju spustili.
Tri je jada nad njim izjadala,

[38] spravu za mastilo, — [39] odabranica Omerova, za koju ga mati *nije* dala, — [40] pâsmo, dem. pâsamce, određeni broj vlakanaca za prédênje; malo pasmo ima 20 čisaonicâ (jedna čisaonica ima tri žice), a veliko četrdeset, — [41] biljûr je najčistije staklo, kristal, — [42] papuče.

A onda je dušicu pustila.
Dok s' Omeru raku iskopali,
Mejrimi su sanduk satesali.
U jednu ih raku sahranili,
I kroz zemlju ruke sastavili,
I u ruke zelene jabuke.

Kad je prošlo nekoliko dana,
Iz Omera zelen bor nikao,
Iz Mejrime zelena borika,
Borika se oko bora vila,
Kano svila oko kite smilja.

253.

Oproštaj.

Višnjičica rod rodila viši od roda,
Pod njom sjedi mlad gospodar i s njim gospođa;
Pred njima je kondir vina i ogledalo.
Napiju se, poljube se, ogledaju se.
Ševe ptice nebom lete, sitno žubore,
Da je ljepši mlad gospodar, nego gospođa.
Tad govori mlad gospodar svojoj gospođi:
»Čuješ, gôspo, čuješ, dušo, ptice što vele,
Da ja uzmem ljubu ljepšu nego što si ti?« —
»»Uzmi, dušo, uzmi, dragi, prosto da ti je!
Uzrasla su dva drveta tanka visoka:
Jedno raslo na Dunavu, drugo na moru;
Kad se ona dva drveta vrhom sastala,
Sastao se onda i ti sa drugom ljubom!««

254.

Ženidba Milića Sejina.

Kad se ženi Miliću Sejine
Sa prilipom Dukandunom selom,
Tri je lita prosio u majke,
A četiri u mile joj braće.
Nit je daju, nit je obećaju.
Dukanduni Sejin govorio:
»Kad li tebe za me ne dadoše,
Ocrnit ću sve haljine moje;
Ne ću pasa rad junačkog glasa,
Ni marame rad tebe divojke«.
Ali mu je mlada govorila:
»Da ti bora, Miliću Sejine!
Ti ne crni sve haljine svoje,
Niti pasa rad junačkog glasa,
Ni marame rad mene divojke,
Već ti ajde do Sinja biloga,
Onde ti je moja posestrima.
Ti je prosi i dat ćedu ti je.
Ma, kad projdeš kićenim svatovim,
Ti ne pojdi mimo moje dvore,
Da ne pukne željno srce moje!«
A kad ju je junak razumio,
On ti grede do Sinja biloga.
Kad je doša' do Sinja biloga,

Prosi curu, i dali su mu je.
Malo roka biše ostavili,
Malo roka tri nedilje dana.
Grede Milić bilom dvoru svome,
Kupi svate, da vodi divojku.
Kad je Milić svate pokupio,
Pa on grede svatim' po divojku.
Kad to vidi Dukanduna sele,
Da sad gredu kićeni svatovi,
Starici je besidila majki:
»Oj starice, moja stara majko!
Čigovi[43] su kićeni svatovi?«
»»Bora tebi, draga ćerce moja!
Ovo su ti Milića Sejina««.
Starici je besidila majki:
»Oj starice, stara moja majko!
Daj ti meni od sanduka ključe,
Neka vazmem od zlata jabuke,
Nek darujem moju posestrimu!«
Kada ju je majka razumila,
Mudra bila, ma se privarila,
Podala joj od sanduka ključe,
Da vazimlje[44] od zlata jabuke.
Ona ne će od zlata jabuke,
Već vazimlje od svile konopac,
Pa se mlada niz penžer visila,
Rad žalosti Milića Sejina.
Kad to vidi iz gorice vila,
Ona viče tanko glasovito:
»Di ste, braća Dukandune sele?
Ne marite, ne hajete za nju.
Sele vam se niz penžer visila
Rad žalosti Milića Sejina!«
Kad su braća vilu razumila,
Oni gredu u bijele dvore.
Kad su došli u bijele dvore,
To nalaze dragu selu svoju,
Di se mlada niz penžer visila
Rad žalosti Milića Sejina.
A kad su je braća ugledala,
U dvor su joj greblje iskopali,
Skinuli je sa tankog konopca,
U novo je greblje pokopali.

255.

Smrt Turkinjice.

Vezak vezla Šumbašića Fajka,
Veze Fajka svilena pojasa.
K njoj dohodi Ali-begovica,
I ovako njome[45] govorila:
»Kaži pravo, Šumbašića Fajko,
Komu vezeš svilena pojasa?«
Odgovara Šumbašića Fajka:
»Kad me pitaš, gospođice moja,
Eto vezem svilena pojasa
Ali-begu, tvome gospodaru«.
Govori joj Ali-begovica:
»Prođ' se, Fajko, gospodara moga!
Ja ću tebe udomiti l'jepo
Za Aliju, djevera mojega.
Tanku ću ti kulu nagraditi
Ukraj moje, kako i u mene;
Blago ćemo d'jeliti napola«.
Govori joj Šumbašića Fajka:
»Fala tebi, gospođice moja,
Na Aliji, tvojemu djeveru.
Ne ću mlada djevera tvojega,
Nego bega, tvoga gospodara.
Kad primineš, gospođice moja,
Bego će se oženiti za me«.
Kad je čula Ali-begovica,
Jadno ti se u svom srcu nađe.

[43] čiji, — [44] da uzimlje, — [45] njoj.

Šeta k Ali, svojemu djeveru,
Govori mu Ali-begovica:
»Ženi mi se Alija djevere,
L'jepom mladom Šumbašića Fajkom!
Kulu ću ti nagraditi tanku
Pokraj moje, kako i u mene;
Blago ćemo d'jeliti napola«.
Ali joj je Ale govorio:
»Fala tebi, draga nevo moja!
Ne ženim se Šumbašića Fajkom;
Ona ljubi bega, brata moga,
Brata moga, gospodara tvoga«.
Kad to čula Ali-begovica,
Stala jadna dvora na prozore,
Mislit stala, što bi učinila;
Turska vjera podn'jet to ne može.
Pade mrtva dvora niz prozore.
Al je malo vr'jeme postojalo,
Ne izišlo ni petnaest dana,
Čini bego u dvoru veselje.
Opet se je bego oženio
Svojom dragom Šumbašića Fajkom.

256.

Milovanje snahe i djevera.

Kolika je gora božurova,
Ni ptica je preletjet ne može,
A danas je svati preigraše.
Svi svatovi pod žut bor padoše,
Djever snahom[46] pod žutom narančom.
Pod narančom cvijet otpadaše,
Djevojka[47] ga u kite kićaše.
Sve svatove redom darovala,
Ne doteče[48] ručnome djeveru;
Na snahu se djever rasrdio.
Veli njemu lijepa djevojka:
»Oj djevere, moj zlatan prstene!
Ja sam tebi ljepšu ostavila,
Ostavila moju jaranicu[49].
Od mene je i viša i ljepša
I bolje je ruho sakupila
I bolje je knjigu naučila[50],
I carev je ferman[51] proučila
I pašine dvije buruntije[52]«.

[46] sa snahom, — [47] nevjesta, — [48] nije više bilo cvijeća za djevera, (dotjecati, dostajati), — [49] drugaricu, — [50] izučila školu, — [51] naredbu, — [52] zapovijest.

257.

Sestra u neznanju otrovala sestru.

Hrani majka sirote nejake
Tri godine u gori zelenoj.
Kad je stala umirati majka,
Lipo im je ruho podilila;
Seki Jeli tanene rukave,
Bratu Pavlu zelenu dolamu,
Seki Ani kruna materina.
Bratac o'šo, pa se oženio,
Jelu vodi Kraljeviću Marko,
A ostaje sestrica Anica.
Ostala je u gori zelenoj,
Ostala je tri godine dana.
Od glada je s hrašća koru jela,
Od žeđe je s lišća rosu pila.
Naišo je Kraljeviću Marko,
Pa ju uze za desnicu ruku,
Pa ju vodi dvoru bijelomu,
Pa govori Kraljevića Marko:
»Oj Jelice, mlada gospođice!
Evo nama mlade dadiljice!«
Jelica ju uzme za desnicu,
Pa ju vodi gore na čardake,
Da joj bela[53] čedo nenijano.
Pjevala je mlada dadiljica:
»Bela lalo, čedo nenijano!
Bilo živo i ocu i majki,
I men' teti, materinoj seki!«
Al su oto saslušale sluge;
Oni idu gospođi Jelici:
»O, Jelice, mlada gospođice!
Kako pjeva naša dadiljica:
»»Bela lalo, čedo nenijano!
Ne živilo ni ocu ni majki,
Ni men' teti, materinoj seki!««
Al govori Jelica kraljica,
I zaziva svoje vjerne sluge:
»Vi idite u goru zelenu,
Pa valjajte klade kladovite,
Pa hvatajte zmije šarovite!
Nacidite jednu čašu jeda,
Jednu jeda, a drugu čemera,
Da napojim mladu dadiljicu!«
Oni idu u goru zelenu,
Pa valjaše klade kladovite,
Pohvataše zmije šarovite,
Nacidiše jednu čašu jeda,
Jednu jeda, a drugu čemera.
Hitro idu dvoru bijelome,
Pa dadoše kraljici Jelici.
Ona ode na gornje čardake,
Da napoji mladu dadiljicu:
»Evo tebi, mlada dadiljice,
Da s' napiješ vina rumenoga!«
Al govori mlada dadiljica:
»Kad je moja umirala majka,
Ona me je lipo svitovala,
Da ne pijem vina ni rakije,
Da ne pijem prvo[54] starijega!«
Al govori gospođa Jelica:
»Ja sam pila, i tebi donila«.
Kako se je mlada ponapila,
Oma' su joj oči iskočile.
Pa govori sestrica Anica:
»Tko bi meni ruho razložio,
Čini mi se, da b' mi odlanulo«.
Al eto ti gospođe Jelice;
Ona joj je ruho razložila.
Ozgor najde krunu biserovu,
Pa govori gospođa Jelica:
»Otkud tebi kruna biserova?«
Odgovara mlada dadiljica:
»Lipo j' majka pod'jelila ruho.

[53] ljulja. — [54] prije.

Seki Jeli tanene rukave,
Bratu Pavlu zelenu dolamu,
Meni, Ani, krunu od bisera«.
Kad je seka razumila riči,
Trže sablju, sebi siče glavu,
Leteći je govorila glava:
»Kada nema sestrice Anice,
Neka nema ni sestre Jelice!«

358.

Komu će tamburu ostaviti?

Na polju se al-čador[55] vijaše,
Po njim Jovo bola[56] bolovaše,
Više njega tambura stajaše.
Bolan Jovo iz trave govori:
»Tamburice, moja dangubice!
Kome ću te ostaviti pustu?
Da bih tebe ostavio majci,
U mene je ostarala majka;
Da bih tebe ostavio seki,
Seka će se udat za drugoga,
Pa će drugi s tobom tamburati,
Mojoj majci rane vrijeđati.
Da bih tebe ljubi[57] ostavio,
Moja ljuba mlada i zelena,
Ona će se udat za drugoga,
Pa će drugi s tobom tamburati,
Mojoj majci jade zadavati.
Nego ću je sa mnom ukopati:
Kad ja trunem, nek i ona trune!«

259.

Mlađen i Grozdana.

(Stara bugarštica).

Drobnu ružu berijaše Grozdana lijepa sultana,
Lijepa gospođa,
Ona ružu berijaše u carevu perivoju;
S njome ružu berijaše Mlađene mladi vlašiću,
On mlad vlašiću;
On mi ružu berijaše grozdove u njedra mećaše,
Ter mi stade Grozdana Mlađenu besjedovati,
Lijepa sultana:
»Ljubi mene, Mlađene, u ovojzi drobnoj ruži!«
Al joj stade Mlađene sultani govoriti,
Lijepoj gospođi:

[55] ružičast čador, — [56] bol bolovao, poradi stiha nepravilan ak.: bôla, — [57] ženi.

»Ne smijem te ljubiti od roditelja od tvojega,
I ne smijem te ljubiti od carevijeh janičara,
Lijepa gospođe[58]!
Er ako me ugledaše[59] ti carevi janičari,
Lijepa gospođe!
Tu je meni Mlađenu glavu moju izgubiti«. —
Kako bješe začula sultana l'jepa gospođa,
Lijepa sultana,
Stade mi Mlađenu gospođa govoriti:
»Ako mene ne uzljubiš u ovojzi drobnoj ruži,
Moj mladi Mlađene,
Ja ću tebe alpadati[60] a prid carom[61] Sulimanom,
Ere me si ćio[62] ljubiti po sili, a na sramotu,
Moj mladi vlašiću«.
Kako bješe Mlađene tej[63] riječi razumio,
Stade ti mi u sebi misliti i razmisliti,
On mladi vlašiću:
»A što mi ću junak dobar od života učiniti?« —
U njemu mi junaku uzigralo živo srce,
Mladom vlašiću,
Ter je stade ljubiti u onojzi drobnoj ruži.
A to ti ga ugledaše ti carevi janičari,
Mladoga Mlađena,
Ter ga staše alpadati a prid carom Sulimanom.
Kako bješe car čestiti tej riječi razumio,
On silni care,
Brzo bješe dozvao te dželate[64] sluge svoje,
Ter im bješe stanuo dželatome[65] govoriti,
On silni care:
»Brzo meni ufatite Mlađena, mlada vlašića,
I njega mi objesite o javoru zelenomu,
Mladoga Mlađena!«

[58] stariji vokativ mj. gospođo, — [59] ugledaju, — [60] tužiti (accusare); obijediti (opadati?), — [61] mj. carem; osobina je ovoga govora, što imenice s mekom osnovom imaju mj. *-em* nastavak *-om*, — [62] da si me *htio;* čakavsko poremećivanje riječi: *me si* mj. *si me*; kad se nađe više enklitikâ jedna za drugom, onda u čakavskom narječju obično glagolska enklitika dolazi na posljednje mjesto: koji me ste zvali, već vam se će način reći i t. d., — [63] te; „j“ se (kao u oblicima: ovaj, onaj) mogao u starom dalmatinskom govoru dodavati gotovo svim padežima: taj (mj. ta), saj (ova), toj, takoj, ovogaj, togaj, sej (ove), ovomuj i t. d. — [64] krvnike, — [65] dželatima.

*

Brzo sluge ošetaše po bijelu Carigradu,
I oni mi ufatiše Mlađena, mlada vlašića,
Te careve sluge,
I njega mi objesiše o javoru zelenomu.
A to mi je začula Grozdana lijepa sultana,
Lijepa gospođa,
U ruke mi dofatila svilena lijepa pasa,
Ter mi brže ošetala put javora zelenoga,
Grozdana gospođa.
Tu mi bješe ugledala Mlađena, mlada vlašića,
A đe[66] mi on visi o javoru zelenomu,
Vlašić dobar junak.
Ona bješe obrezala sve svoje l'jepe ruse[67] kose,
Ter ih bješe stavila Mlađenu na bijelo lice,
Vlašiću junaku,
Da mu ne bi žarko sunce b'jelo lice pogrdilo.
Pak se bješe uspela na javoru zelenomu,
Grozdana gospođa,
Tu se bješe zamaknula[68] uz Mlađena, mlada vlašića,
Grozdana gospođa.
Tuj mlađahni visahu o javoru zelenomu.

260.

Tamnovanje bana Zrinjanina.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Tamnio je bane Zrinjanine
U tamnici bega od Novoga;
Tamnio je devet godin' dana.
Kad deveta na zahodu[69] bila,
Piše bane listak knjige bile,
Pa je šalje svojoj staroj majci:
»Oj starice, mila moja majko!
Pošalji mi srebrnu tamburu
I terzijan[70] od suhoga zlata,
Da se s njome junak razgovaram,
Jer je meni tavna[71] dodijala«.
Kad je majka knjigu razumila,
Mislila se ostarila majka:
»Otkle meni srebrna tambura
I terzijan od suhoga zlata?« —
Potribom se svojom pohrvala,
Sve prodala, što je god imala;
Uzela mu srebrnu tamburu
I terzijan od suhoga zlata,
Pa ih šalje banu u tamnicu.
Kad je bane tambur' dohvatio,
Da je komu stati, pa slušati,
Kako bane u tambur' udara!
Sitno kuca, tanko zapopiva;
U pismi je govorio bane:
»Oj starice, mila moja majko!

[66] gdje, — [67] plave, — [68] zamaknula o vrat svileni pojas; objesila se, — [69] na izlasku, prema svršetku, — [70] pero ili drvce, kojim se udara u tamburu, — [71] tamnicu.

Da me budeš[72] oženila mlada,
Da se s mojom dragom razgovaram!«
Slušala ga Arapka divojka:
»Bora tebi, bane Zrinjanine!
Pomol'de[73] mi lišce na pendžere,
Da se tvoga ja nagledam lišca!« —
Pomoli se bane Zrinjanine,
Gleda njega Arapka divojka.
Dokle[74] ga je okom sagledala,
Odmah joj je srcu omilio,
Pa govori Arapka divojka:
»Bora tebi, bane Zrinjanine!
Bi l' ti mene pokrstio za se?
Izbavit ću tebe iz tamnice«. —
Govori joj bane Zrinjanine:
»Izvadi me, Arapko divojko!
Izvadi me iz tavnice tavne ,
Ja ću tebe pokrstiti za se«. —
Kad to čuje Arapka divojka,
Jedva čeka Arapka divojka,
Da joj tavna uhvati se noćca.
Kad se tavna noćca uhvatila,
Ona krade od tavnice ključe,
Pa otvara od tavnice vrata,
Pa dozivlje Arapka divojka:
»Tko je ovde, bane Zrinjanine,
Tko je ovde, neka na dvor iđe!« —
Tu izađe bane Zrinjanine.
Namaknula[75] Arapka divojka,
Namaknula tri berbera[76] mlada,
Jedan berber smidu[77] bradu brije,
Drugi berber vrâni perčin češlja,
Treći berber nokte obrizuje.
Pa odleti Arapka divojka,
Ona leti u podrume donje,
Pa osedla dva dobra konjica,
Sebi ždrala, a banu gavrana.
Meće sedla od suhoga zlata,
A dvi uzde sunčanoga traka,
Dvoje prsi sjajnoga miseca,
Pa uzlazi na čardake gornje,
Grabi blaga štogod više more.
Posidoše dobrih dvoje konjâ,
Odjezdiše priko polja ravna
Kano zvizde priko neba sjajna.
Kad su bili blizu vode hladne,
Tute mi se sneveseli bane;
Pitala ga Arapka divojka:
»Što si tako neveseo, bane?
Ali si se junak oženio[78]?
Ali ti ja za u volju[79] nisam?
Ako si se junak oženio,
Vinčaj mene za brata mlađega;
Ako nemaš ti brata mlađega,
Vinčaj mene za sinovca svoga;
Ako nemaš toga nijednoga,
Vinčaj mene za komšiju svoga!« —
Govori joj bane Zrinjanine:
»Bora tebi, lijepa djevojko!
Ja se junak oženio nisam,
A ti meni jesi za u volju.
Već amo je blizu voda hladna,
Na njojzi su turske skeledžije[80].
Turski skelu zapitat ne umim,
Pa će oni nas-ga uhvatiti,
Uhvatiti, pa nas uapsiti;
Bit će gore, neg je prije bilo«. —
Govori mu Arapka divojka:
»Muč', ne boj se, bane Zrinjanine!
Kad budemo blizu vode kladne,
Ja ću tebi zavezati usta,
Pa ću reći, da te bole zubi«. —
Kad su bili blizu vode hladne,
Ona vadi šudar[81] iza pasa,

[72] da si me, — [73] pokaži mi lice, iznesi ga, — [74] čim, — [75] dobavila, — [76] tri brijača, — [77] posmudjelu od tamnovanja, — [78] da nijesi oženjen, a meni si rekao, da ćeš me pokrstiti i uzeti me, — [79] da ti nisam *nepovoljna*; fraza „za u volju" javlja se često u nekim krajevima, — [80] brodar, koji na „skeli" prevozi ljude, — [81] rubac.

Ona banu zavezuje usta,
Pa dozivlje turske skeledžije:
»Bora vama, turske skeledžije!
Namaknite vi tu skelu amo,
Da privezem babu-oca svoga,
Brže-bolje da mu tražim lika,
Jer su mi ga zaboliti zubi«. —
Namakoše, pa ih privezoše.
Kad su bili nakraj vode hladne,
Al se hvati lijepa divojka,
Al se hvati u džepove svoje,
Pa izvadi dva dukata žuta,
Pa darova turske skeledžije:
»Skeledžije, napijte se vina!
Čekajte me, dok s' odovud vratim,
Bolje ću vas tada darovati«.

261.

Alaj-begovičina žalost.

Kukala je s grada kukavica,
Gonila je Alaj-begovica:
»Id' otale, sinja kukavico!«
Al govori sinja kukavica:
»Ja sam tvoja vjerna drugarica.
Ti se popni na gornje čardake,
Opazit ćeš sedmere kočije[82].
Šest su samom svilom pokrivene,
A sedme su svilom i kadifom;
U njima ti mrtav beže leži«.
Otkako je beže poginuo,
Malo joj je jada ostavio:
Devet kćeri, sve devet slijepi',
A desetog sinka bez jezika.

262.

Sedam grobova.

Ženi Begić dva bliznaca sina,
I uzima dvi bliznice seke.
Kad svanulo i sunce granulo,
Pred Pavla je ljuba izlazila,
Pa je Pavlu tiho besjedila:
»Begić Pavle, mili gospodaru!
Noćas jesam hudi sanak snila,
San sam snila u sanu vidila:
Poletilo jato golubova,
Pred njima je ptica golubica,
Krvavim se perjem pȍzanîla.
Strah me, Pavle, da ne izginete!«
Al se Pavle ljubi podruguje:
»Ne luduj mi, vjerna ljubo moja!
Ja imadem kićenih svatova,
Sve po izbor mlađanih junaka,
A dva kuma, dva Alfirovića,
Ne bojim se poginut u gori.«

[82] mrtvačka kola; ova se riječ upotrebljava u tom značenju gdjegdje u Slavoniji upravo kao i na Jadranskim otocima.

Ode Pavle, vesela mu majka,
Ode zdravo s kićenim svatovim'.
Zdravo svati do djevojke došli,
I zdravo se k dvoru povraćali.
Kad su bili u goru zelenu,
Svatovim' je loša sreća bila:
U gori ih četa uhvatila;
Dva bliznaca sina pogubiše,
A raniše dva Alfirovića,
Što su bili vjenčani kumovi.
A kad vide lijepe djevojke,
Ljuto cvile u gori zelenoj.
L'jepo njima govorio Pavle:
»Ne cvilite, lijepe djevojke!
Neg hodite b'jelom dvoru mome!
Ja vas jesam od majke dignuo;
Još ja imam dva bliznaca sina,
Ja vas hoću za njih privjenčati.« —
Idu svati do Begića dvora,
Tužni svati s četvera nosila,
Dva ranjena, a dva mrtva jesu.
Kad su došli pred Pavlove dvore,
Pred Pavla je ljuba izlazila,
Suze roneć njemu besjedila:
»Nesretan si, žalosna mi majka!
Je l' ti tvoja ljuba pogodila?
Vodi nazad lijepe djevojke!«
L'jepo Pavle ljubi govorio:
»Djevojke sam poveo od majke;
Ja još imam dva bliznaca sina,
Vjenčat hoću u dvoru djevojke.«
Kako reko, tako učinio,
Vjenča u dvor' lijepe djevojke.
Kad je bilo noći o ponoći,
Sastaviše momke i djevojke.
Al govore mlade juvegije[83].
»Vi ste l'jepe, lijepe djevojke,
Vi ste l'jepe, ali ste nesretne;
Dva ste naša brata pogubile,
I nas ćete, žalosna nam majka!«
Mrtva oba tute ostadoše.
Kad vidiše lijepe djevojke,
Da su same od sebe nesretne,
Juvegine nože uzimaše,
Svaka sebi u srce udara;
Mrtve one kraj junakâ paše.
Kad svanulo i sunce granulo,
Svi svatovi bijahu ustali,
Ne ustaju mlade juvegije,
Ni njihove mlade zaručnice.
Tada Begić ljubu dozivao:
»Nu pogledaj, v'jerna ljubo moja!
Jesu li se djeca probudila?
Kako ne će rano da ustaju?«
To je ljuba Pavla poslušala,
Pomoli se kuli na prozore;
Ne vidila ustajat mladiće.
Tužna bila Begićeva ljuba,
Od ložnice vrata otvorila,
A kad vidi Begićeva ljuba
Dva mrtvaca u postelji sina,
I uza njih mrtve zaručnice,
Vidi tužna jada iznenada,
Od žalosti na tavane[84] pade.
To su čuli kićeni svatovi,
Ter podižu Begićevu staru,
Pa su Pavlu tiho besjedili:
»To su, Pavle, nesrećne djevojke,
Od nesretna roda i plemena.
Triput im se udavala majka,
Dva joj puta svati izginuli.«
A kad Pavle r'ječi razumio,
On svatovim' mladim besjedio:
»Hvala Bogu, kićeni svatovi!
Us'jecite tanana nosila,
Al šestero, žalosna mi majka!«
To su Pavla svati poslušali,
Usjekli su šestera nosila,

[83] đuvegije, mladoženje, — [84] na pod.

Meću na njih lijepe djevojke,
A oko njih mlađane junake.
Odnesoše k svetoj crkvi Kati.
Šest grobova redom iskopaše.
To dočula djevojačka majka,
Došla k crkvi svete Katarine.
A kad vidi, žalosna joj majka,
Mrtva ona kraj djevojkâ pade.
Sedam grobâ redom učiniše,
Kroz zemlju im ruke sastaviše,
Kraj junakâ jele posadiše,
Kraj djevojkâ rumene ružice;
Pokraj sviju usijaše cv'jeće.

263.

Junakova smrt.

(Stara bugarštica).

Tri mi kopja[85] tjerahu Radića Vukojevića,
Dobroga junaka,
Oni mi ga tjerahu lijepom zelenom planinom,
Dobroga junaka.
Nigdje mi ga junaka dostignuti ne mogahu.
Ali mi se Radiću huda sreća dogodila,
Nebogu junaku:
Konjic mu se popuze po travi po djetelini;
Pade nebog Radiću ničice na crnu zemlju.
Tri ga kopja bijahu ob jednome [86] udarila;
I s njega mi svukoše do tanke bijele košulje.
Ali mi se Radiću gusarom drago[87] moljaše:
»Nemojte mi mahrame s b'jela lica podizati,
Da mi lice ne izgrde sivi orli i vranovi!«

264.

Skadarka djevojka.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Platno bîli Skadarka divojka
Na Bojani lađanoj vodici.
Pod vratom joj struke od bisera:
Četrdeset i četiri struke;
Još k otome struke od dukata:
Sedamdeset i četiri struke.
Kraj Bojane tanka staza pala,
Stazom ide sva careva vojska,
Ponajprije care na konjicu,
A najstražnji Ture od Kaniže.
Al govori care sa konjica:
»Koji bi se našao junakâ,
Da prepliva Bojanu vodicu,
Da ufati lipu divičicu?« —
Svi junaci nikom ponikoše,
I u zemlju oči oboriše

[85] tri koplja: tri gusara, — [86] u jedan mah, — [87] usrdno, toplo.

Samo ne će Ture od Kaniže.
Ture svome besidilo dori:
»Davor doro, davor dobro moje!
Bi l' se mogo pouzdati u te,
Da preplivaš Bojanu vodicu,
Da ufatiš lipu divičicu?« —
On udara doru mamuzama,
Pa on pliva Bojanu vodicu.
Kad to vid'la gizdava divojka,
Ona baca jednu krpu platna,
Ne bi l' mu se konjić pobunio.
Toga konjić ni gledati ne će,
Već on pliva Bojanu vodicu.
Kad je vid'la gizdava divojka,
Da će Ture na brig izroniti,
Ona biži kroz travu zelenu,
I satrga đerdan od bisera,
Pa ga baca u travu zelenu
Ne bi li se Ture zabavilo[88].
Al to Ture ni gledati ne će,
Već on ide za lipom divojkom.
Ona trga đerdan od dukata,
Pa ga baca u travu zelenu,
Ne bi li se Ture zabavilo.
Ture toga ni gledati ne će,
Već on ide za lipom divojkom.
Kad ufati on lipu divojku,
Progovara gizdava divojka:
»Pusti mene, Ture momče mlado,
Jere sam se zaručila mlada
Za junaka Šestokrilovića«. —
Al to Ture čuje i ne čuje,
Već je meće za se na dorata;
Tri je puta opasao pasom.
A četrti od sablje kajasom.
Kad su bili napolak Bojane,
Al govori gizdava divojka:
»Oj bora ti, tursko momče mlado!
Odakle si, od kojega grada?«
Odgovara tursko momče mlado:
»Ja sam Ture od Kaniže grada!« —
Kad su mladi na brig isplivali,
Skoči Ture sa svoga dorata;
Stade Ture gaće ožimati[89],
Iz čizama vodu izlivati.
Kad se Ture ništo obazrilo,
A divojka napolak Bojane.
Al podviknu Ture momče mlado,
»Vrat' se natrag, gizdava divojko!«
To divojka čuje i ne čuje.
Kad je mlada na brig isplivala,
Al podviknu Ture momče mlado,
»Sestro moja, gizdava divojko!
Bar mi pusti mojega dorata!«
Al podviknu gizdava divojka:
»Ne budali, prokleti Turčine!
Kako ću ti dorata pustiti?
Kako ću se majki pofaliti,
Što sam mlada od roda dobila,
I od tebe Turčina otela?«
Al podviknu Ture momče mlado:
»Zbogom, sestro, gizdava divojko!«
Pa on skoči u Bojanu ladnu.

265.

Vila nenavidnica.

Procvilila trava ditelina,
Pa je pita vila nagorkinja:
»Oj, što ti je, ditelino travo?
Al te taru bile vlaške[90] ovce,
Al te pasu mali turski janjci,
Al trgovci s konj'ma putujući?« —

[88] zadržalo, — [89] cijediti vodu iz njih, — [90] pastirske.

— »»Nit me taru bile vlaške ovce,
Niti pasu mali turski janjci,
Nit trgovci s konj'ma putujući,
Već me tare Ivo momče mlado
Jutrom rano i večerom kasno,
Polazeći Luci čobanici««.
Besidi joj vila nagorkinja:
»Činit ću se guja šarovita,
Smotat ću se u tebi zelenoj;
Kada prođe Ivo momče mlado,
Vijat ću se đogi uz kopita,
Klat ću Ivu za desnicu ruku,
On će mislit, da je zadrimao,
Pa će padat u travu zelenu«.
Al da vidiš vile nagorkinje!
Učini se gujom šarovitom,
I smota se u travi zelenoj.
I kad banu Ivo momče mlado,
Sve se vija đogi uz kopita,
Kolje Ivu za desnicu ruku.
Ivo pade u travu na glavu.
Mislila se Luca čobanica:
»Mili Bože, na daru ti hvala!
Al sam i ja s ovcam' uranila,
Ali ti je zakasnilo sunce,
Gdi mi Ivo danas ne dolazi?«
Ona nije s ovcam' uranila,
Niti joj je zakasnilo sunce,
Već pogibe Ivo momče mlado.

266.

Dilber Najla.

Dilber Najla crne oči klela:
»Crne oči, ne vidjele raja!
Sve vidjeste, ali ne vidjeste:
Kažu, dragi prošo ispred dvora;
Dva mu brata dva vode jedeka[91],
Dvije sluge dva nose barjaka,
Moj Mehmed-beg sokola na ruci«.
Sivi soko bega je molio:
»Pusti mene, dragi gospodaru,
Da odletim do pendžera Najli!«
Pusti beže sivoga sokola;
Soko prhnu do džamli-pendžera.
Kad al Najla za đerđefom veze;
Sa pendžera na đerđef panuo.
Pita njega ljepotica Najla:
»Ču li mene, moj sivi sokole!
Gdje si moga ostavio dragog?
Hoće l' danas pod pendžer mi doći?«
Soko ptica njojzi odgovara:
»Dilber Najlo, materino zlato!
Ne uzdaj se u ašika[92] tvoga!
Mehmed-beg je curu isprosio,
Isprosio i prstenovao,
Eno sada ide po djevojku«.
Kad to začu ljepotica Najla,
Đerđefom je o tle udarila.
Koliko je lako udarila,
Sve četiri noge mu slomila;
Ona trči do džamli-pendžera.
Kad ugleda bega i svatove,
Stade kleti ljepotica Najla:
»Mehmed-beže, jedini u majke!
Kamo vjera, ona te ubila,
A moja te kletva progonila!
Što mi reče, da ćeš me uzeti,
Pa te čekah devet godinica,
A sada mi nevjeru uradi!«
B'jelu ruku u njedra zavuče,
Pa izvadi kitu bosioka,
Bosioku tiho govorila:

[91] dva konja u povodu, koji se ne jašu, već kad zatreba, — [92] u svog ljubavnika.

»Bosioče, mirisavo cv'jeće!
Ti uvehnu u mojim njedrima
Kao ljubav u dragoga moga!«
Kad je cv'jeće na vatru bacila,
Planu cv'jeće kao suha trava.
L'jepa Najla u njega gledaše,
Pa uzdišuć od Boga iskaše:
»Kô cvijeće na ognju živome,
Na mom srcu ne bilo mu traga!«

267.

Milosničine čini.

To se čudo naći ne mogaše,
Što Ali-beg ljubu milovaše.
Kad mu ljuba u dušeku spava,
Lako bego po odaji[93] šeće,
Da ne bahne, da dušom ne dahne,
Da on svoju ljubu ne probudi.
Al se jednom ljuto zavadiše;
Da je za što, al nije kroza što,
Do s jednoga vezena jagluka.
Bego veli: »Seka mi ga dala«,
Ljuba veli: »Nije ti ga dala«.
Trkom trči Ali-begovica,
Trkom trči niz visoku kulu,
Pa doziva Kumriju robinju:
»Kumrijice, moja robinjice!
Hajd otiđi mojoj zaovici,
Zaovici Mehmed-begovici.
Upitaj je, nek ti pravo kaže:
Je li bratu vezen jagluk dala?«
Namah ode Kumrija robinja,
Pa upita Mehmed-begovicu.
Ona stade misli premišljati:
»Da ja rečem, da mu nisam dala,
Hoću brata s ljubom zavaditi;
Da ja rečem, da sam mu ga dala,
Hoću brata s ljubom pomiriti«.
Sve mislila, na jednu smislila,
Pa govori Kumriji robinji:
»Ja sam bratu vezen jagluk dala«.
Kad se vrati Kumrija robinja,
Ona kaže Ali-begovici:
»Seka bratu vezen jagluk dala«.
Ni to njiha pomirit ne može.
Opet eto Ali-begovice,
Ona sleće niz bijelu kulu,
Pa doziva Kumriju robinju:
»Kumrijice, po Bogu sestrice!
Hajde trči mojoj zaovici,
Pa joj kaži: ako Boga znade,
Nek nas noćas zovne na večeru,
Ne bi li me s begom pomirila!«
Odmah ide Kumrija robinja,
Pa sve kaza Mehmed-begovici.
Kad ih ona na večeru zovnu,
Večeraše i akšam[94] klanjaše,
I sićahne mrve pometoše.
Kad su šćeli kući polaziti,
Slatko im je šerbe[95] razmutila.
Šerbe daje begu Ali-begu,
Šerbe daje, a tiho govori:
»Uzmi šerbe, beže Ali-beže!
Kako t' ovo šerbe slatko bilo,
Tako tebi ljuba slatka bila!«
Bego šuti, ništa ne govori.
Daje šerbe Mehmed-begovica,
Daje šerbe Ali-begovici:
»Uzmi šerbe, Ali-begovice!
Kako t' ovo šerbe slatko bilo,
Ali-beg ti tako sladak bio!«
Još ih dugo i dugo mirila,

[93] po sobi, — [94] večernju molitvu, — [95] medovinu im priredila Mehmed-begovica.

Al ih nije mogla pomiriti.
Kad to vidje Ali-begovica,
Ona vadi sahat iz njedara,
Pa ga daje Mehmed-begovici;
Sahat daje, tiho progovara:
»Zaovice, Mehmed-begovice!
Evo tebi sahat iz njedara,
Pa ga podaj mom sinu Mehmedu!«
Ona skida ogru[96]-madžariju,
Pa je daje Mehmed-begovici,
Ogru daje, tiho progovara:
»Zaovice, Mehmed-begovice!
Evo tebi ogra-madžarija,
Pa je podaj mojoj kćeri Izi!«
Opet veli Ali-begovica:
»Zaovice, Mehmed-begovice!
Kada sunce svane i ograne,
Ti izađi na visoku kulu,
Pa pogledaj niz polje zeleno!
Ako im se ùspušê odžaci,[97]
I svi kapci budu otvoreni,
Ja sam mlada osvanula živa.
Ne uspuše ako se odžaci,
I ne budu kapci otvoreni,
Ja sam mlada u kuli zaklana«.
Zatim ode Ali-begovica,
Ona ode svom bijelom dvoru.
Pošto se je dobro rasvanulo,
I sunašce žarko ogranulo,
Pošetala Mehmed-begovica,
Ona šeta uz bijelu kulu,
Pa pogleda niz polje zeleno
Do bijele Ali-bega kule.
Veliko je čudo ugledala:
Nigdje dima iz odžakâ nema,
A svi redom kapci zatvoreni.
Ona ciknu kao ljuta guja,
Pa poleće niz visoku kulu.
Ona zove Mehmed-bega svoga,
Pa je njemu 'vako govorila:
»Nevjesta je u kuli zaklana!« —
Polećeše niz polje zeleno.
Kad su bili Ali-bega kuli,
Al na kuli zatvorena vrata.
Zakucaše halkom[98] na vratima,
Al im nitko ne otvori vrata.
Tad Mehmed-beg preko vratâ pređe,
Pa otvori svojoj ljubi vrata.
Na avliji Ali-beg sjeđaše,
Iz ibrika[99] abdest uzimaše.
Koliko se njima začudio,
Iz ruke je ibrik ispustio.
Oni u njeg i ne pogledaše,
Već odoše na visoku kulu.
Do koljena u krv ugazili,
I na vel'ko čudo udarili:
Jadna Iza grozne suze roni,
Ludi Meho mrtvu majku doji.
Dovedoše bule i kadune,
Opremiše Ali-begovicu;
Dovedoše hodže i kadžije,
Odnesoše Ali-begovicu.
Pošto su se sa groblja vratili,
Mehmed-beg je Ajku[100] dobavio,
Pa je stade nemilice tući;
Kud je bije, tud joj krvca lije,
Kud je kuca, tud joj koža puca:
»Kazuj, kujo, što si uradila!« —
Kad se Ajka vidje na nevolji,
Stade njemu pravo kazivati:
»U dušeku, u zlatnom jorganu,
I u onom brusali-jastuku[1]
Ja sam njime sihire[2] zašila«.
Kad Mehmed-beg sve sihire nađe,

[96] ogrlica od dukata, — [97] ako bude iz dimnjakâ sukljao dim. — [98] gvozden kolut, zvekir, — [99] iz suda za umivanje uzimaše vodu, da se pere prije molitve, — [100] milosnicu Ali-begovu, — [1] skupo uzglavlje iz Bruse u Maloj Aziji, — [2] mađije, čini, čari.

Baci njiha u hladnu vodicu.
Kad Ali-beg havijesti[3] dođe,
Pa, kad vidje, da mu ljube nema,
On prihvati oštroga handžara,
Pa ga gurnu u srce junačko,
I izdahnu, žalosna mu majka!

268.

Sviralica pjeva Janjinim glasom.

Majka Janju šale zakarala:[4]
»Dite Janjo, ruha ne derala,
Već derale tvoje drugarice!« —
Nato Janji vrlo žao bilo:
Kud hodila, svud Boga molila:
»Stvor' me, bože, na polju brekinju![5]
Bîlo tilo — brekinjovo deblo,
Bîle ruke — brekinjove grane,
Crne oči — dvije vode hladne,
Ruse kose — zelena livada!«
Što j' molila, Boga namolila;
Bog ju stvori na polju brekinju,
Bilo tilo brekinjovo deblo,
Bile ruke brekinjove grane,
Crne oči dvije vode hladne,
Ruse kose zelena livada.
Govorila Janja materina:
»Sunce žarko, pozdravi mi braću!
Nek ne siku brekinjovo deblo,
Osjeć' će mi moje bîlo tilo;
Sunce žarko, pozdravi mi braću,
Nek ne siku brekinjove grane,
Osjeć' će mi moje bile ruke;
Sunce žarko, pozdravi mi braću,
Nek ne piju lađane vodice,
Popit će mi moje oči crne;
Sunce žarko, pozdravi mi braću,
Nek ne kose zelenu livadu,
Pokosit će moje ruse kose!«
Kraj nje pala tanana stazica,
Stazom ide ovčar od ovaca,
I odsiče od brekinje granu,
I načini sebi sviralicu.
Ćutila[6] ga lipe Janje majka,
Ćutila ga, pa je govorila:
»Mili Bože, lipe sviralice!
Baš kanda je moje Janje glasa.«

269.

Jele Šćepanova.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Blago tebi, zelena gorice,
Kâ se svako lito odmladuješ[7],
Na godinu i dva i tri puta,
A ja junak nikad i nikada!
Ja sam junak veće ostario;
Ja imadem devet kćera mojih.
Sve sam kćere moje razudao,
Sve za bane i za kapitane,
Kćer stariju ostavio za me;
Još me hoće u vojsku carevu!

[3] kad se osvijestio, — [4] pošalila se; od šale jê izgrdila, — [5] drvetom, der Sperberbaum, — [6] čula ga, razabrala, — [7] podmlađuješ.

Ali mu je kćerca govorila:
»Ništa za to, bâbo dobro moje!
Ti mi najdi dvi mlade terzije[8],
Da mi kroje na mušku haljine;
Ja ću za te na vojnicu poći.«
Ali joj je babo govorio:
»Ne lûj lûdo[9], draga kćerce moja!
A ti imaš črne oči tvoje,
Po kojima poznavat će tebe;
A ti imaš žute kose tvoje,
Po kojima poznavat će tebe;
A ti imaš bile dojke tvoje,
Po kojima poznavat će tebe,«
Ali mu je ona govorila:
»Što ja imam črne oči moje,
A ja ne ću gledat na junake;
A što imam žute kose svoje,
Spremit ću ih pod muške klobuke;
A što imam bile dojke moje,
Spremit ću ih pod muške dolame.«
Kada ju je babo razumio,
Ne htijaše, s manjim ne mogaše[10],
Pak joj najde dvi mlade terzije,
Da joj kroje na mušku haljine,
Pak osedla vrana konja svoga,
A na nj metne, što je od potribe:
Konju zobi, a junaku spenze[11];
Pak se meće[12] konju na ramena,
I biga ga priko poja[13] ramna.
Brez testira[14] u vojsku uliza,
Svom carevom vojskom zapovida.
I još cara svlači i oblači,
I još caru podno nogâ spava.
Nitko ne zna, da je ženska glava,
Nego majka, koja je rodila,
I sestrica, koja ju gojila.
Vazme pero od vojske delija,
Vazme pero i foj[15] bile karte,
I napiše listak knjige tanke,
I šaje[16] je staroj svojoj majci;
Ovako joj u toj knjizi piše:
»A bora ti, stara mila majko!
U vojski mi delija uliza,
I svom mojom vojskom zapovida,
I još mene svlači i oblači,
I još meni podno nogâ spava;
Divojčina, mila majko moja,
Divojčina tvora i govora.
Je li doma sele Ivanova,
Oli Jele Šćepana staroga?«
Knjigu štije delijeva majka,
Knjigu štije, potom drugu piše,
I šaje je od vojske deliji.
Ovako mu u toj knjizi piše:
»A bora ti, od vojske delija!
A da bude nasrid poja ramna,
Pa ga vodi na nove pazare,
Gdji prodaju bole[17] trgovačke!
Ako bude neznana delija,
Kupovat će konja i sokola,
I črnega praha i olova,
I ostalo, što je za junaka;
Ako bude gizdava divojka,
Kupovat će svile i iglice,
I ostalo, što je za divojke.«
Knjige štije od vojske delija.
Kada vidi, što mu knjiga kaže,
Kad je bilo nasrid poja ramna,
Gdi prodaju bole trgovačke,
Pak je vodi na nove pazare.
Al delija domišjata[18] bila,
Prvo kupi konja i sokola
I črnega praha i olova,
I ostalo, što je za junake.
Pak[19] kupuje svile i iglice,
I ostalo, što je za divojke.

[8] krojača, — [9] ne luduj, — [10] nije mu bilo po volji, ali nije mogao a da joj ne udovolji, — [11] spenza, tal., trošak, novac, — [12] t. j. djevojka, — [13] polja, — [14] bez dopuštenja, — [15] foglio, tal. list, — [16] šalje, — [17] tal. balla, denjak, — [18] domišljata, — [19] a onda tek.

Pak se skoči od vojske delija,
Srdito joj junak govorio:
»Što će tebi svile i iglice?«
Ali mu je govorila mlada:
»Skoro sam se junak oženio;
Virenici, da pošajem svojoj«.
Služila ga devet godin' dana.
Kad se svrši deveta godina,
Ali mu je mlada govorila:
»Plati mene, mili gospodare!
Ja ću poći milu dvoru svomu.«
Pak izvlači junačke hajine[20].
A oblači ruho divojačko,
Pak ga biga priko svoja ramna.
Kad vidi od vojske delija,
Pa se udre rukom po kolinu:
»Nije zmija zmiju prevarila,
Što je mene Jele Šćepanova.«

270.

Bog, sunce i sirote.

Pita majka žarenoga sunca:
»Aj, ti sunce, moje čedo drago!
Jesi meni trudno i umorno
Vav'jek hodeć, nigda ne stojeći?«
Žarko sunce majki odgovara:
»Ne pitaj me, moja stara majko!
Tebi trudno ni umorno nisam,
Jer ja imam dobra prijatelja,
Prijatelja Boga velikoga.
Nego, kad je nä pô dana, majko,
Onda mene na krioce prima,
A kade su doba od dizanja,
Ne budi me, čim se junak budi,
Neg' me gladi rukom po obrazu:
»»Ajde, ustaj, moje žarko sunce,
Da grijemo po sv'jetu sirote!««

271.

Turski i kršćanski zakon.

Poturči se kuća Banovića,
I u kući trideset čeljadi,
Ali ne će Ane Banovića.
Za Anicom pristavaše[21] majka:
»Poturči se, Ane, kćeri moja!
Ne ćeš postit petka ni subote,
Ni korizmu za sedam nedjelja,
Ni četvrte kvatre u godini,
Nego trides't dana ramazana«.
— »»Bogme ne ću, mila majko moja!
U Turčina sveca ne imade;
Dva bajrama u godini dana,

[20] haljine, — [21] pristajaše; išla za njom i nagovarala je.

Te ne znadu, kad im koji dođe,
Već gledaju po nebu mjeseca
Kano lovac po planini zeca««.
Malo bilo, zadugo ne bilo,
Razboli se Banović Anica;
Bol boluje, grohotom se smije.
Više kćeri ostarjeli babo,
Pa besjedi svojoj kćeri Ani:
»A bora ti, Ane, kćeri moja!
Bol boluješ, a grôtom se smiješ?«
»»Ne pitaj me, ostarjeli babo!
Ja se smijem, imam za što babo!
Od raja mi otvorena vrata,
A na vratim' moja seka Mare,
Pa me zove: Hodi k meni, seko!«««
To izusti, a dušu ispusti.

272.

Hajduk Radojica i Gospa od Vrhpoljca.

Više Knina kamenita stina,
A na stini kamena tamnica;
U njoj leži sužanj Radojica.
Tamni tužan devet godin' dana;
Junak više odolit ne može,
Pa mi klekne na gola koljena,
Suze roni, ovako govori:
»Majko moja, od Vrhpoljca Gospo![22]
Evo ima devet godin' dana,
Da ja tamnim u tamnici tamnoj;
Više junak tamnovat ne mogu,
Već te molim, mila majko moja!
Ja imadem do tri toke[23] moje,
Dvjema ću ti krunu sakovati,
A treće ti na dar pokloniti.
Pusti mene iz tamnice tamne!« —
Junak jošter u riječi bio,
Kad se vrata skripćuć otvorila;
Pusti njega od Vrhpoljca Gospa.
I on ide b'jelu dvoru svome,
Ter uzima dvoje toke svoje,
Pak otide k Sinju bijelome,
I Gospi je krunu sakovao,
Pak se vrati Gospi od Vrhpoljca;
Kleknuo je na gola koljena,
Svetoj Gospi tio[24] besjedio:
»Gospo moja, mila majko moja!
Evo tebi b'jele krune tvoje,
I evo ti treća toka moja,
Kako sam ti junak obećao,
Kad sam junak u tamnici bio.
A sad tebi tvrdu vjeru dajem,
Da ja više hajdukovat ne ću;
Da ću čuvat b'jele dvore svoje,
I u dvoru staru majku moju,
A uz majku vjernu ljubu moju«. —

273.

Dančilovica.

Dva čadora na Udbini b'jeloj,
Jedno pašin, a drugo Dančilov;
Vâs je čador pašin potamnio,
A Dančilov kô da gori sunce.
To sve gledo paša sa Udbine,
To je paši vrlo mučno bilo,
Dančilovoj ljubi govorio:
»Dušo draga, ljùbi[25] Dančilova!

[22] u Vrhpoljcu kraj Šibenika ima i danas čudotvorna slika Majke Božje, o kojoj se mnogo pripovijedalo za turskih ratova, — [23] tôke (gen. tôkâ) mogu biti srebrni ili mjedeni oklop, a i duguljate pločice, što se kao puca prišivaju na dolami poradi ukrasa, — [24] tiho, — [25] indecl., isto što i ljùba, žena.

Kad Dančilo sa Udbine dođe,
Doć' će junak trudan i umoran,
Potkradi mu mòći od pomoći[26]
Sa njegovog junačkog ramena,
Dragi kamen iz žuta perčina;
Donesi ga meni na Udbinu,
Ja se hoću oženiti za te.
Ja te ne bih po goram' vodio,
Kako tebe tvoj Dančilo vodi,
Neg hranio u dvoru mojemu,
Da ti čuvaš b'jele dvore moje
Sa staricom milom majkom mojom«.
Kad to čula ljubi Dančilova,
To je njojzi puno[27] drago bilo.
Kad Dančilo došo sa Udbine,
Potkrala mu moći sa ramena,
Dragi kamen iz žuta perčina;
Odn'jela ga paši na Udbinu.
Kada sutra b'jela zora dođe,
Dančilov je šator potamnio,
A pašin je kô na gori sunce.
Paša njega u kulu zatvara;
Dančilo se u nevolji nađe.
Niz prozor je platno spuštavao,
Da niz platno iz kule izađe.
A njegova nesretna ljubovca
Bijelo je platno pristrizala;
Mrtav pade pod bijelu kulu.
To sve gledo paša sa Udbine,
To sve gledo i milo mu bilo.
A nesretna ljubi Dančilova,
Kad vidjela, da je poginuo,
Tad je pošla k paši na Udbinu,
Ovako je paši govorila:
»Eto vidiš, da sam ti ljubovca,
Ja ga jesam pogubila l'jepo«.
Ali joj je paša govorio:
»Gledo sam te, ljubi Dančilova,
Što učini svome gospodaru,
Neg li ne bi meni tuđininu!« —
Ter je paša kordu[28] povadio,
Pa joj rusu otkinuo glavu.
Da je komu bilo pogledati!
Triput mrtva poskočila glava,
A četvrti mrtva progovara:
»Ovako se svakoj dogodilo,
Koja izda svoga gospođara,
Kako i ja ljubi Dančilova!«

274.

Kako majka ljubi sina.

Obudovlje Bubića kaduna;
Na Aliji ostanula sinu,
Na Aliji, sinu od godine.
Na nju silni svati navalili,
Navalili sa sve četir strane,
A najviše aga Srdar-aga.
»Ako ćeš mi primiti Aliju,
Bit ću tebi vijerna ljubovca«.
Odvedoše Bubića kadunu.
Kad je bila goricom zelenom,
Srdar-aga konja razigrava,
Do svoje ga ljubi doigrava
»Ostav' Alu, Bubića kaduna!
Ako Alu ostaviti ne ćeš,
Ruse glave nanosit se ne ćeš«. —
Na velike udarila misli:
»Što ću sade od života moga?«
Pa se penje u jeline grane,
Pa od grane salandžake[29] gradi,
Malahnu mu pjesmu zapjevala:

[26] talisman, relikvije (mòći, gen. mòći), koje junaku pomažu u nevolji i na megdanu — [27] vrlo, — [28] ćôrdu, sablju, — [29] ljuljaške.

»Nini, Ale, žalosna ti majka!
Kad ti puhne vijor večerine,
Mnit ćeš, Ale, da te ljulja majka;
Kad ti padne kapca vode s lista,
Mnit ćeš, Ale, da t' umiva majka;
Kad zapjeva u gorici vila,
Mnit ćeš, Ale, da ti pjeva majka«.
Kad je sjutra jutro osvanulo,
Molila se Bubića kaduna
Uz koljeno agi Srdar-agi,
Da otide obaći Aliju[30].
Nikako joj aga ne dad'jaše,
Dok mu svoje pokloni imanje.
Srdar-aga na čaršiju siđe:
»Šehutala[31], moja braćo draga!
Pòklonî mi sve svoje imanje«.

275.

Dani-begovica.

Tužila se Dani-begovica
Uz koljeno Omeru diveru:
»A bora ti, Omere divere!
Kada mene vama dovedoše,
Mnogo li vam ja donesoh blaga;
Mojim blagom kule načiniste,
Mojim ruhom seke poudaste,
Mojim robljem zete darovaste.
Ev' u mene jada iznenada!
Kad se ženi moj Dani-beg na me[32],
Išće moga konja pod divojku,
Išće roba, da mu vodi konja.
Svituj mene, Omere divere!
Svituj mene, bi li mu ga dala?«
Njoj govori Omere divere:
»Bome podaj, moja nevistice!«
Ona obli suze niz obraze,
Pa salazi niz čemerli-kulu,
Al prid dvorom kolo divojaka,
Kolo vodi Omer-begovica,
Pa govori Dani-begovici:
»Što si karli[33] moja jetrvice?
Da se ženi moj Omere na me,
Kô što s' ženi tvoj Dani-beg na te,
Ja bih kulu vatrom zapalila;
Zlato bih mu niz kulu bacila,
Dani-bega mlada otrovala«.
Progovara Dani-begovica:
»Lako tebi, Omer-begovice;
Imaš majku, imaš razgovora,
Imaš bábu, imaš ogovora[34],
Imaš braću često dohodeći[35],
Imaš sina pozlaćenih krila,
A ja mlada nikog nego Boga,
I svojega mlada Dani-bega«.
Ona misli, da nitko ne čuje,
Al Dani-beg u kuli ćutio[36],
Pa on ide svom bratu Omeru:
»A bora ti, moj brate jedini!
Na poklon ti svati i divojka[37],
Da ja vidim, šta će t' ljuba radit.
Hoće l' kulu vatrom zapaliti,
Hoće l' zlato niz kulu baciti,
Hoće l' tebe mlada otrovati,
Što je tvoja moju svitovala«.

[30] t. j. da ona smije poći u goru, da vidi sina, — [31] poklik radosti i veselja, — [32] sada, gdje uzima drugu ženu pored mene, — [33] zabrinuta, — [34] imaš oca, koji će te braniti, — [35] braću, koja ti često dolaze, — [36] slušao, — [37] poklanja mu djevojku, kojom se je mislio oženiti pored prve žene, Dani-begovice.

276.

Osta ljuba kod prvoga druga.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske“).

Kad su Turci Budim zarobili,
Zarobili nejaka Lazara
I Iliju, jedinog u majke.
To je roblje mlogo dugo bilo,
Mlogo dugo: devet godin' dana.
Kad deseta godina nastala,
Turski care roblje raspustio.
Al govori nejačak Lazare:
»Ajde, brate, da dvoru idemo!
Da vidimo, kako je u dvoru;
Je li naša u životu majka,
Jesu l' nam se razudale ljube?«
Ništ ne staše dva braca rođena,
Oni idu sâdu vinogradu[38].
Kad su došli sadu vinogradu,
Tude im je stara mila majka,
Kosu reže stara mila majka,
Kosu reže, pa vinograd veže,
Suze roni, pa mu kišu daje.
Al govori nejačak Lazare
I Ilija, jedini u majke:
»Ovor[39] jesi, stara starinice!
Kaka ti je golema nevolja;
Kosu režeš, pa vinograd vežeš,
Suze roniš, pa mu kišu daješ?«
Al govori stara mila majka:
»Ovor jeste, neznane delije!
Kad su Turci Budim zarobili,
Onda su mi djecu otjerali.
Ostale mi previjerne ljube,
U Lazara od godine dana,
U Ilije od nedilju dana[40].
Sad su im se razudale ljube,
U dvoru im kićeni svatovi!« —
Al govore neznane delije:
»Ovor jesi, stara starinice!
Bi l' nas mogla na konak pustiti?« —
— »»Kako ne bih, neznane delije!
Kako ne bih na konak pustila,
Ta za ono dvoje djece zdravlje!«« —
Oni idu dvoru bijelome;
U dvoru im kićeni svatovi.
Al govori nejačak Lazare,
I Ilija jedini u majke:
»Je li testir, kume i djevere!
Je li testir za trpezu sjesti,
Je li testir bila hljeba jesti?«
Al govori kume i djevere:
»Testir vama, neznane delije!
Testir vama za trpezu sjesti,
Testir vama bila hljeba jesti,
Još otome[41] rujna vina piti!«
Kad se braća ponapiše vinca,
Nahraniše hljeba bijeloga,
Progovara nejačak Lazare
I Ilija jedini u majke:
»Je li testir, kume i djevere!
Je li testir pjesmu zapjevati,
I to pjesmu, kako j' komu drago?«
Al govori kume i djevere,
»Testir vama, neznane delije,
Testir vama pjesmu zapjevati,
I to pjesmu, kako j' komu drago!«
Tu zapjeva nejačak Lazare,
I Ilija, jedini u majke:
»Bože mili i mila Marijo!

[38] mládu (tek posađenu) vinogradu, — [39] obični poklik i pozdrâv u pjesmama oko Broda, kao „davor“; čuje se i „ovo jesi“ (vidi drugi stih u drugom stupca „Jele Đurđevice“, str. 76.), — [40] prvi je bio oženjen godinu dana, a drugi tek nedjelju, — [41] k tome, pored toga.

*

Gnjizdo vila tica lastavica,
Gnjizdo vila devet godin' dana.
Kad deseta godina nastala,
Zaleti se oblak i oluja,
I obori kamenito gnjizdo«.
Nitko s' tome dosjetit ne može;
Dosjeti se ljuba Lazarova.
Baca duvak[42] djeveru na krilo,
Pa se vije oko 'nog Lazara
Kano svila oko kite smilja.
I govori Lazarova ljuba:
»O svatovi, draga braćo moja!
Vi idite dvoru bijelomu,
Osta ljuba kod prvoga drûga«.

277.

Djevojka i morija.

Kad morija[43] niz goricu sađe,
Lipu Anu na vodici nađe.
Morija je Ani govorila:
»Božja pomoć, Ano materina!« —
— »»Bog pomogo, neznana delijo!«« —
— »Nisam, Ano, neznana delija,
Već sam, Ano, od Boga morija,
Koja mori i staro i mlado,
A rastavlja i milo i drago«. —
Moriji je Ana govorila:
»Morijice, po Bogu sestrice!
Nemoj mene mladu umoriti,
Ni mog dragog, Bosiljević Ivu!« —
Morija je Ani govorila:
»Ako budeš prva u tefteru[44],
Prvu ću te mladu umoriti«. —
Kad morija tefter otvorila,
Prva Ana u tefteru bila,
A za njome Bosiljević Ivo;
Odmah Anu zabolila glava.
Ona ode svojoj miloj majci:
»Steri, majko, mekane dušeke!
Ne steri mi dugo ni široko,
Već mi steri i usko i kratko,
Jer ti ne ću dugo bolovati;
Danas danak i sjutra do podne«. —
Umr[45] Ana litnji dan do podne,
Umr Ivo za njom do večeri.

[42] vjenčani prijevjes, veo, — [43] kuga, — [44] u mojoj bilježnici, — [45] pravilan aorist od glag. „umrti“ kao *umrije* od „umrijeti“; prema: protrh, protr od „protrti“.

278.

Težak grešnik.

Bolovao bolan Andrijašu,
Bolovao devet godin' dana;
Kroz kosti mu trava pronicala,
A kroz usta ljuta trubeljika,
Iz jezika gorka čemerika.
Od njega se braća odreknula,
Odrekla se previjerna ljuba,
Samo nije stara mila majka.
Al govori bolan Andrijašu:
»Ovor jesi[46], stara mila majko!
Preži meni hitre bedevije,
Bedevije pod nove kočije;
Vozi mene moru na brigove,
Pa me bacaj u to sinje more!«
To je majka za Boga primila;
Upregla mu hitre bedevije,
Pa ga vozi moru na brigove;
Bacala ga u 'no sinje more,
Bacala ga do dva do tri puta;
Majka baci, a more izbaci.
Al govori bolan Andrijašu:
»Vozi mene dvoru bijelomu,
Pa mi loži oganj-vatru živu!«
To je majka za Boga primila,
Vozila ga dvoru bijelome;
Ložila mu oganj-vatru živu.
Bacala ga do dva do tri puta.
Majka baci, a vatra izbaci.
Al govori bolan Andrijašu:
»Dovezi mi do devet popova,
I desetog oca igumana!«
To je majka za Boga primila,
Dovezla mu do devet popova,
I desetog oca igumana.
U ruci mu trostruka kandžija[47],
Pa on bije bolna Andrijaša.
Kud ga šica, tuda krvca pišca[48]:
»Kaži, Rade, što si sagrišio?
Ljut se kamen od tebe stvorio!«
Al govori bolan Andrijašu:
»Nemoj mene, oče igumane!
Kazat ću ti, lagat tebi ne ću:
Pet sam godin' arambaša bio,
Po crkvi sam oltare rušio,
Sveto tilo u pušku metao,
Kaleži sam konje potkivao«. —
To izusti, pa dušu ispusti;
Kamen mu se od tila stvorio.

279.

Na sirote sunce istječe.

Sunce žarko, gdje si dosad bilo?
Gdje si bilo, što li si činilo?
Oli si se opod oblak krilo,
Ol' si s majkom na večeri bilo?
Ali žarko sunce odgovara:
»Nijesam se opod oblak krilo,
Nit sam s majkom na večeri bilo,
Neg Kovčiću više dvora b'jela;
U dvoru mu žalost prevelika:
Umrla mu vijerna ljubovca,
Ostala mu tri čeda nejaka;
Jedno mu se u voznici vozi,
A drugo mu uz koljeno raste,
Treća Fate sirota bez majke.

[46] vidi bilješku 39. na str. 147., — [47] bič, — [48] udara, probija.

Za njom mnogo ostanulo blago:
Tri sanduka čohe nenošene,
A četvrti napola derane«.
To se čudo i do cara čulo;
Car Kovčiću tanku knjigu piše:
»O, Kovčiću, moja slugo v'jerna,
Ćerca tvoja za mojega sina,
Za mojega sina starijega«.
Njemu Kovčić knjigu otpisuje:
»Sv'jetli care, dragi gospodare!
Ćerca moja luda i nejaka;
Ona tanka kako likovina,
A žuta je kako lukovina,
Ubila je žalost materina.
Nije ćerca moja za udaju,
A još manje za sina tvojega,
I za tvoga dvora gospodskoga«.
Na knjigu mu otpisuje care:
»Ništa zato, v'jerna slugo moja,
U mom će se dvoru načiniti[49],
Uz muža će zaboravit majku«.

280.

Utamničena ljuba.

Majka Maru za nedraga dala,
Za nedraga, gospodina Pavla.
Kad su bili u dvoru bilome,
Progovara gospodine Pavle:
»Oj Marice, draga dušo moja!
Ili voliš na dno u tavnicu,
Ili sa mnom u meku ložnicu?«
Al govori Marica divojka:
»Volim sama na dno u tavnicu,
Nego s tobom u meku ložnicu!«
Uzima je Pavle gospodine,
Uzima je za desnicu ruku,
Pa je vodi na dno u tavnicu.
Tavnovala tri godine dana.
Kad četvrta godina nastala,
Knjigu piše Marica divojka,
Knjigu piše staroj miloj majci.
Ne piše joj, čim se knjiga piše,
Već joj piše krvcom iz obraza:
»Oj starice, moja mila majko!
Zar mi ne ćeš u pohode doći?
Al mi dojdi, al mi braću šalji!«
Slala joj je dva brata rođena,
Jednake im konje kupovala,
I jednake sablje sakivala;
Na junake modre kabanice,
A na konje plave maramice.
Oni idu seki u pohode;
Oni idu priko polja ravna.
Daleko ih ugledao, Pavle,
Još se bliže prid njih išetao;
Konje prima, a za zdravlje pita:
»Jeste l' zdravo, dva šurjaka mlada?«
—»»Jesmo zdravo, gospodine Pavle!««
Kad su bili u dvoru bilome,
Al govore dva šurjaka mlada:
»Oj, naš zete, gospodine Pavle,
Di je naša sestrica Marica?« —
Al govori gospodine Pavle:
»Boraj vama, dva šurjaka mlada!
Otišla je za goru na vodu,
Otišla je da platno ubili;
Ne će doći, dok sunce ne zajde.«
Sunce zajde, Marica ne dojde.
Mlađi bratac već je večerao,
Star'ji bratac večerati ne će,
Već uzima lulu i tamburu;
Lulu pije, a tamburu bije,

[49] popraviti, oporaviti.

Uz tamburu on sitno popiva:
»Oj Marice, draga seko moja!
Da ti znadeš, draga seko moja,
Kaka su ti dva sokola došla,
Ti bi bilo ostavila platno,
I došla bi svom bilome dvoru.«
Nato se je Pavlu ražalilo,
Pa uzima ključe od tavnice,
I on ide tavnici na vrata,
Pa govori Pavle gospodine:
»Žarko sunce, je si l' pomrčalo?
Lipa Maro, jesi li umrla?« —
Kad otvori prokletu tavnicu,
Sja tavnica kano i danica,
Sinu Mara kano i sunašce.
Uzima je Pavle gospodine,
Uzima je za desnicu ruku,
Pa je vodi gore u čardake.
Kad je došla gore u čardake,
Mlađeg braca među oči ljubi,
Star'jem bracu na krilu umrla.

281.

Čobaninova smrt.

Ovce pase Ivane čobane,
S njim poredi d'jete Kostàdine.
Kad je bilo oko podne sunce,
Zbïle su se u zbojeve ovce.
Al govori d'jete Kostadine:
»Vaj, Bogom ti, Ivane čobane!
Ajdemo se vrći svake šale:
Vitke motke i desnice ruke
I kamena mrvicu s ramena!«
Jedva Ivan dočekao toga;
Metnuše se svakojake šale:
Vitke motke i desnice ruke
I kamena mrvicu s ramena.
Al odvrže[50] Kostadine d'jete,
Al odvrže i odskoči d'jete.
Žao bješe Ivanu čobanu,
Gdje odvrže i odskoči d'jete,
Trže Ivan nože iz pojasa,
Pa udari d'jete niza pasa.
Pade d'jete na zelenu travu,
Ivan bježi u goricu crnu,
A ostaše same b'jele ovce.
Još je d'jete u životu bilo,
Pa govori d'jete Kostadine:
»Vaj, Bogom ti, Ivane čobane,
Ajd se vrati tragom uznatrage,
Pa ti čuvaj obadvoje ovce,
A ja idem svojoj staroj majci,
Pa ja ne ću majci kazivati,
Da si mene, Ivo, òbranio.
Neg ja hoću majci kazivati:
»Oj starice, moja stara majko!
Ja i Ivan zajavismo[51] ovce
Kroz goricu na hladnu vodicu,
Kad kod ove pitoma jabuka.
Ja se pripeh, majko, na jabuku,
Da uberem tri roda jabukâ:
Jedan majci, a drugi sestrici,
Treći l'jepoj u selu djevojci.
Pod nogom se grana otkršila,
A ja padoh na studeni kamen;
Studen kamen rane zadavao.« —
Kad to čuo Ivane čobane,
On se vrati tragom uznatrage,
Pa on čuva obadvoje ovce.
Ode d'jete dvoru bijelomu.
Daleko ga sestre ugledale,
Pa su svojoj majci kazivale:

[50] dalje bacio, — [51] izveli ovce idući pred njima.

»Vaj, Bogom ti, stara naša majko!
Eto ide d'jete Kostadine,
Niti svira, niti popijeva,
Niti tuče u jasnu tamburu.
Ali mu je zabjegnulo stado,
Ali mu je zaire[52] nestalo,
Al do glave njemu dolazilo.«[53]
Preda nj mu je majka izlazila,
Pa govori ostarjela majka:
»Kostadine, moj jedini sine!
Niti sviraš, niti popijevaš,
Niti tučeš u jasnu tamburu.
Je li tebi zabjegnulo stado,
Je li tebi zaire nestalo,
Al do glave tebi dolazilo?«
Veli majci d'jete Kostadine:
»Oj starice, moja mila majko!
Nije meni stado zabjegnulo,
Nit je meni zaire nestalo,
Nit do glave meni dolazilo.
Neg, Bogom ti, stara moja majko!
Ja i Ivan zajavismo ovce
Kroz goricu na hladnu vodicu;
Kad kod ove pitoma jabuka.
Ja se pripeh, majko, na jabuku,
Da uberem tri roda jabukâ:
Jedan majci, a drugi sestrïci,
Treći l'jepoj u selu djevojci.
Pod nogom se grana otkršila,
A ja padoh na studeni kamen;
Studen kamen rane zadavao.[54]
Nego podaj Ivanu čobanu,
Podaj njemu od zlata sviralu,
Neka svira i nek popijeva,
I nek čuva obadvoje ovce!
Podaj, majko, lijepoj djevojci,
Podaj majko, pitomu jabuku,
Neka vene ka' jabuka vene!«
Dade majka Ivanu čobanu,
Dade majka od zlata sviralu,
Da on svira i da popijeva,
I da čuva obadvoje ovce.
Dade majka lijepoj djevojci,
Dade majka pitomu jabuku,
Da 'na vene ka' jabuka vene.
Niti svira Ivane čobane,
Niti svira, niti popijeva,
Neg on vav'jek suze prolijeva.
Žali Ivan druga vijernoga,
Žalio ga tri godine dana,
A četvrte i on preminuo.

282.

Tko je s Bogom i Bog je s njime.

(Iz rukopisnih zbornika „Matice Hrvatske").

Vezak vezla lijepa djevojka,
Sitno veze popijeva tanko,
Da s' ne boji nikoga do Boga,
Ni onoga cara čestitoga,[55]
Ni njegova sina čelebije;
Tri bi crkve[56] mlada sagradila,
Tri oltara od suhoga zlata,
Troja vrata od srebra kovana.
Misli mlada, nitko je ne čuje,
Ma je čuju tri careve sluge,
Pa 'no jesu caru povidjele:
»Da, naš care, dragi gospodare!
Da ti čuješ u gori zelenoj,
Kako pjeva lijepa djevojka,

[52] hrane, — [53] došlo mu, da izgubi glavu, — [54] pa sam se tako ozlijedio o kamen, — [55] t. j. turskoga, — [56] tri kršćanske crkve proti volji turskoga cara.

Sitno veze, popijeva tanko,
Da s' ne boji nikoga do Boga,
Ni još tebe cara čestitoga,
Ni tvojega sina čelebije;
Tri bi crkve mlada sagradila,
Tri oltara od suhoga zlata,
Troja vrata od srebra kovana!«
Ma je care slugam' govorio:
»Počujte me, v'jerne sluge moje!
Vi ajdete u goru zelenu,
Uvatite lijepu djevojku,
Pa joj žute kose raspletite:
Ako budu više od aršina,
Vodite je meni na dvorove!
Ako budu manje od aršina,
Vi djevojci otkinite glavu!«
Al mi njojzi Bog i sreća dala,
Kose su joj dulje od aršina,
Pa je vode caru na dvorove.
Kada su je caru dovodili:
»Je l' istina, lijepa djevojko,
Je l' istina, što ti pjevaš tanko?«
— »»Jes' istina, care gospodare!««
Al je care slugam' govorio:
»Počujte me, v'jerne sluge moje!
Vi uzmite ključe od tamnice,
Stavite je u tamnice tamne,
U studenu vodu do koljenâ,
U zelenu travu do ramenâ!«
Tu mi stala devet godin' dana,
Al kad bila deseta godina,
Tad je care slugam' govorio:
»Počujte me, v'jerne sluge moje!
Vi uzmite ključe od tamnice,
Donesite kosti od djevojke!«
Ma su sluge od posluha bile,
Oni idu na tamnice tamne;
Od tamnice otvorili vrata,
Sva tamnica u svjetlosti staše
Kako da se žarko sunce sjaše.
Pred djevojkom trpeza[57] od zlata.
Prepale se tri careve sluge,
Oni bježe caru na dvorove:
»A, naš care, dragi gospodare!
Kad tamnica u svjetlosti staše,
Pred djevojkom trpeza od zlata,
Kod nje su mi tri božja anđela!«
Opet care slugam' besjedio:
Da dovedu lijepe djevojke,[58]
Da će pitat lijepu djevojku,
Tko je njojzi objed donosio,
Tko li joj je lišce umivao,
Tko li žute kose ôpletao?
Pa je vode caru na dvorove;
Ona caru po istini kaže,
Da Bog poslo tri anđela svoja.
Sve mu ona po istini kaže.
S njom je care sina oženio.
L'jep mu mlada rodak porodila,
Dvije Fate[59], a četiri sina.

283.

Ana Karlovićka.

Sobet[60] spravlja gospodine kralju,
Svu gospodu na sobet pozivlje,
I junaka Karlović Ivana,
I njegovu Anu ljubu vjernu.
Ivo Ani tiho govorio:
»Ajde, dušo, u gornje čardake,
Pa oblači sve novo od'jelo,
Više zlata, nego b'jela platna,
I na glavu krunu od bisera,
A ja idem sedlati konjice,

[57] stol, — [58] lijepu djevojku; gen. mj. ak., — [59] djevojčice. — [60] gozbu, čast.

Tebi vilu, meni lastavicu,
Pa ajdemo na sobete kralju!«
Ivanu je govorila majka:
»Davor, Ivo, moj sine jedini!
Nejdi, sine, na sobete kralju,
I ne vodi Ane, ljube svoje!
Ti ćeš s Ane izgubiti glavu,
Jer je Ane vrlo kralju draga.«
Ivo svoju ne slušao majku,
Već on ode na sobete kralju.
Daleko ga upazio krâlju,
Još je dalje pred njeg išetao.
Primi Ani dobroga konjica,
A dvorani Karlović Ivanu.
Uzeo ju gospodine kralju,
Uze Anu za bijelu ruku,
Pa ju vodi u gornje čardake,
Pa je Ani tiho govorio:
»Dušo moja, Karlovića Ane!
Izber' vina, koga tebi drago!« —
Al mu veli Karlovića Ane:
»Ne ću borme, gospodine kralju!
Imam vina poboljeg od tvoga
U mojemu gradu Karloviću.«
Tom se krâlju na ino ne može,
Uhvatio zmiju presojkinju,
Iz zmije je jeda ispustio,
Pa nazdravlja Karlović Ivanu:
»Da si zdravo, Karlović Ivane!
Ni u moje, ni u tvoje zdravlje,
Već u zdravlje Karlovića Ane!«
Prevari se Karlović Ivane,
Prevari se, žalosna mu majka,
Prevari se, ponapi se vinca.
Odmah ga je zaboljela glava.
Ani Ivo tiho govorio:
»Ajdmo, dušo, dvoru bijelomu!
Vrlo me je zaboljela glava,
Bog bi dao, da bi dobro bilo!«

Al mu veli Karlovića Ane:
»Bog bi s tobom, draga dušo moja!
Ako li ti, dušo, štogod bude,
Odvrnut[61] ću srâmotu sramôtôm.«
Pa odoše dvoru uznatrage.
Daleko ga ugledala majka,
Još je bliže pred njeg išetala,
Primala mu dobroga konjica.
Ivo svojoj govorio majci:
»Ne primaj mi dobra konja, majko,
Već mi steri mekanu ložnicu!
Ne steri mi duge ni široke,
Jer ti dugo bolovati ne ću,
Jedan danak i drugi do podne.«
Stara mu je govorila majka:
»Eto, sine, žalosna ti majka!
Je l' te, sine, svjetovala majka,
Da ne vodiš Ane, ljube svoje;
Da ćeš s Ane izgubiti glavu,
Jer je Ane vrlo kralju draga?« —
— »»Ne budali, moja mila majko!
Nije Ane ništa tome kriva.««
Stere majka mekanu ložnicu,
Sterala mu dugu i široku,
Ne bi l' Ivo dugo bolovao.
Ne bolova Karloviću Ivo,
Jedan danak i drugi do podne,
A kad bilo drugoga u podne,
Ive svojoj govorio majci:
»Oj starice, moja mila majko!
Nemoj Ani žao učiniti,
Jer s' u Ane dva sina jedina,
A treći joj leži pod srdašcem!
Ne uzimaj ključe od Karlovca,
Od Karlovca grada bijeloga!«
To izusti, a dušicu pusti.
Nije prošla ni nedjelja dana,
Uranila Karlovića Ane,
Uranila, b'jelu knjigu piše,

[61] vratit ću mu šilo za ognjilo.

Ter ju šalje gospodinu kralju:
»Gospodine, sjajna kruno moja!
Evo ima nedjeljica dânâ,
Kako mlada izgubih Ivana.
Ako ti je jošter Ane draga,
Kupi svate, pa ti ajde pó me!«
To je krâlju jedva dočekao,
Skupi svate, pa ode po Anu.
A kad dođe k b'jelome Karlovcu,
U dvorove Karlović Ivana,
L'jepo ga je dočekala Ane.
Iznosila rumenoga vina,
Pa je kralju zdravicu napila:
»Da si zdravo, gospodine kralju!
Ako ti je Karlovićka draga,
Uzmi kupu, s kom je Ivo pio,
Kad je mene mladu isprosio,
Koju sam mu iz roda don'jela;
Rodit ću ti sine sokolove
A djevojke iz gorice vile!«
Prevari se gospodine kralju,
Popi čašu jeda presojkina.
Kad to vidje Karlovićka Ane,
Skoči mlada u dvorove b'jele,
Za sobom je vrata zatvarala,
Sa čardaka kralju govorila:
»S Bogom ostaj, gospodine kralju!
Pozdravi mi Karlović Ivana,[62]
Da sam kralju sramotu vratila!«

284.

Indijka djevojka.

Otkada su Mleci sagrađeni,
Nije lipše drivce[63] dojedrilo,
Što je danas od Indija ravnih,
Gdi ne sluša mlađi starijega,
A stariji Boga velikoga;
Gdi brat brata na nože poziva,
Sestra sestru gdi kučkom zaziva.
Od zlata mu jarbur i lantina,[64]
Jidra su mu bila bumbužina,[65]
Vesla su mu drva šimširova;
Stropi su mu od suhoga zlata,
A konopi tanka imbrišima.
Na njome[66] je lipota divojka:
Iz obraza sitne ruže cvatu,
Iz zubâ joj sitan biser kaplje,
Iz čela joj žarko sunce sjaje.
Nju mi gleda momče od Mletákâ,
Pa je momče majki besidilo:
»Prosi mi je, mila moja majko!
Prosi mi je, bi li se udala,
Da je pitaš, bi li pošla za me?«
Ali njemu majka odgovara:
»Aj, ne luduj, drago dite moje!
Ja ću tebe boljom oženiti,
Oženiti gizdavom Mletkinjom,
Koja od nje i lipša i viša,
I na rodu roda bogatijeg.«
Al je njome momče besidilo:
»Prosi mi je, mila moja majko!« —
Ali njemu majka odgovara:
»Borme ne ću, drago dite moje,
Jer je cura od Indija ravnih,
Od Indija, od zemlje proklete.« —

[62] pozdravi ga na drugom svijetu i reci mu, da sam ga osvetila, — [63] splav, brod, — [64] jarbol i križ, na kojemu se razapinje jedro (tal. l'antenna), — [65] neko skupocjeno platno (tal. banbogia), — [66] na njoj, čakavska tehnička pomoć na otoku Hvaru, da se ispuni broj slogova u stihu, ali se ovaj oblik javlja i u prozi.

285.

Mač Pavlov.

(Čakavska).

Po poju[67] konji igraju,
Er se na largo[68] spravjaju[69]
Po l'jepe Ane nevjeste.
Kad su po névu[70] hodili,
Uz put su dunje sadili;
Kad su se s nevom vraćali,
Uz put su dunje trgali,
Na konju nevi davali.
S njima se neve njeguje[71];
Niz konja dunje bacala.
Loša jom[72] sreća priskoči,
Nevi se kosa rasplete.
Poklikne s konja nevjesta:
»Jeda li koga od roda,
Al moga ali Pavlova,
Da bi mi kosu otpleo?« —
Kada to začu mlad Pavle,
Mlad Pavle brzo priskoči
I nevi kosu otplete.
Loša mu sreća priskoči,
Dobar mu mač se otpenje
I udre nevu u srce.
Kad vidje mlada nevjesta,
S jabukom ranu zatisne,
Mahramom tankom potisne.
I tako konja jezdeći
Do b'jela dvora Pavlova.
Vidje ih majka Pavlova;
Prid b'jele dvore šetala,
Pod nevom konja primala.
Reče jom s konja nevjesta:
»Gospođo, majko Pavlova:
Božije daj mi molitve,
Pavlove meke ložnice!« —
Al reče majka Pavlova:
»Koje[73] su ovo nevjeste,
Kad traže s konja molitve,
Pavlove meke ložnice!«
S konja ju stara primala,
Daje jom božje molitve,
Pavlove meke ložnice.
Kad leže mlada nevjesta,
Netom se glavom nasloni,
Dušu je svoju pustila.
Al poklikne mlad Pavle:
»Prestan'te, bubnji srebrni!
Ne svir'te, svirle srebrne!
Ne igraj, kolo okolo!
Umre nam mlada nevjesta!«
Kad čuje majka Pavlova,
Al Pavlu sinu govori:
»Proklet mi bio, sinko moj!
Nije to prva ni druga,
Neg ti je, sinko, deseta
Od tvoga mača prokleta!
Koliko ja ti govorim,
Da sobom mača ne nosiš!« —

286.

Junak utapa vilu.

Grad gradio mlad Ivane,
Što je za dan sagradio,
Za noć vile oborile.
Tužio se mlad Ivane,

[67] po polju, — [68] na daleko, tal. largo, — [69] spravljaju, spremaju, — [70] nevjestu, — [71] igra ili se „nježno“ zabavlja, — [72] joj, — [73] kakve su to danas nevjeste?

Tužio se majki svojoj:
»Majko moja, diko moja!
Što sam za dan sagradio,
Za noć vile oborile«. —
Al govori stara majka:
»Bora tebi, mlad Ivane!
Meći straže na sve strane;
Sokolove na putove,
Mrke vuke na sokake,
A junake na čardake!«
To je Ivan poslušao
I straže je pometao.
Kad se noćca uhvatila,
Sokolovi zakliktaše,
Mrki vuci zavijaše,
A junaci poskočiše,
Uhvatiše b'jelu vilu,
Pa je vode mlad Ivanu.
Moli mu se b'jela vila:
»Nemoj mene sagubiti,
Troje ću ti bilje kazat.
Jedno bilje, mlad Ivane,
Bit ćeš mudar i pametan;
Drugo bilje, mlad Ivane,
Vihar će ti konja nosit;
Treće bilje, mlad Ivane,
Bit ćeš mio djevojkama«.
Al govori mlad Ivane:
»Ne moli se, b'jela vilo!
Dok je meni glave moje,
Bit ću mudar i pametan;
Dok je meni konja moga,
Vihar će mi konja nosit;
Dok je meni lica moga,
Bit ću mio djevojkama«.
On doziva sluge svoje,
Pa im daje b'jelu vilu:
»Vodite ju na 'nu vodu!
Svežite joj crne oči!
Bacite ju u 'nu vodu!«
Kako reče mlad Ivane,
Tako sluge učiniše,
B'jelu vilu utopiše.

287.

Kuga umorila Srmu.

Otkada je postala Krajina,
Sva Krajina i Hercegovina,
Nije ljepša uzrasla djevojka,
Što je Srma Numan-begovića.
Srmu majka u Saraj'vo dala
Na amanet svojim daidžama,
Da je dáje[74] sitnoj knjizi uče,
Dajinice sitnom vezioku.
Nije prošla ni godina dana,
Knjigu piše Srma-begovica:
»Dojdi meni, moja mila majko!«
Majka drugu Sŕmi otpisuje:
»Sŕmo kćeri, moj očinji vide!
Ako si mi kavad[75] poderala,
Majka drugi na terziju dala;
Ako si mi zlato otrunila,
Drugo majka na vezilju dala;
Ako si mi biser potrunila,
Drugi majka na vinilje[76] dala.
Opet Srma majki otpisuje:
»N'jesam, majko, ništa doderala,
Doderala, nit zapekrinila,[77]
Nego kuga mori Sarajevo;
Ona mori i staro i mlado,

[74] dájo (daidža), ujak, — [75] dozemljuša, svečana skupocjena haljina. — [76] radenice, koje se bave vezom, — [77] zamrljala.

A rastavlja i milo i drago.
Sve se bojim, da me ne umori,
Pa ni to mi ne bi žao bilo;
Svak će umr'jet, kad mu je suđeno.
Da bih, majko, u želji[78] umrla,
A tebe se ne bih nagledala«.
Kad je majka r'ječi razumjela,
To je njojzi vrlo teško bilo,
Odmah se je na put opremila.
Svu noć majka preko gorâ išla,
Do sunašca u Saraj'vo sišla.
Ona sreta hodže i hadžije.
Najpr'je nose zelena barjaka,
Za barjakom okićenu granu,
A za granom Srmu-begovicu.
Njima veli Numan-begovica
»O, bora vam, hodže i hadžije!
Čiji mejit,[79] čija li je grana?« —
Njojzi vele hodže i hadžije:
»Ovo jeste Srma-begovica
Begovice Numan-begovice.«
Njima veli Numan-begovica:
»O bora vam, hodže i hadžije!
Spus'te Srmu na zelenu travu,
Da se jadna i mrtve nagledam!«
Spustiše je u zelenu travu;
Po njoj pada ostarjela majka.
Kuka jadna kano kukavica,
A prevrće kano lastavica:
»Srmo moja, moj očinji vide!
Žalosna ti ostarjela majka,
Što te nije zam'jenila[80] majka?
B'jele ruke, što me ne grlite,
Ko što ste me i dosad grlile?
Crne oči, što me ne gledate,
Ko što ste me i dosad gledale?
Medna usta, što me ne ljubite,
Ko što ste me i dosad ljubila?«
Al joj vele hodže i hadžije:
»Šta govoriš, Numan-begovice!
Mrtve ruke grliti ne mogu;
Mrtve oči gledati ne mogu;
Mrtva usta ljubiti ne mogu.«
To rekoše, Srmu ponesoše;
Pade majka po zelenoj travi.
Oni misle, da se prenemaže,
Al se ona s dušom dijeljaše,
Sve za Srmom od žalosti puste.
Skupiše se po izbor kadune
I hanume,[81] same begovice;
Opremiše Numan-begovicu.
Kod Srme joj mezar[82] iskopaše,
Nek se znade: majka i djevojka!

288.

S merdevina pao, Bogu dušu dao.

Ašikovo[83] Turundžiću Bego,
Ašikovo tri godine dana.
Udade se draga za drugoga,
Za najmlađeg Fetimbegovića.
Odvede je bilom dvoru svome.
Kad to čuo Turundžiću Bego,
To je njemu vrlo mučno bilo,
I on ode Mati kujundžiji,
Pa govori Mati kujundžiji:
»O, Boga ti, Mato kujundžijo!
Skuj ti meni lake merdevine,[84]
Od šezdeset i šest basamaka;[85]
I to, Mato, do prvog četvrtka!«
Mato njemu skova merdevine.

[78] ali bi mi bilo žao, da umrem, a da ne vidim svoje majke, — [79] mrtvac, — [80] što nijesam ja umrla mjesto tebe, — [81] kadune i hanume, odlične muslimkinje, — [82] grob — [83] djevojku gledao i s njom provodio ljubav, — [84] ljestve, — [85] stepenice.

Uzeo ih Turundžiću Bego.
Kad je bilo uoči halvata,[86]
Oprema se Turundžiću Bego
Bilu dvoru Fetimbegovića.
On se penje uza merdevine,
Kad ti sidi Fetimbegoviću
Na dušeku i mehku šiljtetu,[87]
Na krilu mu lipotica Zlata;
Vesele se oni u odaji.
Tad poviknu Turundžiću Bego:
»Znaš li, draga, ni Bog ne zno za te,
Ja sam tebi halvu[88] donosio,
Mimo svoju majku pronosio?«
Al govori lipotica Zlata:
»Ako si mi halvu donosio,
Ti si mene drugom nagojio.«
Opet viče Turundžiću Bego:
»Znaš li, draga, ni Bog ne zno za te,
Kad sam tebi svilu donosio,
Mimo svoje sestre pronosio,
Da mi ruho kŭpiš divojačko?«
Al govori lipotica Zlata:
»Ako si mi svilu donosio,
Ja sam beli[89] ruho sakupila,
Da ga dere Fetimbegoviću.«
Opet viče Turundžiću Bego:
»Znaš li, draga, ni Bog ne zno za te,
Kad sam tebi cviće donosio,
Mimo svoju ljubu pronosio?«
Al govori lipotica Zlata:
»Ako si mi cviće donosio,
Ti si gledo, ja sam se kitila.«
Kad to čuo Turundžiću Bego,
S merdevinâ on se privalio,
Do zemljice on je mrtav bio.

289.

Zemlja izbacila kosti svekrvi klevetnici.

Ali grmi, al se zemlja trese,
Al pucaju na Hlivnu topovi?
Niti grmi, nit se zemlja trese,
Već pucaju na Hlivnu topovi.
Šenluk čini[90] Firdus-kapetane,
Jer suneti[91] sina jedinoga.
Pir činio Firdus-kapetane,
Silnu jeste gospodu pozvao.
Redom njemu gospoda dohodi,
Jaráni i mladi kapetáni,
A i onaj Ljubovića Bego.
Jă, kakav je Ljubovića Bego,
Lipši momak od svake divojke;
Za glavom mu od zlata čelenka.[92]
Govorila Firdus-begovica,
Govorila tanahnoj robinji:
»O, Boga ti, tanahna robinjo!
Siđi mlada u nove ahare,[93]
A do onog Ljubovića Bege,
Išći mlada od zlata čelenku,
Da m' je mladoj na urneke dade,[94]
Da onaku svom begu izvezem!«
U mlađega pogovara nema;
Ode mlada Ljubovića Begi,
Govorila tanahna robinja:
»Ah, Boga ti, Ljubovića Bego!
Daj ti meni zlaćenu čelenku,
Da m' gospoja svom begu ispočne!«

[86] kad je bilo vrijeme, da se uvode mladenci u zaručničku sobu (halvat, đerdek), — [87] na prostirci za sijelo (šiljte ili šilte), — [88] slatkiš od pšenična brašna, masla i meda, — [89] uistinu, — [90] čini veselje, — [91] obrezuje, — [92] nakit na kalpaku, — [93] čardak, — [94] za uzorak.

Dade Bego ni riči ne reče.
I odnese tanahna robinja;
Ispoče je mlada gospojica.
To ugleda prokleta svekrva,
Ona zove sina jedinoga:
»Di si, sine, majci te ne bilo!
U zô čas se junak oženio!
Ljubu t' ljubi Ljubovića Bego;
Na krilu joj njegova čelenka.«
Kad to čuo Firdus-kapetane,
Skočio se na noge lagahne,
I on ode u visoku kulu,
Gdi mu ljuba na namazu[95] staše.
Dojde, projde Firdus-kapetane,
Dojde, projde do mekih šiljteta![96]
Čeka beže ljubu na namazu,
Dok mu ljuba namaz saklanjala.[97]
Govori joj Firdus-kapetane:
»Rašta,[98] ljubo, da od Boga najdeš,
Da te ljubi Ljubovića Bego?
Poljubila tebe zemlja crna,
Moja ljubo, prî današnjeg dana!«
Ljuba mu se pravo zaklinjaše:
»Nije, bego, života mi moga,
I tako mi koran-hamajlije,[99]
A i onog šehri-ramazana.[100]
Već ja jesam iskala čelenku,
Da onaku i tebi navezem.«
Govorio Firdus-kapetane:
»Uzmi, ljubo, turski abdest na se,
Pa ti klanjaj dva hazret-rečaha![1]«
Ona uze turski abdest na se,
Klanja mlada dva hazret-rečaha,
Te prouči koran-hamajliju.
Zubom škrinu Firdus-kapetane,
Zubom škrinu, a sablja mu sinu,
Udri ljubu po svilenu pasu.
Jâ, kako je lako udario,
Dva joj čeda ispod pasa pala.
Kad to vidi Firdus-kapetane,
A on ode svojoj miloj majci,
Te on veli ostariloj majci:
»Hajde, majko, u visoku kulu,
Rodi t' snaha do dva sina mlada.« —
Ode majka u visoku kulu,
Al joj neve u krvi plivaše,
Uz nju jesu do dva čeda mlada.
Njojzi veli mlada nevistica:
»Neka tebe, moja svekrvice!
Bolovala devet godin' dana!
Kroz usta ti čemerika nikla,
Ne mogla se s dušicom rastati,
Dok ti mlada ja ne halalila![2]«
To izreče, teslim dušu dade.
Umr gospa, žalosna joj majka;
Ukopaše lipoticu Hanku,
Sa dvi strane do dva sina mlada.
Dok su hodže od kabura[3] ot'šli,
Više Hanke turbe[4] se sagradi;
Viš' glave joj vodica proteče,
A na njojzi rumena ružica;
Niže nogu modra ljubičica.
Iza toga mnogo i ne projde,
Razboli se stara svekrvica.
Bolovala devet godin' dana;
Kroz tilo joj pelin-trava niče,
A kroz usta gorka čemerika.
Govorila stara svekrvica,
Govorila Firdus-kapetanu:
»Uzmi mene na pleća junačka,
Nosi mene do novog turbeta,
Di-no mi je neva ukopana,
Da ja išćem od nje blagoslova,
Ne bi l' meni mlada halalila!« —

[95] na molitvi, — [96] sjedalo nabijeno vunom, pamukom ili perjem, — [97] molitvu izmolila, — [98] rad šta, zašto, — [99] zapis iz korana, što ga je nosila na sebi, — [100] svetog muslimanskog posta, — [1] molitva prije smrti, da joj se Bog smiluje, — [2] dok ti ja ne oprostim, — [3] od rake, groba, — [4] nadgrobnica, koja se diže nad grobom dobrih i pobožnih ljudi.

Uzimo je Firdus-kapetane,
Uzimo je na pleća junačka,
Nosi majku u to novo turbe.
Al se turbe otvorit ne dade.
Iz turbeta avaz[5] dolazio:
»Hajd otalen, Firdus-kapetane!
Nos' otalen to pogano tilo!« —
Odnese je Firdus-kapetane.
Potom projde deset godin' dana,
Umr majka Firdus-kapetana.
Kad se htila s dušom rastanuti,
Ona jeste vasihet[6] činila,
Da s' ukopa kod mlade neviste.
Kopali je ukraj nevistice.
Kad li svanu i sunce ogranu,
Ishodio Firdus-kapetane,
Ishodio na gornje čardake.
Dojde, projde Firdus-kapetane,
Dojde, projde na demir-pendžere.
Side beže šećer-kahvu piti;
Dade mu se ništo pogledati,
Al mu majka na zemljici leži,
Zemljica joj kosti izbacila.
Sedam su je puta ukopali,
Sedamput je zemlja izbacala.
Kada su je osmi put kopali,
Na kabur su kamen joj metali.
Kad je sutra beže dohodio,
Dohodio, da majku obiđe,
Tude beže nije nalazio,
Nalazio kamen-ploče teške,
A ni svoje ostarile majke;
Majka mu je u džombu[7] propala.
Kad to vidi Firdus-kapetane,
Od jada ga glava zabolila.
Ode beže bolu bolovati.
Bolovao sedam bili' dana.
Kad je bilo osmi dan do podne,
Umr mladi Firdus-kapetane.

290.

Đerzelezovo bolovanje.

Razbolje se Đerzeleze na Kosovu ravnu polju,
Grdna rano, Đerzeleze!
Viš' glave mu bojno koplje, a za koplje doro svezan,
Grdna rano, Đerzeleze!
Viš' njeg grana od jablana, na njoj stoji sivi soko,
Grdna rano, Đerzeleze!
Dorat njišći, soko vrišći, stoji jeka Đerzeleza,
Grdna rano, Đerzeleza!
Hendek[8] kopa dobar doro, hendek kopa do koljena,
Grdna rano, do koljena!
Predanj pada na koljena, uzima ga po pojasu,
Grdna rano, Đerzeleza!
Ne bi li ga navalio, da ga nosi do Saraj'va,
Grdna rano, Đerzeleza!
Progovara Đerzeleze: »A bora ti, moj dorate!
Vjerni druže, moj dorate!

[5] glas, — [6] posljednju volju, — [7] šaš u bari ili u provaliju, — [8] jendek, jama.

Ti salomi zlatno sedlo, i sakrši biser-uzdu,
Vjerni druže, moj dorate!
A bora ti, moj sokole, ti odleti do Saraj'va,
Vjerni druže, moj sokole!
Pod tekiju[9] Sinanovu, b'jelu dvoru moje seke,
Grdna rano, dilber-Ajke!
Moga vranca nek opremi, pa ga dade Husejinu,
Vjernom slugi Husejinu!
Neka meni brzo dođe na Kosovo ravno polje,
Vjerni sluga Husejine!
Seki kaži, da će kosti na Kosovu ostanuti,
Grdna rano, Đerzeleza!« —
Odmah seka opremila Husejina i vranina,
Svome bratu Đerzelezu.
Na Kosovo Huso dođe, Đerzeleza zdrava nađe,
Svoga agu Đerzeleza.

291.

Zidanje džamije Ferhadije.

Zakukala sinja kukavica
Usrid zime, kad joj nije vrime,
Na jabuci sprama Banjaluci,
Na orahu sprama Biogradu.
To ne bila sinja kukavica,
Već to bila Ošpergana[10] majka.
Po imenu pašu dovikuje:
»Aman,[11] paša, mio gospodare!
Pusti meni Ošpergana sina!
Išći blago, koliko ti drago!«
Kad to čuje paša gospodare,
Govori joj paša gospodare:
»Borom tebi, Ošpergana majko!
Namisti mi veliku kaldrmu[12]
Od Tekije do Novoselije!
Po šeheru hamame[13] izvodi!
Namisti mi veliku džamiju
Kao što je tvoja ruška[14] crkva!
Namisti mi sahat-kulu[15] bilu
Kao što je zvonik tvoje crkve!
Još mi dodaj tri tovara blaga,
I tri litre bijela bisera;
Pustit ću ti Ošpergana sina«.
Kad to čuje Ošpergana majka,
Ona kupi mnoge sarahore.[16]
Ona gradi veliku kaldrmu
Od Tekije do Novoselije.
Po šeheru hamame izvodi;
Razvaljuje svoju rušku crkvu,
Pa mu gradi veliku džamiju.

[9] zadužbinu, — [10] o „Ošperganu“, „Ešperganu“, ili „Osperganoviću“ ima više na rodnih pjesama. Pod tim se imenom krije general Auersperg, kojega je Ferhad-paša god. 1576. pogubio u boju kod Radonje, a njegova sina Engelberta uhvatio i ucijenio, da mu mati sagradi sjajnu Ferhadiju-džamiju u Banjaluci, koja još i danas stoji. Naša pjesma govori baš o zidanju te džamije, — [11] milost, — [12] izgradi kamenitu cestu, — [13] kupališta, — [14] austrijska, — [15] kao toranj sa satom, — [16] radnike.

Razvaljuje zvonik svoje crkve,
Pa mu gradi sahat-kulu bilu.
Pa mu nosi tri tovara blaga,
I tri litre bijela bisera.
Kad je taman[17] sve to sagradila
I svoje mu dugovanje dala,
Opet kuka sinja kukavica,
Na jabuci sprama Banjaluci,
Na orahu sprama Biogradu.
Opet kuka Ošpergana majka,
Po imenu pašu dovikuje:
»Aman, paša, mio gospodare!
Ja ti platih svoje dugovanje,
Puštaj meni Ošpergana sina!«
Kad je domu sinak dolazio
I vidio što je i kako je:
Da je majka crkvu porušila
I veliko blago potrošila
Umr[18] sine za tri bîla dana,
Umr sine od velika jada.

292.

Atlagići uzidali čobanče.

Grad gradili devet braće mladih,
Devet braće devet Atlagića.
Što bi oni za dan sazidali,
To bi vila za noć oborila.
Povikuje vila iz oblaka:
»Aj, bora vam, devet Atlagića!
Atlagićâ devet braće mlade!
Ne grad' grada, ne rasipaj blaga,
Već vi ajte u 'no polje ravno,
Pa hvatajte čobanče jedinče,
Pa vi njega u zid zazidajte!
Ostav'te mu mâlo proglèdalo,
Progledalo, kolik' ogledalo!
Nek on gleda niz 'no polje ravno,
Kud ga traži majka i sestrica;
Majka kuka, seka kose čupa.«
To su oni vîlē poćutili.[19]
Oni iđu niz 'no polje ravno,
Pa hvataju čobanče jedinče;
Oni njega u zid zazidaše.
Govorilo čobanče jedinče:
»Aj, bora vam, devet Atlagića!
Ostav'te mi mâlo progledalo,
Progledalo, kolik' ogledalo,
Da ja gledam niz to polje ravno,
Kud me traži majka i sestrica;
Majka kuka, seka kose čupa!« —

293.

Što gledaju, nek ne ostavljaju!

Leti vila preko Varadina,
Pa dozivlje Sarajke djevojke:
»Malo rad'te, puno ašikujte!
U Stambol je kuga udarila,
Sve pomori i staro i mlado,
A rastavlja i milo i drago;
I sinoć je dvoje rastavila,
Rastavila jedinka od majke.
Ne da majka u groblje kopati,
Već u bašču pod žutu naranču.
Rano rani jedinkova majka,
Ona iđe u zelenu bašču,
U đul-bašču pod žutu naranču,
Ona zove svog jedinog sinka:

[17] upravo, — [18] već objašnjen aorist: umrh, umr, umrsmo, umrste, umrše, — [19] vilu poslušati (gen. vîlē u službi akuzativa).

»Je li tebi crna zemlja teška?
Je li tebi tvrdo bez dušeka?
Je li tebi nisko bez jastuka?
Je li tebi zima bez jorgana?«
Iz groblja joj nešto odgovara:
»Nije meni crna zemlja teška,
Nit je meni tvrdo bez dušeka,
Nit je meni nisko bez jastuka,
Nit je meni zima bez jorgana,
Već pozdravi sve moje jarane:
Što gledaju,[20] nek ne ostavljaju,
Jer su teške djevojačke kletve,
Kad uzdahnu, do Boga se čuje!«

294.

Dvoje siročadi i pokojna im majka.

Bol boluje Ivanova ljuba.
Kad je ljuba na umoru bila,
Ivana je dozivala mlada:
»Oj Ivane, mili gospodare!
Sad će tvoja priminuti ljuba,
Ti se opet ženi, gospodare,
Jal od moga, jal od tvoga roda,
Ne bi li mi kćeri podgojio,
I bilo im ruho sakrojio!«
Zatim malo postojalo vrime,
Opet se je oženio Ive,
Ni od svoga, ni ljubina roda,
Nego mladom Solinkom divojkom.
Išetale dvi sirote male,
Za zdravlje se s tetom[21] upitale:
»Jesi li se, tete, umorila
Na zlu konju, na daleku putu,
Tisnim klancim', nevištim junacim'?«
Al se tete za zdravlje ne pita,[22]
Već im teške zaušnice daje.
Kad je bilo vrime od večere,
Za večeru malo i veliko,[23]
Samo nisu dvi sirote male,
Već odoše na meke dušeke.
Ujutro su rano uranile;
Pometoše dvore i timare,
Napraviše kule i samare,
I uzeše vidro okovano,
Pa odoše za goru na vodu;
Teško vidro, a nejake glave,
Al beside dvi sirote male:
»Smrtna željo, što nas ne umoriš,
Kô umori[24] našu milu majku?«
Kad su došli za goru na vodu,
Bilo lice jesu umivale,
Žute kose jesu iščešljale,
Zagrabiše vidro vode hladne.
Teško vidro, a nejaka glava,
One iđu dvoru bijelomu.
Prida nje je tete išetala,
Hladnu im je vodu prolivala,
Teške im je zaušnice dala,
Žute im je kose rasplitala,
Crne im je oči pomutila,
Bilo im je lice oblidila.
Teško im je vidro dodavala;
Teško vidro, a nejaka glava.
Opet vele dvi sirote male:
»Smrtna željo, što nas ne umoriš,
Kô umori našu milu majku?«
Kad su došle za goru na vodu,
Tu nalaze ubogu staricu,

[20] s kojom se djevojkom paze i s kojom ljubav provode, — [21] s maćuhom, — [22] maćuha ih nije nauzvrat zapitala za zdravlje, — [23] t. j. posjedalo, — [24] kao što si umorila i našu majku.

Božju su joj pomoć nazivale:
»Božja pomoć, ostarila bako!«
— »»Da ste zdravo, dvi sirote male!
Je li vam se babo oženio?««
— »Sinoć nam se babo oženio,
Oženio Solinkom divojkom.
Prida nju smo jadne išetale,
Za zdravlje se s njome upitale,
Ma se s nama za zdravlje ne pita,
Već nam teške zaušnice daje.
Kad je vrime od večere bilo,
Za večeru malo i veliko,
Samo nismo dvi sirote male,
Već odosmo na meke dušeke.
Jutros jesmo rano uranile,
Ometosmo dvore i timare,
Napravismo kule i samare,
Pa odosmo za goru na vodu.
Bilo lice jesmo umivale,
Žute kose jesmo iščešljale,
Pa odosmo dvoru bijelomu.
Prid nas naša tete išetala,
Hladnu nam je vodu prolivala,
Teške nam je zaušnice dala,
Žute nam je kose rasplitala,
Crne nam je oči pomutila,
Bilo nam je lice oblidila«.
Kad to čuje uboga starica,
Ona im je lice umivala,
I žute im kose iščešljala,
Pa ih šalje dvoru Ivanovu.
Prida nje je tete išetala,
Hladnu im je vodu prolivala,
Pa ih šalje za goru na vodu.
Tud nalaze ubogu staricu:
»Božja pomoć, uboga starice!«
— »»Da ste zdravo, dvi sirote male!
Je li prid vas tete išetala,
Je l' vam vodu hladnu prolivala?««
— »Jeste prid nas tete išetala,
Hladnu nam je vodu prolivala«.
Kad to čuje uboga starica,
Žute im je kose iščešljala,
Bilo im je lice umivala,
S njima ode dvoru Ivanovu.
Ivana je dozivala stara:
»Oj Ivane, mili gospodare!
Na smrti sam tebe zaklinjala,
Da se ženiš ti od roda svoga,
Jal od svoga, jal od roda moga,
Ne bi li mi kćeri podgojio
I bilo im ruho sakrojio«.
Kad je Ive riči razumio,
Dobavi se briockinje[25] ćorde,
Pa Solinki odsikao glavu.
Od svog se je roda oženio;
Dvi je lipo kćeri podgojio,
Pa im bilo ruho sakrojio.

295.

Grkinja Danojla.

L'jepa ti je Grkinja Danojla!
Pa se sama sobom razgovara,
Dali take ne ima djevojke
U bijelu gradu Carigradu:
»Ne ću uzet n'jednoga junaka,
Nit ću mu se nazvati ljubovca,
Koga majka ne rodi junakom,
Da navede vodu sa ćuprije,[26]
I dovede oko dvora moga,
Da nasadim cv'jeća svakojega,
Da ja mogu lijepa djevojka
Cv'jeće brati, lišće umivati,

[25] britke, — [26] s rijeke, preko koje vodi most (ćuprija).

Onome ću biti za ljubovcu.«
To je čuo Ivan kapetane,
Pa joj ide kuli pod prozore,
Pa je Ivo tiho, lako zove:
»Jes' u dvoru, Grkinjo Danojlo?
Dân'[27] iznesi na prozore glavu,
Da je meni govoriti s tobom!«
A kad čula Grkinja Danojla,
Na prozor je glavu iznijela.
Govori joj Ivan kapetane:
»Je l' istina, Grkinjo Danojlo,
Tko navede vodu sa ćuprije,
I dovede oko dvora tvoga,
I svakoga da nasadi cv'jeća,
Da ti možeš lišce umivati,
Oko vode drobno cv'jeće brati,
Onome ćeš biti za ljubovcu?«
Govori mu Grkinja Danojla:
»Istina je, sivi moj sokole!«
Kad to čuje Ivan kapetane,
Mnogo Ivan blaga potratio,
Sa ćuprije vodu navodio
Oko dvora Grkinje Danojle,
Oko vode cv'jeće posadio.
Vodu hita Grkinja Danojla,
Vodu hita i lišce umiva;
I svakoga cv'jeća natrgala.
A evo ti kapetan-Ivana,
I dozivlje Grkinju Danojlu:
»Stani amo, Grkinjo Danojlo!
Ali ne znaš, što si govorila?
A ne vidiš, da sam učinio?«
A govori Grkinja Danojla:
»Stan', počekaj, Ivan kapetane!
Ovo sam se s tobom tamošila[28]:
Koga majka ne rodi junaka,
Da ne zgradi tanahne đemije,[29]
U đemiji da napravi bočje[30],
A usadi vinovu lozicu,
Da se penje brodu uz arbule[31],
Zeman dođe[32], da to rodi grožđe,
Da ja dođem, da trgati možem,
Tome ću se nazvati ljubovca«.
Kad to čuo kapetane Ivo,
I tu mnogo blaga potratio,
I brzo je đemiju zgradio,
U đemiju bočje napravio
I vinovu lozu nasadio.
Loza s' penje brodu uz arbule,
Zeman dođe, a da sazdri grožđe.
Kad to vidi Ivan kapetane,
Zove mladu Grkinju Danojlu:
»Stani amo, Grkinjo Danojlo!
Ali ne znaš, što smo govorili?
Idi amo moje na đemije[33],
Trgaj grožđe, koliko ti drago!
I da budeš draga ljubi moja!«
A govori Grkinja Danojla:
»Još se hoće, Ivan kapetane,
Ako te je porodila majka,
Da ustr'jeliš na nebu danicu,
Da danica crnoj zemlji pade,
Ja je uzmem u bijele ruke,
Da ja vidim djevojka Danojla,
Je li bolja od mene danica?«
Kad to čuje Ivan kapetane,
On govori Grkinjici mladoj:
»Dušo moja, Grkinjo Danojlo,
Kada sutra b'jeli danak bude,
Kad isteče na nebu danica,
Ja ću, dušo, uraniti rano,
Hoću doći pod tvoje prozore,

[27] poklik: dànu! — [28] pogodila, — [29] lađa, — [30] da nanese zemlju za vinograd, — [31] jarbol, — [32] pa kad dođe vrijeme (zeman), — [33] ovaj hiperbatonski slog: („moje na đemije mjesto: na moje đemije), običan je kod pjevača na otoku Šipanu (kraj Dubrovnika) odakle je i ova pjesma.

Ti ćeš kuli gledat sa prozora,
Kako pada na zemlju danica«.
Kad je sutra k b'jelu jutru bilo,
Podranio Ivan kapetane
Prije zore i bijela dana
Pod prozore djevojke Danojle.
Još ne bila istekla danica,
Zove Ivo Grkinju Danojlu:
»Ustani se, Grkinjo Danojlo,
I otvori visoka prozora!
Gledaj dobro, Grkinjo Danojlo,
Kako hoću ustr'jelit danicu,
Da će pasti na crnu zemljicu!«
U to doba istekla danica,
A evo ti Grkinje djevojke,
Pa govori Ivan kapetane:
»Dànu str'jeljaj, Ivan kapetane,
Str'jeli, Ivo, na nebu danicu,
Neka pane na crnu zemljicu,
Da ja vidim lijepa djevojka,
Je li ljepša od mene danica!«
A govori Ivan kapetane:
»Dobro gledaj, moja dušo draga,
Iznesi se dobro na prozore,
Neka gledaš sa neba danicu,
Kako pada na crnu zemljicu!«
Dobro mlada na prozor izađe;
Ivo ljutu str'jelu pripravio,
Pusti str'jelu kapetane Ivo,
Al ne str'jelja na nebu danicu,
Niti ona crnoj zemlji pada,
Nego str'jelja Grkinju Danojlu,
Niz prozore na zemlju padnula.
Tad govori Ivan kapetane:
»Neka znadeš, Grkinjo Danojlo,
Kako varaš po sv'jetu junake!«

296.

Ali-aginica.

Razboli se aga Ali-aga
Pod Almišom, čuvajući grada.
Sve su njega kokte oblazile,
Oblazile majke i sestrice;
Ne oblazi mlada aginica,
Jer je mlada skoro dovedena,
Zato joj se sramota gođaše.
Nato s' aga vrlo rasrdio,
Pa joj piše listak knjige b'jele:
»Zakolji se, u dvor' me ne čekaj!
Više kule jasen-gora raste,
A pod kulom hladna voda teče;
Oli bježi u goru zelenu,
Oli skoči u vodu studenu!«
Knjigu štije mlada aginica,
Knjigu štije, grozne suze lije.
Pitala je stara svekrvica:
»Koja ti je cviliti nevolja?«
Odgovara mlada aginica:
»Pomiri me s agom Ali-agom!
Dat ću tebi tanko ruho moje,
I dat ću ti golemo vjenčanje[34].«
— »»Ne bih tebe s agom pomirila,
Da mi dadeš tanko ruho svoje,
Da mi dadeš golemo vjenčanje,
Da mi dadeš mumra[35] srebrnoga,
I mumurluk od suhoga zlata;
Ne bih tebe pomirila s agom««.
Istom one tako u riječi,
Al ti zveknu na avliskim vratim',
A kad zveknu, dobar konjic skiknu.
Misli jadna Ali-aginica,
Misli jadna, da je Ali-aga;
Stade bježat uz bijelu kulu,

[34] prćija, što je donijela od oca, — [35] svijećnjak.

Gologlava bez b'jela poglavja,
Raspasana bez svilena pasa,
Bosonoga bez žutih papuča.
Ona bježi uz goru zelenu,
Da se skače u vodu studenu.
Za njom trči d'jete mali aga:
»Ne bježʼ, majko, uz goru zelenu!
Ne skačʼ, majko, u vodu studenu!
Nije babo aga Ali-aga,
Već je sinak aga Mehmed-aga;
Ja sam babu s tobom pomirio[35]«.

297.

Majka pošla rodu u pohode.

Kad umrije Ivan-begovica,
Ostade joj devet sirotica,
I deseta Mara mezimica.
Svom se babi po kriocu valja,
Valjajuć se, babi progovara:
»A, moj babo, gdje je moja majka?«—
Nato babo njojzi odgovara:
»Moja Mare, moja mezimice!
Otišla je rodu u pohode;
Ne će doći za petnaest dana«.
Još ne prođe ni petnaest dana,
Oženi se beže Ivan-beže,
I dovede kićenu djevojku.
Njoj se Mara po kriocu valja,
Pa joj lúda tiho progovara:
»Teto[36] moja, gdje je moja majka?«—
Nato njojzi teta odgovara:
»Evo borme tvoje mile majke«.
— »»Borme n'jesi moja mila majka.««
Kad to čula nova begovica,
Udari je rukom po obrazu.
Kako ju je lako udarila,
Dva joj b'jela zuba pofalila.
Ciknu Mara kano guja ljuta:
»Ajme meni, moja mila majko!
Jadna sam ti ovo dočekala,
I bez tebe lúda[37] ostanula!«

298.

Bolan rastanak.

Povila se vita loza vinova
Od onoga b'jela grada Budima;
To ne bila vita loza vinova,
Već to bio lijep Ivo i Ana.
Oni su se još izmala gledali:
Za ruku se i u crkvu vodili,
Zajedno su i iz crkve hodili.
A sada se u nevrime rastaju,
Rastavlja ih prokletnica Budimka.

[35] kako se vidi, ova je pjesma varijanta čuvene „Hasan-aginice“ (br. 170), samo što ovdje sin izmiruje oca s majkom; pjesmu je zapisao Nikola Tommaseo, — [36] u muslimanskim pjesmama pastorčad obično maćehu nazivlje „tetom“, — [37] mlada.

Ode Ivo, uzjaši halata,
Osta Ana držeć' se kanata.[38]
Jedno drugom na rastanku govori:
»Ostaj s Bogom, moje žarko sunašce!«
— »»Pojdi s Bogom, moj siv-zelen sokole!
Kada budeš navrh gore zelene,
Onde ima jedno vrilo[39] studeno,
I u vrilu jedna santa ledena;
Raspni puca, pa je meći u njedra!
Kako ti se ona santa rastapa,
Onako i moje srce za tobom.««
Ode Ivo bojno koplje lomeći,
Osta Ana grozne suze roneći;
Ode Ivo za sedlo se držeći,
Osta Ana b'jele ruke kršeći.

299.

Idris-begovu kulu rastrgao vjetar s Velebita.

Beg Idris-beg na put se oprema,
I ostavlja svoju bilu kulu,
I u kuli svoju virnu ljubu,
I kod ljube dva blizanca sina,
Pa govori ljubi na rastanku:
»Virna ljubo, draža od očiju!
Čuvaj moja dva blizanca sina,
Jer se natrag povratiti ne ću,
Proć' će, ljubo, dva miseca dana.
Car me zove do Stambula bila,
Da me pita, što s' u Bosni radi.
A da smijem od našeg sultana,
Ne bih išo, da mi Bosnu dadu.
Ne imade od govora fajde,[40]
Murtati[41] bi mogli opanjkati,[42]
Pa bi mogo katul-ferman[43] doći
Na našega učtugli[44] vezira,
Da mi ide ka Stambulu glava[45].
Al govori Idris-begovica:
»O, moj beže, moje žarko sunce!
Muka mi te od sebe puštati,
Jer išaret[46] u mom srcu ima,
Da ja tebe nikad vidit ne ću,
Jer sam, beže, čudan san usnila,
Da je mene voda opkolila,
I uza me dva blizanca sina.
Uza lug se jesam otimala,
Oteti se, beže, nisam mogla;
Val odnese dva blizanca sina.
U tom sam se strahu probudila«.
Al govori beže Idris-beže:
»Kanʼ se toga, moja virna ljubo!
Tvoji su mi sani dodijali!«
Ode beže na mermer-avliju[47],
Za njim ljuba mlada išetala,
A za njome dva blizanca sina.

[38] krila na vratima. — [39] vrĕlo, izvor, — [40] ne koristi duže razgovarati, — [41] klevetnici, — [42] ocrniti, — [43] carska zapovijed, da se netko posiječe, — [44] prvi, triput odlikovani, — [45] da se Idris-begu odreže glava i pošalje u Carigrad. — [46] slutnja, — [47] mramorno dvorište.

Beg uzjaha na konja vilena,
Pa govori svojoj virnoj ljubi:
»Čuvaj kulu, a čuvaj sinove!
Moli Boga, da se sretno vratim!«
Pa on ode niz zelene luge.
Osta gospa Idris-begovica,
Osta plačuć na mermer-avliji,
Te se krenu uz visoku kulu.
Side ljuba kraj džamli-pendžera[48].
Dok je mogla okom dosegnuti,
Gledala je niz zelene luge;
A kad nije mogla više vidit,
Uzela je srčali-durbina[49],
A kad ni njim nije mogla vidit,
Nesvist dojde Idri-begovici;
Zanese[50] se u svojoj odaji.
Vedro bilo, pa se naoblači,
Iz oblaka kiša udarila,
Dotle se je gospa razabrala[51].
Kada se je noćca unoćala,
Sivnu munja iz oblaka crna,
Zgromi kulu bega Idris-bega;
Upali je od pokrova njena,
Pa do zemlje i zelene trave.
Zapali se kula od kamena.
U kuli je Idris-begovica,
I uza nju dva blizanca sina.
Zaklanja ih Idris-begovica,
Zaklanja ih rukom i rukavom,
Dok su njojzi skuti izgorili.
Govorila Idris-begovica:
»Da bi vami od Boga iskala,
To je vami Bog i naredio[52];
Da bi vami babu dozivala,
Babo vam je na dalekom putu«.
Prhnu vitar savrh Velebita,
Pa rastrže kulu po sredini.
Pade kula sred zelena luga,
I zatrpa Idris-begovicu,
I uza nju dva sina blizanca.
Kada se je beže povratio
Iz Stambula grada bijeloga,
Kad je došo Drini valovitoj,
Beg je čuo, da mu kule nema;
Nema kule, nema virne ljube,
Nema njemu dvaju sokolova,
Što mu biše najdraže na svitu.
Na Drinu je konja natirao,
Sa konjem se beže utopio.

300.

Smrt Grgura Senjanina i sestre mu Marge.

Otpravi se Grgur Senjanine
S vojskom svojom na Kosovo bojno;
Za njim sestra pristajala svoja[53]
I Grgura brata dozivala:
»Ne hod' s vojskom na Kosovo bojno,
Er sam noćas malo sanka spala,
Malo spala, čudan mi se snio;
Da si pošo Senja iz bijela
S tvojom, brate, junačkom družinom;
Još da n'jesi ni do gore došo,
Puknu puška grane iz jelove,
Ter se tebi u njedra sasula;
I da su te rane dopanule,
Da si grane pao pod jelove[54],
Da s' od ranâ svijaš i previjaš,
Da ne možeš jadan nikudara.

[48] uz stakleni prozor, — [49] staklen dogled, — [50] zavrti joj se, — [51] dotle se osvijestila, — [52] nije se mogla na Boga obraćati, da im pomogne, kad je on tu pokoru na njih i poslao, — [53] njegova („svoja“ prema tal. „sua“), — [54] ova je pjesma puna šipanjskog razbacanog sloga („grane pod jelove“, „gori u zelenoj“ i t d.).

Sva se družba Senju povratila,
A ti osto gori u zelenoj«.
Grgur svojoj govori sestrici:
»Vrat' se u Senj, Mârge, sestro moja!
U san, sestro, vjerovat ne valja;
San je tlapa, a Bog je istina.
Jošter mlad'jeh ima djevojaka
U našemu Senju bijelome,
Al za bratom n'jedna ne pristaje,
Neg ti sama za mnom, sestro moja!«
Kad Grgura jadna sestra čula,
Ona se je Senju povratila;
Cvili mlada i suze prol'jeva.
Grgur pođe Senja iz bijela
S vojskom svojom na Kosovo bojno.
Jošter nije ni do gore došo,
Puknu puška grane iz jelove,
Grguru se u njedra sasula;
Ljute su ga dopanule rane.
Grgur pade jele pod zelene;
On s' od rana svija i previja.
Kad ga vidje njegova družina,
Svak se natrag Senju povratio,
Al im reče Grgur Senjanine:
»Borja vama, moja družinice!
Vi pođite Senju bijelome,
A mojega konja ne vodite,
Da se sestra ne domisli moja,
Da su mene dopadnule rane!«
Al Grgura družba ne slušaše,
Neg njegova konja povedoše.
Kad su bili na pogled od Senja,
Vidjela ih Grgureva Marge
Sa prozora od bijela dvora.
Poton[55] ih je očima vidjela,
Svu je družbu očim' pribrojila,
Ma Grgura brata ne nabraja,
Neg njegova dobra konja vrana.
Svemu se je jadu domislila,
Da s' Grgura rane dopadnule,
Pa mi trči kuli niz skaline,
Pa mi senjskoj govori družini:
»Borja vama, senjska družinice,
Gdje ste meni brata ostavili?
Ali su ga rane dopadnule?«
Margi kažu senjska družinica:
»Borja tebi, Grgureva Marge!
N'jesu njega rane dopadnule,
Neg je osto gori u zelenoj;
Lova lovi gori po zelenoj,
Ne će doći do tri b'jela dana«.
Ali Marge družbi ne vjeruje,
Nego ide zelene u gore;
Zdrava dođe jele pod zelene,
Tu Grgura svoga brata nađe,
Gdje s' od rana svija i previja,
Pa sestrica bratu govorila:
»O, Grgure, brate od matere!
Koliko ti moje govorenje!
Prokleto je tvoje neslušanje,
Da ne ideš na Kosovo bojno
S tvojom, brate, junačkom družinom«.
Ali Grgur svojoj sestri reče:
»O, ti Marge, draga sestro moja,
Da mi se je napiti vodice
Iza gore, draga sestro moja,
Ja bih moje prebolio rane«.
Al Grguru svoja sestra reče:
»O, Grgure brate, dobro moje!
Ja bih pošla za gore na vode,
Ma kad jadna puta ne umijem.
Da bih Marge i na vodu došla,
Al se ne bih vratiti umjela«.
Grgur svojoj govorio sestri:
»O, ti Marge, draga sestro moja!
Ti povr'jeđaj ljute rane moje!
Kondir moje ti natoči krvi,
I ti pođi za gore na vode!

[55] potom, čim.

Krvlju mojom biljeguj kamenje,
Dokle hladne na vodice dođeš;
Ne ćeš, sestro, zaboravit puta«.
Kad sestrica svoga brata čula,
Ljute mu je povr'jeđala rane;
Kondir vruće natočila krvi,
Pa mi pođe za goru na vodu.
Sve po putu bilježi kamenje.
Zdravo Marge na vodicu dođe;
Ona hladne zahiti vodice.
Al djevojci lošom krećom bilo;
Vedro bilo, naoblačilo se,
Iz oblaka tihi daždić pade,
I djevojci opere biljege,
Pa djevojka zaboravi puta,
I obija gori po zelenoj.
Obijala tri bijela dana,
Da Grgura svoga brata nađe,
Al ga Marge naći ne mogaše.
Kad četvrti b'jeli danak bio,
Viče vrane iz jelove grane:
»Koja sestra ište brata svoga,
Koga ište, nać' ga ona ne će;
Sinoć ga je večerao vûče.
Prokletome od večere vuku
Grgureva ostala je ruka,
Desna ruka puna prstenaka.
Ako želiš, Grgureva Marge,
Ako želiš Grgureve ruke,
Šetaj, Marge, malo naprijeda,
Hoćeš naći svilena šatora
Tvog Grgura brata pokojnjega,
Pod njim desne Grgureve ruke,
Ako želiš Grgureve ruke,
Ti je uzmi u desnice svoje,
Bježi s njome Senju bijelome,
Er kad večer do večera bude,
Doć' će proklet na večeru vuče,
Da večera Grgurevu ruku,
Uz ruku će večerat i tebe«.
Kad to Marge čuje Grgureva,
Ona crnom vranu govorila:
»Crni vrane, da bi i to bilo,
I to bilo, al tebe ne bilo!«
Tako ide jadna naprijeda.
Kad je došla malo naprijeda,
Tu nahodi svilena šatora,
Pod njim desne Grgureve ruke,
Te je uzme u desnice svoje.
Marge ruku grli i cjeliva,
I s njome se jadna razgovara:
»O, Grgure, moj brate pokojni!
Koliko ti moje govorenje,
Da ne ideš s tvojom družinicom!«
Pa se sama sobom razgovara:
»Da ja Senju pođem bijelome,
Da odnesem Grgureve ruke,
A komu ću jadna Marge poći?
Strini mojoj, koja će me jadnu,
Koja će me jadnu prikarati,
Prikarati jutrom i večerom,
Da je Grgur s mene poginuo?
Neka dođe na večeru vûče,
Da večera Grgurove ruke,
Nek uz ruke večera i mene!«
U njezino malo govorenje
Mrkla se je nojca primaknula;
Dođe proklet iz gorice vuče,
Da večera Grgureve ruke;
Uz ruke je Marge večerao[56].

[56] uz ruku je i Margu povečerao.

POPIS PJESAMA I ZBORNIKA,

IZ KOJIH SU PJESME UZIMANE.

I.

Zbornici.

Dosada nije bilo u hrvatskoj i u srpskoj književnosti pjesničkoga zbornika, koji bi obuhvatao sve krajeve i sva narječja narodnoga govora, kao ni takove knjige, u kojoj bi se nalazile probrane nar. ženske pjesme iz najstarijih i najnovijih štampanih izvora. Od Hrvatâ Donje Austrije do Srbâ oko Sereza u Maćedoniji ubran je u našoj knjizi bar po koji stručak mirisnoga cvijeća.

Osobitu originalnu vrijednost ovoga zbornika obilježuje šezdesetak nigdje neštampanih pjesama iz rukopisnih zbornika »Matice Hrvatske«, što ih je Matičin odbor s najvećom spremnošću ustupio »Društvu hrvatskih srednjoškolskih profesora«. Ove su pjesme tako postale najboljom preporukom Matičinim izdanjima, koja će se doskora nastaviti u redovnim edicijama Matice. U samom tekstu našega izdanja obilježen je osobitim dodatkom — pod svakim natpisom — Matičin izvor, a u konačnom kazalu još je svaka Matičina pjesma označena zvjezdicom, gdje je ujedno zapisano ime sabirača i broj njegova rukopisa. Isto je tako i svaka pjesma starijih izdanja u kazalu popraćena brojem ili stranom pojedinih zbornika.

Osim nekoliko pjesama, koje su preštampane iz starijih hrvatskih, srpskih i općih slavenskih periodičnih listova i edicija (Vrazovo »Kolo«, Šafaříkov »Slovanský národopis« od god. 1849., »Neven«, »Naše gore list«, »Iskra«, »Bosanska vila« i »Zbornik za nar. život i običaje«) iscrpeno je uglavnom trinaest izdanja. Osim Karadžićevih pjesama upotrebljen je od srpskih poznatijih zbornika još jedini Begovićev (sa dvije pjesme). No pored svega toga srpski su sabirači zastupljeni u dostojnom broju, kako se može razabrati na prvi pogled iz dodanoga kazala. Još je jedna pjesma (br. 152) uzeta iz zbornika Mehmeda Dželaluddin-Kurta (»Hrv. nar. ženske pjesme; muslimanske«).

Dvanaest hrvatskih i jedan srpski zbornik nose ova imena:

1. Mato Topalović: »Tamburaši ilirski iliti nar. pjesme ilirske«, Osijek, 1842.

2. Fran Kukuljević-Sakcinski: »Pjesme Ivana Kuk. Sakc. s dodatkom narodnih pjesama puka hrvatskoga«, knjiga IV. njegovih »Različitih djela« od god. 1847., str. 121—256.

3. Luka Marjanović: »Hrvatske narodne pjesme, što se pjevaju u gornjoj hrvatskoj Krajini i u Turskoj Hrvatskoj«, Zagreb, god. 1864.

4. Plohl-Herdvigov: »Hrvatske narodne pjesme u hrvatskom domu, sakupio i rodu i svijetu predao Hrvat Rik. Ferd. Plohl-Herdvigov, sada slušatelj filosofije i prirodoznanstva na universiteti u Greču«, tri sveščića u Varaždinu od god. 1868.—1876.

5. Mijat Stojanović: »Pučke pripovijesti i pjesme«, Zagreb, 1867.

6. Stjepan Mažuranić, učitelj: »Hrvatske narodne pjesme, sakupljene stranom po Primorju, a stranom po Granici«, Senj, 1876.

7. Franjo S. Kuhač: »Južnoslovjenske narodne popijevke«, četiri knjige od 1878.—1881. Zagreb.

8. »Naša Sloga«: »Hrvatske narodne pjesme, što se pjevaju po Istri i Kvarnerskih otocih«, Trst, 1879.

9. Fran Kurelac: »Jačke ili Narodne pjesme puka hrvatskoga u ugarskim županijama«, Zagreb, 1871.

10. Kamilo Blagajić: »Hrvatske narodne pjesme i pripovijetke iz Bosne«, Zagreb, 1886.

11. Ivan Zovko: »Hercegovke i Bosanke«, Sarajevo, god. 1888.

12. Matičine »Hrv. nar. pjesme« (Romance i balade), knjiga peta u mojoj redakciji.

13. Vuk Stefanović Karadžić: »Srpske narodne pjesme«, knjiga I. i V. srpskog državnog izdanja od god. 1891. i 1898.

II.

Pjesme.

A. Momačke i djevojačke.

*1. Od sevdaha goreg jada nema. — Martić Grgo, br. 1.
2. Anđelija. — Blagajić Kamilo, str. 12.
3. Karamfil. — Kuhač I., br. 146.

4. Marina kruna. — Istarske pj., br. 24.
*5. Kakav je moj dragi. — Pavlinović M., br. 143.
6. Marina kletva. — Karadžić I., br. 531.
*7. Trûne joj se lule sumbulove. — Zovko Ivan I., br. 118.
8. Žena i djevojka. — Kuhač I., br. 218.
9. Ne gledaj me, što sam malena. — Karadžić I., br. 526.
10. Djevojka moli kujundžiju. — Karadžić I., br. 491.
*11. Djevojka je, da gleda preda se. — Ugarković Stjepan, br. 102.
12. Al bih voljela! — Pavlinović »Iskra« I., str. 99.
13. Tuge moje! — Kukuljević, str. 172.
14. Nevjera. — Vraz »Kolo«, III., str. 47.
15. Jȁl me vodi, jal mi ne dohòdi! — Bos. Vila 1905., str. 381.
16. Što ti je, Stano more? — Bos. Vila 1903., str. 35.
17. Jana se orosila. — Kuhač I., br. 384.
18. Sadila sam bažulek. — Sreznjevskij (Šafařík »Slov. národopis«), str. 164.
*19. Biljeg dragomu. — Pavlinović II., br. 184.
20. Djevojka i jabuka. — Karadžić V., br. 483.
21. Djevojka moli Đurđev dan. — Karadžić I., br. 405.
*22. Vinom će mu žile zalivati. — Pavlinović II., br. 171.
23. Nema komu ružu dati. — Plohl-Herdvigov III., str. 7.
24. Čežnja za dikom. — Topalović »Tamb.«, br. 15.
25. Ne otimlji, već me mami! — Karadžić I., br. 505.
*26. O jablane, savij travi grane! — Zovko Ivan II., br. 36.
27. Neka biva, što se u snu sniva! — Bos. Vila 1891., str. 173.
28. Primorska ljepotica. — Istarske pjesme, br. 64.
*29. Srce puno jada. — Duić Mato, br. 22.
30. Dva slavuja. — Karadžić I., br. 652.
*31. Kopčić kuca, da Fatu dokuca. — Zovko Ivan I., br. 30.
32. Crnim okom šeher zapalila. — Bos. Vila 1899., str. 108.
33. Preletjet će zeleno stoborje. — Bos. Vila 1896., str. 277.
*34. Poslat ću mu rûke u pamuku. — Petričević Marko, br. 7.
35. Dragi i nedragi. — Karadžić I., br. 310.
36. To je blago, što je kome drago. — Karadžić I., br. 312.
*37. Najljepši darovi. — Fra Ban D. i Ostoić B., br. 113.
38. Svjet diki. — Karadžić I., br. 770.
39. Želja oboga. — Karadžić I., br. 592.
*40. Moj je dragi gondže u đul-bašči. — Martić Grgo, br. 13.
41. Jablanova tužba. — Bos. Vila 1903., str. 288.
*42. Šuma će se hlada ishoditi. — Petričević Marko, br. 132.

43. Ljuba Alagina. — Karadžić I., br. 384.
44. Da zna zora! — Kuhač II., br. 795.
*45. Svîla bi se u Matin torbak. — Kučera Klotilda, br. 459.
46. Riba i djevojka. — Karadžić I., br. 285.
47. Tri tuge. — Mažuranić Stj., str. 183.
*48. Nisam znala, nisam vjerovala. — Boškić Mato, br. 67.
49. Hvala suboti. — Karadžić I., br. 793.
50. Teško drûgu bëz drûga. — Karadžić I., br. 655.
51. Lako ti je, tanke gusle moje! — Rubić i Nuić, Zbor. IV., str. 291.
*52. Oj jabuko, grom te razgromio! — Marković Petar, br. 48.
53. Caruj care! — Kuhač I., br. 184.
*54. Bog ubio Jelačića bana! — Ciganović Josip, br. 128.
55. Sokolova suza. — Mat. Hrv. V., str. 209.
56. Ništa se sakriti ne može. — Karadžić I., str. 444.
*57. Tvoja me je svekrva rodila. — Ilić Luka I., str. 435.
58. Sve se kanim. — Topalović »Tamb.«, str. 56.
*59. Andro Drenjanin bira djevojke. — Vidaković Josip, br. 310.
60. Janko Sibinjanin i Jela udovica. — Karadžić I., br. 637.
*61. Momče oči răzoblâči. — Marković Petar, br. 73.
62. Djevojka je imanje do vijeka. — Karadžić I., br. 453.
63. Nesretna djevojka. — Karadžić I., br. 609.
*64. Od cure usahnulo srce u junaku. — Bašagić S. R., br. 47.
65. Djevojka i okovan delija. — Kuhač I., br. 7.
66. Tamburdžija Ivo. — Topalović, str. 58.
67. Ispunjena želja. — Karadžić I., br. 600.
*68. Ukopaj me pokraj srca svoga! — Zovko II., br. 168.
*69. Ne bi li mu šta od sanka kazala! — Ban i Ostoić, br. 103.
70. Na što ga je mjera namjerila. — Kuhač I., br. 140.
71. Momak kune majku djevojačku. — Karadžić I., br. 463.
72. Kakva je moja djevojka. — Marjanović I., str. 182.
*73. Nevaljali mujezini. — Zovko IV., br. 218.
74. Mujezinove boli. — Blagajić Kamilo, str. 24.
75. Momak i djevojka. — Karadžić I., br. 422.
76. Momak opčinjen obrvama. — Karadžić I., br. 338.
77. Najljepši miris. — Karadžić I., br. 562.
78. Dragi piše dragoj. — Kukuljević str. 148.
79. Zakukat će kao kukavica. — Karadžić I., br. 497.
80. Hajde, dušo, da se milujemo! — Karadžić I., br. 485.
81. Srce vuče pored tvoje kuće. — Karadžić I., br. 773.
*82. Tri klobuka rasklimao. — Ugarković Stjepan, br. 109.

83. Luče. — Kuhač I., br. 220.
84. Iskrena ispovijest. — Karadžić I., br. 525.
85. Ja usadih vitu jelu. — Bos. Vila 1892., str. 267.
*86. Penjat ću se jablanu na grane. — Kušmiš A. i J., br. 121.
87. Srdi, da se nè srdi. — Karadžić I., br. 473.
88. Travnik zapaljen očima. — Karadžić I., br. 659.
*89. Moj jagluče, moja sirotinjo! — Zovko Ivan IV., br. 242.
90. Duge noći. — Karadžić I., br. 314.
91. Dvoje milih i dragih. — Mažuranić Stjepan, str. 190.
92. Tri dobra. — Bos. Vila 1900., str. 364.
93. Ne ženi se mlad! — Karadžić V., br. 449.
94. Anđa kapidžija. — Karadžić I., br. 468.
95. On joj gleda ćudi i pameti. — Rubić i Nuić, Zbor. IV., str. 288.
96. Kletva i želja. — Karadžić I., br. 605.
*97. Plivaj, terzijane! — Zdjelarević Mato II., br. 89.
98. Mara kraj Dunava. — Kukuljević, str. 240.
99. Kletva kudiocima. — Karadžić I., br. 373.
100. Mitrovkinja i car francuski. — Karadžić I., br. 683.
101. Gora i djevojka. — Topalović, br. 26.
102. Žalosni djever. — Karadžić I., br. 544.
*103. Konj i mladoženja. — Zovko Ivan III., br. 198.
104. Žalost za dragim. — Topalović, br. 27.
105. Najveća žalost. — Karadžić I., br. 359.
106. Ljubavni rastanak. — Karadžić I., br. 553.
*107. Da je pisar iz Zagreba grada! — Marković Petar, br. 57.

B. Porodične pjesme.

*108. Jedinac i jedinica. — Kušmiš, br. 59.
109. Brat i sestra. — Bos. Vila 1906., str. 270.
*110. Sestrine suze za bratom. — Ciganović Josip, br. 119.
111. Gorom jezdi šareno ljeljenče. — Bos. Vila 1892., str. 267.
112. Što će joj, kad je jadna i sama djevojka? — Bos. Vila 1907., str. 347.
*113. Dvori samòtvori. — Pavlinović Mih. II., br. 747.
114. Sestra veze zlato za rukave. — Bos. Vila 1903., str. 137.
115. Najveća je žalost za bratom. — Karadžić I., br. 304.
116. Cijena brata i dragoga. — Karadžić I., br. 305.
*117. De tumači, što taj sanak znači! — Peternek Drag. II., br. 31.
*118. Najbolji darovi. — Pavlinović Mih. II., br. 643.

*

*119. Svoje nosi, svojim se ponosi. — Kušmiš, br. 143.
120. Jadni mladoženja. — Bos. Vila 1902., str. 15.
121. Sestre bez brata. — Karadžić I., br. 307.
122. Teško sestri bez brata, a bratu bez sestre. — Karadžić I., br. 206.
*123. Ovakvu me odgojila majka. — Petričević M., br. 23.
*124. Za sunca je Ivi u dvor došla. — Petričević M., br. 27.
125. Tuđa majka. — Karadžić I., br. 598.
126. Dvori njenog dragog. — Bos. Vila 1905., str. 250.
*127. Topla bunda lisičija. — Kušmiš, br. 122.
128. Majčine suze i uzdasi. — Bos. Vila 1903., str. 288.
129. Po srcu zima. — Karadžić I., br. 311.
*130. Kratko kroji, dugo joj se čini. — Gabrić Vjekoslav, br. 63.
131. Radost u opominjanju. — Karadžić I., br. 564.
132. Jedno drago i to nadaleko. — Karadžić I., br. 318.
133. Mlada žali djevovanje. — Karadžić I., br. 409.
134. Polumajka i polusestra. — Mat. Hrv. V., br. 130.
*135. Majka seke u bogatstvo dala. — Pajić Matija, br. 34.
136. Je l' mi majka mjesto oplakala? — Rubić i Nuić, Zbornik IV., str. 291.
137. Snaha i njezin rod. — Lovretić Josip, Zbornik II., str. 352.
138. Mlada nevjesta. — Stojanović Mijat, str. 275.
*139. Čudnog čuda: riba nosi vodu! — Zovko Ivan II., br. 59.
140. Kukavičina drugarica. — Lovretić Jos. Zbornik VII., str. 87.
141. Mladoženja s udovicom. — Karadžić I., br. 326.
142. Asan-aginičina siročad. — Mat. Hrv. V., br. 105.
143. Ostavljena siročad. — Mat. Hrv. V., br. 107.
144. Ivan-beg se s ljubom zavadio. — Bos. Vila 1886., str. 235.
*145. Tuđa ljuba bregovito stere. — Grgić Ivan, br. 41.
146. Rđavo plaćena služba. — Karadžić I., br. 595.
147. Muž pijanica. — Karadžić I., br. 667.

Šaljive i satirične.

*148. Majko moja, oženi me mlada! — Martić Grgo, br. 16.
149. Sa sela rodica. — Bos. Vila 1903., str. 113.
150. Falisava i star djedina. — Karadžić I., br. 401.
*151. Dozorila za udaju. — Ikić Stjepan, br. 10.
152. Tri puta je na ćabu hodila. — Dželaluddin, str. 65.
153. Mlade djevojke. — Karadžić I., br. 709.
154. Izgovor. — Kuhač II., br. 654.

155. Prelja i car. — Karadžić I., br. 240.
156. Djevojka momku prkosi. — Bos. Vila 1902., str. 373.
157. Popov najamnik. — Karadžić I., br. 693.
158. Premlad vojno. — Karadžić I., br. 710.
159. Bule banjalučke. — Stojanović Mijat, str. 241.
160. Sve je dobro, ma djevojka najbolje. — Karadžić V., br. 582.
161. Dva Madžara i tri ciganina. — Kuhač III., br. 1126.
162. Dijete istinu govori. — Topalović, str. 31.
163. Da je kao što nije! — Karadžić I., br. 779.
164. Bijeda na prâva krivca. — Karadžić I., br. 261.
165. Baka i djevojka. — Bos. Vila 1887., str. 140.
*166. Po što Markovo roblje. — Pavlinović Mih. II., br. 1367.
167. Tuzla. — Karadžić V., br. 623.
168. Jadikovanje za teletom. — Karadžić V., br. 624.
169. Mal' se sinoć ne dogodi kavga. — Kuhač III., br. 1127.
170. Teško svakom s neprilikom! — Karadžić V., br. 643.
171. Šteta za štetom. — Karadžić I., br. 705.
*172. Žene potvorile máčka. — Zdjelarević Mato II., br. 151.
173. Tuđu suknju izgubila. — Karadžić I., br. 715.
174. Grlica je proso brala. — Karadžić I., br. 682.
175. Muha i komarac. — Karadžić I., br. 716.
176. Sova i orao. — Karadžić I., br. 717.
177. U kovača gusta bašča. — Karadžić I., br. 714.
178. Smiješno čudo. — Karadžić I., br. 712.
179. Ženidba vrapca podunavca. — Karadžić I., br. 718.

Pričalice i balade.

180. Hasan-aginica. — Fortis A. »Viaggio in Dalmazia« od god. 1774., str. 98—105.
181. Majka Margarita. — Barakovićeva »Vila Slovinka«.
182. Jela Đurđevica. — Iz starog Babukićevog rukopisa od god. 1798., Mat. Hrv. V., str. 246.
183. Mehmed-aginica. — Balovićev prijepis peraštanskog rukopisa Jug. Ak. str. 172—175. Mat. Hrv. V., str. 96.
184. Zli glasovi Čengićevoj Bećir-pašinici. — Mat. Hrv. V., str. 97.
185. Trêšnja u Ljubinju. — Mat. Hrv. V., str. 324.
*186. Sejmeni. — Zovko Ivan II., 64.
187. Sirotica Emo. — Blagajić Kamilo, str. 40.

188. Unesrećena Kalina. — Blagajić Kamilo, str. 26.
189. Tri brata i udovica u paklu. — Plohl-Herdvigov II., str. 24.
190. Mjesečeva ženidba. — Kuhač III., br. 1059.
*191. Služio je kralja 'rvatskoga. — Stipac Ivan, br. 47.
192. Slijepa nevjesta. — Mat. Hrv. V., str. 82.
193. Mlada košuljicu prala. — Mažuranić Stjepan, str. 168.
194. Pomor serdarove porodice. — Bos. Vila 1886., str. 79.
195. Jelen i vila. — Karadžić I., br. 370.
196. Bratove sirote. — Mat. Hrv. V., str. 269.
197. Ranjeni Ivan. — Mat. Hrv. V., str. 270.
198. Kako djevojka zavjet vrši. — Marjanović Luka I., str. 179.
199. Frane i Lijana. — Mat. Hrv. V., str. 221.
*200. Suzama bi Trebević pokapala. — Pavlinović Mih. II., br. 176.
201. Janje se oprašta s čobaninom. — Bos. Vila 1904., str. 389.
202. Samo Hrvaticu hoće. — Kuhač III., br. 860.
203. Ne čekajte nas! — Blagajić Kamilo, str. 21.
204. Ljuba Damjanova. — Mat. Hrv. V., str. 206.
205. Pogodba orla i sokola. — Mat. Hrv. V., str. 107.
206. Marko znade, što je za djevojku. — Karadžić I., br. 762.
*207. Žedna umrla. — Ban i Ostoić, br. 45.
*208. Udaja udovice Marte. — Lovretić Josip, br. 167.
209. Jela udovica. — Karadžić I., br. 740.
210. Smrt Pilipa i Pilipe. — Mat. Hrv. V., str. 278.
211. Varadinski ban. — Karadžić I., br. 633.
212. Ive i nesretna Mara. — Marjanović Luka I., str. 188.
213. Žalost za dragim. — Karadžić I., br. 556.
*214. Zarobljene sestre. — Lovretić Josip, br. 168.
215. Anđeli ne će. — Bos. Vila 1907., str. 27.
216. Od njenog je srca otpanulo. — Mat. Hrv. V., str. 128.
217. Ciknu đerdan ispod grla bijela. — Mat. Hrv. V., str. 267.
*218. Konju dodijali česti puti. — Mileusnić S. D. I., br. 51.
219. Sestra otrovnica. — Mat. Hrv. V., str. 226.
220. Kiridžijina smrt. — Mat. Hrv. V., str. 257.
221. Najveći grijesi. — Karadžić I., br. 209.
222. Djevojka spasava kosom utopljenika. — Mat. Hrv. V., str. 73.
223. Oživjela utopljenica. — Mat. Hrv. V., str. 71.
224. Đuzel Ana. — Bos. Vila 1894., str. 59.
225. Poruka Mijatovoj majci. — Zovko Iv., br. 73.
226. Žedno momče. — Karadžić I., br. 577.
227. Sestrine oči u moru. — Mat. Hrv. V., str. 227.

228. Bratučedi. — Istarske pjesme, br. 106.
229. Djevojka i sunce. — Karadžić I., br. 416.
230. Žalost za čelebijom Matom. — Mat. Hrv. V., str. 138.
231. Sokolova zahvalnost. — Zovko Ivan, br. 52.
232. Smrt bolnoga Ivana. — Mat. Hrv. V., str. 125.
233. Dva jarana. — Mat. Hrv. V., str. 127.
234. Čiji prsten, onog i djevojka. — Karadžić I., br. 585.
*235. Bez pameti ništa. — Pavlinović Mih. II., br. 757.
236. Čudan sanak usnila djevojka. — Bos. Vila 1903., str. 113.
237. Potonuli svatovi. — Mat. Hrv. V., str. 117.
238. Smrznuti svatovi. — Mat. Hrv. V., str. 118.
239. Star i mlad delija. — Karadžić I., br. 399.
240. Vjerenica odbija vjerenika. — Karadžić I., br. 388.
241. U hajduka roda nema. — Begović Nikola, br. 29.
242. Sljepica uklela nevjernika. — Mat. Hrv. V., str. 79.
243. Gavrani javljaju smrt Pera Daničića. — Mat. Hrv. V., str. 103.
244. Smrt drage i dragoga. — Karadžić I., br. 341.
245. Šuičkinja Mara. — Mat. Hrv. V., str. 293.
*246. Sa šta ga je care objesio. — Gabrić Vjekoslav, br. 44.
247. On će granu srebrom prekovati. — Bos. Vila 1903., str. 112.
248. Kumovanje Momčila vojvode. — Begović Nikola, br. 25.
249. Zborićeva ženidba. — Mat. Hrv. V., str. 253.
250. Mrtve oči gledati ne mogu. — Mat. Hrv. V., str. 255.
251. Adem-kada. — Mat. Hrv. V., str. 157.
252. Ženidba na silu. — Mat. Hrv. V., str. 282.
253. Oproštaj. — Karadžić I., br. 364.
254. Ženidba Milića Sejina. — Mat. Hrv. V., str. 289.
255. Smrt Turkinjice. — Mat. Hrv. V., str. 129.
256. Milovanje snahe i djevera. — Karadžić V., br. 465.
257. Sestra u neznanju otrovala sestru. — Mat. Hrv. V., str. 228.
258. Komu će tamburu ostaviti. — Karadžić V., br. 437.
259. Mlađen i Grozdana. — Bogišić Baltazar, str. 141.
*260. Tamnovanje bana Zrinjanina. — Pavlinović Mih., II., br. 1485.
261. Alaj-begovičina žalost. — Mat. Hrv. V., str. 58.
262. Sedam grobova. — Mat. Hrv. V., str. 76.
263. Junakova smrt. — Bogišić Balt., str. 126.
*264. Skadarka djevojka. — Gabrić Vjekoslav, br. 51.
265. Vila nenavidnica. — Mat. Hrv. V., str. 42.
266. Dilber Najla. — Mat. Hrv. V., str. 88.
267. Milosničine čini. — Mat. Hrv. V., str. 89.

268. Sviralica pjeva Janjinim glasom. — Mat. Hrv. V., str. 93.
*269. Jele Šćepanova. — Glavić Baldo, str. 4248.
270. Bog, sunce i sirote. — Mat. Hrv. V., str. 4.
271. Turski i kršćanski zakon. — Mat. Hrv. V., str. 7.
272. Hajduk Radojica i Gospa od Vrhpoljca. — Mat. Hrv. V., str. 10.
273. Dančilovica. — Mat. Hrv. V., str. 366.
274. Kako majka ljubi sina. — Mat. Hrv. V., str. 260.
275. Dani-begovica. — Mat. Hrv. V., str. 259.
*276. Osta ljuba kod prvoga drûga. — Zdjelarević Mato II., br. 90.
277. Djevojka i morija. — Mat. Hrv. V., str. 204.
278. Težak grešnik. — Mat. Hrv. V., str. 238.
279. Na sirote sunce istječe. — Mat. Hrv. V., str. 268.
280. Utamničena ljuba. — Mat. Hrv. V., str. 304.
281. Čobaninova smrt. — Mat. Hrv. V., str. 314.
*282. Tko je s Bogom i Bog je s njime. — Glavić Baldo, str. 4205.
283. Ana Karlovićka. — Mat. Hrv. V., str. 378.
284. Indijka djevojka. — Mat. Hrv. V., str. 135.
285. Mač Pavlov. — Mat. Hrv. V., str. 110.
286. Junak utapa vilu. — Mat. Hrv. V., str. 39.
287. Kuga umorila Srmu. — Mat. Hrv. V., str. 198.
288. S mĕrdevînâ pao, Bogu dušu dao. — Mat. Hrv. V., str. 241.
289. Zemlja izbacila kosti svekrvi klevetnici. — Mat. Hrv. V., str. 161.
290. Đerzelezovo bolovanje. — Mat. Hrv. V., str. 165.
291. Zidanje džamije Ferhadije. — Mat. Hrv. V., str. 239.
292. Atlagići uzidali čobanče. — Mat. Hrv. V., str. 145.
293. Što gledaju, nek ne ostavljaju! — Mat. Hrv. V., str. 146.
294. Dvoje siročadi i pokojna im mati. — Mat. Hrv. V., str. 59.
295. Grkinja Danojla. — Mat. Hrv. V., str. 351.
296. Ali-aginica. — Mat. Hrv. V., str. 179.
297. Majka pošla rodu u pohode. — Mat. Hrv. V., str. 170.
298. Bolan rastanak. — Mat. Hrv. V., str. 270.
299. Idris-begovu kulu rastrgao vjetar s Velebita. — Mat. Hrv. V., str. 330.
300. Smrt Grgura Senjanina i sestre mu Marge. — Mat. Hrv. V., str. 326.